

Den obestämda straffdomen.

Föreläsning vid tillträddandet af professuren i straffrätt och juridisk encyklopedi vid Upsala universitet den 13 september 1913

af Folke P:son Wetter.

Vår tids straffrätt står i reformens tecken. Äfven den svenske lagstiftaren har gripit sig an verket att reformera rättsreglerna angående brott och straff. Och i olikhet mot tendensen inom vår strafflagstiftning ända sedan tillkomsten af 1864 års strafflag synes för honom för närvarande stå klart, att ej partiella reformer, utan endast en fullständig om- och nydaning kan tillfredsställa rättslivets kraf.

Inför ett reformarbete af denna omfattning löpa emellertid de värden, hvilka innehållas i den gällande rätten, lätt nog fara för att underskattas. Sådant är ju ingen ovanlig företeelse, då i förhandenvarande förhållanden yppats väsentliga bristfälligheter, och bereder ofta reformifrarna en ställning, gynnsammare än den, hvartill de nya ideernas eget värde berättigar. Vid dylika tillfällen är det därför särskild anledning att söka så noggrant som möjligt klarlägga och förutsättningslöst värdera de tillgångar, öfver hvilka man redan förfogar, för att ej annat än efter moget öfvervägande släppa ur händerna värden, dem man under föregående utveckling tillkämpat sig.

I detta syfte har jag i dag satt såsom min uppgift att belysa innehållet och värdet af en för den gällande straffrätten väsentlig grundsats, nämligen den, att straffet be-

stämnes af den brottsliges i brottet ådagalagda skuld, och i enlighet härmed äfven till art och mått fixeras af domstolen vid straffets ådömande. I motsats härtill har inom nyare tidens kriminalpolitik med styrka rests krafvet på obestämda straff, d. v. s. straff, hvilka ej omedelbart af domstolen fixeras med hänsyn till det begångna brottet, utan först senare definitivt fastställas i betraktande af de verkningar, som verkställigheten af straffen i framtiden gifver vid handen.

Problemet om sådana obestämda straff uppstår på grund af sakens natur endast i förhållande till frihetsstraffen. Men då dessa straff enligt gällande rätt inom mera betydande straffbarhetsgrader äro så godt som allenahärskande, blir detta problem icke desto mindre ett af strafflagstiftningens centralaste.

Hvilka syften vill man då ernå genom införandet af obestämda frihetsstraff?

Man brukar åskådliggöra detta genom att hänvisa till behandlingen af sjukdomar, i hvilka man velat se en med brottsligheten analog företeelse med karaktär liksom denna af ett på en gång individuellt och socialt ondt. »Antag« säger en svensk läkarevetenskapsman, som gjort sig till målsman för denna uppfattning*), »att man ville ordna sjukvården efter samma principer som behandlingen af brottslighet. Tänk oss ett förslag, att för hvarje sjuk människa stadga obligatorisk sjukhusvistelse under viss tid olika för hvarje sjukdom, exempelvis för influensa en vecka, lunginflammation två, magkatarr tre, nervfeber sex, hjärtfel åtta veckor etc. etc. Det vanvettigt löjliga i ett sådant förslag skulle naturligtvis genast inses af en och hvar. Och likväl skulle till förmån för ett sådant förslag kunna åberopas den erfarenheten, att för ett icke ringa antal sjukdomar förloppets långvarighet i genomsnitt kan beräknas med en viss grad af sannolikhet. — Inom straffrätten har

---

*) Schuldheis, Brottslighetens bekämpande, Svenska Dagbl. 1907.

likväl en liknande orimlighet blifvit satt i system och upphöjts till princip.»

Det är äfven odisputabelt riktigt, att hvarje verksamhet i syfte att förbättra en brottsling och återvinna honom till samhället såsom en för framtiden ofarlig individ, väsentligen måste gestaltas enligt den med sådan skärpa framhållna analogien med förbättrande sjukdomsbehandling. De åtgärder, som i denna riktning vidtagas, måste till en början antaga olika karaktär allt efter arten af de omständigheter i den brottslige individens person, hvaraf hans brottslighet kan antagas beroende. Är den brottslige minderårig, och beror i sammanhang därmed brottsligheten på bristande utveckling och karaktärsmognad, är ett uppfostrande och karaktärspanande omhändertagande på sin plats. Är brottsligheten betingad af abnormitet i psykiskt afseende hos den handlande, måste detta hans själstillstånd sökas förbättradt. Ligger åter brottslighetens orsak i alkoholmissbruk, liderlighet eller lättjefullhet, måste ingripas med en verksamhet, som går ut på ett afvänjande från de skadliga vanorna resp. ett tillvänjande till regelbundet arbete. Och vid alla dessa olika behandlingsformer gäller såsom väsentlig den gemensamma förutsättningen, att den tid, under hvilken den brottslige för ändamålet måste beröfvas friheten, omöjligen kan på förhand nöjaktigt bestämmas, utan måste göras beroende af behandlingens resultat. Först då den brottslige blifvit förbättrad, men äfven så snart så är förhållandet, är hans frigifvande på sin plats.

Men den obestämda domens betydelse är ej uttömd därmed, att den ingår såsom integrerande led i en dylik förbättringsverksamhet. Dess tillämpning är därutöfver påkallad äfven vid det frihetsberöfvande, som ej längre har till ändamål förbättring, utan allenast oskadliggörande af oförbätterliga brottslingar.

I detta afseende bör särskildt uppmärksammas, att den oförbätterlighet, hvarom här är fråga, vidtager redan

vid den punkt, där den praktiska möjligheten för en af samhället öfvad förbättringsverksamhet upphör. Ty äfven om man kunde antaga, att det skulle lyckas kriminalpsykologien både att uppspåra de personliga orsakerna till all slags brottslighet och att anvisa medel till deras undanrödjande — något som denna vetenskap för närvarande endast i ytterst blygsam omfattning mäktar — så ligger det icke desto mindre i sakens natur, att förbättringsåtgärder i öfverensstämmelse därmed endast kunna komma till stånd inom ganska snäfvå gränser. Utanför dessa kan samhällsskyddet förverkligas allenast genom den brottsliges oskadliggörande. I följd häraf kan ett frihetsberöfvande, hvars enda uppgift är den brottsliges afstängande från samhället, komma att drabba äfven sådana individer, i förhållande till hvilka möjligheten till förbättring ingalunda kan antagas helt och hållet utesluten. I dessa fall öppnar den obestämda domen möjlighet till ett frigifvande på grund af förbättring, som trots frånvaron af särskild behandling från samhällets sida tilläfvventyrs kan komma att inträda. Ja, ovissheten i diagnosen talar till och med för att äfven utan pröfning af de individuella förutsättningarna i denna riktning göra hvarje oskadliggörande frihetsberöfvande på detta sätt obestämdt.

Det är den bestående förtjänsten hos den s. k. moderna skolan inom straffrättsvetenskapen att hafva framhållit den brottslige individens förbättring och oskadliggörande såsom medel i samhällsskyddets tjänst och att hafva utredt konsekvenserna af dessa medel i olika riktningar. Det är också denna skola, som företrädesvis gjort sig till tolk för nödvändigheten att vid ett frihetsberöfvande i dessa syftens tjänst tillämpa obestämd dom. Men emot denna förtjänst svarar en lika stor ensidighet i förhållande till andra medel i kampen mot brottsligheten och framför allt, då det gäller att i detta afseende bedöma den gällande rättens straff. På denna punkt har man inom den moderna riktningen tyvärr alltför ofta stannat vid det resultatet, att,

för att begagna nyss citerade svenske vetenskapsmans ord, straffet är ett orimligt eller löjligt försök att förverkliga just syftet att förbättra eller oskadliggöra.

Det framstår på grund häraf såsom en nödvändig uppgift för anhängarna af den klassiska straffrätten att utreda, hvilken betydelse, som tillkommer straffet i samhällets kamp mot brottsligheten. Det duger icke att, såsom vanligen skett, söka komma den obestämda domen till lifs genom att hänvisa till de stora vanskligheter, som äro förenade med bedömandet af den personliga samhällsfaran och huruvida den brottslige såsom förbättrad kan frigifvas eller icke. Däraf förändras på intet sätt det förhållandet, att brottslingars förbättring och eventuella oskadliggörande uppbäras af ett samhällsintresse. Det blir en ömtålig uppgift att väga detta intresse mot individens frihetskraf och svårigheterna mana här tvifvelsutän till att iakttaga den största försiktighet. Men själfva utgångspunkten, förbättring resp. oskadliggörande såsom medel i samhällets hand att förebygga brottslighet, kvarstår orubbad, äfven om man vid dessa medels användande måste taga med i räkningen den faktor, som heter mänsklig ofullkomlighet.

Inför frågan om straffets betydelse i kampen mot brottsligheten må till en början erinras om tvenne olika hufvudvägar för all brottspreveverande verksamhet. Ty samhällets skyddsbehof riktar sig ej blott emot den brottslige individen, den ende, hvarom fråga är i sammanhang med nyssberörda åtgärder till förbättring och oskadliggörande. Samhällsskyddet kräfver därutöfver ett förebyggande af rättsöfverträdelser i förhållande till den obestämda kretsen af individer i allmänhet i samhällsomgifningen. Vid sidan af den individuella preventionen innefattar skyddssynpunkten äfven den allmänna, generella, preventionen, den senare i betydelse ingalunda underlägsen den förra.

Den föreliggande frågan kan därför äfven ställas sålunda: hvilket värde tillkommer den gällande rättens straff såsom individuellt och allmänt prevenerande?

Att förebyggandet af en verkan är betingad af kunskapen om dess orsaker är en sanning, som klart framhållits ej minst af den moderna straffrättsskolan. Redan från början har man inom denna häfdat brottets ätiologi såsom själfständig gren af kriminalvetenskapen i vidsträckt mening. Såsom fundamentalsats har man här utgått från iakttagelsen, att brottsligheten utgör produkten af orsaker både inom och utom den brottsliges person. Då brottet har karaktären af en mänsklig handling, komma närmare bestämdt i detta afseende i betraktande å ena sidan den handlandes viljebeskaffenhet, å den andra de yttre förhållanden, hvilka upptagas i den handlandes föreställningsmedvetande och såsom motiv påverka hans vilja. Af dessa båda orsaksgrupper i förening är handlingen resultat. Men däraf följer äfven omedelbart, att en med sjukvård analog förbättrande behandling af individen, äfven om den suppleras med ett eventuellt oskadliggörande, ej utlömmar möjligheterna till verksamhet i brottspreventionens tjänst. Af dessa åtgärder beröres endast den ena sidan af de här verkamma faktorerna: den individuella viljebeskaffenheten. För preventionen föreligger därutöfver äfven den möjligheten att utgå från denna viljebeskaffenhet oförändrad och i stället taga sikte på de utifrån tillkommande motiven för att i denna riktning vare sig undanrödja förefintliga motiv till brott eller tillskapa nya sådana, ägnade att afhålla därifrån. Vid sidan af förbättring framträder, ehuru därmed stundom på ett olyckligt sätt sammanblandad*), motivförändring såsom en ny väg för samhällets preventionsverksamhet.

Tydligt är äfven, att sistnämnda möjlighet att förebygga brottslighet ingalunda är utesluten från att komma i betraktande vid rättsföljder af brott, hvilka drabba den brottslige individen själf. Intet hindrar, att samhället emot

---

*) Se t. ex. Löfgren, Om obestämda straffdomar i Förhandl. vid Kriminalkongressen i Stockholm 1911, ib. 1912, s. 138, 139.

denne ingriper på ett sätt, som är ägnadt att för framtiden afhålla från brott, och då denna verkan kan tänkas inträda i förhållande till såväl den af rättsföljden drabbade individen som samhällsmedlemmarna i allmänhet, erbjuda sig här medel till både individuell och allmän prevention.

I själfva verket är det också i denna riktning man sedan gammalt sökt betydelsen af den gällande rättens straff. Härvid har man emellertid alltför ofta velat se straffets hufvudsakliga betydelse i dess förmåga att verka afskräckande. Enligt denna vid Feuerbachs namn främst knutna uppfattning, hvilken samlat anhängare ända fram till närvarande tid*), skulle det i straffet ingående lidandet såsom sådant vara den faktor, hvilken kunde förmå individerna att hellre än att ådraga sig detsamma afstå från rättsöfverträdelsen. Men det visar sig, framför allt vid en undersökning af de straff, hvilka i gällande rätt utmätas vid de särskilda brotten, att en dylik preventiv afskräckning föreligger såsom en alltför tillfällig verkan af straffet för att kunna tillmätas någon väsentligare betydelse.

Skall det blifva möjligt att komma till rätta med hvad straffet förmår i preventionens tjänst, måste man leda tanken in i helt andra banor. Man måste börja med att erinra sig den betydelse, som tillkommer beröm och tadel såsom faktorer hvilka påverka det mänskliga handlandet. Redan enskildes på ett eller annat sätt till uttryck komna värdering är i detta afseende ingalunda betydelselös. Men framför allt blir i denna riktning betydelsefull den värdering, hvilken möter individen från hans samhällsömgifning i gemen, hvilken drabbar hans handlande från det rättssamhälles sida, af hvilket han är medlem. Det offentliga erkännandets förmåga att vara bestämmande för ej blott enstaka mänskliga handlingar, utan till och med ett

---

*) T. ex. Gareis, Enzyklopädie, Giessen 1913, s. 176 f., Löffler, Gutachten i Verhandl. des 31. Deutschen Juristentages II, Berlin 1912, s. 774 f.

helt lifs samhällsgagnande verksamhet är en i historien väl känd företeelse. Och på motsvarande sätt är tydligt, att äfven den samhälleliga förkastelsesdomen öfver den mot rättsordningen brytande individen och hans handling äger förmåga att verka afhållande från dylika och andra rättsöfverträdelser.

I öfverensstämmelse härmed kunna redan det blotta konstaterandet och formliga uttalandet, *att* en rättsöfverträdelse ägt rum, äga prevenerande betydelse. Jag behöfver endast erinra om den gällande rättens varning. Till formen ett strafflidande, hvilket ålägges den felande, innebär varningen i realiteten intet annat än hvad nu sagts. I sin tillämpning i förhållande till ämbets- och tjänstemän borgar den icke desto mindre oftast med full tillförlitlighet för den framtida efterlefnaden af det rättsbud, hvares öfverträdande konstaterats.

Men en prevention i denna riktning kan än vidare utvecklas under anknytning till en företeelse med karaktär af empiriskt gifven verklighetsfaktor, med hvilken lagstiftaren har att räkna. Denna företeelse är den i det mänskliga medvetandet, sådant detta för närvarande faktiskt är beskaffadt, djupt rotade vedergällningsföreställningen, föreställningen att godt lönas med godt och ondt med ondt. Denna föreställning öppnar för samhället en möjlighet att genom att tillfoga ett lidande — liksom för öfrigt äfven genom att tilldela belöning — på ett alldeles särskildt sätt göra lefvande samhällets värdering af ett gifvet handlande. Genom att tillfoga ondt kan samhället på det mest oförtydbara sätt gifva uttryck åt, att ondt blifvit gjordt. Och det blir härigenom vidare möjligt att genom det olika mått af lidande, som tillfogas, gifva uttryck åt olika grader af förkastelsesdom och därmed den olika betydelse, som i samhällets ögon tillägges den ena eller andra rättskränkningen.

Fasthåller man detta, kan man ej fränkänna den gällande rättens straff ett betydande värde såsom medel för

den samhälleliga preventionen. Likgiltigt är härvid, om straffet ursprungligen gestaltats just med detta preventions-syfte för ögonen, eller om tilläfsventyrs strafflidandets inträde såsom rättsföljd af det samhälleligt onda handlandet af lagstiftaren i öfverensstämmelse med vedergällningsföreställningen, tillagts själfständigt värde. Såsom veder-gällande, såsom inträdande i öfverensstämmelse med den förkastelsesdom, det skuldomdöme, som kommer brottslig-heten till del, verkar straffet i enlighet med det sagda i alla händelser prevenerande.

Sammanställes detta resultat med det närmast förut sagda, komma att vid sidan af hvarandra framträda tvenne själfständiga medel till förebyggande af brottslighet. Det ena är att förbättra eller, där detta ej låter sig göra, att oskadliggöra den brottslige individen. Det andra medlet är att straffa denna individ. Af dessa kan straffet verka på angifna sätt prevenerande såväl gent emot den brotts-lige själf, hvilken det drabbar, som i förhållande till sam-hällsomgifningen i allmänhet, hos hvilken genom detsamma inskärpes samhällets förkastelsesdom öfver den brottsliga handlingen. Åtgärder till förbättring eller oskadliggörande verka däremot uteslutande till individuell prevention. I all-mänpreventiv riktning kunna de tänkas verksamma allenast i den mån utsikten att underkastas förbättring eller oskad-liggörande kan verka afskräckande. Och detta är knappast i nämnvärd grad förhållandet. Det hör ju på intet sätt till dessa skyddsåtgärders väsen, att de träffa individen så-som ett lidande. Tvärtom sökes vid dem skyddsändamålet ernådt med minsta möjliga lidande för denne, och svårligen kan ur afskräckningssynpunkt tilläggas värde åt ett rätts-ingrepp, hvars egenskap af lidande för den däraf träffade individen samhället samtidigt sträfvar att såvidt möjligt neu-tralisera. Härtill kan äfven läggas, att för den, som verk-ligen räknar med risken af de rättsliga påföljderna af brot-tet, det i dessa fall snarast blir utsikten att genom att ådagalägga förbättring vinna tidig frigifning, som träder

i förgrunden framför möjligheten af långvarig frihetsförlust.

De olika utvägar, som med afseende å den individuella preventionen sålunda stå till buds, föranleda till att i hvarje särskildt fall pröfva, huruvida straff eller förbättring resp. oskadliggörande bör komma den brottslige till del. Allt eftersom afgörandet utfaller i den ena eller andra riktningen, kommer situationen för samhällets brottspreverande verksamhet i det hela att gestalta sig väsentligen olika. Ty under det att i ena fallet den individuella och den allmänna preventionen båda kräfvat straff, komma i andra fallet att samtidigt krävas för den individuella preventionen särskilda förbättrande resp. oskadliggörande åtgärder och för den allmänna preventionen såsom eljes straff. I sistnämnda fall äro tydligen nämnda skyddsåtgärder och straff hvar för sig föremål för själfständiga, af hvarandra oberoende samhällsintressen. —

Med det sagda hafva vunnits de fasta utgångspunkter, som äro nödvändiga för att rätt bedöma den obestämda straffdomen. Det var de särskilda åtgärderna till förbättring och oskadliggörande, hvilka konsekvent kräfdes en tillämpning på obestämd tid, och det är då till en början klart, att fråga om obestämdhet alldeles icke uppkommer i de fall, där äfven den individuella preventionen bör tillgodoses genom straff. Väl kan här motsättningen mellan denna och den allmänna preventionen gifva anledning till konflikter, framför allt med afseende å straffets storlek. Men om något annat än bestämda straff är det i dessa fall aldrig fråga.

Men icke heller å det område, där den individuella preventionen kräver åtgärder till den brottsliges förbättring eller oskadliggörande, äro förutsättningarna för en obestämd straffdom utan vidare för handen. Hvarje sammankoppling med straffet är nämligen utesluten i alla de fall, där förbättringssyftet kräver behandlingsformer af annan art än som kan förenas med verkställigheten af ett frihets-

straff. Så till exempel kunna uppfostringsåtgärder i förhållande till minderåriga eller förbättrande behandling af förminskadt tillräkneliga individer såsom regel ej förenas med det tvång, som för ett frihetsstraff är oeftergifflig förutsättning. I dylika fall blir det omöjligt att genom straffets förändring från tidsbestämt till obestämt skörda någon vinst för den individuella preventionen. Förbättringssyftet måste i stället tillgodoses genom särskilda åtgärder utan samband med straffet, hvars utkräfvande fortfarande alltid uppbäres af allmänpreventionsintresset. Ja, situationen blir här tvärtom ej sällan den, att straffet och den brottsliga förbättring råka i kollision med hvarandra, så att straffet blir till men eller hinder för förbättringssyftet. Ett tillgodosende af den individuella preventionen tvingar i så fall till att undanskjuta straffet på bekostnad af den allmänna preventionen. En illustration härtill erbjuder utvecklingen i England af lagstiftningen angående minderåriga brottslingar. Enligt en lag från 1854 kunde den minderåriga först efter utståndet frihetsstraff öfverlämnas till en Reformatory School. År 1893 gjordes straffets föregående verkställighet beroende af domstolens pröfning i det särskilda fallet och sedan år 1899 träder uppfostringspåföljden obligatoriskt i straffets ställe, en ståndpunkt, hvilken som bekant hos oss 1902 års lagstiftning angående minderåriga brottslingar omedelbart intagit.

I motsats till sistberörda situationer kännetecknas det område, där fråga om obestämd straffdom öfverhufvud kan uppkomma, däraf, att för den individuella preventionen ej erfordras andra åtgärder än sådana, hvilka kunna förenas med verkställigheten af ett frihetsstraff. Då man under denna förutsättning föreslagit, att helt enkelt göra frihetsstraffet till sin tidslängd obestämt, är grunden därtill tydligen det i och för sig allt erkännande värda sträfvandet att medels en och samma rättsföljd tillgodose såväl den allmänna som den individuella preventionen, den allmänna därigenom, att rättsföljden bibehålles vid sin karaktär af

straff, och den individuella därigenom, att straffet såsom obestämdt öppnar möjlighet att förbättra eller oskadliggöra den brottslige. Inför denna anordning har man emellertid ej kunnat undgå att taga intryck däraf, att en obestämdhet utan vidare föga skulle stå tillsammans med allmänpreventionsintresset. *En viss proportion* mellan det begångna brottet och det strafflidande, hvilket den brottslige slutligen underkastas, har man därför så godt som enstämmigt ansett sig ej kunna undvara. De begränsningar med afseende å den obestämda straffdomen, som här af följa, ligga i väsentligen tvenne riktningar.

Först och främst har man velat från de obestämda straffens tillämplighetsområde helt afskära å ena sidan den gröfsta och å andra sidan den lindrigaste brottsligheten. Vid de gröfsta brottsfallen är grunden till undantaget tydligen den, att hänsyn till den allmänna preventionen under inga förhållanden medgifva möjligheten till frigifning redan vid någon tidpunkt, då ett förbättringsresultat kunde vara för handen. Begränsningen i förhållande till de lindrigaste brottsfallen afser omvänt att förekomma, att straffet genom obestämdheten i dessa fall ej kommer att uppbåras af förkastelsesdomen öfver brottet och därmed blefve likaledes skadligt för samhällsauktoriteten. Härtill kommer i sistnämnda fall särskildt, att de lindrigaste brottsfallen vanligen äro att återföra på en så ringa grad af samhällsfara hos den brottslige, att redan från den individuella preventionens egen synpunkt något så synnerligen starkt intresse i ett ingripande ej gör sig gällande*).

Den andra viktiga begränsningen i tillämpningen af de obestämda straffen har man funnit i den s. k. relativt obestämda straffdomen, d. v. s. en dom, som innebär obestämdhet allenast inom vissa gränser, hvilka antingen på förhand uppställas i lagen eller af domstolen fixeras vid

*) Det föreligger i dessa fall »not serious danger, but rather inconvenience and annoyance to the public«, Smith, Criminal Law in the United states, New York 1910, s. 70.

straffets ådömande. Man utgår då ifrån, att det vid en ordinär stöld exempelvis är af mindre betydelse, om straffet slutligen stannar vid ett halft eller ett års frihetsberövande, men att det likväl ej vore rimligt att tillämpa ett frihetsstraff under flera år eller af allenast någon månads tidslängd. Med detta betraktelsesätt kommer man till domar, hvilka lyda på frihetsstraff i $\frac{1}{2}$ —2, 2—5, 5—10 år o. s. v. För dessa gränser skulle hänsyn till den allmänna preventionen vara afgörande. Inom desamma skulle den faktiska strafftiden sedan bestämmas af syftet att förbättra, eller, där förbättring ej kan förverkligas, att oskadliggöra den brottslige individen.

Men äfven bedömandet af den obestämda straffdomen i denna dess sista position kan efter min mening ej utfalla i annat än en riktning. Väl kan man från den allmänna preventionens synpunkt gifva den relativt obestämda straffdomens förespråkare rätt däruti, att det inom vissa gränser är af mindre betydelse, om den ena eller andra kvantiteten strafflidande tillfogas den brottslige. Men är, såsom jag här gjort gällande, riktigt, att straffets allmänt prevenerande verkan framför allt ligger däri, att detsamma hos omgifningen inskärper samhällets förkastelsesdom öfver den begångna rättsöfverträdelsen, då är härför oeftergillig den förutsättningen, att strafflidandet också framträder såsom bestämdt af det begångna brottet, såsom en vedergällning för detta. Straffets verkan i den allmänna preventionens tjänst står och faller med den omständigheten, att detsamma inträder just för den brottsliga handlingens skull. Om det sålunda än inom vissa gränser är af mindre betydelse, *hur* man straffar, är det dock alltid nödvändigt, att det är *för det begångna brottet* man straffar. Men just denna förutsättning är det, som brister vid hvarje obestämdt straff, äfven det relativt obestämda. Strafflidandet framträder där såsom, låt vara med vissa begränsningar, bestämdt icke af brottet, utan af den brottsliges framtida förbättring eller oförbätterlighet.

Innebär således äfven den relativt obestämda straffdomen i verkligheten ett uppgifvande af straffets allmänt prevenerande verkan, kommer härtill vidare, att denna form af institutet från synpunkten af den individuella preventionen innebär en uppenbar halfmesyr. Vål vore kanske ej så mycket att säga därom, att individen stundom förblifver förlustig sin frihet utöfver hvad förbättringssyftet i förhållande till honom kräfver — om blott därmed kunde skördas någon verklig vinst för den allmänna preventionen. Så mycket viktigare är däremot, att genom den relativa begränsningen uppåt verkligt samhällsfarliga individer fortfarande skulle komma att med rättslig nödvändighet försättas i frihet redan innan faran i deras personer blifvit i tillräcklig grad undanröjd. Visserligen erbjuder den förlängning, som äfven den relativt obestämda straffdomen innebär i jämförelse med de bestämda straffen, alltid en viss större möjlighet att tillgodose individens förbättring. Tillfylles är denna möjlighet dock endast ifråga om de ej alltför inrotadt farliga brottslingarna. I förhållande till de *farligaste*, framför allt de, hvilka måste oskadliggöras, är däremot den relativt obestämda straffdomen ineffektiv. Och detta får så mycket mindre förbises, som införandet af ifrågavarande institut lätt kan gifva skenet af en tillfyllesgörande reform.

Det kan med stöd af det sagda tryggt påstås, att å ena sidan den obestämda straffdomen inom ett samhälle, hvilket fortfarande tillägger betydelse åt straffets allmänt prevenerande verkningar, ej äger någon framtid, samt att å andra sidan de obestämda straffen ej heller kunna i längden tillfredsställa den lagstiftare, som medvetet vill uppgifva den allmänna preventionen och uteslutande inrikta sig på en ensidig individuell prevention genom förbättring och oskadliggörande. Detta bestyrkes äfven af utvecklingen inom den nord-amerikanska rätten, hvarest den obestämda straffdomen i nyare tid först omsatts i praktiken. Med allt klarare skärpa betonas här, att den obestämda straffdomen

är ett led i öfvergifvandet af den gamla metoden att straffa och tillämpandet i dess ställe af individualpreventiv behandling, *a reformatory system* i stället för det nedärfda *punitive system**). Men därmed har den obestämda straffdomen nedsjunkit till en öfvergångsform i syfte att maskera förändringen från det ena systemet till det andra och med allenast temporärt existensberättigande.

Men är det då meningen, att genom bibehållande af de till tiden bestämda straffen fortfarande på samma sätt som hittills »släppa lös« på samhället farliga brottslingar? Ingalunda! Det oriktiga i en sådan slutledning ligger efter det förut sagda i öppen dag. Straffet gör ej särskilda åtgärder för individuell prevention öfverflödiga, där samhällsskyddet kräver den brottsliges förbättring eller oskadliggörande, utan dessa ändamål måste oberoende af straffet själfständigt tillgodoses. Tala nu, enligt hvad jag här sökt uppvisa, afgörande skäl emot att i en och samma rättsföljd tillgodose både den allmänna och den individuella preventionen, återstår endast att här använda skilda rättsföljder: straff i den allmänna preventionens tjänst och därjämte särskilda åtgärder till individens förbättring eller oskadliggörande. Att tillgripa denna utväg borde så mycket mindre vara förenadt med betänkligheter, som särskiljandet af straff och individuella skyddsåtgärder på intet sätt lägger hinder i vägen för att tillgodose just det intresse, som ytterst gifvit uppslaget till tanken på obestämd straffdom: den brottsliges berättigade kraf att ej underkastas större rättsingrepp än samhällets intressen med nödvändighet kräfva. Ty så snart skyddsåtgärden, den må gå ut på oskadliggörande eller förbättring, kan förenas med verkställigheten af ett frihetsstraff, kan detta senare, äfven om det ådömes på bestämd tid, alltid så långt strafftiden medgifver utnyttjas i nyssnämnda syftens tjänst. Det kan då hända, att vid strafftidens tilländalöpande en under verkställigheten öfvad

---

*) Smith, anf. arb. s. 65 f.

förbättringsverksamhet redan medfört önskad resultat, och hvarje särskild skyddsåtgärd är då obehöflig. Det kan äfven hända, att den brottslige vid samma tidpunkt ej är förbättrad eller oskadliggjord, och de särskilda åtgärder i sådan riktning, som samhällsintresset kan påkalla, kunna då, skillda från straffet, i tiden ansluta sig till detta. För öfrigt — något, som här ej behöfver särskildt utföras — hindrar den principiella självständigheten mellan straff och skyddsåtgärder inbördes ingalunda, att dessa vid den praktiska gestaltningen ömsesidigt påverka och modifiera hvarandra.

Resultatet af min framställning af den obestämda straffdomen kan därför sammanfattas sålunda, att med detta institut äro förenade väsentliga olägenheter från såväl den allmänna som den individuella preventionens synpunkt, men att samtidigt alla i detta sammanhang betydelsefulla intressen kunna tillgodoses genom utbildande vid sidan af straffet af särskilda individuella skyddsåtgärder.

Äfven ur ett par andra synpunkter, hvilka till sist endast må antydvas, är detta resultat betydelsefullt. Det upphäfver den skarpa skillnaden mellan sådana fall, då den individuella preventionen kan förverkligas inom straffets ram, och dem, då samma ändamål förutsätter åtgärder af annan art. Därmed vinnes, att de spörsmål, till hvilka individens förbättring och oskadliggörande gifva anledning, komma att ställas i ett sammanhang för hela det hithörande området. Hvad detta åter betyder, framgår bäst, om man betänker vikten af de intressen, hvilka det här gäller att på ett följdriktigt sätt väga mot hvarandra: samhällets skyddsbehof och individens frihetskraf.

Betydelsefullt är vidare det nämnda resultatet ej minst därigenom, att ett strängt särskiljande af individuella skyddsåtgärder och straff är ägnadt att väsentligen underlätta införlifvandet med det allmänna rättsmedvetandet af den individualpreventiva samhällsverksamheten. Att här gå tillväga efter amerikanskt föredöme och söka införa dessa skyddsåtgärder under masken af straff, är ett för-

farande, som säkerligen i längden hämnar sig själft. Däremot finnes ingen anledning att antaga, att ej det allmänna rättsmedvetandet skall ställa sig förstående för det förhållandet, att med straffens humanisering och därmed följande minskad förmåga hos denna rättsföljd att eo ipso åstadkomma den brottsliges förbättring eller oskadliggörande, det förr eller senare blir en bjudande nödvändighet att tillgodose sistnämnda behof genom att vidtaga särskilda åtgärder. För ett straff, som vinner sitt bestämmande af annat än det begångna brottet, kan däremot rättsmedvetandet antagas komma att ännu länge stå främmande.

Lukkede Afdelinger ved Opdragelsesanstalter i Ind- og Udland.

Af Overinspektør for Opdragelsesanstalterne, Overretsassessor Brun.

Den 30. Decbr. 1912 bortgik pludselig 18 af de paa Statsopdragelsesanstalten Braaskovgaard anbragte 50 Elever. Der havde forud været nogen Uro paa Anstalten, bl. a. fordi det ikke havde tiltalt Eleverne efter Julehelligdagens Frihed og Velleynet atter at tage fat paa Anstaltslivets dagligdags Levesæt. De vendte kort efter tilbage igen, alle forsynede med Knipler, de havde forskaffet sig i Anstaltens Skov, for at »forhandle« med Forstanderen om at faa frigivet en Kammerat, som om Morgenen var bleven interneret i et af Anstaltens Betækningsrum. Faldt »Forhandlingen« heldig ud, lovede de at opgive Rømningen. Da Forstanderen, som naturligt er, ikke vilde inklade sig herpaa, gik de for Alvor deres Vej, uden at der paa Stedet havdes Magtmidler til at holde dem tilbage. De indfangedes dog for største Delen i Løbet af de nærmeste Dage rundt om i Nabojurisdiktionerne, enkelte under Udvisen af stor Brutalitet ved Anholdelsen. Undervejs havde 4 af dem begaaet Indbrudstyveri, medens 3 havde bellet. Resten havde nøjedes med almindelig Vagabondering.

Deres Alder og tidligere Liv var saaledes: En Elev var 15 Aar, tre 16 Aar, otte 17 Aar, fire 18 Aar, en 19 Aar og en 20 Aar gamle. Kun 2 af dem havde ikke tidligere begaaet egentlige Forbrydelser, men var anbragte paa Anstalten paa Grund af Vagabondering og Smaauærligheder.

9 var af Justitsministeriet fritagne for at sættes under Tiltale paa Vilkaar, at Værgeraadsinstitutionen antog sig dem; 4 var betinget domfældte, og 3 havde dels inden, dels under deres Ophold paa Opdragelsesanstalten udstaaet længere Tids Fængselsstraffe.

En Maanedstid efter rømte ligeledes pludselig 8 Elever fra en sjællandsk Opdragelsesanstalt. Ydre Aarsag var vanskelig at paavise, men efter Forstanderens Opfattelse stod det i Forbindelse med Rømningen fra Braaskovgaard. I ethvert Tilfælde forefandttes ganske det samme ovenfor omtalte Træk, som havde været omtalt i Aviserne ved Braaskovgaardaffæren, nemlig at Desertørerne begyndte med at skære sig 8 forsvarlige Knipler i den nærliggende Skov. Det var jo i paakommende Tilfælde baade en Trusel og et Værn.

Dette bragte imidlertid Bægeret til at flyde over. Der havde i nogen Tid været forhandlet om Oprettelse af en »lukket Afdeling« paa Braaskovgaard, men hidtil havde disse Forhandlinger ikke sat Frugt i, at der paa Finansloven var bleven stillet Forslag om den dertil fornødne Bevilling. Nu stilledes der imidlertid ved Tillægsbevillingslovens 2den Behandling Forslag om c. 50,000 Kr. til Oprettelse af en saadan lukket Afdeling ved Braaskovgaard, og denne Sum bevilgedes. Denne Afdeling er nu bygget og vil komme til at staa fuldt færdig med Plads til mindst 20 Elever i Begyndelsen af 1914. Det kan maaske derfor have Interesse at se lidt nærmere paa dette Byggeforetagende, der vistnok tør siges at være ret nyt i sin Art.

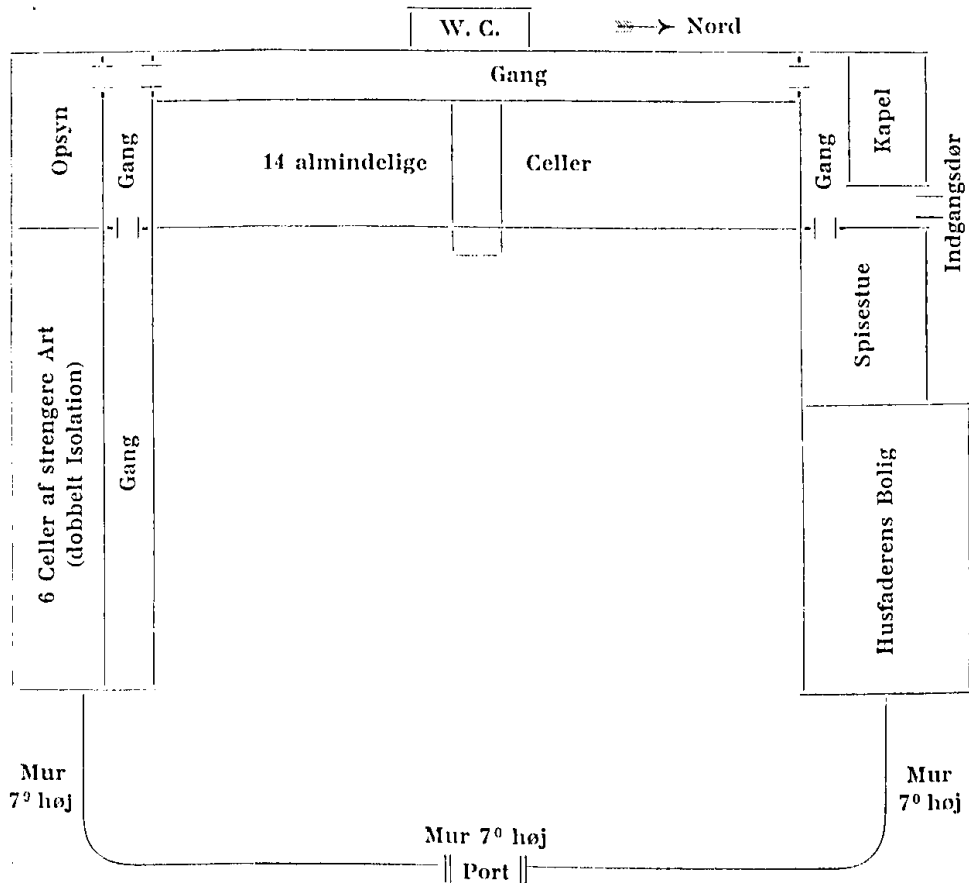
Det ejendommelige ved denne lukkede Afdeling er, at den er beregnet paa at gaa ind som Led i et større Hele. Der er nemlig for Tiden paa Braaskovgaard en Hovedafdeling som foran nævnt til 50. Eleverne beskæftiges her i større eller mindre Hold med Landbrugsarbejde, Gartneri, Sløjd og Arbejde i Snedkerværkstedet. Desuden gives der almindelig Skoleundervisning og Oplæring i den Husgerning, det let kan falde i Mænds Lod at udøve, derunder Uddannelse som Kokke. Anstalten bruges derhos i ret stort Om-

fang som Læringshjem, idet de flinkere og roligere Elever anbringes i forskellige Lærer i de ganske nærliggende Landsbyer Braaskov, Hornsyld og Hornum, saaledes at de bor paa Anstalten, om Morgenen gaar til Arbejdsstedet, spiser deres Middagsmad paa Anstalten og tilbringer deres Fritid og Helligdagene der. Paa den Maade har der i de sidste 4 Aar været skaffet Læreaanbringelse til Eleverne paa følgende Maade: 3 som Malere, 1 som Murer, 1 som Snedker, 2 som Tømrere, 1 som Barber, 3 som Bagere, 3 som Maskinsmede, 5 som Grovsmede, 3 som Sadelmagere, 3 som Gartnere, 1 som Skræder, 1 som Skomager, 1 som Kærlmager, 2 som Slagtere. Desuden har 22 Elever været anbragt i Lære paa Anstaltens eget Snedkerværksted. Det er nu Planen at udvide Anstalten med en særlig Landbrugsafdeling, derunder Skovdrift, samt med en særlig Haandværkerafdeling med flere Værksteder paa selve Anstalten.

I dette Kompleks af Afdelinger skulde saa den lukkede Afdeling gaa ind paa den Maade, at den kunde fungere som en Begyndelsesafdeling, hvor Eleven kunde falde i Ro og disciplineres, inden han sattes over i de friere Afdelinger. Men tillige skulde Afdelingen funktionere saaledes, at Elever, der ved Opsætsighed, Rømninger eller Forseelser af forskellig Art har vist sig ikke at være egnede til Livet i de aabne, friere Afdelinger, for kortere eller længere Tid kunde overføres til den lukkede Afdeling. Selve Livet i den lukkede Afdeling leves afsondret fra den øvrige Anstalt. Afdelingen skal styres af en, helst gift, Husfader; der soves i aflukkede Celler, og Livet leves ind mod Gaardspladsen, der er rummelig nok til, at Eleverne her kan beskæftiges med forskelligt Friluftsarbejde. Grundplanen bliver omtrent saaledes:

Den sydlige Fløj indeholder 6 strængere Celler, der er indbyrdes ganske isolerede fra hinanden, og som faar Lys fra Syd. Hovedfløjen har 14 Soveceller, der faar Lys fra Øst. I Kælderetagen indrettes gode Arbejdsrum, ligesom Afdelingen forsynes med særlige Baderum. Der er elektrisk Lys overalt. I den nordlige Fløj bliver Spisestue og Hus-

faderens Lejlighed, som alt nærmere antydtes paa Ridset. Paa Gaardspladsen kan Eleverne beskæftiges med Skærvelugning, Hugning og Savning af Brænde, og mulig tænkes nogen Cementindustri indført her. Om Vinteraftenerne vil der — foruden anden passende Beskæftigelse — blive foretaget Sortering af Frø fra Anstaltens nyanlagte Frømarker.

Den lukkede Afdeling er først og fremmest bestemt til at bruges af Opdragelsesanstalten til dens egne Elever, baade nyankomne og ældre. Men det er dog ogsaa Meningen, at der skal være Adgang for andre af Landets Opdragelsesanstalter til at kunne for en Tid faa Elever, hvis Alder og Vanskelighed gør det ønskeligt, anbragt her. Afdelingen bestaar af en Hovedklasse, en Afgangsklasse og en Straffe-klasse. I den sidste tilbringes ogsaa Fritiden i Celle. I Ho-

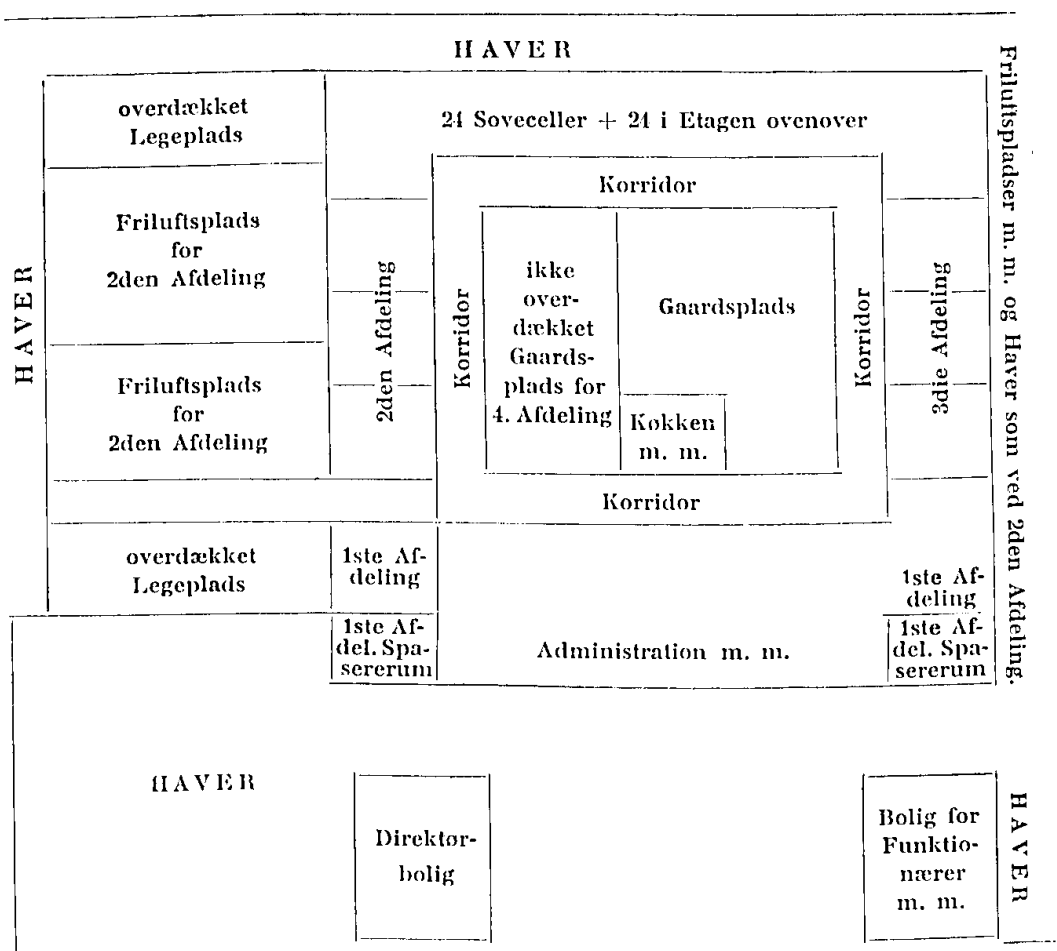
vedklassen tilbringes $\frac{1}{2}$ Time hver Aften i Spisestuen med Læsning eller anden Fritidssyssel. Samtale er kun tilladt i Arbejdstiden, og da kun for saa vidt Arbejdet kræver det. I Afgangsklassen er Samtale tilladt udenfor Arbejdstiden.

De øvrige Afdelinger er beliggende Nord, Nordøst og Nordvest for den lukkede Afdeling, der ligger paa en Bakke, der skraaner noget ned mod Sydøst.

Forskellen fra de lukkede Anstalter, der findes andetsteds, beror navnlig paa det fremhævede Punkt, at den lukkede Afdeling her er et Led i et større Hele, fra hvilken Eleverne ved god Opførsel selv kan arbejde sig op i de frie Afdelinger, men i hvilken de ogsaa ved slet Opførsel kan bringe sig ned. Baade i Schweiz og i Holland har man »lukkede Anstalter«. Navnlig har de hollandske Tugtskoler i nogle Retninger været Forbillede; men der er dog meget væsentlige Forskelligheder, som det vil fremgaa af det følgende. Der findes i Holland 4 saadanne Tugtskoler for Drengene og 1 for Piger, alle byggede efter samme Princip og hver med Plads til c. 50 Elever.

Jeg skal til Sammenligning nedenfor beskrive Tugtskolen i Haren ved Byen Groningen i Nord-Holland. Dermed er de andre Tugtskoler ogsaa beskrevne. Det paa næste Side anbragte Rids viser i store Træk Grundplanen i denne Tugtskole.

Anstalten dannede en sammenbygget Firkant, der altsaa omsluttede Gaardspladsen. En Gang løb rundt langs den indvendige Side af Bygningerne, og derfra gik Døre ind til de forskellige Rum, der alle havde Vinduer ud mod de Anstalten omgivende Haver eller udvendigt liggende Opholds- og Legepladser. Midterpartiet, der hævdede sig noget op over den øvrige Del af Bygningen, indeholdt forskellige Administrationsrum, Venteværelse m.m. Derpaa stødte jeg under et dør aflagt Besøg gaaende til venstre i Gangen paa et Rum, nærmest en Slags Celle, men rummeligt, lyst og godt, hvor en 13 Aars Dreng, der var kommet i 4. Afdeling, Straffeafdelingen, opholdt sig. Han spadserede i Øjeblikket op og ned i en til Cellen

stødende Have, der var af samme Bredde som Cellen og var omgivet med en høj Mur. Saa kom jeg, stadig gennem den indvendig omløbende Gang, over i Anstaltens venstre Fløj, hvor jeg stødte paa 2den Afdeling, der indeholdt de paa Systemets 2det Trin staaende Elever. I 1ste Afdeling, der er bestemt for nyankomne Elever, holdes de et Par Maaneder afsondrede fra de andre Elever, indtil de er faldne i Ro, og man har lært deres Karakter noget at kende; i »Haren« var der imidlertid, da jeg besøgte Tugtskolen, ingen Elever i denne Afdeling. Jeg kom til Stede i et Frikvarter, hvor Eleverne i 2den Afdeling, saa vidt jeg husker c. 15, opholdt sig ude i et Slags med højt Jerngitter omgivet Gaardsrum,

der vendte ud mod de Anstaltens Sidesløje omgivende Haver — Køkken- og Frugthaver, hvad der gav denne Gaard et lyst og venligt Udseende og lidet mindede om et Fængsel. I denne Afdeling maa Eleverne ikke tale sammen og ikke lege. De spadserede, da jeg saa dem, tavse rundt paa Gaardspladsen. Da Frikvarteret var forbi, kom Eleverne ind til Skolearbejde i et lyst og hyggeligt Skolerum, udstyret som ethvert andet moderne Skolerum. Jeg overværede en »Regnetime«, som gik med Liv og Interesse. Senere saa jeg dette Hold inde i et Rum ved Siden af, hvor der gaves Sløjdundervisning, og ved Siden heraf var der et Rum, i hvilket der dreves forskellig Husflid. Efter derpaa at have passeret Afdelingens Spisesal drejede vi ad den indvendig løbende Gang over i den parallelt med Administrationsbygningen løbende Fløj, hvor Soverummene, et for hver Elev, fandtes. Soveceller maatte det vel nærmest kaldes, idet Lyset alene kom ind i Soverummet gennem Døren til Gangen, og denne Dør var den eneste Indgang til Rummet. Den øverste Halvdel af Døren var forsynet med stærkt, ganske klart Glas. Jeg husker, at jeg efter Opfordring slog lige saa stærkt, jeg kunde, paa Glasset med et stort Nøgleknippe, uden at det gjorde Glasset noget. Der var ogsaa i denne Fløj gode Baderum, baade Kar- og Brusebade, og Drengenes Toiletrum. Bygningens sidste Fløj indtoges af 3die Afdelings Rum. Hertil overføres Eleverne, hurtigere eller senere, alt efter deres Opførsel i 2den Afdeling. Forskellen markeredes tydeligt ved, at jeg, da jeg i Frikvarteret traadte ind paa den ogsaa her indgitrede Gaardsplads med Have om, saa en Fodbold efter et velrettet Spark fare omtrent lige forbi min Næse. Man trænede til en Kamp, og Passiaren gik ogsaa lystigt mellem Eleverne. Med andre Ord, her i denne Afdeling maa der leges og tales indbyrdes. Derhos gaves ogsaa Undervisningen i noget friere Former, ligesom der ogsaa her fandtes en Sløjd- og en Husflidssal. Ud over den rent elementære Undervisning i Sløjd og Husflid gaves der ingen Oplæring i Haandværk og, bortset

fra Undervisning i Gartneri og Havearbejde, ingen Uddannelse til Landbrug.

Eleverne anbringes her i en Tid af indtil 1 Aar, naar de er fyldte 14 Aar, medens yngre Drengene kun maa være her indtil 6 Maaneder. Anbringelsen skyldes altid Beslutning af en eller anden Domstol; det angives i Beslutningen, i hvor langt et Tidsrum Eleven skal opholde sig der.

Medens langt fra alle Pladser var belagte i »Haren«, og det samme heller ikke helt var Tilfældet i Dreng-Tugtskolen ved Nimwegen i det østlige Holland, var derimod alle Pladser optagne i Tugtskolerne i Ginneken og Velsen i Sydvestholland. Man forklarede dette paa den Maade, at Tugtskolen i Haren ved Groeningen og til Dels Tugtskolen ved Nimwegen skulde optage de nordlige og østlige Provinsers Børn, hvor Befolkningen hovedsagelig levede af Agerbrug, og hvor der ingen store Byer var. Derimod laa de store Byer i de sydlige og vestlige Dele af Landet, Haag, Utrecht, Rotterdam og Amsterdam, og her levede den store industridrivende Befolkning, hvorfra Belægningen rekrutteredes langt stærkere end fra Landbefolkningen.

Som disciplinære Strafmidler var foreskrevet Forbud mod Brevskrivning og Tab af andre Goder, ringere Kost (Vand og Rugbrød) og Anbringelse i Cachot i et, som det viste sig, kun svagt oplyst Rum, mørkere end de Betænkningssrum, vi bruger paa vore Anstalter. Derimod siges udtrykkelig i Strafreglementet, at Krumslutning og legemlig Revselse er forbudt. Man forstaar, at Desertioner saa godt som ikke fandt Sted, hvad selve Bygningsmaaden jo ogsaa i høj Grad vanskeliggjorde. Man tilskrev det ogsaa den Omstændighed, at Eleverne vidste, at de i saa Fald var udsatte for bagefter at blive anbragte paa en egentlig Opdragelsesanstalt. De regnede, ganske som vi herhjemme kender det, alene efter, hvor lang Tid Frihedsberøvelsen varede.

I Schweiz danner Tvangsopdragelsesanstalten ved Aarburg i den nordlige Del af Landet en fuldkommen lukket Anstalt med Plads til op mod 60 Elever. Det er dens ejen-

dommelige Beliggenhed, der bevirker dette. Den ligger nemlig paa en Klippe med lodrette Fjeldvægge, og en stejl Bjergryg fører op til Indgangen, der er sprængt ind i Klippen. Gennem en kort Tunnel kommer man ind i Forgaarden, der er rund og ligner en kæmpemæssig Brønd. Herfra fører en ny Tunnel ind i Klippens Centrum, og derfra fører en Trappe med c. 100 Trappetrin opad udmundende i Anstaltens Gaard. Alle Anstaltsbygningerne ligger spredte paa et Plateau og er ganske utilgængelige udefra paa Grund af de lodrette Fjeldvægge, ligesom Rønning gennem Vinduer eller Døre af samme Grund er udelukket. Eleverne sover alle i Celler, hvor de delvis ogsaa opholder sig udenfor Skole- og Arbejdstiden, f. Eks. endog Søndag Formiddag. Der var Værksteder for Snedkere, Skrædere, Skomagere og Kurvemagere, ligesom Anstalten havde sit eget Bageri. Smedie havde man derimod ikke, men længtes derefter. Der gives ogsaa Skoleundervisning. Derimod maatte Landbrugsarbejde efter Beliggenheden være udelukket.

Efter mit Skøn savnede man baade ved Tugtskolerne i Holland og ved Anstalten ved Aarburg et Mellemlid, inden Overgangen til Livet udenfor Anstaltens skærmende og støttende Indflydelse skete. Det er det, man har søgt at skabe ved at bygge en lukket Afdeling ved Braaskovgaard, hvorfra Eleverne kan gaa over til friere Afdelinger, inden Udskrivningen fra Anstalten finder Sted.

Ogsaa i Tyskland er man i den seneste Tid begyndt at skabe lukkede Afdelinger ved de bestaaende Anstalter. Saaledes ved Anstalten i Rechling i Holsten og vistnok ogsaa ved en Anstalt i Hannover og i Westfalen. Da det endnu ikke er faldet i min Lod selv at se disse Anstalter, skal jeg ikke her komme nærmere ind paa dette Forhold.

Grundtrækkene i det amerikanske forbedrings-system.

Av Otto Morgenstjerne.

I.

Indledning. Probation. BARNEDOMSTOLE.

1. Indledning. Forbryderens forbedring er hverken i norsk eller i de fleste andre europæiske landes strafferet endnu anerkjendt som det hovedformaal, samfundet maa sætte sig ved bekjæmpelsen av forbryderondet.

Det er andre formaal: avskrækkelse og uskadelliggjørelse, hvorpaa man fremdeles gennemgaaende lægger hovedvægten, og som straffelovene fortrinsvis forfølger — dels gennem selve straffetruselen, dels gennem dertil egnede straffemidler.

Anderledes i den store nordamerikanske republik: Amerikas forenede stater. Her har man i kriminalpolitikken, som paa saa mange andre omraader, forlængst radikalt brudt med overleverte principer og synsmaater. Allerede for mere end en menneskealder siden kom fremragende fængselsmænd og andre i de østlige stater til den erkjendelse, at der var store klasser av forbrydere, som var mottagelige for opdragende paavirkning, for reformative indflydelser, personer som ved den rette slags behandling i saa henseende vilde kunne bringes væk fra forbryderbanen og saaledes gjenvindes for samfundet. Det var særlig de unge forbrydere, man her hadde for øie. Bestræbelserne kom derfor fra begyndelsen av til at ta sigte paa at underkaste disse en formaalstjenligere be-

handling end det var mulig gjennom den almindelige fængselsstraf.

Allerede i 1820-aarene hadde man i New York, Boston og Philadelphia faat forbedringsanstalter eller reformskoler for ganske unge, endnu ikke voksne lovovertrædere. Disse første forbedringsinstitutter var ikke offentlige institutioner, bestyret av statsmyndighetene, men var private foretagender med statstilskud.

Det var den voksende interesse for Crofton-systemet i Irland og for kaptein Maconochies opdragelsesarbeide, som i 1860-aarene kom til at gi støtet til arbeidet for særskilte forbedringsfængsler, beregnet paa dem av de unge forbrydere, som var naadd ut over den egentlige barne-alder. Som resultat av »New York fængselsselskap«s bestræbelser besluttet staten New Yorks legislatur i 1869 opprettelsen av et saadant forbedringsfængsel for staten, idet den utvalgte kommissærer til at finde og anbefale en passende beliggenhet for anstalten. De valgte et høitliggende areal i byen Elmira i Chemung county, og her blev i de følgende aar bygget det første »reformatory« for unge mandlige forbrydere i Amerika. Dets første direktør blev den allerede dengang høit ansete og senere berømte fængselsautoritet, Z. R. Brockway.

Foruten at være prøveanstalten i sit slags, utviklet Elmira-reformatoret sig snart under mr. Brockways overlegne ledelse til en mønsteranstalt, hvis navn der er kommet til at staa glans av hele den civiliserte verden over som den fuldgyldige prototyp for de amerikanske forbedringsanstalter.

Inden dens mure var det, Brockway dels skapte fra nyt av, dels forbedret og fuldkommengjorde de metoder til karakterens træning og omdannelse, som har ført til de forbausende heldige resultater, baade denne anstalt og de fleste av de andre, som er dannet i dens billede, kan opvise, og som jeg i en senere forbindelse skal komme tilbake til.

Med opprettelsen av forbedringsfængsler efter Elmira-

anstaltens forbillede har i aarenes løp flere og flere av unionsstaterne fulgt efter.

Det er nu mindst 12 stater, som har en saadan anstalt for unge mandlige forbrydere, foruten at flere av dem ogsaa har lignende anstalter for kvinder (Staten New York har saaledes ikke mindre end 3 reformatories for kvinder). Desuten skal man merke sig, at de samme principer, som lægges til grund for behandlingen i disse egentlige forbedringsfængsler, ogsaa mere og mere overføres paa behandlingen i de almindelige fængsler (penitentiaries). Betegnende for utviklingsretningen derover er det, at man tildels ogsaa har overført selve benævnelsen reformatory paa de sidstnævnte.

Jevnsides med forbedringsfængslernes utvikling har gaat utviklingen av en række andre instituter og foranstaltninger, med det samme hovedøiemed: forbryderens rening for sig selv og samfundet.

Dette er en utvikling, som delvis vistnok har paralleller i europæisk kriminalpolitik — denne kan endog som allerede antydnet paa enkelte herhenhørende omraader ha laant mønstre til den amerikanske. Paa andre vigtige omraader er den utsprunget av selvstændig amerikansk initiativ. Dette gjælder saaledes f. eks. Probation og Barnedomstole.

De instituter, som her kommer i betragtning, har dels til formaal at forebygge eller at helbrede barnedelinkvensen. Herhen hører foruten de nævnte barnedomstole de forskjellige opdragelsesanstalter — skolehjem og tvangs-reformskoler — for forsømte og delinkvente barn. Dels tar de, som de egentlige forbedrings- eller ungdomsfængsler, utelukkende sigte paa forbedring av unge voksne forbrydere (i alderen 16—30 aar). Dels endelig er de heromhandlede foranstaltninger like meget beregnet paa og i anvendelse overfor forbrydere av alle aldre. Dette sidste er tilfældet baade med den betingede dom eller straffeundladelse med opsigst i prøvetiden (Probation) og med løsladelsen paa prøve under

opsigt (Parole), likesom det ogsaa gjælder den ubestemte dom og de almindelige reformativ methoder i den utstrækning, hvori de er fælles for alle anstalter, og endelig det saakaldte »honor-system«, en helt amerikansk nydannelse fra de sidste aar.

Det er disse foranstaltninger og instituter, som gjensidig griper ind i hinanden og supplerer hinanden, som tillsammans utgjør det for De forenede stater særegne reformativ apparat, som er blit betegnet som det amerikanske forbedringssystem ¹⁾, og som jeg — væsentlig ut fra iagttagelser paa stedet — skal gaa noget nærmere ind paa hver for sig.

2. *Probation.* Rettens betingede straffeundladelse behøver i Amerika ikke altid at ha formen av en egentlig betinget dom d. e. en domfældelse, hvis fuldbyrdelse utsættes paa visse betingelser.

Efter enkelte staters love har retten adgang til at beslutte, at straffens fuldbyrdelse skal utstaa mot løfte om eller paa betingelse av, at tiltalte i et visst tidsrum opfylder visse betingelser, naar retten er overbevist om, at vedk. er skyldig, uten at nogen egentlig domfældelse finder sted ²⁾. Med hensyn til de betingelser, som kan sættes, har retten i regelen stor frihet, og for fristens længde pleier loven kun at bestemme enten et maximum alene eller et maximum og et minimum.

Selve området for den betingede straffeutsættelse er ogsaa efter de amerikanske staters love meget rummelig avgrænset, idet der er adgang til at anvende den ikke alene overfor mindre forbrydelser og forseelser, men ogsaa ved forbrydelser, for hvilke straffen gaar op til mange aar.

---

¹⁾ Jfr. *Dr. Paul Herr*: »Das moderne amerikanische Besserungssystem«, hvor forøvrig denne betegnelse brukes i en noget snevrere betydning.

²⁾ Saaledes ogsaa i *England* iflg. *Probation of Offenders Act* av 1907, § 1.

Efter *Minnesota*s lov av 1909 f. eks. kan denne fremgangsmaate anvendes, naar det gjælder en forbrydelse, for hvilken lovens maximumsstraf ikke overstiger 5 aar.

Betingelserne forøvrig er efter denne lov, at retten ikke finder, at samfundets velfærd kræver, at den skyldige skal lide lovens straf, og at tilfældets nærmere omstændigheter taler for at utsætte straffuldbyrdelsen. — Retten kan sætte saadanne vilkaar og betingelser for prøven, som den anser passende. Prøvetiden kan dog ikke strækkes ut over lovens maximumsstraffetid.

Man har her et godt eksempel paa en av de nyere amerikanske love om betinget dom.

Det skal i nærv. forbindelse bemerkes, at det i de senere aar ikke er ualmindelig, at dommeren benytter den frihet, loven gir ham med hensyn til de betingelser for straffeutsættelsen, han vil opstille, til, hvor det gjælder drukenskapsforbrydelse eller -forseelser, eller forbrydelse begaaet under alkoholpaavirkning, at forlange, at den skyldige avlægger løfte om total-avhold i prøvetiden. Løftet avlægges enten direkte til retten, og isaafald falder fremgangsmaaten ind under det saakaldte »Pollardsystem«¹⁾, eller det kan avlægges til nogen anden, f. eks. til en avholdsforening, hvori vedk. melder sig ind.

Dommer Orr i Ramsey County, Minnesota anfører saaledes i en redegjørelse i anledning av en av Det internationale Antialcoholbureau i Lausanne foranstaltet enquête, at han i de 133 tilfælder, hvori han siden 1 oktober 1911 har utsat straffen, naar den skyldige har paaberopt sig drukenskap som aarsaken til sin strafbare handling, som ett av de paalagte vilkaar har forlangt, at vedk. absolut skal avholde sig fra berusende drikke.

I nogen tilfælder foreslaar retten totalt avhold, men

¹⁾ Saa kaldt efter dommer *W. J. Pollard* i St. Louis, Mo. som for et halvt snes aar siden begyndte at ta saadanne løfter i sin domstol. Se dr. Scharffenbergs artikkelrække herom i Avholdsbladet Nr. 45, 46, 47 og 48 for 1909.

kræver det ikke. I tilfælde, hvor totalavhold er sat som vilkaar for straffens utsættelse, men hvor det ikke opfyldes, forordner retten straks dommens fuldbyrdelse.

Den betingede straffeundladelse er et institut, som i de sidste aartier i staterne har vokset sig frem til stadig større betydning. Massachusetts har æren av at være foregangsstaten, idet den allerede i 1878 indførte probation ved lov. Endnu i 1900 var det kun 6 stater, som hadde probation-love; i 1910 var der love ikraft om dette emne i 39 stater samt i distriktet Columbia. I løpet av 1911 vedtok 3 nye stater love om probation. Det kan trygt sies, at dette institut nu spiller en hovedrolle derover blandt samfundets midler i kampen mot forbryderondet.

Institutets betydning er som bekjendt dels en profylaktisk, idet man dermed tar sigte paa at stanse vedk. ved hans første — kanskje fra hans standpunkt ikke saa graverende — skridt paa forbryderbanen, eller ihvertfald før han er gledet saa langt ind paa den, at en appel til hans eget initiativ til sin forbedring som den, der ligger i den anledning, man herved gir ham, maa ansees frugtesløs. Dels har institutet ogsaa en kurativ opgave, idet det lægger an paa at gi den faldne, men ikke forhærdede en anledning til, uten indespærring i fængsel eller anden anstalt, at komme over den forbryderske tilbøielighed eller blotte svakhet, overfor hvilken hans selvbeherskelse har svigtet. Disse institutets to opgaver vil som regel gaa side om side, idet det vil komme an paa det enkelte tilfældes art, hvilken av dem bør være den mest fremtrædende, og derfor av retten fortrinsvis bør has for øie ved prøvens anordning.

I dette dobbelte formaal ligger ogsaa netop begrænsningen av den kreds av delinkventer, hvorpaa foranstaltningen er anvendelig, 3: den maa kun anvendes overfor personer, som endnu kan gi haab om, at enten den forebyggende eller helbredende virkning kan opnaaes, kort sagt overfor »forbedringsfâhige« individer — det være nu barn eller voksne. Ihvertfald for staten N. Yorks vedk. har jeg set det erkjendt,

at der har været syndet ikke litet mot dette hovedprincip, mens det paa den anden side paapekes, at der i det sidste er blit meget mindre av saadanne misbruk — takket være, naturligvis, de vundne erfaringer.

Til den betingede straffeundladelse blev i Amerika allerede tidlig knyttet en speciel opsigt med vedk. i prøvetiden. Man indsaa snart, at en viss opsigt var en nødvendig forutsætning for prøveinstituttets heldige virkning. Man havde herved for det første for øie den kontrol med belingelsernes opfyldelse, altsaa med, at vedk. virkelig bestaar prøven, som maa til, hvis denne skal bli effektiv. Saadan kontrol besørages i et litet samfund med gjennemsigtige forhold uvilkaarlig i en viss utstrækning av omgivelserne, likesom politiet under saadanne mindre forhold lettere kan magte at føre nogen opsigt med de paa prøve stillede. Dette maa antas delvis at forklare det faktum, at den betingede dom i Norge, hvor der ikke er sørget for nogen særlig opsigt med de belingel dømte, iflg. kriminalstatistiken dog har vist saa gode resultater.

I de forenede stater derimot, med sit kollossale landomraade, ompændt av et stadig tættre kommunikationsnet, belingende en samferdsel som inden et land indenfor et omraade saa stort som en verdensdel, med de mange, store og stadig voksende befolkningscentrer og med ligesaamange retsomraader, som der er stater, vilde en tilfredsstillende kontrol ikke kunne opnaes paa de maater, jeg har antydnet som mulige i et mindre og enklere samfund. Vistnok har man ogsaa i Amerika mangesteds til at begynde med maattet nøie sig uten nogen rationel og systematisk ordning av opsigten. Men efterhaanden er der i utviklingens medfør blit ansat særskilte opsigtsfunktionærer ved straffedomstolene i alle større byer, i mange mindre, og i de sidste aar ogsaa mangesteds i landdistrikterne.

Saadanne særskilte opsigtsfunktionærer vil ogsaa kunne stilles en videregaaende opgave end den at føre kontrol med de paa prøve stillede. Disse vil i høi grad trænge en

forstaaende og medfølende raadgiver og hjælper i den — selvfølgelig — mangengang vanskelige prøvetid. Det er klart, at netop her ligger en viktig og frugtbart opgave for prøve- eller opsigtsfunktionærene. Det er ogsaa én, som i Amerika tillægges stadig større vægt. De her omhandlede behov er det da, som i Amerika har skapt den særlig organiserte opsigtsinsti- tution, som nu maa betragtes som en typisk amerikansk institution, og som utgjør et saa fremtrædende led i det hele prøve-system: den av en straffedomstol med hjemmel i loven anordnede prøve under opsigtsinsti- tution.

I staten New Yorks Probation kommissions (en permanent statsinsti- tution) aarbog for 1911 defineres proba- tion som et »system, brukt i passende tilfæl- der for at disiplinere og forbedre straf- fældte voksne forbryderes og ungdomme- lige delinkventers livsførsel — uten at sen- de dem til nogen insti- tution — ved løsla- delse mot god opførsel og under det auto- ritative og hjelpsomme tilsyn av en of- fentlig tjenestemand, som kaldes »proba- tion-officer«. »De, som sættes paa prøve« — fortsæt- tes der — »forlanges det sædvanlig av, at de for et tidsrum, som varierer fra nogen faa maaneder til et aar eller to, skal indberette regelmæssig til prøve-officeren, og at de skal finde sig i visse innskærpkninger og en viss regulering med hensyn til sine handlinger og sin færde. Foruten at motta indberet- ninger fra dem, som er stillet paa prøve, søker prøve-offi- ceren at vinde deres tillid og venskap, besøker dem i deres hjem, forhører sig fra andre kilder ang. deres opførsel og liv og hjælper dem paa praktiske maater til at bli rehabi- literet som ordentlige, nyttige medlemmer av samfundet. Hvis nogen paa prøve stillet (»probationer«) undlater at op- fylde de vilkaar, retten har sat, kan han føres tilbake til retten til inndømmelse i anstalt eller anden behandling.«

Sammenholdt med foranstaaende foreløbige bemerk- ninger gir denne karakteristik fra staten New Yorks Proba-

tion kommission i kort sum hovedtrækkene i det amerikanske probation-institut. Uten her at forsøke nogen uttømmende fremstilling av dette, skal jeg i det følgende noget nærmere redegjøre for de sider av det som forekommer mig at maatte ha størst interesse for en nordisk læsekreds, idet de opnaaede resultater skal vies en særskilt omtale.

Opsigtens utøvelse er altsaa henlagt til særskilte opsigtsfunktionærer. Disse er lønede, offentlige tjenestemænd, som antas av den domstol, i hvis tjeneste de staar, eller ialfald utnævnes efter indstilling fra denne. Der er én eller flere av dem knyttet til enhver straffedomstol, som anvender systemet, og det gjør nu domstolene i de aller fleste større byer over hele unionen, idet de enkelte stater nu med faa undtagelser har indført det — i større eller mindre utstrækning — ved lov¹⁾. Opsigtsfunktionærerne er efter den nuværende ordning underordnede vedk. domstol. Med en første- eller »over«-prøve-officer (chief probation officer) i spidsen utgjør de en egen avdeling av rettens personale. Dens kontor staar gjerne i forbindelse med retsløkalet. Dens arbeide betragtes som en del av selve rettens arbeide og utøves under rettens kontrol og overledelse.

En ikke uvæsentlig side av prøve-officerernes arbeide falder ogsaa indenfor retsmøterne, idet de der for dommeren fremlægger resultaterne av den efterforskning, de er forpligtet til at foreta.

Det paahviler dem nemlig at anstille foreløbige undersøkelser ang. enhver anklaget d. e. ang. hans omgivelser (familieforhold etc.), beskæftigelse, antecedentia og

¹⁾ De østlige stater har her, som paa de fleste beslægtede omraader gaar i spidsen og er naadd længst i organisationen av sit Probation-system. Flere stater har saaledes i de sidste aar etableret en særskilt administrativ overledelse av hele statens probation-væsen i form av en stats-probation-kommission. Saaledes staterne New York, Massachusetts, Vermont, Illinois. I enkelte stater som New York har man nu begyndt at anvende systemet ogsaa i landdistrikterne, idet der ved lov er aapnet disse adgang til (paa egen bekostning) at ansætte probation-officers.

forhold i det hele til bruk for dommeren. De saaledes fremskaffede opplysninger danner som regel et væsentlig bidrag til grundlaget for dommerens avgjørelse av, om den anklagede egner sig for probation. Forsaavidt dommeren bestemmer sig for at forsøke probation, kommer denne prøve-officerens forhaands-befatning med saken ham direkte til nytte under det fortsatte arbeide med anklagede gjennom utøvelsen av opsigten, som naturligvis som regel vil bli paalagt den samme tjenestemand, som paa rettens vegne fra først av har sat sig ind i anklagedes forhold.

Denne opsigten er da prøve-officerens egentlige hovedfunktion og det er, som foran paapekt, nepot behovet for denne, som har skapt prøve-officer-stillingen. Opsigten innebærer imidlertid langt mere end der, strengt tal, ligger i ordet.

Foruten den kontrol, som hermed nærmest sigtes til, og som er en av de betingelser for prøven, den skyldige maa vedta, skal nemlig prøveofficeren øve et støttende og raadgivende tilsyn med hver enkelt »probationer«. Han skal være hans hjælper under hans bestræbelser for at bli et ordentlig menneske eller ialfald for at overvinde den svakhet eller slette tilbøielighet, som har bragt ham paa avveie. En hovedopgave for prøveofficeren blir det i saa hens. at søke at skaffe vedk. en passende beskjæftigelse.

Hvor det gjælder at finde et arbeide, ser man forøvrig ogsaa, at dommeren selv — f. eks. i en »juvenile court« — ex officio tar initiativ, idet han ut fra tilfældige utenretslige kundskaper gir vedk. anvisning om, hvor et passende arbeide er at faa. Dette er et ganske godt eksempel paa den praktiske maate, man i det hele griper tingene an paa derover.

Som man av det foregaaende vil forstaa, kræver prøveopsigtsarbeidet særegne forutsætninger hos sine utøvere. Først og fremst maa der et vist naturlig anlæg for denne art filantropisk virksomhet til; men hertil bør dernæst helst foies en særskilt utdannelse for oiemedet. Eftersom erkjen-

delsen herav er blit klarere, og eftersom den økede konkurrence om disse stillinger har muliggjort det, er man ogsaa i de sidste aar — ihvertfald i de østlige stater — lagt mere og mere an paa at sørge for, at de kun beklædes med personer, som opfylder de nævnte betingelser. Dette har man først og fremst søkt opnaet ved indførelsen av en særlig *examen* — indbefattende baade praktiske og teoretiske prøver — for probation-officerer.

En saadan examen har nu i etpar aar existeret i staten New York, og denne stats probation-kommission uttaler sin store tilfredshet hermed, idet den mener, at reformen allerede har virket til en forbedring av disse funktionærers gjennomsnittsstandard. Lønningerne for disse tjenestemænd er imidlertid efter amerikansk maalestok ikke høie; men da probation-tjenesten overalt stadig utvides, finder vel de bevilgende myndigheter, at dens budget allikevel blir stort nok. Statistiken, hvorav nogen tal skal gjengis nedenfor, viser imidlertid klart nok, at de her omhandlede offentlige midler er vel anvendte.

Ved siden av de lønnede »probation-officers« virker i de fleste byer ogsaa enkelte frivillige, ulønnede — personer, som stiller en større eller mindre del av sin tid til retternes raadighet til opsigtsvirksomheten. I probation-tjenestens barndom var domstolene av mangel paa bevilgninger til lønnede opsigtsfunktionærer ofte henvist til saadan frivillig hjelp, forsaavidt da ikke dommeren maatte være »sin egen probation-officer«. Dette har nemlig forekommet og forekommer vistnok fremdeles i stater eller byer, hvor opsigtsvæsenet er i sin begyndelse.

Det er ofte medlemmer av foreninger med humanitære formaal, f. eks. »ungdoms-beskyttelsesforeninger« og fængselselskaper, som tilbyr sin tjeneste paa dette omraade.

Selv om saadan frivillig hjelp ikke alltid har samme værdi som lønnede, specielt utdannede opsigtsfunktionærers, har den dog betydning som det næstbedste og som det hjelpemiddel man kan ty til paa steder, hvor der endnu ikke er

ansat lønnede tjenestemænd i øiemedet. Hvor saadan hjælp staaer til raadighet — hvad der som regel vil være tilfældet i større byer — vil den kunne lette indførelsen av et opsigtsystem i lande, hvor man endnu ikke har bevilgninger til lønnede opsigtsfunktionærer, og hvor den bevilgende magt kanske er litet tilbøielig til at anvende penge paa noget, som, før man har set det prøvet inden landet selv, let vil ansees for mere eller mindre av et eksperiment.

3. *Barnedomstole.* Et omraade, hvor probation-institutet spiller en særlig betydningsfuld rolle, er »*Barnedomstolene*« (*Juvenile courts*) arbeide. Dette skal derfor i denne forbindelse omtales noget nærmere.

Barnedomstolene er som regel særskilte domstole, beklædt av en særskilt dommer og med sit eget retslokale med den opgave at behandle kriminelle saker anlagt mot børn, eller hvori børn paa anden maate er parter, f. eks. saker anlagt av det offentlige eller av moren mot far for forsømmelse av forsørgelsespligt overfor barn. Saadanne domstole, hvortil dommer Lindsey i 1890-aarene tok initiativet, idet han opprettet den første av dem i Chicago, har man nu i de aller fleste av republikens større byer, og alle er enige om, at de nu utgjør en av de betydningsfuldeste faktorer i bekjæmpelsen av barne-kriminaliteten.

Paa forebyggelse av forbryderskhetens utvikling i alle former hos børn og paa saavidt mulig reparation av den ødelæggelse, som allerede i saa henseende maatte være indtraadt, er det nemlig disse domstoles virksomhet hovedsagelig er rettet. Og skjønt det er almindelig erkjendt — ja for den opmerksomme iagttager ligger i dagen — at de med et baade kvantitativt og ofte kvalitativt bedre personale vilde kunne løse denne sin store og vanskelige opgave fuldkomnere end de for tiden gjennomgaaende gjør, er der som antydning om, at institutionen er betydningsfuld og uundværlig. Dette har dels sin grund i, at henlæggelsen av alle saker, som angaar barn, under saadanne særdomstole, fri-

tar barnene fra at komme i berøring med de almindelige straffedomstole og den for barnesindet litet heldige atmosphere, som knytter sig til dem. (Man tænke paa de mange degenererte individer, som føres ut og ind særlig i en almindelig politiret i en større by). Dels er grunden at søke i den særlige innsigt i de herhenhørende saker — en innsigt, som ikke mindst er av pædagogisk art — dommeren efterhaanden erhverver gjennom utelukkende befatning med barnesakerne. Reversen av dette betydningsfulde moment er imidlertid, at innsigten, hvor domstolen er overbebyrdet med arbeide, let kan komme til mere eller mindre at maatte vige pladsen for r u t i n e.

Dette sidste er et skjær, som man mangesteds i Amerika ikke har greiet at gaa klar av.

Det følger næsten av sig selv, at barnedomstolene er kommet til at gjøre en relativt endnu mere utstrakt anvendelse av p r o b a t i o n end andre retter. Hvor det gjælder at finde den for et vildfarende barn eller ganske ung person heldigste behandlingsmaate, er det jo nemlig klart, at det at gi vedk. en anledning til at forbedre sig ved at sætte ham eller hende paa en p r o v e, er en fremgangsmaate som fortrinsvis vil komme i betragtning. Naar loven gir barnedommeren adgang til at anordne saadan prove i den form, at han kan utsætte dommen eller straffen i en viss tid, i hvilken vedk. stilles under tilsyn, er det derfor rimelig, at han i ethvert tilfælde, hvor han har grund til at haabe, at en saadan appel til det bedste hos barnet vil finde nogen gjenklang, benytter denne adgang. Der foreligger ikke — undtagen muligens for den enkelte domstol — nogen statistik, som viser, i h v o r m a n g e av de ved barnedomstolene behandlede saker probation anvendes. Men skulde forf. paa grundlag av sine egne iagttagelser ¹⁾ forsøke en rent anslagsvis beregning, vilde det

¹⁾ Forf. overvar sommeren 1912 adskillige av barnedomstolenes retsmøter i etpar av republikens betydeligste byer og fulgte herunder behandlingen av 20—30 saker.

ligge nær at gjætte paa, at 75 % av samtlige tilfælde behandles med probation. I de resterende 25 % av tilfælde anvendes saa indsættelse i et eller andet hjem eller en opdragelsesanstalt. -- Prøve-funktionærene kommer derfor til at utgjøre en særlig vigtig afdeling av disse domstole¹⁾, hvis probation-stab altid ogsaa tæller kvinder. Overfor kvindelige delinkventer benyttes der nemlig overalt kun kvindelige probation-officers.

Naar dernæst henses til de resultater av probation overfor børn, som fremgaar av nedenanførte statistiske data, hentet fra staten New Yorks Probation kommissions aarbog for 1911, er det ikke at undres over, at dommere ved disse domstole betegner probation som »barnedomstolens sterke arm«²⁾.

I staten New York var der i 1911 14748 personer under prøve-opsigt. Av disse var 3849 barn og 10899 voksne. De, som blev sat paa prøve i løpet av dette aar, utgjorde 10669. (Dette antal betegnet en tilvækst av probation-tilfælde fra det foregaaende aar av ca. 25 pct.).

Antallet personer under prøve-opsigt ved aarets utgang (pr. 31 dec. 1911) var 4992.

Av de 10669, som kom under prøve-opsigt i aarets løp, var:

2187 gutter, 435 piker, 6811 voksne mænd, 1236 voksne kvinder, altsaa tilsammen 2622 barn og 8047 voksne.

Antallet av dem, som i løpet av samme aar ophørte at være under prøve-opsigt, utgjorde 8558, hvorav 2560 var barn.

¹⁾ Merkelig nok fik forøvrig barnedomstolen i byen New York først i 1912 en stab av offentlig lønnede prøvofunktionærer.

²⁾ »*Probation is the strong arm of the Juvenile Court*« var det uttryk en fremragende »barnedommer« gjentagende brukte i et foredrag ved »The National Convention of Charities & Correction« i Cleveland juni 1912.

Resultaterne av behandlingen i disse tilfælde var iflg. prøve-officerernes rapporter følgende:

<i>Resultater.</i>	<i>Gutter</i>	<i>Piker</i>	<i>Mænd</i>	<i>Kvinder</i>	<i>Ialt</i>
Dimitteret som forbedret	1735	297	3880	758	6670
Dimitteret uten forbedring	59	5	174	35	273
Arresteret paanyt og sat ind i anstalt	350	47	477	137	1011
Overført til anden lokalitet med rettens eller prøve-officerens tilladelse . . .	33	6	60	6	105
Forsvundet eller tapt av syne	21	4	295	61	381
Andre ikke anførte resultater	3	»	90	25	118
Tilsammen	2201	359	4976	1022	8558

Utelater man de tilfælder, hvor de betinget domte flyttet til andre lokaliteter, og de, hvori resultaterne ikke er anført, blir der tilbake 8335 tilfælde, hvori prøven av prøve-officererne er meddelt at ha faldt enten heldig eller uheldig ut.

Nedenstaaende tabel gir de meddelte resultater i disse tilfælde procentvis. (Kommissionen bemerker herved at den ikke garanterer for resultaternes korrekthet, idet den anser det sandsynlig, at antallet af heldige tilfælde er noget overdrevet).

Antagne resultater i procent i 8335 tilfælde:

	pct.gutter	pct.piker	pct.mænd	pct.kv.
Endelig dimitteret som forbedret..	80	84	80	76
Do. uten forbedring.	2	1	3	3
Arresteret paanyt og sat ind i anstalt	16	13	9	13
Forsvundet eller tapt av syne	0.9	1	5	5

Pct. barn og voksne tilsammentagne efter samme inndeling: 80, 3, 12, 4.

Til foranstaaende statistikk kan det være av interesse at føie følgende tabel, som viser, for hvilke forbrydelser de i 1911 paa prøve stillede personer var anklaget:

Klassifikation av anklagerne mot 2622 barn og 8047 voksne, som blev stillet paa prøve i 1911.

I. Barn.

<i>Anklage</i>	antal gutter	antal piker	pet. gutter	pet. piker
Overfald.....	73	3	3	0.6
Indbrud eller ran.....	279	»	12	»
Uopdragenhet eller uregjerlighed.....	328	114	14	26
Uskikkede foresatte.....	117	128	5	29
Tyverier og lignende forbrydelser.....	659	52	30	12
Ondskapsfulde streker, fredsbrud eller uanstændig opførsel.....	234	»	10	»
Skulking.....	307	39	14	8
Andre anklager og uangivne mindre overtrædelser.....	190	99	8	22
Tilsammen.....	2187	435	»	»

II. Voksne.

<i>Forseelser og mindre overtrædelser</i>	antal mænd	antal kvinder	pet. mænd	pet. kvinder
Overfald (i 3die grad).....	419	20	6	1
Uordentlig optræden (undtagen indbydelse til usædelighed og andre forbrydelser mot kjønsmoralen).....	1419	268	20	21
Krænkelser av underholdspligt.....	1761	»	25	»
Mindre tyverier og bedragerier.....	1214	150	17	11
Prostitution, indbydelse til usædelighed og lign.....	»	364	»	29
Beruselse paa offentlig sted.....	634	279	9	22
Andre forseelser og uangivne mindre overtrædelser.....	573	123	8	9
<i>Forbrydelser</i>				
Overfald.....	78	3	1	0.2
Indbrud.....	181	»	2	»
Falsk.....	37	»	0.5	»
Større tyverier.....	268	24	3	1
Andre uangivne forbrydelser.....	227	5	3	0.4
Tilsammen.....	6811	1236	»	»

I det næste statistiske aar (30 sept. 1911—30 sept. 1912) øket antallet av dem som blev stillet paa prøve av domstolene inden staten til 14687. Herav faldt 11753 paa de første 9 maaneder av 1912 — mot tilsv. 7634 i 1911. Uttrykt i procent var stigningen henholdsvis 48 og 53. — Resultaterne stiller sig procentvis meget nær likedan for 1912 som for 1911.

Det kunde muligens ha sin interesse at anføre lignende statistik for andre av unionens stater. Der er, som tidligere nævnt, ialfald 3 andre Stater, foruten New York, som har indført institutionen: »Stats-probation-kommission«, og for hvilke der findes en samlet »probation«-statistik. Men likesom saadan statistik for andre stater for tiden ikke staar til forf.s raadighet, saaledes kan den heller ikke anses nødvendig for nærværende fremstillings øiemed: at gi et billede av grundtrækkene i probation-institutet, saaledes som det i nutiden arter sig i De forenede stater som et integrerende led av det hele reformativ system.

Da nemlig staten New York — den betydeligste og folkerikeste stat inden unionen — staar i aller første række med hensyn til utviklingen av probation-væsenet, (antallet av prøve-officerer i staten naadde saaledes i 1911 624) er den herfra hentede statistik og de resultater av fremgangsmaaten, den viser for denne stat, et eksempel i n s t a r o m n i u m ø: den karakteriserer det amerikanske probation-institut, saaledes som det fremtræder der, hvor det har naadd sin høieste utvikling. Det er til dette institut amerikanske kriminalister sætter sit haab, kanske fremfor noget andet vaaben, nogen anden taktik, i det store felttog mot forbryderondet.

(Sluttet).

Domme.

Danmark.

Den Kamp mod Svindlen i Forretningsforhold, som vore Domstole har maattet optage (se dette Tidsskrifts 1ste Aargang S. 61 ff.), er fortsat under den mod de tiltalte Cordosa (Fader og Søn) rejste Sag. Der afsløredes herunder en i meget stort Omfang drevet Humbugsføretning, der lokkede mer eller mindre ukyndige ind i Terminsspekulationer, hvor de Tiltalte, under Skin af at være Kommissionærer for Ofrene, blankede disse af for alt. Kriminalrettens Dom, der afsagdes i November 1913, er imidlertid for Tiden under Appel til Højesteret, og en nærmere Omtale af denne betydningsfulde Sag bør derfor opsættes, til Højesteretsdommen foreligger.

Retsvildfarelse. I indeværende Højesteretsaar foreligger der to Højesteretsdomme angaaende det interessante Spørgsmaal om Betydningen af Retsvildfarelse *).

Allerede for nogle Aar siden belystes dette Spørgsmaal ved Højesterets Dom af 21. Oktober 1903 i en da meget omtalt Sag (H. R. T. 1903. 309, U. f. R. 1903 B 302): En Præst i Folkekirken havde undladt at efterkomme et ham af Mini-

*) Dansk Straffelov § 42 lyder saaledes: »Ukyndighed om Straffeloven, den urigtige Formening, at den ved Loven forbudne Handling efter Samvittighedens eller Religionens Bud er tilladt eller endog befalet, eller omvendt at en lovbefalet Virksomhed af samme Grund er utilstedelig, saavel som Beskaffenheden af Gerningsmandens Bevæggrund og Øjemed udelukker ikke Anvendelsen af Straf«. Hermed kan sammenlignes det foreliggende Straffelovsudkast (1912) § 41: »Uvidenhed om en Handlinges Retstridighed udelukker ikke den ellers forskyldte Straf, medmindre det findes, at Uvidenheden af særlige Grunde ikke kan lægges den handlende til Last«; jfr. Udkastets § 40, 1. Punktum: »Ukendskab til eller urigtig Opfattelse af saadanne faktiske og retlige Omstændigheder ved Handlingen, som betinge dens Strafbarhed, udelukker Straf for forsætlig Forbrydelse«.

steriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet gennem hans kirkelige Foresatte meddelt Paalæg om at foretage Vielse af en fraskilt Mand til en Kvinde, til hvem han under sit tidligere Ægteskab havde staaet i utugtigt Forhold, men som han i Overensstemmelse med den gældende Lovgivning havde opnaaet Bevilling til at indgaa Ægteskab med. Præsten blev derefter sat under Tiltale efter Straffelovens § 142, der angaar en Embedsmands forsættelige Nægtelse af at udføre, hvad der er ham lovlig befalet. Ved Højesteretsdommen statueredes det, at denne Vægring havde været uretmæssig, men under særligt Hensyn til Indholdet af hans Præsteløfte og Folkekirkens uklare Stilling til Spørgsmaalet om fraskiltes Vielse (der bl. a. havde ført til Tilladelsen af visse Lempelser i Vielsesritualet) samt til Opfattelsen hos mange af Folkekirkens Præster fandtes han at have haft nogen Føje til at gaa ud fra, at Opfyldelsen af Paalæget var uforenelig med de ham ifølge hans Præsteløfte paahvilende Pligter. Det fandtes derfor betænkeligt at antage, at under denne Kollision Lovligheden af Øvrighedens Befaling havde staaet ham klart, og hans Vægring ved at opfylde Paalæget blev derefter ikke anset som en forsættelig Krænkelser af hans Embedspligt, hvorfor han blev frifunden. Dommen tjener navnlig til Afgrænsning af, hvad der kan betragtes som en egenlig Retsvildfarelse, idet her Frifindelsen støttes paa en Betragtning, der i Virkeligheden hentes fra et andet Omraade, nemlig en undskyldelig Misforstaaelse af, at ogsaa i denne Situation hans Lydighedspligt som Embedsmand overfor Paalæget var den samme som overfor ethvert andet lovlige Paalæg til ham fra hans Øvrighed *).

I de to Højesteretsdomme fra 1913, der begge angaar Forhold udenfor Straffeloven, belyses Spørgsmaalet fra andre Sider.

Højesteretsdom af 23. April 1913 (H. R. T. 1913. 132, U. f. R. 1913 A 523) angaar en Pige, som, efter længere Hospitalsbehandling i Efteraaret 1911 for Syfilis, d. 14. Februar 1912 fødte et Barn, som hun, efter først selv at have ammet det, d. 10. Marts s. A. fik anbragt i et Plejehjem, hvor det skulde opflaskes. Barnet, der da ikke havde vist Tegn paa Sygdom, led i Virkeligheden af Syfilis og smittede hermed sin Plejemoder, ligesom dennes i Hjemmet værende

*) Jfr. i det hele de orienterende Bemærkninger til denne Dom af Højesterets Justitiarius N. Lassen i Tidsskrift for Retsvidenskab 1904, Side 307 ff.

Børn udsættes for Smittfare. Pigen blev tiltalt for Overtrædelse af Lov 30. Marts 1906 § 9, hvorefter et Barn, der lider eller mistænkes for at lide af Konssygdom, ikke maa anbringes i Pleje, naar derved andre Børn udsættes for Smittfare *). Højesteret frifandt hende imidlertid, idet hendes Forklaring om ikke at have haft Mistanke eller Formodning om, at Barnet var behæftet med venerisk Smitte, ikke kunde forkastes, og hun derhos maatte antages at have været uvidende om den nævnte særlige Regel om, naar et Barn skal anses for mistænkt for Syfilis. I denne Forbindelse fremhæves det særlig af Højesteret, at den udtrykkelige Tilkendegivelse, hun angaaende Barnets Anbringelse havde modtaget paa det Hospital, hvor hun blev behandlet for Syfilis, indskrænkede sig til, at Barnet ikke maatte lægges til Brystet af en sund Kvinde **).

Højesteretsdom af 16. Oktbr. 1913 (H.R.T. 1913.512, U.f.R. 1913A 976) drejede sig om en Detaillists Overtrædelse af Medicinallovgivningen ved Forhandling af et Præparat, der solgtes som Middel mod Skorpe («Muk») hos Heste. Det statueredes, at Præparatet var unddraget fra den almindelige Detailhandel og henhørte under Apotekerverer (Fr. 4. December 1672 § 30); men Højesteret frifandt Tiltalte, idet det fremhæves, at det maatte antages, at det paagældende Middel i en længere Aarrække upaataalt var bleven forhandlet i den almindelige Detailhandel, samt at Tiltalte, inden han købte Varen af den paagældende Fabrikant, af dennes Agent var bleven gjort bekendt med, at Varen i vidt Omfang var indarbejdet i Detailhandelen. Højesteret erklærer derefter, at der maa gaas ud fra, at Tiltalte har befundet sig i en saaa undskyldelig Vildfarelse, at hans Forhold ikke bør tilregnes ham til Straf.

Man tør herefter anlage, at Højesteret i hvert Fald vil forholde sig ret frit med Hensyn til Spørgsmaalet om at anvende Analogien af Straffelovens § 42 udenfor Straffelovens

*) Ifølge nævnte Lovbestemmelse skal »et Barn anses for mistænkt for Syfilis, selv om ingen Tegn paa den have vist sig hos det, naar nogen af Forældrene har paadraget sig Syfilis for mindre end syv Aar siden, og der ikke er hengaaet 3 Maaneder efter Fødslen«.

***) Den Betragtning, at en urigtig Retsbelæring fra en kompetent Myndigheds Side maa virke diskulperende, kommer bestemt frem i en københavnsk Overretsdom af 31. Januar 1912 (U. f. R. 1912 A 763), der frifandt en Tiltalt for ulovlig Indsamling af Kugleflint ud for en fredet Kyststrækning, da der ved Tiltals Henvendelse til Stedets Politimester var givet ham Besked om, at saadan Indsamling var tilladt.

Omraade. Imod en saadan Analogi, overfor hvilken allerede Straffelovens Motiver stillede sig tvivlende, anføres sædvanlig, at ved de udenfor Straffelovens Omraade liggende »Politiovertrædelser« drejer det sig om Bestemmelser af en ganske anderledes positiv og udvortes Karakter end ved de efter Straffeloven straffbare Forbrydelser, der skal bunde i Rets- og Moralforestillinger, der er en Art Fælleseje for alle Samfundsmedlemmerne. Fra modsat Side gøres det gældende, at det udenfor Straffeloven drejer sig om en Række særlige Retsforhold, som den, der faar Berøring med dem, har Pligt til at sætte sig ind i, saa at Fejlagelser i saa Henseende falder ham selv til Last. Af de to Højesteretsdomme synes det at fremgaa, at Højesteret i hvert Fald ikke tillægger denne sidste Betragtning nogen afgørende Betydning, naar Oplysninger, der tilgaa den paagældende selv uden hans egen Bestræbelse, men som han ingen Grund har til ikke at stole paa, peger i beroligende Retning.

Eyvind Olrik.

Fængselsvæsen.

Danmark.

Meddelelser om dansk Fængselsvæsen 1913.

En Lærebog for Opsynsbetjente ved Straffeanstalterne er i Foraaret 1913 udgivet af Direktoratet for Fængselsvæsenet til Brug ved den tidligere i Tidsskriftet (1' Aargang, 1' Hefte pag. 68) omtalte teoretiske Uddannelse af Fængselsbetjentene.

De samme Steds (pag. 70) omtalte psykiatriske Undersøgelser af de i Straffeanstalterne for Mænd hensiddende Fanger, hvortil der ved Finansloven for 1913—14 bevilgedes 4.500 Kr., paabegyndtes d. 1' Oktober 1913 i Vridsløselille Straffeanstalt. De foretages af Dr. med. *George E. Schröder* i Henhold til en af ham udarbejdet, af Sundhedsstyrelsen og Fængselsdirektoratet godkendt Redegørelse for Fremgangsmaaden ved deres Iværksættelse. I denne Redegørelse, hvori der forbeholdes Ret til at ændre Planen paa de Punkter, baade i videnskabelig og praktisk Henseende, hvor det efter de under Arbejdets Udførelse indhentede Erfaringer skulde vise sig formaalstjenligt, udtaler Dr. Schröder følgende:

»Det vilde af Hensyn til den knapt tilmaalte Tid være fristende paa Forhaand at udskille fra Undersøgelsen nogle af det overvældende store Antal Fanger — ca. 900 eller mere — hvoraf Materialet maa antages at bestaa, men da det ikke a priori kan siges, hvilke disse skulle være, maa det anses for mest formaalstjenligt at gennemgaa hele Materialet løseligt og underkaste de Tilfælde, som efter denne Gennemgang maatte frembyde Interesse, nærmere Undersøgelse, enten en Gang for alle eller saaledes, at man flere Gange vendte tilbage til den samme Person.

For saavidt muligt at faa en objektiv Bedømmelse af, hvilke

Fanger der skulde undersøges nærmere og hvilke ikke, har jeg tænkt mig som »Indikator« at anvende en saakaldet »Intelligensprøve«, nærmest af den Art, som er i Brug ved Københavns Kommunehospital VI Afdeling, hvorigennem ikke alene intellektuelle Forhold, men ogsaa etiske og moralske berøres, saaledes at alle Personer, der bestod denne Prøve uden Vanskelighed, i Almindelighed maatte anses for Individuer, overfor hvem en nærmere Undersøgelse var overflødig, medens de andre — de der frembød en Defekt paa det intellektuelle eller etiske Omraade — blev nærmere undersøgte. Jeg maa tilføje, at denne Metode, selv om den, foruden at frembyde Mangler i Retning af virkelig Objektivitet, hvilket den har til fælles med al anden klinisk Psychiatri, ogsaa frembyder Mulighed for, at nogle »interessante Tilfælde« undslipper Undersøgelsen, dog forekommer mig at være den, hvor disse Mangler paa en Gang er mindst udtalte.

Ved det videre Arbejde med de saaledes sigtede Tilfælde maa det være Maalet dels ved Hjælp af egne Undersøgelser efter moderne Principper (under Samtaler, skematiske Undersøgelser, eventuel Observation af Fangen under de lidt friere Forhold, som Sygeafdelingen frembyder) og dels ved Gennemarbejdelse af det aktmæssige Materiale først at skabe en Række »Journaler« i klinisk-psychiatrisk Forstand og derefter underkaste disse en samlende Bearbejdelse efter de almindelige kliniske Systemer.

Den praktiske Udførelse af Undersøgelserne i Fængslerne fremgaar direkte af Opgavens Art og det foranførte og tænkes iværksat paa følgende Maade:

Da det er Undersøgelsens Formaal at tilvejebringe en Bedommelse af Fangernes aandelige Standpunkt i al Almindelighed, og da Bestanden af Fanger paa de enkelte Straffeanstalter efter de officielle Beretninger fra Fængselsdirektoratet talmæssig set er nogenlunde jævnt fordelt Aaret igennem, hvorved større Forandringer eller Svingninger i Fordelingen af de Tilfælde, der i denne Sammenhæng har Interesse, paa Forhaand synes udelukkede, vil det, naar Undersøgelsen som omtalt skal omfatte samtlige Fanger, være naturligt at vælge at undersøge alle dem, der paa en given, men tilfældig valgt, Dato maatte befinde sig i et af de opgivne Fængsler. Herved vilde man opnaa at faa ligesom i Tværsnit et velafgrænset Materiale til Undersøgelse, upaavirket af vilkaarlig fastsatte Indskrænkninger, hvis Rækkevidde ikke kan overses. Alle andre Metoder, f. Eks. Undersøgelse af Fanger lige før Løsladelsen eller af ny indkomne Fanger i et begrænset Tidsrum, vilde, hvis det ikke netop drejede sig om et Antal Fanger, der var lige saa stort som den daglige Gennemsnitsbelægning,

give et saadant vilkaarlig indskrænket Materiale, og Undersøgelse f. Eks. af kun specielle Arter af Forbrydelser vilde ogsaa give en Ensidighed, hvis Betydning man ikke var i Stand til at bedømme.

Den Dato, der vælges til Repræsentant for det paagældende Fængsels Gennemsnitsbelægning, bør være skuddt et anseligt Tidsrum — indtil flere Maaneder — frem i Forhold til det Tidspunkt, hvor Undersøgelsen tager sin Begyndelse, da man derved kan opnaa i god Tid at faa et Overblik over den Del af den forhaandenværende Fangebestand, som ogsaa er til Stede i Fængslet den valgte Dato og altsaa skal undersøges — en Fordel man foruden her kun kan opnaa ved en enkelt af de andre Metoder — og fordi man desuden derved kan faa Tid til flere Gange at vende tilbage til den samme Fange, om dette skønnes nødvendigt — ogsaa en Fordel, som man foruden ved denne ogsaa kun kan opnaa ved en enkelt af de andre Metoder.

Til Slut skal bemærkes, at der ikke er Anledning til at fastsætte den samme Dato for alle Fængslerne, idet Datoen som tilfældig valgt Tidspunkt for Gennemsnitsundersøgelsen ved det ene Fængsel ikke kan tænkes at have nogen Forbindelse med eller Indflydelse paa Valget af Tidspunktet for Undersøgelsen i det andet Fængsel, end ikke selv om Forholdet er som ved Vridsløselille og Horsens Straffeanstalter, hvor der af og til overflyttes Fanger fra den første til den sidste — idet dette, saa vidt det kan ses af de officielle Beretninger, sker nogenlunde jævnt fordelt i Aarets Løb svarende til Behov og Pladsforhold. Endelig taler et Forhold ogsaa for ikke foreløbig at ansætte den samme Dato for alle Fængsler, idet Forandringer i Planen som anført ikke er udelukkede, hvis Erfaringer fra den først foretagne Undersøgelse skulde gøre saadanne ønskelige.

Straffeanstalterne undersøges efter Fængselsdirektørens Forslag i følgende Orden: Vridsløselille, Horsens og Nyborg.«

Da det allerede har vist sig, at Undersøgelserne ikke kunne tilendebringes i Løbet af et Aar, men i ethvert Fald ville strække sig over to Aar, er der paa Finanslovsforslaget for 1914—15 søgt en ny Bevilling paa 4.500 Kr. til Fortsættelse af Undersøgelserne.

Paa Foranledning af Direktoratet for Fængselsvæsenet er der paa Forslaget til Finanslov for 1914—15 optaget et Beløb af 1.000 Kr. som første Del af en fireaarig Bevilling paa 4.000 Kr. til Tilvejebringelsen af en Samling af

Love, ministerielle Resolutioner og andre Bestemmelser vedrørende Fængselsvæsenet og Straffuldbyrdelsen i Danmark, svarende til den norske Samling af »Love, Resolutioner, Reglementer, Instrukser, Skrivelser m. v. vedkommende Fængselsvæsenet« og den svenske Samling af »Författningar och Föreskrifter rörande svenska Fångvården«.

I de sidste ca. 50 Aar har Arbejdsdriften i Straffeanstalterne været ordnet saa godt som udelukkende efter Entreprensesystemet, idet saa godt som alle Fangerne — bortset fra dem, der sysselsættes i Anstaltens egen Tjeneste — have arbejdet for private Entreprenører. Heri er der nu, efter Nyborg Straffeanstalts Ibrugtagelse den 12' Juli 1913, sket en Forandring. I Januar s. A. fremsatte Direktoratet for Fængselsvæsenet overfor Justitsministeren en nærmere motiveret skriftlig Indstilling om i Nyborg Straffeanstalt og eventuelt senere i de andre Straffeanstalter at indføre en Ordning af Arbejdsdriften, hvorefter Staten selv beskæftiger Fangerne (Regiesystemet) med Fremstilling, derunder Reparation, af Genstande til Statens eget Brug. Blandt dem, der teoretisk og praktisk beskæftiger sig med Fængselsvæsen, er det utvivlsomt nu den almindelige Mening, at Regiesystemet er det fra et *penitentiært* Synspunkt bedste System for Ordningen af Arbejdsdriften i alt Fald i større Fængsler, og Erfaringerne fra fremmede Lande viser, at den foreslaaede Ordning, der kort kan betegnes som »Statsdrift til Statsbrug«, er den i *økonomisk* Henseende heldigste. Endvidere synes den at være den for *det frie Erhvervsliv* mest hensynsfulde Ordning. Det frie Erhvervs Klager over den det ved Fangearbejdet paaførte Konkurrence har i alle Lande været fremførte, lige saa længe som man har haft et rationelt ordnet Fængselsvæsen. Denne Konkurrence, hvis Betydning — i Betragtning af Fangernes Antal og Ydeevne med Hensyn til industrielt Arbejde — ofte er bleven urimelig stærkt overdreven, er givet med den Kendsgerning, at Loven for de fleste og hyppigst anvendte Arter af Frihedsstraffe paabyder Arbejdstvang, og den kan overhovedet kun undgaas, hvis man enten vil forbyde alt Fængselsarbejde — et saadant Forbud udstedtes i Frankrig i 1848, men ophævedes allerede det følgende Aar — eller hvis man vil paabyde, at Fangearbejdet skal være ganske uproduktivt, saaledes som man har kendt det bl. a. i England indtil for

nogle Aar siden. Da baade penitentiære og statsøkonomiske Hensyn gør begge disse Udveje uantagelige, kan Bestræbelserne kun gaa ud paa at gøre den nævnte Konkurrence saa lidt odiøs for det frie Erhverv som muligt. Og i saa Henseende har Systemet »Statsdrift til Statsbrug« et Fortrin fremfor baade de forskellige Entreprisesystemer (Forpagtnings-, Kontrakt- og Akkordsystemet) og Regiesystemet anvendt saaledes, at Staten sælger de fremstillede Genstande til Private.

Resultatet af den ovennævnte Indstilling er blevet, at der under 7' Marts 1913 er udstedt en kgl. Anordning, der fastsætter, »at Arbejdsdriften i Straffeanstalten ved Nyborg og eventuelt, efter nærmere Bestemmelse af Justitsministeren, ogsaa i de andre Straffeanstalter ordnes saaledes, at Staten selv beskæftiger Fangerne ved Fremstilling, derunder Reparation, af Genstande til Statens eget Brug, hvorfor samtlige Ministerier og de under dem sorterende Afdelinger og Institutioner i videst muligt Omfang bør rette Henvendelse til det under Justitsministeriet oprettede Kontor for Arbejdsdriften i Straffeanstalterne om Forfærdigelse af saadanne Brugsgenstande, som kunne fremstilles i nævnte Anstalter, og, hvis der næres Tvivl om, hvorvidt en Brugsgenstand kan forfærdiges i Straffeanstalterne, rette Forespørgsel derom til bemeldte Kontor«.

Naar den nye Ordning foreløbig kun er indført i Nyborg Straffeanstalt, skyldes det — foruden at man naturligtvis har maattet respektere det Opsigelsesvarsel, som fastslaas i de med Entreprenørerne afsluttede Kontrakter om Fangearbejdskraften i de andre Anstalter — at det er anset for rettest først at indvinde nogen Erfaring om det nye System, forinden det eventuelt bringes til Anvendelse ogsaa i de andre Anstalter. Paa den anden Side agtes den nye Ordning indført snarest muligt i disse Anstalter, da Ordningens i økonomisk Henseende gunstige Resultat noget er afhængig af, at den kan gennemføres i stor Udstrækning.

Fangearbejdet i de danske Straffeanstalter har i tidligere Tider været drevet af Staten dels til dennes eget Brug dels til Salg til Private; Resultatet var uheldigt i økonomisk Henseende. Da dette imidlertid utvivlsomt væsentligst skyldtes, at Ledelsen af Arbejdsvæsenet var lagt i Hænderne paa Fængselsbestyrelserne, hvis Uddannelse jo ikke frembød nogen Mulighed for Sagens heldige Gennemførelse, maatte det staa Fængselsdirektoratet klart, at den første Betingelse for

en heldig Gennemførelse af den ved ovennævnte kgl. Anordning indførte Ordning var, at den sættes i Værk og ledes af en Mand med forretningsmæssig Uddannelse og Erfaring — hvorfor det ikke kunde paaregnes, at den til Sagens Gennemførelse rette Mand kunde findes indenfor Fængselsstatens Rammer — og at der skabtes en Centralledelse, saaledes at Ledelsen af Arbejdsdriften i alle Straffeanstalterne samledes i een Mands Haand og ikke for hver enkelt Anstalts Vedkommende overlodes en til hver af disse knyttet Funktionær. Ligesom det er af stor Betydning, at der er Ensartethed i Ledelsen, saaledes er det af største Vigtighed for de Dispositioner, der skulle træffes i forskellige Retninger — med Hensyn til Indkøb af Raastoffer og Arbejdsredskaber, Indhentelse og Modtagelse af Bestillinger og disses Fordeling mellem de forskellige Anstalter m. m. — at en enkelt Mand har hele Ledelsen i sin Haand. Lederen maa dernæst have Ophold i København, for at han til Stadighed kan have den rette Føling med de forskellige Grene af Statsforvaltningen, for hvilke der kan udføres Arbejde. Kun en Mand, der har dette, og som samtidig kan disponere over Arbejdskraften i samtlige Anstalter, kan tilvejebringe det rette Forhold mellem Tilbud og Efterspørgsel. Det maa endvidere anses for heldigst, at Lederen af Arbejdsdriften ikke er en Embedsmand med fast Lønning, men at hans Gage sættes i Forhold til den Fortjeneste, som gennem hans Virksomhed tilføres Statskassen.

Det har endelig staaet Fængselsdirektoratet klart, at der maa gives Arbejdsdriftens Leder — hvis Opgave i flere Retninger frembyder betydelige Vanskeligheder — saa frie Hænder som muligt navnlig i Begyndelsen, hvor Vanskelighederne ere størst. Men da Arbejdsdriften i Fængslerne ikke kan eller bør beherskes udelukkende af forretningsmæssige eller økonomiske Hensyn, men ogsaa af penitentiære, maa han ikke blot samarbejde med Direktøren for Fængselsvæsenet og de enkelte Anstalters Inspektioner, men ogsaa i alle tjenstlige Anliggender være den førstnævnte undergiven.

Folketingsmand, Konsul *Aug. Birch* er bleven beskikket til — under Direktøren for Fængselsvæsenet gennem det under Direktoratet oprettede særlige »Kontor for Fængselsvæsenets Arbejdsdrift« — at lede Arbejdsvæsenet i Statens Straffeanstalter og virke som Konsulent for Kommunerne med Hensyn til Ordningen af Arbejdsdriften i de kommunale Fængsler — Arresthusene og Tvangsarbejdsanstalterne —

hvilken Arbejdsdrift flere Steder lader en Del tilbage at ønske baade i penitentiær og økonomisk Henseende.

Efter at Direktoratet for Fængselsvæsenet overfor Sundhedsstyrelsen havde udtalt og nærmere begrundet den Formening, at Spørgsmaalet om Ønskeligheden af Forandringer i de B e s p i s n i n g s r e g l e m e n t e r, som gælder for de i Straffeanstalterne hensiddende Fanger, burde optages til Overvejelse, og derfor havde anmodet Sundhedsstyrelsen om at udtale sig om nævnte Spørgsmaal og eventuelt fremsætte Forslag til Ændringer i Reglementerne, har Sundhedsstyrelsen i Begyndelsen af 1913 med sin Anbefaling fremsendt en af dennes Konsulent i Hygiejne, Docent, Dr. med. *Alfr. Erlandsen* under 21' Decbr. 1912 afgiven Betænkning over Spørgsmaalet indeholdende Forslag til Fuldkost-, Mellemkost- og Sygekost-Reglementer for Mandsfangerne, medens det for Kvindefangerne gældende Reglement, der i væsentlig Grad adskiller sig fra de for Mandsanstalterne gældende, ikke foreslaas forandret. En nærmere Redegørelse for Indholdet af denne meget grundige og interessante Betænkning ligger udenfor Rammen af de her givne Meddelelser. For dem af Tidsskriftets Læsere, som maatte ønske at gøre sig bekendt med Betænkningen, oplyses, at den vil findes optagen i den i den nærmeste Fremtid udkommende Beretning om Straffeanstalterne i Danmark for Finansaaret 1912—13, og at der allerede nu foreligger Særtryk af den. Over de i Betænkningen indeholdte Forslag til nye Bospisningsreglementer har Direktoratet indhentet Udtalelser fra Straffeanstalternes Inspektører og Læger, og efter at de saaledes fremkomne Udtalelser har været forelagte Sundhedsstyrelsen til Erklæring, er Sagen nu i Direktoratet Genstand for en afsluttende Behandling, som formentlig vil medføre, at der fra 1' Juli 1914 i Mandsanstalterne indføres nye Bospisningsreglementer i væsentlig Overensstemmelse med Sundhedsstyrelsens Forslag, hvilke Reglementers Gennemførelse kræver en Udvidelse af Køkkenerne i Anstalterne i Horsens og Vridsløselille.

Medens de ved Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset i København ansatte Embedsmænd og Betjente ved Plakat af 31' August 1813 bemyndigedes til at bære en Uniform, have de overordnede Funktionærer, der have været knyttede til de Straffeanstalter, der ere oprettede siden den i Midten

af forrige Aarhundrede paabegyndte Reform af Landets Fængselsvæsen, ikke været normerede med Uniform, hvilket derimod har været Tilfældet med de ved Anstalterne ansatte Overbetjente, Mestre og Betjente. Heri er der nu for saa vidt sket en Forandring, som Justitsministeriet under 29' Maj 1913 i Henhold til kgl. Resolution af 26' s. Md. har udfærdiget et Uniformsreglement for Inspektorer og Viceinspektorer ved Landets Straffeanstalter. Ved dette Reglement normeres de nævnte Tjenestemænd fra 1' Juni 1913 med Uniform, »der saa vidt muligt skal bæres i Tjenesten navnlig ved Ronderinger i Straffeanstalten og under Fremstilling af Fanger«.

Den 12' Juli 1913 blev Nyborg Straffeanstalt tagen i Brug. Da der formentlig senere vil blive Lejlighed til her i Tidsskriftet at give en nærmere Omtale af Anstalten og de for Straffuldbyrdelsen i den fastsatte Regler, skal her kun meddeles følgende Oplysninger *). Lov af 13' Maj 1911 bemyndigede Justitsministeren til at anvende 1.200.000 Kr. til Opførelsen af en Straffeanstalt paa en Grund ved Nyborg. For 60.000 Kr. afkøbte Staten Nyborg Kommune et Areal paa ca. 38½ Td. Land. Paa en Del af dette — indenfor en Ringmur, der omspænder et Areal paa ca. 9 Td. Land — er der opført to Fængselsbygninger, en Økonomibygning og et Sygehus. Udenfor Ringmuren ligger en Inspektorbolig og to andre Funktionærboliger. Af de ved Lovens Udarbejdelse projekterede Bygninger mangler der et Tuberkulosesygehus, der skal være fælles for Horsens, Vridsløselille og Nyborg Straffeanstalter, et Gymnastikhus og et Par Funktionærboliger. Da der paa de allerede opførte Bygninger har fundet en ret betydelig Overskridelse Sted, staar det i Øjeblikket som tvivlsomt, om alle de resterende Bygninger ville blive opførte, hvortil vil kræves en supplerende Bevilling paa ca. 90.000 Kr. Den ene af de to Fængselsbygninger har Plads til 100 Cellerfanger og 10 Fællesfanger; den anden kan rumme 60 Cellerfanger og 54 Fællesfanger.

I Nyborg Straffeanstalt indsættes mandlige Forbedringshusfanger under 23 Aar, medmindre de mindst to Gange tidligere have udstaaet Strafarbejde. Under 28' Maj 1913 er der udfærdiget en kgl. Anordning om Fuldbyrddelse af For-

*) Jfr. Nord. Tidsskr. f. Strafferet, 1913, 1' Hefte pag. 72 og Ugeskrift f. Retsvæsen 1913 B pag. 177—183.

bedringshusarbejde i Nyborg Straffeanstalt, der indeholder Regler, som paa en Række Punkter afviger fra dem, der ellers gælder for Fuldbyrdselsen af Forbedringshusarbejde. Det havde imidlertid været ønskeligt, om Afvigelserne havde været endnu flere, saaledes bl. a. ogsaa med Hensyn til *Navnet* paa den Straf, som de Unge udstaar, og den Anstalt, hvori Straffen udstaas, saaledes at man i større Udstrækning havde opfyldt Fængselsdirektoratets Ønske om at gøre Nyborg-Anstalten til et »Ungdomsfængsel«. Den gældende Straffelov af 10' Febr. 1866 dannede imidlertid en Hindring i saa Henseende, en Hindring, som man naturligvis ikke *kunde* overvinde ved en kgl. Anordning, og som man — af Hensyn til det foreliggende Udkast til en ny Straffelov — ikke *vilde* overvinde ved at søge tilvejebragt en ny Lov, der kun indeholdt en delvis Reform af vor gældende Straffelovgivning. Det maa imidlertid erkendes, at man ved den nævnte Anordning er naaet et godt Stykke fremad i den rigtige Retning og i alt Fald saa langt, som det overhovedet er muligt indenfor de Grænser, som Straffeloven drager for en Reformering af Straffuldbyrdselsen ad administrativ Vej.

Januar 1914.

Thorkil Fusing.

Norge.

Fra fængsels- og tvangsarbeidsvæsenet i Norge. Av byraa-
chef Hartvig Nissen.

L ø n s r e g u l a t i v. Ved behandlingen av fængselsvæsenets budget for terminen 1913—1914 forelaa en lang række andragender om lønsforbedringer. I sit budgetforelæg uttalte Justisdepartementet bl. a. at en gennemgaaende forbedring av fængselstjenestemændenes lønninger maatte ansees absolut nødvendig. De forandringer i forholdene, økonomiske og sociale, som den senere tid hadde bragt med sig, hadde gjort at de vilkaar som tjenestemændene virket under, ikke længer var holdbare. Det maa erindres, fortsætter departementet, at den første og vigtigste betingelse for at straffefuldbyrdselsen skal svare til sin hensigt, er at fængslernes tjenestemænd fylder sin opgave. Det er i den henseende ikke nok at de utfører det arbeide som paaligger dem, paa en maate som ikke kan klandres. Skal der kunne ventes det utbytte av fangebehandlingen som er ønskelig, kræves der

fra fængselstjenestemændenes side en utrættelig agtpaaagivenhet, en altid vaaken iver og interesse, et lyst sind, som ikke lar sig kue av alt det tunge og triste som fængselsarbeidet i mange henseender fører med sig. Men skal dette kunne oppnaes, maa der sørges for at tjenestemændene ikke stadig plages av næringssorg og bekymring for, hvorledes de skal kunne slaa sig igjennem. Fængselsvæsenets tjenestemænd har gjennomgaaende, heter det videre, en lang arbeidsdag, fuldt op at vareta og en gjerning med betydelig ansvar, som binder dem sterkt og som for mange av dem ikke engang slutter naar dagen er tilende. Baade under hensyn til arten og utstrækningen av deres arbeide er der fuld grund til at skaffe dem saadanne vilkaar at de kan leve paa en rimelig maate.

De lønninger som departementet fandt at kunne foreslaa, blev for de fleste tjenestemænds vedkommende samlet i et »lønsregulativ for forskjellige av fængslernes tjenestemænd«, omfattende baade landsfængslerne (centralfængslerne) og de lokale fængsler. Dette var, under hensyn til det samlede beløp som kunde anvendes til lønninger, stillet op efter en omhyggelig vurdering av de forskjellige stillinger i forhold til hverandre. Departementet hadde herved for øie at det gjaldt at utvikle en sammenhengende etat for alle de forskjellige fængsler, en etat hvor tjenestemændene kunde oplæres i underordnede stillinger og ha utsigt til derefter at rykke op i høiere. En saadan ordning er, heter det i propositionen, det nødvendige grundlag for ethvert formaalstjenlig fængselssystem. Særlig er det i denne henseende av betydning at man til vaktmestere ved kreds- og hjelpefængslerne kan faa personer som er utdannet som betjenter ved landsfængslerne eller de største lokalfængsler. Ved lokalfængslerne er det fortrinnsvis paa vaktmesteren ansvaret for fangebehandlingen og fængslets økonomiske drift kommer til at hvile. Departementet ansaa det derfor nødvendig at vaktmesterstillingene ved de lokalfængsler som ikke er av de mindste, lønnes slik at erfarne og dygtige betjenter ved landsfængslerne og andre større fængsler kan se sin fordel i at søke dem.

Regulativet blev med nogen forandringer vedtat av Stortinget 16 mai 1913. Det omfatter ikke direktører, prester og læger og heller ikke vaktmestrene ved nogen av de mindste fængsler og andre tjenestemænd hvis løn er under 1000 kroner aarlig. De øvrige 224 funktionærer blev delt i 13 klasser med en grundløn ved ansættelsen fra kr. 2600,00

nedover til kr. 1000,00 med alderstillæg efter 3, 6 og 9 aar, i de 7 første klasser efter kr. 200,00 hver gang (lærerne ved de 3 landsfængsler for mænd dog efter kr. 300,00), i de øvrige efter kr. 100,00 hver gang. I 1ste klasse staar inspektorerne, forvalterne og verkimesterne ved Bodsfængslet, Akershus landsfængsel og Trondhjems landsfængsel, vaktmesteren ved Kristiania kreds-fængsel og bestyreren av Fællesutsalget i Kristiania med kr. 2600,00 stigende til kr. 3200,00. I 2den klasse: vaktmesterne ved Bergens kreds-fængsel og ved Kristiania kreds-fængsels anneks med kr. 2200,00, stigende til kr. 2800,00. I 3die klasse bl. a. vaktmesterne ved en del av de øvrige kreds-fængsler og større hjælpefængsler med kr. 2000,00, stigende til kr. 2600,00. I klasse 5 bl. a. vaktmesterne ved resten av de kreds-fængsler og hjælpefængsler som er lat med i regulativet, med kr. 1800,00, stigende til kr. 2400,00. I klasse 8 bl. a. opsynsbetjentene ved landsfængslerne med kr. 1600,00, stigende til kr. 1900,00. I klasse 9 bl. a. betjentene ved kreds-fængslerne i Kristiania, Bergen og Trondhjem med kr. 1500,00, stigende til kr. 1800,00. I klasse 11 betjentene ved de øvrige av regulativets kreds- og hjælpefængsler med kr. 1300,00, stigende til kr. 1600,00. Regulativet har videre bestemmelser om uniformsgodtgjørelse, regler for optjening av alderstillæg ved overgang fra en stilling til en anden, bestemmelser om fri læge og medicin, om fradrag i ovennævnte lønninger for bolig med lys og brænde o. s. v.

Tvangsarbeide efter løsgjængerloven. I tilknytning til de oplysninger om dette emne som er meddelt i tidsskriftets 3die hefte for 1913 (s. 259—260) skal her meddeles en kortfattet oversigt over tvangsarbeide i lovens seks første virkeaar, 1 august 1907—30 juni 1913 (nøiagtig 5 aar 11 maaneder). Opgaverne gjælder indsættelse efter dom. Indsættelser paa resttid efter løslatelse paa prøve er saaledes ikke regnet med. For at lette oversigten er det omhandlede tidsrum i flere anvendelser delt op i 3 10-aarsperioder, $\frac{1}{8}$ 1907— $\frac{30}{6}$ 1909, $\frac{1}{7}$ 1909— $\frac{30}{6}$ 1911 og $\frac{1}{7}$ 1911— $\frac{30}{6}$ 1913.

Det samlede antal indsættelser var:

	Ialt 1907—13	Derav i		
		1907—09	1909—11	1911—13
Mænd	677	274	201	202
Kvinder	198	75	37	86
Tilsammen	875	349	238	288

Indsættelser av mænd var saaledes ikke litet større i lovens to første virkeaar end i de følgende. I disse aar blev der gjennemsnitlig i løpet av ett aar sat ind 143 mot omtrent nøiagtig 100 i hvert av de næste fire aar. For kvinderne s vedkommende er bevægelsen derimot en anden. Efterat der i den første 2-aarsperiode var sat ind gjennemsnitlig 39 i løpet av ett aar, sank tallet i 1909—10 helt ned i 11, men steg i 1910—11 opover til 26 for baade i 1911—12 og 1912—13 at naa op i 43.

Av lovens enkelte bestemmelser er paa mænd særlig anvendt § 16. Den er brukt 402 ganger. Dernæst § 19 (139 ganger), § 4 (107 ganger), § 17 (68 ganger), § 2 (22 ganger) og § 5 (6 ganger). Paa kvinder er anvendt: § 4 (115 ganger), § 16 (84 ganger), § 17 (11 ganger) og § 19 (2 ganger). Da en og samme person ofte er dømt efter flere paragraffer samtidig, er summen av disse tal større end antallet av indsættelser.

Tvangsarbeiderne kan deles i 3 hovedgrupper: de som er kommet ind for løsgjænger i (efter §§ 4 og 5, alene eller i forbindelse med hverandre eller med §§ 2, 16, 17 og 19), de som er kommet ind for drukkenskap (efter §§ 16, 17 og 19, alene eller i forbindelse med hverandre eller med § 2), og de som er kommet ind for ørkesløshet (§ 2 alene). Indenfor disse grupper fordeler indsættelserne sig saaledes:

	Mænd				Kvinder			
	Ialt	Derav i			Ialt	Derav i		
	19 ⁰⁷ / ₁₃	19 ⁰⁷ / ₀₉	19 ⁰⁹ / ₁₁	19 ¹¹ / ₁₃	19 ⁰⁷ / ₁₃	19 ⁰⁷ / ₀₉	19 ⁰⁹ / ₁₁	19 ¹¹ / ₁₃
Løsgjænger i . . .	109	39	27	43	114	35	13	66
Drukkenskap . .	549	228	167	154	84	40	24	20
Ørkesløshet . .	19	7	7	5	—	—	—	—
Tilsammen . . .	677	274	201	202	198	75	37	86

Som man vil se, var antallet av dem som var sat ind for løsgjænger i større i sidste to-aar end i første. Dette gjelder begge kjønn, men var mest iøinefaldende for kvinderne. Drukkenskapsbestemmelserne er baade for mænd og kvinder anvendt i stadig mindre omfang. For mændenes vedkommende utgjorde antallet av dem som var sat ind for løs-

gjængerer 14 % av samtlige indsættelser i første periode, 21 % i sidste periode, og antallet av dem som var sat ind for drukkenskap paa samme maate henholdsvis 83 % og 76 %. For kvindernes vedkommende var de tilsvarende tal: løsgjængerer 47 % og 77 %, drukkenskap 53 % og 23 %.

De tvangsarbeidstider som særlig er brukt, er 18 maaneder og 3 aar. Paa 18 maaneder kom ind 462 mænd (derav i de 3 to-aarsperioder: 231, 130 og 101) og 71 kvinder (35, 17, 19). Paa 3 aar kom ind 163 mænd (17, 57, 89) og 111 kvinder (33, 18, 60). Paa kortere tid end 18 maaneder er bare sat ind 33 mænd og 7 kvinder, nemlig 22 mænd og 6 kvinder i 1907—09, 10 mænd og 1 kvinde i 1909—11 og 1 mand i 1911—13. Bruken av disse korte tider var saaledes ikke bare meget ringe, men ogsaa sterkt avtagende. Av de 33 m. og 7 kv. var 11 m. og 1 kv. sat ind paa seks maaneder, 3 mænd paa ni maaneder, 18 m. og 6 kv. paa tolv maaneder og 1 m. paa femten maaneder. Antallet av dem som kom ind paa to aar var bare 14 mænd og 5 kvinder, paa fire aar 1 mand og 2 kvinder og paa seks aar 4 mænd og 2 kvinder. Da 18 maaneder er maksimum ved første gangs indsættelse for drukkenskap, og da 3 aar er maksimum ved fornyet indsættelse for drukkenskap og ved første gangs indsættelse for løsgjængerer, samt 6 aar maksimum ved fornyet indsættelse for løsgjængerer, vil det sees at det bare er i et forsvindende antal tilfælder at maksimumstiderne ikke er benyttet (i 48 tilfælder av 677 for mænd og i 14 tilfælder av 198 for kvinder). At bruken av 18 maaneder er i tilbakegang og bruken av 3 aar i fremgang skyldes dels den allerede paaviste stigende anvendelse av løsgjængeribestemmelserne og nedgang i anvendelsen av drukkenskapsbestemmelserne, dels den omstændighet at der i de senere aar er begyndt at komme ind igjen efter ny dom for drukkenskap folk som allerede før har været paa tvangsarbeide for dette forhold. De faa tilfælder av tvangsarbeide over 3 aar viser at indsættelser efter ny dom for løsgjængerer endnu ikke er blit mange.

Tvangsarbeiderne var ved indsættelsen i følgende alder: 16—17 aar: 2 m., ingen kvinder; 18—20 aar: 13 m. og 19 kv.; 21—24 aar: 45 m. og 32 kv.; 25—29 aar: 88 m. og 46 kv.; 30—39 aar: 233 m. og 55 kv.; 40—49 aar: 152 m. og 37 kv.; 50—59 aar: 112 m. og 8 kv.; 60—69 aar: 30 m. og 1 kv.; 70 aar og derover: 2 mænd. Der kan for mændenes vedkommende ikke paavises nogen særlig forskyvning indenfor de enkelte aldersklasser fra den ene periode til den

anden. Derimot synes der i de senere aar at ha været en forholdsvis sterkere indsættelse av unge kvinder end i de første aar. I de 3 to-aarsperioder blev der nemlig sat ind følgende kvinder: 18—20 aar: 6, 3, 10; 21—24 aar: 10, 6, 16; 25—29 aar: 15, 7, 24; ialt under 30 aar: 31, 16, 50 eller i procent av hver periodes samlede antal indsættelser: 41 %, 43 %, 58 %; 30 aar og derover: 44, 21, 36 eller 59 %, 57 %, 42 %. Antallet av kvinder under 30 aar er saaledes gaat op fra 41 % til 58 %.

Om tvangsarbeidernes b o s t e d kan merkes: bosted i Kristiania hadde ialt 236 m. og 135 kv., i andre byer 312 m. og 55 kv., i byerne ialt 548 m. og 190 kv., i landdistrikterne 29 m. og 4 kv., intet fast bosted 100 m. og 4 kv. Videre kan merkes at antallet av tvangsarbeidere med bosted i Kristiania var for mændenes vedkommende i nedgang (106, 66, 64), men for kvindernes vedkommende i opgang (50, 20, 65). Av de mænd som blev sat ind i hele 6-aarsperioden, hadde ialt 95 bosted i Bergen, 39 i Stavanger, 27 i Trondhjem, 19 i Fredrikshald, 18 i Kristiansand, 13 i Drammen, 12 i Kristiansund, 11 i Arendal, 11 i Aalesund o. s. v. Av kvindelige tvangsarbeidere hadde 34 bosted i Bergen, 7 i Stavanger, 7 i Trondhjem o. s. v.

Straffeanstalten i Riga. Nogle Indtryk fra et Besøg i et russisk Fængsel.

Under et Ophold i Riga i Juni Maaned 1913 havde jeg Lejlighed til at bese den store ny Straffeanstalt i denne By. Da det mulig vil interessere dette Tidsskrifts Læsere at faa lidt at vide om Forholdene i et moderne russisk Fængsel, skal jeg her meddele nogle af de interessanteste Indtryk, jeg modtog under dette Besøg.

Forsynet med Anbefalingskrivelse fra Hr. Fængselsdirektør Fussing søgte jeg Audiens hos Guvernøren for Lifland, Hr. Kammerherre Sveigintjeff, der bor paa det gamle Slot i Riga. Det var en statelig, ældre Mand, der, iført sin smukke, hvide Uniformsfrakke, gjorde et særdeles distingveret Indtryk, og som talte Fransk som en indfødt. Han modtog mig meget elskværdigt og gav mig straks, da jeg havde fremført mit Ønske, der navnlig gik ud paa at faa den kvindelige Straffeanstalt at se for at kunne anstille Sammenligning med vor egen, den begærede Tilladelse, idet han samtidig gav en Funktionær Ordre til at føre mig over til Generaldirektøren

for Guvernementet Liflands Fængselsvæsen, der havde sine Kontorer i en anden Fløj af Slottet.

Ogsaa Generaldirektøren, Hr. Nowakoff, en yngre, militært uniformeret Herre, modtog mig paa det elskværdigste og stillede sig straks til min Disposition, idet han, ligeledes paa ulasteligt Fransk, udtalte, at det altid var ham en Glæde, naar fremmede Fængselsmænd aflagde Besøg i de ham underlagte Straffeanstalter, af hvilke den i Riga var den største og nyeste.

Efter Aftale kørte Generaldirektøren og jeg den næste Morgen Kl. 9 ud til Straffeanstalten, der er laget i Brug i 1905 eller 1906. Den er højt og frit beliggende lige udenfor Byen, saaledes at der fra Anstaltens Grund haves en vid Udsigt til alle Sider. De smukke Fængselsbygninger, der rager højt op over alle Omgivelserne, tager sig imponerende ud, og man faar straks Indtrykket af, hvilket mægtigt Komplex Straffeanstalten udgør.

Det er da ogsaa en ret betydelig Befolkning, der rummes indenfor disse Mure. Der hensad, da jeg besøgte Anstalten, ca. 1000 Mandfanger og ca. 300 Kvindefanger. Mænd og Kvinder er selvfølgelig skarpt adskille fra hverandre, og Kvindefængslet udgør en Bygning for sig selv. Kun Gudstjenesten foregaar for de ortodokse Fangers Vedkommende i Fællesskab, idet Mænd og Kvinder sidder paa hver sin Side af en Gang, der strækker sig gennem hele Salens Længde. Der findes i Straffeanstalten tre Kirkesale, en for de ortodokse Fanger, en for de romersk-katolske og en for de evangelisk-lutherske, alle tre smukke og stemningsfulde Rum.

Generaldirektøren klagede forøvrigt over, at Fængslet for Tiden var overfyldt, og at dets Befolkning havde en noget anden Karakter end den, for hvem Anstalten oprindeligt var bestemt. Anstalten er nemlig indrettet for Fanger, der skal afsone Strafarbejde, svarende til vort Tugt- og Forbedringshusarbejde («peine de la réclusion»), medens det strængere Strafarbejde («travaux forcés de bagne») afsones i de sibiriske Fængsler. Da disse imidlertid som Følge af de revolutionære Forhold efter den russisk-japanske Krig for Tiden er overfyldte, har man maattet lade mange af de Personer, der idømtes Deportation til de sibiriske Fængsler for Deltagelse i den særlige lettiske Opstand, afsone deres Straf i Riga. Disse »forçats« udgør nu en ret betydelig og ikke den mindst besværlige Del af Anstaltens Befolkning. Forøvrigt erklærede Generaldirektøren, at de disciplinære Forhold i Anstal-

ten var gode, og Undvigelse kendtes ikke, idet Straffeanstalten udenfor Ringmuren er bevogtet af Soldater med skarp-ladte Geværer.

Forst besaa vi Kvindefængslet. Kvindefangerne behandles dels i Fællesskab, dels i Celle. Ventilationen i Fængslet var upaaklagelig, og Fællesarbejdssalene, hvor der var meget højt til Loftet, var store og lyse Rum. I hver Sal fandtes 30 à 40 Kvinder, blandt hvilke mange af udpræget slavisk Type. Interessantest var en Snes Zigøjnerinder, der stammede fra Sydrusland, og som paa deres Vagabonderings- og Tyvetogter op igennem Rusland var havnet her i Fængslet. Det var gennemgaaende smukke Kvinder, der med deres kulsorte Haar og Øjne stod i skarp Modsætning til de andre Fanger.

Naar vi kom ind i en Sal, stillede Fangerne sig op i Række, og Generaldirektoren gik hen foran dem og sagde Goddag. Fangerne istemte da med høj Røst en længere Velkomsthilsen til Generaldirektoren, og dette gentog sig, hvor vi kom hen i Fængslet. Ogsaa Opsynene, navnlig de mandlige, afgav med høj Røst Melding til Generaldirektoren, naar de saa ham, idet de samtidig gjorde stram militær Honnør. I Kvindefængslet var der udelukkende kvindeligt Opsyn. De var nette og takkelige i deres Sommeruniformer, der i høj Grad mindede om de tilsvarende Uniformer ved vor hjemlige kvindelige Straffeanstalt. Navnlig gjorde Overopsynsdamen og Sygeplejersken et særdeles sympatetisk Indtryk.

Nogle af Arbejdssalene brugtes tillige om Natten til Sovesale. Fangerne laa i Jærnsenge, der ved Hovedgærdet var fastgjorte til Væggene i Salen. Om Dagen var disse Senge, der kunde drejes omkring en Stang ved Hovedgærdet, fæstet lodret opad Væggene. Paa mit Spørgsmaal, om man ikke mærkede til Ulemper ved saaledes at lade Fangerne sove i Fællesskab, og om navnlig de i vor kvindelige Straffeanstalt saa ofte forekommende Forsøg paa kønslige Tilnærmelser mellem Fangerne ikke ogsaa fandt Sted paa Riga Straffeanstalt og fremmedes ved denne Soven i Fællesskab, erklærede Direktoren, at man ikke havde mærket noget hertil. Han antog, at Fangerne gennemgaaende stod paa et saa primitivt Standpunkt og var i den Grad Naturmennesker, at de ikke kendte noget til disse uheldige Følger af Civilisationen.

Paa Arbejdssalene havde Modrene deres smaa Børn hos sig. De havde Tilladelse til at beholde dem, til de var 4 Aar gamle. Som bekendt maa i vor kvindelige Straffeanstalt Bør-

nene kun blive hos Moderen, til de har fyldt 1 Aar. Omend meget taler for at udvide denne Tilladelse i ethvert Fald til Barnets 2det Aar, vilde det næppe være tilraadeligt at gaa saa vidt, som man har gjort i Riga. Barnet bør ikke i sit senere Liv kunne erindre noget om sit Ophold i Fængslet, og fuld Sikkerhed herfor har man ikke, naar det først forlader dette i sit 4de Aar.

En Del af Fangerne sysselsattes ved Værkplukning. Generaldirektøren fremhævede som et Fortrin ved dette Arbejde, hvormed vi herhjemme jo kun sysselsætter Fanger, der ikke kan udrette andet Arbejde, eller som afsoner disciplinære Straffe, at det paa Grund af den stærke Tjærelugt maatte betragtes som sundt navnlig for de Fanger, der lider af Sygdomme i Aandedrætsorganerne.

Her i Kvindefængslet findes ogsaa Anstaltens store Vaskeri, hvor et betydeligt Antal Kvindefanger besørger al Vask, Rulning og Strygning for Anstalten. Alt har her Præget af den største Orden og Renlighed, og navnlig Rulle- og Strygestuerne gjorde et særdeles tiltalende Indtryk.

Overalt i Anstalten findes der Jærntrapper og høje, lyse Korridorer, bl. a. ogsaa i Celleafdelingerne. Cellerne er gode og rummelige og forsynede med det sædvanlige Inventar. Blandt de kvindelige Cellefanger tiltrak særlig en, i hvis Celle Generaldirektøren førte mig ind, sig min Opmærksomhed. Hun var indsat paa Grund af en politisk Forseelse, og det lod til, at hun blev behandlet efter et mildere Reglement end det almindelige. Hun bar saaledes ikke Fangedragt. I sin Celle havde hun en Chaiselongue, og hun arbejdede paa Broderier for egen Regning.

Vi begav os nu over i Mandsfængslet, der ligesom Kvindefængslet bestaar af store Fællesarbejdssale og Celleafdelinger. Her findes endvidere Bageriet, hvor Mandsfanger bager alt Brød til Anstaltens eget Forbrug. De enkelte Brød var meget store og havde en ikke ubehagelig Smag, en Mellemting mellem vort Sigtebrød og Rugbrød.

Arbejdet i Anstaltens store Fælleskøkken besørges ligeledes af Mandsfanger. De mægtige Gryder var fulde af gule Ærter, der var særdeles velsmagende. Fangerne faar Flæsk til Ærterne, men ikke Kød. Tre Gange daglig faar de The, Russernes yndede Nationaldrik. Gennemgaaende var de kraftige og sunde af Udseende, om end noget blege som Følge af Indespærringen.

Vor Runde i Mandsfængslet endte paa de store Kon-

torer, hvor en Fange, der havde anmodet om at faa Generaldirektøren i Tale, blev fremstillet for denne. Han var mørk af Ydre og havde sorte, stikkende Øjne. Mellem hans Ben hang der svære Lænker, som vanskeliggjorde hans Gang. Da Samtalen førtes paa Russisk, forstod jeg ikke, hvad der blev sagt, men paa Hjemturen fra Fængslet gav Generaldirektøren mig interessante Oplysninger om denne Fange. Det var en polsk Fyrste, der var idømt 20 Aars strængt Straf-arbejde for en politisk Forbrydelse. Han skulde egentlig have været sendt til Sibirien, men paa Grund af den ovennævnte Overfyldning i de derværende Fængsler var han bleven indsat i Riga Straffeanstalt, hvor han optraadte som en ret ubehagelig og fordringsfuld Fange. Han havde været Fører for en Bande, der i politisk Øjemed havde udplyndret et Iltoget efter først at have bragt det til at løbe af Skinnerne, hvorved ca. 40 Mennesker blev dræbt. De vidste, at der var mange Penge med Toget, og de havde tilegnet sig 4 à 500,000 Rubler. Fangens Opførsel var ganske god, men man maatte idelig være paa sin Post for at forhindre ham i at sætte sig i Forbindelse med sine paa fri Fod værende Partifæller, med hvem han stadig forsøgte Korrespondance. Lænkerne skulde han bære i den første Fjerdedel af Straffetiden, og da han kun havde været 3 Aar i Anstalten, vilde han altsaa først blive fri for dem om 2 Aar. Om nogen Benaadning vilde der næppe blive Tale.

Til sidst viste Generaldirektøren mig Anstaltens Sygeafdeling. Denne ligger i en stor Bygning for sig selv og bestaar af store, lyse Operationsstuer, Fællesstuer og Celleafdelinger for de syge Fanger. Her indlægges ogsaa Fanger fra Liflands andre Fængsler, naar de skal underkastes Operationer, og Lægen havde en hel Stab — 6 à 7 — yngre Læger til sin Assistance. Paa Operationsstuerne fandtes store Skabe, fulde af den moderne Kirurgis Instrumenter. Endvidere saas en Mængde Bakteriekulturer. Overalt stilledes de strengeste Fordringer til Renlighed og Orden, og Sygehuset syntes gennemgaaende at fyldestgøre alle de Krav, der stilles til et moderne Hospital.

Kun et Sted blev man trist til Mode ved at aflægge Besøg. Det var en stor Sal paa Mandsafdelingen, hvor der henlaa ca. 50 tuberkuløse Fanger, der alle syntes at være haardt angrebne. Unægtelig frembyder en saadan Tuberkulosesal et uhyggeligt og sorgeligt Skue, og i ethvert Fald en ikke lægekyndig maa faa det Indtryk, at de Stakler, der indlægges

dér, kun kan blive daarligere og gensidig maa inficere hverandre. Men denne Samling af de tuberkuløse Fanger paa én Stue er jo nødvendig for at forhindre Sygdommens Udbredelse i Fængslet og kan ikke lægges dette til Last. Ogsaa i vore Fængsler finder dette Sted i Henhold til den ny Tuberkuloselov. De fra tidligere Tider kendte specifikke Fængsels sygdomme, bl. a. ogsaa Fængselstuberkulosen, der opstod i selve Fængslet og skyldtes Opholdet i dette, er nu paa Grund af de forbedrede hygiejniske Forhold i vore Fængsler saa godt som fuldstændig forsvundne. Naar der nu findes tuberkuløse Fanger i vore Fængsler, har de været angrebne af denne Sygdom allerede ved Indsættelsen, og der kan i ethvert Fald kun være Tale om, at det indespærrede Liv bevirker en Forværrelse af deres Helbredstilstand. Utvivlsomt er Forholdet det samme i Riga Straffeanstalt, der jo kun har været i Brug i nogle faa Aar, og hvor som sagt de hygiejniske Forhold gennemgaaende syntes at være fortræffelige.

Om Riga Straffeanstalt kan opstilles som Norm for Tilstanden i Ruslands Fængsler, i ethvert Fald de nyere, skal jeg lade være usagt, da jeg ingen Erfaring har i saa Henseende. Men sikkert er det, at denne Anstalt staar fuldt paa Højde med og i visse Retninger — f. Eks. for Sygehusets Vedkommende — over de Fængsler, jeg har set i andre Lande, og Generaldirektør Nowakoff synes at være en Mand, der nærer levende Interesse for alt nyt paa Fængselsvæsenets Omraade, og som i alle Retninger stræber efter at holde Liflands Fængsler paa Højde med Tidens Krav.

Christianshavns Straffeanstalt, d. 12. Oktober 1913.

Adolf Goos.

Litteratur.

H. M u n c h - P e t e r s e n: Retspleje og Kultur. København 1913.

I Københavns Universitets Festskrift i Anledning af Universitetets Aarsfest i November 1913 har Professor H. Munch-Petersen offentliggjort en Afhandling, der fortjener Opmærksomhed baade ved sit Æmne og ved den Vægt, som Forf.s Stilling giver hans Udtalelser.

Allerede Titlen virker som en udmærket Optakt, og i et klart og gennemsigtigt Sprog gør Forf. Rede for sin Opfattelse gennem de enkelte Kapitler: Offentlighed — Anklageproces ctr. Inkvisitionsproces — Nævninger — Dommen og dens Følger — Mundtlighed — Sociale Retfærdighedskrav. Det er umiskendeligt, at Forf. er i en sjælden Grad varm for sit Æmne, — hvad iøvrigt enhver, der er kendt med Forf.s aarelange Arbejde for Retsplejereformen, maatte vide.

Men ved Siden heraf skuffer Arbejdet i andre Henseender og røber Farer for denne Forf.s litterære og Undervisnings-Virksomhed, som det forekommer Anmelderen at ville være af Betydning for Forf. selv i Tide at blive opmærksom paa.

Den første Skuffelse er vel selve Indholdets Forhold til Titlen. En virkelig Sammenligning mellem Retsplejen og Kulturen til enhver Tid, en Paavisning af, hvorledes Retsplejen baade fremgaar af og virker tilbage paa en given Tids Kultur, er en baade ny og taknemlig Opgave. Retsplejen som saadan har overhovedet til Forudsætning en vis Kultur. Jærnbyrd og Tylvtered som processuelle Instituter er Udtryk for bestemte Kulturtrin; de romerske Procesregler staar i Forbindelse med hele det ejendommelige Rets- og Kulturliv i den romerske Stat; og Udviklingen baade henimod og bort-

fra Inkvisitionsprocessen finder Sted paa Grundlag af særlige Kulturstrømninger indenfor Staterne.

Men i Retning af saadanne Paavisninger findes intet eller meget lidt. Netop i et Universitetsskrift kunde man dog efter Titten have ventet denne Side taget op til Behandling. Selvfølgelig vilde der ikke kunne gives nogen udtømmende Skildring indenfor de 67 Sider, som Skriftet omfatter. Men selv afset fra, at Skriftets Omfang kunde være omtrent fordoblet uden at sprænge et Universitetsskrifts Ramme, kunde der selv paa det begrænsede Omraade være givet baade visse store Grundlinjer og adskillige oplysende Enkeltmomenter.

Men Skuffelsen forøges ved selve det Indhold, Forf. har givet sit Skrift. Det heldige Fund, Forf. har gjort i Titten, har han ikke forfulgt *); ja Opgaven har under hans Arbejde med den — maaske umærkeligt for ham selv — forskubbet sig saaledes, at han har leveret et agitatorisk Stridsskrift, der i Stedet for at give den saglig videnskabelige Behandling, som man maatte vente efter Forf.s Stilling og Evner og det Sted, hvor Offenliggørelsen finder Sted, i en næsten journalistisk Behandling rekapitulerer og forstærker de — om jeg saa maa sige — politiske Krav til vore Procesloves Gennemførelse snarest muligt.

Selve Kravet herom bør have en stærk Tilslutning, men Forf. gør efter Anm.s Opfattelse sin Sag en daarlig Tjeneste ved at se saa agitatorisk, man kunde næsten sige forblindet, paa den. Det er ikke Forf. selv ganske værdigt at anvende Sprogblomster som disse: den Kreds, hvor Strafforfølgningen »finder sine Ofre« (S. 21), »ærbødige Supplikanter, der er undergivet en Kadijustits' Luner« (S. 45), »rellose Nikkedukker i en Statsdommers Haand« (S. 56), og han kommer i Strid med de virkelige Forhold i hvert Fald her i Landet, naar han — med Udhævelse — taler om Procesreformernes Gennemførelse t r o d s Modstand fra Juristernes store Fler-tal og lidt efter tilføjer, at »det nytter imidlertid ikke Juristerne at stampe mod Brodden« (S. 1—2). Forholdet er jo tværtimod, at Proceslovene er blevne til gennem ihærdigt Arbejde fra Juristers Side — at der deriblandt har været nogle af dem, der anses for mest konservative, giver kun deres Tilslutning eller Initiativ saa megen større Betydning —, og der er fra juridisk Side overhovedet ikke rejst

*) Selv ikke for det Hundrebaar — efter den franske Revolution — hvortil Forfatteren har villet indskrænke sig »for at finde en Begrænsning« (S. 2).

nogen Modstand af virkelig Betydning, ligesom alle loyalt har bøjet sig for de vedtagne Love *).

Arbejdet er paa mange Punkter præget af den Doktrinarisme, der saa let indfinder sig hos den, der med stor Interesse for en Samfundssag forbinder et ringere Kendskab til de tilsvarende praktiske Funktioner i Samfundet, — en Doktrinarisme, der uvilkaarlig forstærkes yderligere, naar et agitatorisk Moment kommer til, saa at det næsten bliver en politisk Trosbekendelse, der skal gennemføres. Derfor faar det — maaske uden Forf.s Vidende og Vilje — Udseende af, at han slet ikke forstaar, hvor berettiget og nødvendigt Varetægtsfængslet i en given Situation kan være, og i hvilken Grad man ellers vilde give det hæderlige og rolige Samfund blot. Derfor antager Agitationen Former, der bibringer det Indtryk, at det egenlig nærmest skyldes et Ulykkestilfælde, hvis Retsforfølgningen af og til slaar ned paa den virkelig skyldige. Derfor fremstilles den nuværende Straffeproces som en gennemgaaende ubeføjet Tortur og Anklageprocessen som et Eldorado, medens Forholdet dog er det, at Hovedindvendingen mod Inkvisitionsprocessen netop er, at den hviler paa Forudsætninger, som man nu hverken kan eller vil bringe til Anvendelse, og af den Grund i det moderne Samfund fører til en Svaghed, der er i højeste Grad i Strid med enhver Retsplejes Interesser. Heroverfor har Anklageprincippet det Hovedfortrin at føre bort fra et paa én Gang mistroet og svagt Processystem. Hvilke Fortrin Anklageprocessen iøvrigt skal byde, vil meget bero paa, i hvilken Grad man adskiller dens enkelte Organer: Anklager — Forsvarer — Dommer, og udruster dem hver især med de fornødne Magtmidler. I denne Henseende gør vor vedtagne, men ikke ikrafttraaede Proceslov jo desværre langt fra Fyldest, idet den navnlig ved ikke at skabe nogen tilstrækkelig, selvstændig Anklagemyndighed gaar direkte mod de Interesser, som Anklageprocessen giver sig ud for at varetage.

Men naar dette — for den begavede Forf.s egen Skyld — er sagt, bør det ogsaa tilføjes, at i det, der for ham er Ho-

---

*) Let tendensios og i saa stor Almindelighed næppe rigtig er ogsaa den Fremstilling, som Forf. S. 46—47 giver af Civilprocessens Udvikling i Løbet af det 19de Aarhundrede, henførende den til modsatte Indflydelser henholdsvis fra A. S. Ørsted og fra J. Nellesmann, hvem han reducerer til »den fremragende juridiske Formallogiker«.

vedsagen, har han Ret: Retsplejereformen bør gennemføres saa snart og saa godt som muligt. Det burde ikke være Tilfældet, at disse to Krav — Hurtigheden og Godheden i Reformen — stod i noget Modsætningsforhold til hinanden. Men hvis det er saa, kan man i hvert Fald forstaa, at trods de væsenlige Mangler, der unægtelig klæber ved vor vedtagne Retsplejelov, netop de oprigtigste Venner af Procesreformen kæmper for at faa Loven ført ud i Livet — og forhaabenlig rettet — i Stedet for at lade den samle Støv i Arkivet og lade Livet gaa sin skæve Gang paa et af de allervigtigste Omraader indenfor Samfundet.

Eyvind Olrik.

Eyvind Olrik: Almindelig borgerlig Straffelov af 10. Februar 1866. Henvisninger og Domsoversigter omfattende Tiaaret 1902—1911. København 1912.

Efter at Overretsassessor Olriks Udgave af almindelig borgerlig Straffelov af 10. Februar 1866 med Henvisninger og Domsoversigter i 1912 er fortsat med et Bind omfattende Aarene 1902—1911, byder Værket en overordentlig omfattende og fyldig Samling af danske Strafferetsdomme for de næsten 50 Aar, Straffeloven har bestaaet, et beskedent, men ikke uværdigt Supplement til Goos's og Torps videnskabelige Fremstillinger af Strafferetten. Det er beskednere, men ikke mindre nyttigt end disse, frembydende Præjudikatets Vejledning for de i Livet forekommende Tilfælde, lettende Ensartethed i Afgørelserne, let haandterligt og let tilgængeligt følgende Straffelovens Orden uden at klippe Bestemmelserne i Stykker og sætte dem sammen i nye Forbindelser, som det hører sig til i en systematisk Fremstilling. Kun i ganske enkelte Tilfælde synes det at have frembudt Vanskeligheder at finde en naturlig Plads for en Dom ved en af Lovens Bestemmelser.

Det har sin Interesse at gennemløbe denne lange Række Domme, denne Praxis's Udfyldning af Lovens Rammer, denne »Domstolenes Fuldførelse af Lovens Forsøg paa at skabe en Ordning«. Man ser, hvorledes i Aarenes Løb Rækker af Tvivlsmaal ere fjærnede, de fleste og vigtigste Bestemmelers Forstaaelse og Rækkevidde slaaet fast, Strafudmaalingen fæstnet, og, skønt nye Spørgsmaal stadig dukke frem, det hele dog har samlet sig i en fast Ordning, i hvilken saavel Dommerne som i ethvert Fald i store Træk Borgerne,

specielt ogsaa Forbryderne, har fundet sig til Rette og er hjemmevante.

Nu har Straffeloven af 1866 levet sin længste Tid og skal forsvinde for at afløses af en ganske ny Lovgivning, som det vil tage nye Aartier at bearbejde og finde sig til Rette i. Man kan ikke lade være at spørge sig selv, om et saadant Kraftspild er nødvendigt, om det ikke var klogere at bevare den gennemarbejdede Lov og i Lighed med Straffelovstillægget, som jo uden Vanskelighed er smeltet sammen med den gamle Lov, foretage de ikke saa overmaade mange og med Lovens Helhed næppe uforenelige Ændringer, som Udviklingen og Tidens Strømninger har gjort ønskelige, og som ikke have kunnet afhjælpes af Lovanvendelsen og Fortolkningen.

Thi at disse have virket ogsaa i denne Retning paa mange Punkter, kan ikke bestrides. For blot at nævne et Par Eksempler, betragter man nu Forhold, der vilde vække Straffelovens Fædres Forbavselse, som særdeles formildende Omstændigheder, der bringe den urimelig strænge Dokumentfalskstraf i § 268 ned under et Aars Forbedringshus, og de samme Fædre vilde sikkert ogsaa have undret sig ved at se, hvilke Forbrydelser der efter § 62, 3dje St., ved Sammenstød »undtagelsesvis« kan rummes under den største Forbrydelses Minimum — navnlig naar det gælder Berigelsesforbrydelser. Kravene til Uberygtethed ere ikke saa strænge som tidligere; ved § 163 fortolkes »en paa legemlig Omgængelse udenfor Ægteskab grundet Svogerskabsforbindelse« paa en menneskeligere, men med Ordene maaske ikke strengt stemmende Maade. Af Domme om forargeligt Samliv refereres i Domssamlingen for de sidste 10 Aar kun Frifindelsesdomme. Der er ved Københavns Kriminalret fældet Domme, ved hvilke der for Sammenstød af Tyveri og Beteri er straffet med Tvangsarbejde, naar Omstændighederne i det hele fandtes at gøre denne Straf ønskelig; disse Domme synes ikke at være trykte; men en Kriminalretsdom i U. f. R. 1907 A Side 965, som Forfatteren kunde have citeret ved § 62, har i Sammenstød med Alfonseri behandlet Tyveri paa en lignende despekterlig Maade. Udenlandske Domme er taget skærpende i Betragtning paa en Maade, som man tidligere ikke turde inklade sig paa. Men alt dette fjærner sig nok for langt fra Emnet.

Forfatteren lover i Hovedsamlingen saavel som i Tilægget, omfattende de sidste 10 Aar, hvilket sidste her alene

skal omtales; kun Behandling af Praxis vedrørende den alm. borg. Straffelov, men lejlighedsvis giver han mere; i ikke faa Tilfælde behandler han Straffeprocessen og Forseelser udenfor Straffeloven, ja han gaar saa vidt at citere en Dom, som viser, hvor mange Forstraffe Højesteret ønsker anført i Domme. Derimod har han ikke medtaget Straffelovstillægget som Helhed, hvilket havde været naturligt, idet det nærmest maa betragtes som en Del af Straffeloven. Han behandler vel største Delen af Tillæggets Bestemmelser, idet han anfører dem ved de Straffelovsbestemmelser, til hvilke de knytte sig, men dette letter ikke altid Overskueligheden, og nogle Bestemmelser, f. Eks. Straffelovstillæggets § 18 med tilhørende Domme, der iøvrigt passende kunde være citeret ved Lovens § 57, er, saa vidt ses, slet ikke komne med.

Forfatteren har et heldigt Greb paa i korte træffende Vendinger at give det, det kommer an paa i de citerede Domme, hvorved han i overraskende mange Tilfælde kan antages at spare den Sogende for Efterslagning af Dommens Ord; det har vel ikke været muligt herved at undgaa nogle Unøjagtigheder. Jeg skal nævne de faa, jeg ved ret flittig Brug af Bogen har fundet.

I Referatet af Kriminalretsdom i U. f. R. 1911 A S. 928, anført ved § 274 [en Tilt. havde rettet Beløb i de af ham udstedte Checks, efter at disse vare noterede af Kassekontrollen i Bøgerne], er det ikke anført, at Kassekontrolløren tillige havde givet disse Checks Paategningen »not.« og underskrevet dette med sit Navn, og det er jo denne Paategning, der belinger Falskforbrydelsen, jvfr. H. R. T. 1896 S. 102 om Rettelse i en uunderskreven, men accepteret Vexel.

Ved Dom i H. R. T. 1907 S. 516 ved § 181 er det anført, at Tilt. havde haft Samleje fra en Maanedstid efter Udskrivningen, skal være en Ugestid.

Ved Dom i H. R. T. 1907 S. 739 ved § 181 hedder det, at Tilt. var klar over, at hun kunde faa Udbrud af Sygdommen uden selv at opdage det,— dette fremgaar ikke af HRTidenden, men ganske vist af en Opsats i U. f. R. 1908 B S. 140—1, til hvilken der kunde være henvist.

Ved Dom i H. R. T. 1908 S. 389 ved § 181 er det ikke angivet, at Sygdommen var Syfilis, og at Tilt.s Forklaring om ikke at have antaget sig smittefarlig var støttet ved en Læges Udtalelser til ham.

Ved den vidtgaende Dom i H. R. T. 1911 S. 514, hvor

Højesteret strog Citalet af § 46 og dømte efter § 181 i et Tilfælde, hvor en Mand antoges at have smittet sin Kæreste med Syfilis ved at ligge i Seng med hende og kysse og klappe hende, er det ikke anført, at han ogsaa havde trængt ind paa hende for at formaa hende til Samleje.

Ved de tre Domme, som citeres i Spidsen af Kap. V om Meddelagtiges Ansvar for den hele Skade, tilføjet ved Overfald i Forening, er det ikke anført, at der straffedes efter § 203, hvilket vel burde være oplyst, jvfr. Tidsskrift for Retsvidenskab 1907 S. 310, hvorefter andre Forhold maa antages at gøre sig gældende ved § 204.

Det er ikke for intet, at Forfatteren ikke alene er en god Teoretiker, men i mange Aar som Kriminalretsassessor har beskæftiget sig med Straffesager. Han har paa mange Steder med stor Sindrigheid ordnet og sammenstillet det store Stof paa en Maade, som viser, at han kender de Spørgsmaal, der særligt frembyde Tvivl, hvilket meget letter Bogens Brug, saaledes f. Eks. Sammenstillingerne mellem § 168 jvfr. § 46, § 176 og § 185 og i det hele ved Sædelighedsforbrydelserne, ved Tyveri, Bedrageri, Falsk, Vold, § 259 jvfr. Brandstiftelsesreglerne og mange andre Steder. Om hvor hver enkelt Dom bedst anbringes, kan der jo være Tvivl; Forf. har ofte kortelig henvist til samme Dom paa forskellige Steder, hvor det gjordes ønskeligt, og i det hele har han vist truffet det rette. Jeg vilde have anført Kriminalretsdøm i U. f. R. 1911 A 929, — Tyveri ved Indstigning ad Vindue groft, skønt Døren viste sig uafloaset, — ikke under Indstigning, men under den almindelige Rubrik Lokaliteten, idet en lignende Afgørelse vel vil blive truffet, selv om Adgangen skaffes paa anden Maade end ved Indstigning.

Til den vidtgaende IIRD i Tid. 1902 S. 409, — § 217 anvendt paa Omtale af en Meddelelse om, at en Dommer ansaas for sindssyg, — burde vel være henvist under Rubrik Ytringers ærefornærmende Karakter.

IIRD i Tid. 1910 S. 429, ved hvilken en 23aarig Mand blev anset med Tugthusstraf for Tyveri, burde vel være citeret ved § 14.

Ved § 43 kunde være henvist til Domme i H. R. T. 1902 S. 582 og 1908 S. 536, begge anførte ved § 282, der have Interesse m. H. t. den Grad af Sandsynlighed for Retsforstyrrelsens Indtræden, som kræves til Forsæt. Ligeledes kunde her være omtalt den ved § 193 anførte Dom i H. R. T. 1905 S. 278. Derimod hører Dom i H. R. T. 1909 S. 13, til hvilken

henvises ved § 43, næppe herhen, men har Interesse for Aarsagsforholdet.

Ogsaa m. H. t. hvilke Domme der i det hele skal medtages, kan der jo være Tvivl. Forfatteren har selv udtalt sig for en vis Fyldighed, og hertil er intel at sige; han har vist i det hele truffet det rette, maaske snarest taget vel mange Domme med. Jeg har savnet den vidtgaende HRD i H. R. T. 1903 S. 383, hvorefter en falsk Seddel med Anmodning om Laan »til min Mand faar Afregning«, overrakt af Tilt., der udgav sig for at være sendt af den, hvis Navn var misbrugt, blev anset som Dokument efter § 268; H. R. T. 1900 S. 474 (den findes ej heller i den tidligere Samling), hvoraf fremgaar, at § 64 ikke anvendes paa Tyveri begaaet efter Underinstansens, men for Overrettens Dom for tidligere Tyveri. Endvidere H. R. T. 1903 S. 449 og 1905 S. 299, hvilke Domme have Interesse for Bestemmelsen af Tyveris Fuldbyrdelsesøjeblik. Andre ville maaske anse disse Domme for overflødige og savne Domme, som jeg ikke har faaet Øje paa; Afgørelsen er jo ganske skønsmaessig.

Til Slutning vil jeg udtale et Ønske om, at et lignende møjsommeligt Arbejde, som Assessor Olrik har udført m.H.t. Straffeloven, maa blive udført — og lige saa godt udført — m. H. t. Straffebestemmelserne udenfor Straffeloven til Lettelse for de Belæring søgende og til Ære for sin Ophavsmand — Guld vil det næppe indbringe ham.

Cosmus Meyer.

Danmarks kriminelle Retspleje i Aarene 1906—10. (Statistisk Tabelværk V. Række Litra B Nr. 6, udgivet af Det statistiske Departement).

I Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen 1908 p. 39 ff. har Ann. haft Lejlighed til at give det foregaaende officielle Tabelværk for Aarene 1901—05 en udførlig Omtale og til med Hensyn til det kommende, nu foreliggende Bind for Aarene 1906—10 at fremsætte forskellige Ønsker, som den daværende Direktør for Statens statistiske Bureau i samme Aargang af Tidsskriftet p. 173 ff. i ret vidt Omfang lovede at tage under velvillig Overvejelse, Løfter, som — det skal straks med Glæde noteres — ogsaa for en stor Del ere indfrie.

Det er dog med nogen Beklagelse, at man giver Afkald paa de lovede Oplysninger om Antallet af begaaede (an-

meldte) Forbrydelser og om Forholdet mellem Betaling og Afsoning af Bøder. I et Foredrag, som en af Statistisk Departements Medarbejdere, cand. jur. & polit. Kofoed, fornylig har holdt i »Juridisk Forening« i København, antydedes det, at en Tabel over anmeldte Forbrydelser ikke kunde paaregne synderlig Interesse, fordi Materialet, Anmeldelserne, led af Usikkerhed, idet Anmeldelserne ofte skete letsindigt og atter toges tilbage, ligesom enkelte Forbrydelser i højere Grad var Genstand for Anmeldelse end andre. Der kunde dog vistnok i nogen Grad raades Bod paa det første ved, at Indberetningerne først indsendtes, naar der var forløbet et længere Tidsrum, f. Eks. $\frac{1}{2}$ Aar, efter den for dem gældende Periode, saa at senere Oplysninger var tagne i Betragtning til Redressering af muligt indløbne Fejl. Oplysningerne vilde dog — selv med deres Usikkerhed in mente — i flere Henseender have Interesse.

Her skal kun omtales dels de nyinddragne Rammer, dels Nyhederne, navnlig Virkningerne af de ny Love, indenfor de gamle Rammer.

I sidstnævnte Henseende har Straffelovstillæget af 1. April 1905, jfr. § 13, været Aarsag til, at Fængsel paa sædvanlig Fangekost nu indenfor Fængselsstraffene er bleven Hovedstraffen i Stedet for som tidligere Fængsel paa Vand og Brød; medens denne Straf i 1901—05 idømtes gennemsnitlig 1978 Gange aarlig, anvendtes den i 1906—10 kun 694 Gange aarlig, hvorimod de tilsvarende Tal for Fængsel paa sædvanlig Fangekost ere henholdsvis 328 og 1707. Samme Lovs § 4 (Alfonseri) har for Mændenes Vedkommende forøget Sædelighedsforbrydelsernes Antal med ca. 40 om Aaret, medens Ophævelsen ved Loven 30. Marts 1906 af Straffelovens § 180 (erhvervsmæssig Utugt mod Politiets Advarsel) betydeligt har nedbragt Antallet af Sædelighedsforbrydelser for Kvindernes Vedkommende. Domfældelserne efter Straffelovens § 180 udgjorde i 1906 132, medens Domfældelser for Overtrædelse af Lov 30. Marts 1906 § 2 i 1906—10 kun udgjorde henholdsvis 1, 46, 98, 76 og 63. Dernæst har naturligvis Straffelovstillægets § 15 (Forandringen af den kriminelle Lavalder fra 10 til 14 Aar) og § 16 (Bemyndigelsen for Justitsministeriet til at frafalde Tiltale overfor Personer mellem 14 og 18 Aar)*) medført en Nedgang i Antallet af

*) Tiltale frafaldtes i 1906—10 mindst i henholdsvis 105, 148, 227, 277 og 255, men sandsynligvis i endnu flere Tilfælde, da Straffekort — trods Paabud herom — jævnlig, i hvert Fald i Aarene 1906—08, ikke ere udstedte.

Domfældelser. Ogsaa indenfor Aldersklassen af Mænd over 20 Aar viser der sig en faldende Tendens, idet der for hver 100,000 Mænd af denne Aldersklasse i Femaaret kun domtes 338 imod 354 i 1901—05. Omtrent helt forsvundet er legemlig Straf, der er gaaet ned fra 154 Domfældelser aarlig til 1, idet den i Henhold til Straffelovstillæggets § 5 kun idømtes 4 Gange i 1906 og 1 Gang i 1908, medens den ganske vist som Tillægsstraf ifølge samme Lovbestemmelse i 1906—10 fandt Anvendelse i henholdsvis 4, 4, 3, 5 og 0 Tilfælde. Efter Straffens fuldstændige Bortfald ved Lov 1. April 1911 vil den i det kommende Tabelværk kun vise sig for en Del af Aaret 1911's Vedkommende. »Spirituspaalæg« efter Straffelovstillæggets § 6 meddeltes i 1906—10 i henholdsvis 30, 27, 15, 14 og 14 Tilfælde — altsaa stærkt aftagende — og Opholdspaalæg ifølge samme Lovs § 8 i 37, 12, 7, 8 og 5 Tilfælde *) — altsaa endnu stærkere aftagende.

I Sammenligning med 1901—05 viser den seneste Femaarsperiode for Mændenes Vedkommende en Tilvækst i Antallet af Sædelighedsforbrydelser, der dog væsenligst, som foran berørt, skyldes Alfonseri, og en Nedgang i Tallet for Volds- og Ejendomsforbrydelser, medens der omtrent er Stilstand for Kvindens Vedkommende, bortset fra den ved Ophævelsen af Straffelovens § 180 frembragte Revolution.

For de mandlige Forbryderbegyndere af Aargangene 1897—1900 foreligger nu den endelige tiaarige Tilbagefaldsprocent, der er henholdsvis 31,⁶⁴, 31,¹⁸, 32,⁴² og 33,⁶² eller under ét: af 5979 Begyndere faldt 1926 eller ialt 32,²¹ % tilbage. Det er dog muligt, at Resultatet vilde være bleven noget modificeret, hvis Løsladelsestidspunktet var taget i Betragtning, hvorved man fritages for at operere med Begyndere, der praktisk talt ingen Tilbagefaldsevne have, f. Eks. de, der endnu afsone Straf, eller som ere døde under Straffens Afsoning. Store vilde Modifikationerne vel ikke være, men det maa dog hilses med Tilfredshed, at der i det kommende Tabelværk vil blive taget Hensyn til Løsladelsesmomentet.

Af de nytilkomne Rammer skal først nævnes Afsnittet: **b e t i n g e d e S t r a f f r i t a g e l s e r**, hvor der særdeles fyldigt gøres Rede for Anvendelsen af de betingede Domfældelser. I de 6 Aar 1905—10 er denne Art Domfældelse — bortset fra Domfældelser for Belleri (2) og simpel Rømning (40) — tilstaaet 2865 Personer efter jævnt stigende Maale-

*) I Belleri- og Løsgængerisager dog yderligere i henholdsvis 250, 125, 80, 88 og 81 Tilfælde.

stok (178, 476, 521, 511, 559 og 620). Af samtlige Domfældelser have de udgjort 13,5 % for Mændene og 25 % for Kvinderne, og i Købstæderne og i Landjurisdiktionerne have de været anvendt forholdsvis omtrent 3 Gange saa hyppigt som i København. Af Domfældte under 18 Aar have 35,8 % af Mændene og 52,4 % af Kvinderne faaet betinget Dom; for Aldersklassen 18—20 Aar ere Procenterne henholdsvis 21,4 og 31,1, for Klassen 20—25 Aar 11,5 og 21,3 og for Domfældte over 25 Aar 9,3 og 19,2. Sættes de betinget Domfældte i Forhold til Forbryderbegynderne, hvortil de omtrent uden Undtagelse høre, bliver Gennemsnitsprocenten for Mænd 25,7, for Kvinder 37,2, og Forskellen mellem Aldersklassernes Procenter mindre divergerende. Med Hensyn til Forbrydelsens Art var af Domfældelser for Sædeligheds- og Voldsforbrydelser ca. 7 % betingede for begge Køn, medens ved Ejendomsforbrydelserne Procenterne var ca. 16 for Mænd og ca. 29 for Kvinder. Med Hensyn til Strafarterne faldt der paa simpelt Fængsel 29,6 betingede Domme for Mænd og 33,8 for Kvinder; for Fængsel paa sædvanlig Fangekost var Procenterne 20,7 og 29,4 og for Fængsel paa Vand og Brød 14,9 og 34,9. Procenterne af dem, der ikke have overholdt Betingelserne, kan først fastslaaes i næste Tabelværk, og det skal derfor kun anføres, at den foreløbige Beregning har givet som Resultat for Mændene 25,3, for Kvinderne 17,3, hvilket unægteligt er et lidt trist Resultat, naar det — hvad der ligger nær — sammenholdes med Forbryderbegyndernes Tilbagefaldsprocenter for Perioden 1905—10: henholdsvis 27,2 og 18,9.

Endelig omhandles i samme Afsnit de forskellige Former for betingede Benaadninger, der — som det efter Indførelsen af den betingede Domfældelse var at vente — ere aftagne ret betydeligt i Femaaret, i hvilket der af egentlig betingede Benaadninger, d. v. s. hvor en efter Justitsministeriets Skøn ulastelig Vandel var Hovedbetingelsen, og hvor ingen Del af Straffen var udstaaet, kun var 407 (304 Mænd og 103 Kvinder), medens Antallet i 1902—05 var 906 (636 + 270). »Tilbagefaldet« for de egentlig betingede Benaadninger stiller sig lidt gunstigere end ved de betingede Domfældelser, idet Tilbagefaldsprocenten kun er 23,6 for Mænd og 11,7 for Kvinder. Slaas de betingede Domfældelser og de egentlig betingede Benaadninger sammen, bliver Recidivprocenten for Mænd 23,7 og for Kvinder 14,4. For de andre Former af betingede Benaadninger (betingede Løsladelser og Strafformil-

delser) ere Tallene for smaa til deraf at uddrage Resultater uden Tilfældighedens Præg.

Helt nyt er ogsaa Afsnittet om V a r e t æ g t s a r r e s t f o r D o m, der omtrent udelukkende bygges paa Straffekortene, som dog ikke giver Oplysning om den Del af Varetægtsarresten, der falder efter Underrettens Dom. Af Arresthusinspektørernes Indberetninger, der omfatter hele Arresttiden, fremhæves kun, at Arrestdagene i Femaaret have været henholdsvis 191,534, 184,189, 207,016, 242,963 og 289,375, altsaa paafaldende stærkt stigende, en Stigning, hvortil det i hvert Fald i 1910 har bidraget, at en Mængde Arrester, der var idømt Forbedringshusstraf, hensad i Arresterne efter Dommen, fordi de paa Grund af Pladsmangel i Straffeanstalterne ikke kunde blive afleverede før flere Maaneder efter Dommens Afsigelse; for Københavns Vedkommende var der i alt Fald i 1910 over 20,000 af den Slags »Varetægtsarrest-dage«.

Af den paa Straffekortene byggede Varetægtsstatistik skal anføres, at ca. 14 % af Mændene og ca. 20 % af Kvinderne domfældtes for egentlige Forbrydelser, d. v. s. bortset fra Bletteri, uden foregaaende Arrest, og dennes Varighed var for ca. 51, 23 og 12 % af Mændene henholdsvis under 1 Maaned, fra 1—2 Maaneder og over 2 Maaneder; de tilsvarende Tal for Kvinderne er alle noget mindre, da de som nævnt oftere gaar fri for Arrest, men iøvrigt er Forholdet det samme.

Med Hensyn til Forbrydelsesarterne sidde ca. 46 % af de mandlige Sædelighedsforbrydere i Arrest over 1 Maaned, af de kvindelige endog ca. 65 %; af de mandlige Voldsforbrydere ere ca. 27 % arrestfri, og kun 21 % sidde i mere end 1 Maaned, medens af de kvindelige Voldsforbrydere noget færre ere arrestfri, og ca. 39 % sidde i en Maaned og derover; men det maa herved erindres, at det her væsentligst drejer sig om Barnemord, Fosterfordrivelse og deslige, der oftest kræver en mere omstændelig Behandling end de almindelige Voldsforbrydelser. Af Ejendomsforbrydere vare 10 % af Mændene og 20 % af Kvinderne arrestfri, under 1 Maaned sad godt Halvdelen af begge Køn og over 1 Maaned 38 % af Mændene og 28 % af Kvinderne. Ved en summarisk Gennemsnitsberegning fastslaas det endelig, at der kommer 1 Maaned Varetægtsarrest paa hver domfældt Mand og 2 Dage mindre paa hver Kvinde, medens der paa hver Domfældelse, der har medført Arrestation, falder 37 Dage for begge Køn.

Tilbagefaldne Forbrydere sidde længere i Arrest end Forbryderbegynderne, begge Køn nemlig i 42 Dage, medens de mandlige og kvindelige Begyndere kun sidde i henholdsvis 27 og 26 Dage. Forskellen skyldes navnlig, at de gamle Forbrydere sjældent er helt arrestfri, nemlig kun 4 % for Mænd og 5 % for Kvinder mod henholdsvis 17 og 25 % af Begynderne.

Hvad endelig angaar Domfældelserne for Betleri, Løsgængereri o. lign., er kun et meget ringe Antal — ca. 1 % — arrestfri, medens Arresttiden til Gengæld er under 3 Uger for ca. 95 % af Mændene og 86 % af Kvinderne, ligesom Gennemsnitsvarigheden af Arresttiden for Mænd kun er 9, for Kvinder 14 Dage.

C. Grønning.

Norsk Kriminalstatistik.

Som led i Norges Officielle Statistik utarbeidet direktør A. N. Kiær i 1888 en »Oversigt over de vigtigste resultater af Norges Kriminalstatistik for aarene 1846—1885«. Dette arbejde har nu faat en værdig fortsættelse i den af det Statistiske Centralbyraa ved advokat Robert Jacobsen utgivne »Oversigt over de vigtigste resultater af Kriminalstatistikken for aarene 1886—1904« (Norges Officielle Statistik, række V, nr. 210). Oversigten omfatter saaledes tiden indtil straffeloven av 1902 traadte i kraft 1 januar 1905. Som indledning gives en oversigt over lovgivningen vedkommende strafferetspleien i de nævnte aar. De statistiske avsnit — »antal straffældte« og »forbrydernes art« — faar øket interesse gennem den sammenligning med ældre opgaver som er brukt i flere anvendelser, og ved et par grafiske fremstillinger. Jeg kan ikke her gaa nærmere ind paa resultaterne, men vil dog ikke undlate at gjengi følgende som tør paaregne almen interesse: I en grafisk fremstilling er meddelt antallet av straffældte pr. 100 000 indbyggere, antal fattigunderstøttede hovedpersoner og antal konkurser fra 1860-aarene indtil 1904. Av denne vil det sees at i 1869 var kriminalitetstallet høiest; det var ogsaa det daarligste aar i denne økonomiske nedgangsperiode. Fra 1869 til 1874 gaar kriminalitetstallet ned; dette var gode økonomiske aar. I aarene 1874 til 1876 kan kriminalitetstallet siges at være uforandret, men det gaar ned over i de følgende daarlige aar til 1879. I den derpaa følgende noget opadgaende periode s i-

ger antallet av straffældte til 1882; derfra gaar det sterkt nedover til 1886, det daarligste aar i denne økonomiske nedgangsperiode. I de følgende aar holder kriminalitetstallet sig nærmest uforandret. I det daarlige aar 1892 er antal straffældte, antal konkurser og antal fattig-understøttede høit; alle tre kurver følger derefter jevnslidet nedover til 1895. Fra dette aar av stiger de straffældtes antal i de følgende gode tider meget sterkt til 1900. I de derpaa følgende daarlige aar gaar de straffældtes antal betydelig nedover. »Av det anførte synes der neppe at kunne drages nogen almindelig slutning med hensyn til sammenhængen mellem de økonomiske op- og nedgangsperioder og bevægelserne i kriminaliteten. Det kan dog ikke nægtes at kurvene for antallet av de straffældte og de fattig-understøttede viser en noksaa sammenfaldende bevægelse indtil 1895, da de begge staaer lavt, men fra dette aar gaar deres bevægelse nærmest i modsat retning, særlig er dette paafaldende fra 1900 av.« En særskilt undersøkelse av dette forhold ved tyveri alene viser samme resultat.

II. N.

Verbrechertypen, herausgegeben von Hans W. Grubbe und Albrecht Wetzell, Heidelberg. I Heft: Geliebtenmörder, von Albr. Wetzell und Karl Wilmanns. (Springer, Berlin 1913).

Dette Værk tilsigter at yde »ren« Kriminalpsykologi, Studier af Forbryderens Psyke, af Forbryderen som Personlighed, og tilstræber ved Referater af virkelig stedfundne og observerede Tilfælde at finde Forklaringen til Gerningen i Gerningsmandens samlede sjælelige Forhold. Opgaven er paa rent naturvidenskabeligt Grundlag at udfinde Kausalsammenhængen, at gøre det skete forstaaeligt. Det gælder for Udgiverne hverken om at meddele objektivt mærkelige Tilfælde eller at stille psykiatriske Differentialdiagnoser, — at disse sidste dog tillige fremkommer, ligger i Sagens Natur, men de er ikke Formaålet for Undersøgelserne. Naar Værket kalder sig »Forbryder typer«, maa det være Udgivernes Tanke at kunne finde for en Række Forbrydelsesgruppers Vedkommende en Del typiske sjælelige Forhold hos dem, der erfaringsmæssig begaar slige Forbrydelser. Der knyttes ikke Afhandlinger til Referatet af Enkelttilfældene, men kun korte samlende, orienterende eller kritiske Bemærkninger til Fremstillingen.

Det foreliggende første Hæfte, der kaldes »Geliebtenmörder«, bringer Skildringer af tre Tilfælde, der behandles meget udførlig, samt en Fortegnelse over tidligere trykt kasuistisk Litteratur om Begivenheder af samme Kategori. Ved »Geliebtenmord« er forstaaet Drab eller Forsøg paa Drab af den elskede, hvor det erotiske Moment fremtræder som et ikke uædelt Motiv. Alle de tre Tilfælde viser som Gerningsmænd Personer, som ikke er sindssyge, overhovedet ikke ramt af Sygdom i den Forstand, at deres tidligere Personlighed er altereret ved en indtruffen sygelig Tilstand, ej heller drejer det sig om imbecile Undermaalere, men derimod om Psykopater, Mænd, som iøvrigt er vel udrustede i aandelig Henseende, men »irritable«, let paavirkelige, uligevægtige Karakterer, som let ligger under for Indflydelsen af ydre Paavirkning eller af egne Sindsstemninger, Grænsetilfælde, som alligevel mere tilhører Normalpsykologien end Psykiatrien.

Hvis det, hvad meget taler for, tør antages, at Flertallet af Forbrydere netop tilhører denne Hovedtype, at det hyppigst hverken er ydre Forholds objektive Magt eller virkelig Sygdom i Psyken, men Mangel paa sjælelig Balance, der fører til Forbrydelser, er det klart, at et Værk som det foreliggende vil kunne frembyde betydelig Interesse for Kriminalister. Den foreliggende Begyndelse er i alle Fald tillidvækkende ved sin jævne og nøgterne Redegørelse, som er fri for Hypoteser og Postulater og præget af en velgørende rolig Saglighed. Det er f. Eks. interessant at se, hvorledes i det sidste af Heftets tre Tilfælde en konstateret Psykose saavel som en Række Momenter fra Gerningsmandens Barndom — Besvimelser, to Beskadigelser af Hovedet, Tilbøjelighed til Vandladning i Sengen — sættes ud af Spillet som irrelevante for Bedømmelsen af hans Tilstand i Gerningsøjeblikket, fordi der for alle disse Momenters Vedkommende kan findes Forklaringer og Omstændigheder, der berettiger til at borteliminere dem som uden Betydning for hans psykiske Forhold til Gerningen, der i dette Tilfælde var fremkaldt ved Presset af et bestemt Forlangende fra den stærkere og maalbevidste, om end ingenlunde »normale« Kærester, der ønskede at dø, et Pres, for hvilket Gerningsmandens svage og ustabile Sjæl ikke kunde gøre sig fri.

Olaf Haack.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 1913.

Emnerne Børneforsorg og Strafforfølgning mod de ganske unge beslaglægger en stor Del af denne Aargang: I Januarheftet giver Rupprecht (München) en Fremstilling af Lovgivningen om retslig Behandling af Børn og unge Mennesker i Danmark, Frankrig og Belgien og redegør derhos for det tyske Udkast til Lov om Strafforfølgning mod de unge, hvorunder Forf. fremhæver, at dansk Lov af 14. April 1905 er Europas første Lov i saa Henseende. Den belgiske Lov (af 15. Maj 1912) behandles i Majheftet nærmere af Maus (Brüssel), medens Vambéry (Budapest) skriver om det i Februar 1913 forelagte ungarske Udkast til Lov om Ungdomsdomstole, og i Heftet for Februar—Marts behandler Sommer (Köln) Udkastet til en italiensk Ungdomslov. —

Mayer skriver i Januarheftet om Lægens Bestemmelse af Begrebet Sygdom i Medfør af tysk Straffelovbogs § 51, der jo udtaler, at en strafbar Handling ikke foreligger, naar Gerningsmanden befandt sig i en Tilstand af (Bevidstløshed eller) sygelig Forstyrrelse af Aandsvirksomheden, hvorved hans fri Viljesbestemmelse var udelukket. Efter Lovgiverens Tanke er Bestemmelsen vel saaledes at forstaa, at Lægen kun skal svare paa Spørgsmaalet om den sygelige Forstyrrelse, medens Slutningen med Hensyn til, om Tilstanden udelukker den fri Viljesbestemmelse, alene tilkommer Dommeren; men Forf. udvikler, at herefter kan Lægen overhovedet ikke besvare det til ham stillede Spørgsmaal, fordi Begrebet »sygelig« er ganske vagt, ubestemt og relativt, simpelthen fordi Modstykket, Begrebet »sund«, ikke har nogen absolut Betydning. For at undgaa, at »sygelig« defineres ganske vilkaarligt og forskelligt, maa dette Begreb da sættes i en vis Relation til et andet, nemlig den fri Viljesbestemmelse, saa

at Spørgsmaalet til Lægen bliver, om der har foreligget en saadan sygelig Forstyrrelse af Aandsvirksomheden, at den fri Viljesbestemmelse var udelukket. Men hvorledes skal — i Determinismens Tid — Lægen kunne besvare et Spørgsmaal om fri Viljesbestemmelse? Forf. svarer, at Opgaven er den, naar Strafferetten har oplyst, hvilke Formaal Straffen har, da at faa Svar paa, om disse Formaal i det givne Tilfælde opfyldes ved, at Gerningsmanden straffes. Derfor maa Psykiateren for sit Vedkommende identificere den fri Viljesbestemmelse med det »klarere Begreb«: normal Evne til at bestemmes ved Motiver. Saa vidt er alt vel: Lægens Opgave er nu overhovedet til at løse. Juristernes Ret og Ansvar bliver Afgørelsen af, om der skal straffes i Tilfælde, hvor Lægen ikke fastslaar sygelig betinget Mangel paa fri Viljesbestemmelse i den nys definerede Betydning, men hvor Viljesbestemmelsen af andre Grunde ikke har været fri. Det vil her være generalpræventive Hensyn, der bliver afgørende, og med disse har Lægen intet at bestille, deres Iagttagelse tilfalder Dommeren, der varetager Almeninteresserne. Det har saaledes været Forf.s Opgave at fastslaa, hvad man med Rette kan forlange besvaret af Lægen, hvor langt dennes Ansvar paa dette Omraade kan strækkes. Ud fra det refererede Standpunkt gennemgaar Forf. nu Tilstande som moral insanity, normal og patologisk Rus, Hypnose m. m. og slutter med de »uforbederlige«, Personer, hvem man efter almindelige Begreber utvivlsomt maa tilkende aandelig Sundhed, men hvor Straffen dog ikke virker motividannende. Til denne Kategori kan f. Eks. henføres en opfanatiseret anarkistisk Kongemorder og en forraaet, overfor al Straf ligegyldig Rovmorder. Efter Forf.s Mening vilde Lægen overfor begge disse besvare Spørgsmaalet om fri Viljesbestemmelse benægtende, men da der her ikke er Tale om sygelig Forstyrrelse af Aandsvirksomheden, er man udenfor Lægens Omraade, idet Juristen skal afgøre, om Straf skal anvendes eller andre Forholdsregler træffes overfor de paagældende. Endnu bemærker Forf., at ligesom Lægen har en Stemme ved Spørgsmaalet, om der skal straffes, burde han ogsaa høres som raadgivende med Hensyn til Straffens Art, idet han, naar han har analyseret den paagældendes Sindstilstand, vil kunne skønne over, hvilken Straf der vil kunne danne et tilstrækkeligt Motiv for Gerningsmanden til at afholde sig fra Forbrydelser.

Hefte Februar—Marts indeholder foruden en Afhand-

ling af *Boden* (Hamburg) om Udsagnspsykologi, hvilken har været omtalt i dette Tidsskrifts 1ste Aarg. S. 333 og 343, et Arbejde af v. *Hentig* (München) om Pryglestraffen, paa hvilket Opmærksomheden bør henledes, skønt der vel ikke er Udsigt til, at Spørgsmaalet om denne Strafart i en overskuelig Fremtid atter skal blive aktuelt i de skandinaviske Lande. Anledningen til *Hentigs* Afhandling er dels den engelske Criminal Law Amendment Bill af December 1912, der foreskriver legemlig Tugtelse som Straf for Alfonsoer og Ruffere i Gentagelsestilfælde, dels de Røster, som i Anledning af denne Lovs Emanation har hævet sig i Frankrig og Tyskland for ogsaa dèr at genindføre Pryglestraf. *Hentig* leverer et Arsenal af skarpe og blanke Vaaben mod alle slige Forsøg og beviser denne Strafs Mangler og Skadelighed ud fra alle Synspunkter. Ganske træffende er bl. a. Paavisningen af, hvorledes man gerne er utilbøjelig til at tiltænke Landets egne Børn denne Strafform: i England blev det fremhævet, at de fleste London-Alfonser var Udlændinge, og i de faa amerikanske Stater, som har Pryglestraf, paastaar man hovedsagelig at ville ramme Negerne dermed.

I det følgende Hefte gennemgaar v. *Jagemanns* Arbejde »Zur psychologischen Erfassung und Gestaltung des Strafwesens« med Henblik paa Tysklands forestaaende nye kriminelle Retsordning Hovedtrækkene for Strafanordning, Straffepoces og Straffuldbyrdelse og peger paa en Række ønskelige Reformer med en saa almengyldig Motivering, at ogsaa Læsere i andre Lande har Udbytte af at gøre sig bekendt dermed. Her skal kun fremhæves et Par specielle Punkter: Forf. er en Modstander af ubestemte Straffedomme, men tager til Orde for en Deling af Dommen i to Afsnit, saaledes at i visse Tilfælde Dommeren først kun afgør Skyld og Strafart, men forbeholder Afgørelsen af Straffetidens Længde til senere, hvorpaa den dømte straks paabegynder Afsoning; det Tidsrum, Dommeren har arbejdet med den skyldige, kan nemlig hyppig være for kort til at give ham det tilstrækkelige Kendskab til hans Personlighed, som kræves for at kunne bestemme Straffens Varighed. Efter nogen Tids Forløb, naar Strafanstaltens Personale har faaet nojere Indblik i den dømtes Karakter og Væsen, skal da Dommeren bl. a. paa Grundlag af Personalets Indberetning ved »Dommens andet Afsnit« fikseres Straffetidens Længde. Fremdeles nævnes som en Maade at skaffe Bevægelighed i Domsformerne, at man ved de svære Straffe dømmer til Straffettrin i

Stedet for til helt bestemte Aaremaal; Forf. foreslaar f. Eks. for Tugthusstraf et første Trin paa 1—2 Aar, et sidste Trin paa 12—15; den Fange, som er dømt til sidste Trin, vil da, eftersom han i Anstalten befindes at høre til de slette, de ordentlige, men ret passive, eller de formentlig forbedrede, komme til at udstaa f. Eks. henholdsvis 15, 13½ eller 12 Aar. — Med Hensyn til Strafafkørtning omtaler Forf. dels den foreløbige Løsladelse, hvor den forskyldte Reststraf er bortfalden, naar den løsladte har forholdt sig vel i et Tidsrum, der svarer til Resten af den idømte Straffetid, dels det i Baden i 1890 indførte Institut »Urlaub auf Wohlverhalten«, hvilket anvendes ogsaa ved kortere Straffe (4 Maaneder til 1 Aar), men hvor Reststraffen først er endelig bortfalden efter 5 Aars Forløb. Intet af disse Institutter er anvendeligt paa de ganske korte Straffe, faa Uger eller Dage; da Forf. ogsaa for disse finder en Afkørtningmulighed ønskelig, anbefaler han her en Ordning i Lighed med det amerikanske Points- og Mærkesystem, hvorved Fangen gennem Flid, Arbejdsdygtighed og andet fortjenstfuldt Forhold samler sig et Plus, der f. Eks. kan lade en Uges Straffetid blive reduceret til 6 Dage.

I Majheftet skriver v. H i p p e l, som er Medlem af den tyske Strafferetskommission, der gennearbejder »Vorentwurf«, og hvis anden Bearbejdelse er af Februar 1913, om Skyldformerne. Forf. hylder, som det vides, i Forsætslæren Viljesteorien og henregner som forsætlige dels de Følger, Gerningsmanden har tilstræbt, samt dem, han har forestillet sig som nødvendig forbundne med disse (dolus directus), dels de Følger, han har taget med og indvilget i som mulige, uden hverken at ønske dem eller anse dem for nødvendige (dolus eventualis). I Modsætning til dolus eventualis foreligger bevidst Uagtsomhed, naar Gerningsmanden netop i sit Sind vægrer sig ved Følgen og stoler paa dens Udeblivelse. Forf. vil altid kunne trække Skellet mellem disse to psykiske Situationer og udvikler nærmere, at ved dolus eventualis drives Gerningsmanden af Egoismen, idet den tilstræbte Følge + Retskrænkelsen var ham kærere end Opgivelsen af hans Interesse, medens den uagtsomt handlende karakteriseres ved Letsindighed og Uforsigtighed. Naar som Eksempel paa blot bevidst Uagtsomhed nævnes den uforsigtige Skytte, der paa Jagten erkender Faren for at saare Sidemanden som ikke usandsynlig, men dog haaber at kunne undgaa den, kan der rigtignok mod Forf. med Føje indvendes, at denne Skytte

netop drives af Egoisme og i Gerningen — uanset, hvad han bagefter forklarer — har vist, at Afgivelsen af det farlige Chanceskud, d. v. s. Vildtets Fældning + den ikke usandsynlige Retskrænkelse, var ham kærere end at tæmme sin Skydelyst. Forf. vil imidlertid ikke have *dolus eventualis* anvendt som strafbar Forsætsform ved alle Forbrydelser, selv om han indregistrerer det i Forsætsbegrebet, men vil ved Definitionen af de specielle Forbrydelser have taget Restriktion for deres Vedkommende, hvor kun *dolus directus* bør straffes med Forsætsstraf. Medens »Vorentwurf« fastslog *dolus eventualis* med Hensyn til alle de Følger af Gerningen, som Gerningsmanden havde forestillet sig som ikke-usandsynlige, foreligger denne Skyldform efter Kommissionens seneste Redaktion, »wenn der Täter die Verwirklichung des Tatbestandes nur für möglich hält, jedoch für den Fall seines Eintretens damit einverstanden ist«, hvorimod *dolus directus* er bestemt saaledes: »vorsätzlich handelt der Täter, wenn er den Tatbestand der strafbaren Handlung mit Wissen und Willen verwirklicht«.

Mest Interesse frembyder v. Hippels Udviklinger om Retsvildfarelse, hvorved kun forstås en saadan, der lader den handlende tro sin Handling tilladt, ikke en saadan, hvor han blot anser den for ustrafbar, men dog véd, at den er ulovlig. »Vorentwurf« kodificerede paa dette Omraade den tyske Rigsrets Lære ved at skelne mellem strafferetlig og anden Vildfarelse: Anser Gerningsmanden Handlingen for tilladt, fordi han er i Vildfarelse angaaende ikke-strafferetlige Retsregler eller deres Anvendelse, er Forsæt udelukket, medens Uagtsomhed vel kan foreligge, men kun er strafbar ved Delikter, der iøvrigt straffes som uagtsomme; sker det derimod som Følge af Vildfarelse overfor Straffelovbud, straffes han for forsættlig Forbrydelse, dog med fakultativ Strafformildelse. Forf. forkaster ganske absolut en saadan Sondring efter, hvilken Art Retsregler Vildfarelsen gælder, en Sondring, som kun kan gennemføres med Vilkaarlighed og hyppig løber ud i Fiktioner, og som man med Urette har troet nødvendig for Statssikkerheden. Sondringens Grundlag er overhovedet urigtigt: Spørgsmaalet er om S k y l d hos Gerningsmanden, men for en Vurdering af Skylden ligger de to Slags Vildfarelser ganske ens, og der mangler enhver indre Begrundelse for at stille den anklagede forskelligt, eftersom den Forskrift, hans Vildfarelse gælder, findes i Straffelovbogen eller i den borgerlige Ret. Den rigtige Løsning maa hvile paa

en rigtig Skyldvurdering, og Spørgsmaalet maa overfor enhver Retsvildfarelse blive, om der kan bebrejdes den handlende noget, altsaa, om hans Retskrænkelse in concreto er uagtsom eller skyldfri. I sidste Fald maa han blive straffri, og Faren derved er ikke stor, da det mest vil dreje sig om første Gang begaaede ubetydelige Overtrædelser, hvor det ikke i nogen Maade vil genere Samfundet, at der ikke straffes. I første Fald, hvor der foreligger en uagtsom Retskrænkelse, bevirket ved en forsællig foretaget objektiv Handling, saa at der altsaa er »Skyld« — om end af forskellig Grad — baade med Hensyn til Handling og Virkning, maa der straffes, men ikke med den fulde Straf, som gælder for det vilde Retsbrud; der kræves en Formildelse, og særlig maa Straffe som Dodsstraf, Tugthus og Æresstraffe være udelukkede. Kommissionen har nu ogsaa udtrykkelig forkastet den nævnte Inddeling af Retsvildfarelserne og er gaaet den Vej for alle Tilfælde, hvor Gerningsmanden som Følge af en Retsvildfarelse har anset sin Handling for tilladt, at udelukke de strænge Strafarter og iøvrigt tillægge Dommeren en vidtgaaende, fri Adgang til Strafformildelse med Mulighed for helt at undlade Strafpaalæggelse.

Forf.s Stilling til Uagtsomhedens Afgrænsning overfor Forsæt ligger i det om dolus eventualis udviklede. Grænsen nedad, overfor Hændelighed, beror paa, om der ikke blot er handlet anderledes, end en almindelig forstandig Afvejelse vilde forlange, men ogsaa anderledes, end det kunde forlanges af den handlende under Hensyn til hans individuelle Evner; thi kun da kan man tale om Skyld. Sondringen mellem bevidst og ubevidst Uagtsomhed bør ikke anvendes som Grundlag for en Straffegradssondring; navnlig er bevidst Uagtsomhed ingenlunde altid mere strafværdig end den ubevidste, idet den forsigtige og kundskabsrige Mand ofte ved sine Handlinger maa forestille sig mulige Følger, der slet ikke dukker frem for den letsindige og uvidende, uden at den første derfor kan siges at handle mere uforsigtig end den sidste. Strafferetskommissionens Beslutning om Definition af Uagtsomhed lyder saaledes: »fahrlässig handelt der Täter, wenn er die Sorgfalt ausser acht lässt, zu der er nach den Umständen und nach seinen persönlichen Verhältnissen verpflichtet und instande ist, und infolgedessen nicht voraussieht, dass sich der Tatbestand der strafbaren Handlung wirklichlichen könne, oder dieses zwar für möglich hält, aber darauf vertraut, dass es nicht geschehen werde.«

Schneickert og v. Hentig behandler begge (i Juliheftet) Spørgsmaalet om Institutter for Kriminalvidenskab og anvendt Strafferet og om den kriminalistiske Uddannelse. Førstnævnte har nu paa den internationale Kriminalistforenings Aarsmøde i København gjort Rede for sine Anskuelser og Reformønsker. Af v. Hentig foreslaas et Institut i 4 Afdelinger, nemlig for Kriminalsociologi og Socialstatistik, for Psykologi og Forbryderens Psykopatologi, for Udviklingen af opdragende Straffuldbyrdelse overfor de unge, Sikkerhedsforanstaltninger, Helbredelsesanstalter m.v., og endelig en Afdeling for Politividenskab og Polititeknik. Forf. oplyser, at der for Tiden findes kriminalistiske Institutter eller dog Undervisning i Kriminalvidenskab i Graz (Prof. Gross), St. Petersborg, Lausanne, Agram, Lyon, Rom, Turin, Bologna, Bryssel og Buenos Aires, medens der i Paris forberedes et stort »office de criminologie« og i Belgien en højere videnskabelig Politiskole.

Oppermann (Dresden) skriver om Lægskønnets Opgave og paaviser, at Juristerne snart forlanger for megel, snart for lidt af Skønnet i Retsforhold, ikke blot i Tilregnelighedsspørgsmaalet, men f. Eks. ogsaa ved Spørgsmaalet om Umyndiggørelse. Naar det drejer sig om Tilregnelighed hos Gerningsmanden i en Straffesag, skal det ikke blot oplyses, om Manden er syg, men ogsaa, om Sygdommen udelukker hans Ansvarlighed med Hensyn til den paagældende Handling, der skal knyttes Kausalforbindelse mellem Sygdomsbilledet og den objektive Gerning, og Lægen maa ikke nøjes med at karakterisere Personen som utilregnelig, da Spørgsmaalet er, om denne konkrete Handling kan tilregnes ham. Vel er Svaret givet ved visse Sygdomstilstande, der griber saaledes ind i Psyken, at al Ansvarlighed maa være udelukket. Men staar man f. Eks. overfor en i Almindelighed fornufflig Mand, der paa det seksuelle Omraade har sygelige Forestillinger og Følelser, bliver Slutningen vanskeligere: stjæler han kvindelige Beklædningsgenstande, kan Slutningen til Utilregnelighed ligge lige for; men hvorledes slaar Sagen, hvis han stjæler Penge for dermed at skaffe sig Kønsnydelse, eller stjæler ganske indifferente Ting? Endvidere maa erindres de patologiske Tilstande, hvor der kun i visse Stadier bliver Spørgsmaal om Utilregnelighed, epileptiske Dæmringstilstande, Alkoholpaavirkning hos Individet, der mangler Tolerans overfor Spiritus. Her maa det fastslaas, om Handlingen er begaaet i slig Tilstand, Tidsforholdet mel-

lem sygelig Tilstand og Gerning maa nøje undersøges. Naar tysk Straffelov til Ansvarsfrihed kræver, at Gerningen er begaaet i en Tilstand af sygelig Forstyrrelse af Aandsvirksomheden, hvorved den fri Viljesbestemmelse er udelukket, maa det herfor afgørende Skøn være baade medicinsk og juridisk, træffes af Læge og Dommer i Forening og ikke alene af den førstnævnte. (Hermed sammenlignes Udviklingerne i den foran omtalte Afhandling af M a y e r og i det nedenfor refererede Arbejde af S c h ä f e r). Lægskønnet maa kun skildre Sygdomstilstanden og udvikle, hvorledes ved denne Viljesaktionen er indskrænket eller det motivdannende Forestillingsliv altereret, hvorefter det er Juristens Sag deraf at slutte, om der har foreligget fri Viljesbestemmelse eller ej. Endnu mere kompliceret bliver Skønnets Opgave, naar det drejer sig om et Menneskes Evne til selv at varetage sine Forretninger. Her er ikke, som ved Forbrydelser, en bestemt objektiv Tildragelse, hvortil det medicinske Faktum skal knyttes kausalt. Selv om en psykisk Lidelse virker univervsel og forstyrende paa Personligheden, er dermed ikke uden videre givet, at Forstyrrelsen er saa stor, at den bør motivere, at den paagældende sættes fra Varetagelsen af sine egne Forhold. Lægen stiller Sygdomsdiagnosen og klarlægger, hvilke Mangler i Sjælelivet Sygdommen medfører, Juristen drager derefter Slutningen med Hensyn til Personens almindelige Forretningsduelighed. — Det afgørende Skøn er altsaa i Reglen ikke rent medicinsk, idet andre, ikke-lægelige Forhold maa tages i Betragtning. Deraf følger et vigtigt Punkt: medicinsk interesserer S y m p t o m e r n e kun som Erkendelsesmiddel for Sygdommens Væsen, men forensisk faar de selvstændig Betydning som Grundlag for Afgørelsen af Spørgsmaalene om Tilregnelighed, Umyndiggørelse osv. Ved den samlede retslige Afgørelse er Diagnosen som saadan af mindre Betydning end netop de paaviste Sygdomsfænomener. Dommeren maa ikke lade sig imponere af den lægelige Diagnose: er der Spørgsmaal om at sætte en Person ud af Forvaltningen af hans egne Forhold, er det ikke afgørende, om der paavises en Paranoia eller en Melankoli hos ham, men om han som Følge af paaviste Symptomer — Hukommelsessvækkelse, Formindskelse af Domme- og Viljeskraft — skønnes uskikket til at varetage sit Tarv. Den diagnostiske Dom, Lægen bygger paa de af ham iagttagne og klarlagte faktiske Forhold hos den paagældende, interesserer mindre, undertiden slet ikke. Omvendt bliver det derfor uden større Be-

tydning, om der maatte foreligge to forskellige Lægeskon over den samme Person, hvoraf f. Eks. det første konkluderer til Paralyse, det senere til Hysteri; dette gør ikke Afgørelsen mere tvivlsom, naar blot Symptomerne ved begge Undersøgelser er rigtig iagttagne og beskrevne og således kan danne Grundlaget for den juridiske Konklusion. Kun i de færre Tilfælde, hvor Prognosen, Fremtidsudsigterne, kan blive bestemmende for den retslige Afgørelse, bliver ogsaa Differentialdiagnosen af større Betydning. — Forf.s Udvikling munder ud i, at Juristen i sit Spørgsmaal maa pege bestemt paa de Punkter, der skal være bestemmende for hans Afgørelse, og formulere Spørgsmaalet nøjagtig, medens den sagkyndige skarpt maa begrænse sig til, hvad der ligger indenfor hans Videnskabs Omraade. Lægeskonnet maa ikke i en Umyndiggørelsesproces erklære, at den syge er eller ikke er i Stand til at varetage sine Anliggender, eller i en Straffesag udtale sig om Anvendeligheden af Straffelovens Tilregnelighedsbestemmelser. Forf. ønsker, at det mere og mere maa klarlægges, hvad hver af de forskellige Videnskaber, der maa samvirke i retslige Forhold, har at svare paa, og at hver af dem holdes strængt indenfor sit Omraade. En saadan Udvikling anser han for langt mere frugtbar end de nyeste Tidens Krav om, at Juristen skal erholde en »dilettantistisk Orientering« i alle mulige Videnskabsfelter. Forf. synes altsaa at se skeptisk paa de Anskuelser og Bestræbelser, der har faaet Udtryk i de nysnævnte Artikler af Schneickert og v. Hentig.

Særdeles læseværdig er i Heflet for August—September en større Artikel af Direktøren for den offentlige Ungdomsforsorg i Hamburg, Dr. P e t e r s e n: »Die Methoden der Fürsorge-(Zwangs)erziehung«. Som Tittens Parentes viser, tænkes der ikke blot paa egentlig Tvangsopdragelse, men paa al Opdragelse af forsømt eller for Forsømmelse udsat Ungdom, ja i det hele af vanskelige Børn, der i det væsentlige maa opdrages udenfor deres eget Forældrehjem. Forf. undersøger Spørgsmaalet: Opdragelse i Anstalter eller ved Anbringelse i private Familier, og viser, at den historiske Udvikling har givet førstnævnte Form Overvægten i Tyskland, dog at Hessen og Hamburg har anbragt Flertallet af de Børn, der »tvangsopdrages«, i Familiepleje. Man begaar ved Spørgsmaalets Opstilling den Fejl at debattere abstrakt, hvilken af de to Former der bør foretrækkes, medens det i Virkeligheden gælder en konkret Undersøgelse af, hvad der for hver

enkelt af de unge er det bedste; begge Former bør derfor have til Raadighed samtidig. Men netop for at træffe Valget in concreto maa man paa den anden Side være klar paa hver af Metodernes Fortrin og Mangler. Anstaltslivet kan aldrig blive til Familieliv, og det er en Fejl at fingere dette ved at kalde de Grupper, man danner i Anstalterne, for Familier og forlange, at Børnene skal betragte eller endog benævne Gruppens Ledere som Forældre, saa vist som f. Eks. en Gruppe af 16 jævnaldrende Børn med en Husfader og Husmoder aldrig kan faa Familiens Præg, leve dens Liv eller nære dens Følelser, saaledes som det derimod kan blive Tilfældet ved, at Børnene plantes ind i virkelige, om end fremmede Familier. Anstaltsopdragelsen præges af den bestemte, detaillerede, udtømmende Dagsorden, der disponerer over den hele Tid, bringer Barnet ind i den faste Rytmes Vane, hvor det som Led i Helheden uvilkaarlig og uundgaelig følger med. Selve denne Rytme virker opdragende, betvinger Arbejdsskyhed og Uordentlighed og baner saaledes Vejen for den Vane at leve lovmæssig. Men der skal naas mere: Opgaven maa ikke være blot Beskæftigelse, men Uddannelse, som kan anvise Barnet en solid Plads i Samfundet, naar Anstalten slipper det. Derfor kræver Forf., at den unge skal hæves socialt, op over de ufaglærtes — ogsaa Landbrugsarbejdernes — Sfære og helst uddannes i et Haandværk; Strømmen gaar jo ind imod de store Byer, og her er der kun nogenlunde Sikkerhed for den faglærte, men hverken for Markarbejderen eller den, som har brugt Tiden i Anstalten f. Eks. til at lave eller liniere Skrivehefter. For Pigernes Vedkommende er det først og fremmest Husgerning, som maa indøves, og dette maa ske under Forhold som dem, der findes i et Arbejderhjem: Vask skal ikke læres dem i et stort, moderne Etablissements Former, men i et Køkken, hvor de skal lære samtidig at passe Vaskekedlen og Madgryden. Et rigtig indrettet Arbejde i Anstalten vil baade danne Viljen og fremkalde sociale Følelser, idet Samarbejdet med og for de andre omdanner det asociale Individ til et socialt Væsen; ved religiøs Sjælesorg og anden personlig Paavirkning skal derhos Sjælelivet udvikles hos Børnene. Anstaltsopdragelsen vil mest være indiceret for dem blandt de unge, som er vanskelige at opdrage, navnlig dels de viljesvage, der mangler Evne til at sætte sig et Maal, stræbe mod det og herunder værges sig mod forstyrrende Impulser, dels Modsætningen, de med stærk Vilje, men uden Evne til at vælge rigtig blandt

Midlerne, rette sig efter andre og bøje sig for Samfundets og Autoritetens Krav. Forf. anser dog Familieanbringelsen for frugtbarest, naar da baade den, som skal opdrages, og den hertil udvalgte Familie opfylder de Betingelser, som bør være til Stede for, at denne Form vælges. I førstnævnte Henseende vil det afgørende være, om en Prøvelse af Barnets tidligere Liv og Karakter viser, at det mere er Omgivelserne end egne Anlæg, som har ført til Barnets Forsomthed. Dette maa afgøres i et »Fordelingshus«, en Observationsanstalt, hvor hver af de unge først anbringes, og hvor Opgaven netop er at faa klaret, om Anstalts- eller Familieopdragelse er rettest. Der kræves en bedre og fastere Bund hos Barnet, for at dette kan taale og nyde godt af Familielivets Fordele, de friere Tilværelsesformer i Modsætning til Anstaltens faste Regime og tungere Disciplin, den friere Forbindelse med hele Omverdenen i Modsætning til Anstaltens naturnødvendige Afsondrethed. Det er Forf.s Erfaring, at det ingenlunde er vanskeligt at skaffe Hjem, der har baade Evne og Vilje til at opdrage disse unge; men naturligvis maa der udredes en passende Betaling, og herunder betones det urimelige, men faktiske Forhold, at Administrationer, som gerne betaler 4—500 M. aarlig for et Barns Anbringelse i en Anstalt, ikke mener at kunne anvende et tilsvarende eller blot tilnærmelsesvis saa stort Beløb til en Familiepleje. Ved Siden af den beskikkede Tilsynsværge for Barnet, der opdrages i Familie, ønsker Forf. som Styrkelse af og Støtte for Tilsynet indført Inspektion ved embedsmæssige, pædagogisk uddannede Repræsentanter for Centralledelsen af Børneforsorgen.

v. H o f f m a n n (Chicago) giver Meddelelser om Gennemførelsen af Steriliseringslovene i de forenede nordamerikanske Stater, af hvilke nu 9 har Lovhjemmel for Muligheden af ad kirurgisk Vej at ufrugtbar gøre Individuer, hvis Forplantning anses for samfundsfarlig, medens der i 5 andre Stater foreligger dertil sigtende Lovforslag med større eller mindre Udsigt til Gennemførelse (sammenlign hermed Overlæge Geills Afhandling i dette Tidsskrifts 1ste Aargang S. 314 ff.).

S t u r m (Breslau) har leveret et livfuldt lille Arbejde om Betydningen af og Aarsagerne til Kriminaliteten i Oberschlesien, det Industriadistrikt, som danner Tysklands Sydøstvinkel i »Trekejsers hjørnet«, og er bekendt som en af Forbrydelser særlig hjemsøgt Egn. Forf. udforsker og klarlægger Aarsagerne til denne stærke Kriminalitet og dennes sær-

lige Præg, gør Rede for Betydningen af de geografiske Forhold, Grænserne til Rusland og Galizien, af hvilke Grænser den første ikke er fysisk (Bjærg, Vand eller lignende), hvilket bevirker en stadig Blanding af Grænsefolkene og en stadig Flod af Indvandring fra Øst til Vest, for hvilken Invasion Overschlesien kommer til at virke som en Sigte, hvor en Del af Indvandringsskontingentet sies fra, for kortere eller længere Tid slaar sig ned og bevirker en Gnidning mellem Nationaliteterne og en Kriminalitet, hvis Gerningsmænd vanskeligere opdages, fordi de er ubekendte Udlændinge og let unddrager sig ved at forsvinde over Grænsen igen. De fleste Mord begaas ogsaa af eller paa Udlændinge. Fremdeles omtales Landets Naturforhold, Byers og store Landkommuners indbyrdes Nærhed, der betinger et vist Storstadspræg med deraf flydende højere Kriminalitet; ogsaa Landskabets Præg virker som sindsdannende Faktor: Kulrøg, som slører Solen, og Slaggedynger i Stedet for grønne Træer bringer Skummelhed i Sindet og paavirker uheldig, og Savnet af skønne Naturomgivelser fører til, at Fritiden ikke tilbringes i det fri, men i Knejsperne, Udvlækningsanstalter for Misgerninger, hvor russiske og galiziske Jøder samler Formuer som Værter; Drikkeriet er umaadeligt, og Snapsen, der i de slaviske Egne træder i Stedet for det tyske Øl, bringer en mere ondsindet og tung Rus end dette og fører dels til Raahedsforbrydelser af den drukne, dels til Ejendomsforbrydelser mod ham. Det viser sig, at af Distriktets Befolkning er Tyskerne de mindst og Polakkerne de mest kriminelle, medens Jøderne indtager en Midterplads. Men hvert Folk har sit specielle Omraade, hvor det er førende: Polakkerne er løgnagtige og begaar plumpe Menedsforbrydelser, medens Jøderne, der har Respekt for Vidneeden, til Gengæld snyder og bedrager med en større Virtuositet. Ogsaa paa Sædelighedsforbrydelsernes Omraade viser Landets Kriminalstatistik den samme Forskel: Polakken voldtager, Jøden forfører. Endelig befordrer Befolkningens lave Kulturstandpunkt og de politiske Forhold, Polakkers og Socialdemokraters indbyrdes Kamp og Agitation, hvorunder det preussiske Stats- og Embedsvæsen lægges for Had af begge Partier, visse Forbrydelser, saaledes særlig Spektakler paa Valgdage samt Angreb og falske Beskyldninger mod Politiet. Det industrielle Erhverv som saadant bidrager ogsaa til at særpræge Kriminaliteten, Arbejdernes Sammenhobning med fælles Sove- og Paaklædningsrum fører til Tyveri af Klædningsstykker o. lign., og fra Gruber og

Bjærgværkshytter stjæles der Kul, Træ og Jærn i Mængder; Arbejdet i de bælgmørke Gruber avler Bitterhed og Ondskab, og naar Harmen udløser sig i Slag, har Manden gerne et mer eller mindre farligt Stykke Værktøj i eller ved Haanden, hvormed han da slaar; skæbnesvangre Uagtsomhedsforbrydelser finder Sted under det farlige Grubearbejde; Tilstromningen af Arbejdere udvikler Afbetalingskøb med deraf let flydende Svindel og Bedrageri, og det hidsige Væddeløb for at tjene Penge, navnlig ved Kuludvindingen, hidlokker tvivlsomme Eksistenser, som i en Fart vil tjene en Formue og jævnlig herunder tumler ud i Dokumentfalsk, Uredelighed og svigagtig Fallit. Forf. bruger det Udtryk, at Livet i dette Land syder og skummer over som i en Heksekedel.

Med Henblik paa, at det d. 16. Maj 1913 var Hundreaarsdagen for den bayerske Straffelovs Ikrafttræden, den Lov, som var Anselm von Feuerbachs Livsværk, giver E r i c h (Berlin) i Oktoberheftet en Skildring af Feuerbachs Livsbane og Gerning og herunder en nøjere Fremstilling af hans berømte Straffeteori: Straffetruslen som psykologisk Tvang, der skal afholde fra Forbrydelser. Af Teorien drog Feuerbach en Række Konsekvenser, som har nedfældet sig i Straffelovbogen, og hvoraf kan nævnes som nogle af de vigtigste: saa vidt mulig maa der ikke levnes Dommeren noget Spillerum ved Strafidømmelsen, han maa ikke anvende Analogi, al Straffuldbyrdelse skal ske offentlig, Benaadning og Forældelse af Strafskyld maa ikke finde Sted.

S c h ä f e r (Lengerich) skriver med den tyske Straffelovsreform for Øje om Tilregnelighed og om Behandling af drikfældige. Forf. ønsker Begrebet og Udtrykket »tilregne« og »Tilregnelighed« udtrykkelig bibeholdt ved Formuleringen af de subjektive Forhold hos Gerningsmanden, der betinger Straf, og foreslaar bl. a. følgende Formulering: Straffri er den, hvis Tilregnelighed paa Gerningstiden var udelukket som Følge af sygelig Forstyrrelse af Aandsvirksomheden eller Drikfældighed, — det sidste Alternativ medtages som Følge af Forf.s Krav om, at Drikfældighed som saadan, som sygelig Tilstand, og uden Hensyn til, om den drikfældige i Gerningsøjeblikket ikke var stærkt beruset, skal anerkendes som et Forhold, der lige saavel som f. Eks. Sindssygdом k a n udelukke Straf. Hovedvægten i Udviklingen ligger imidlertid paa, at »Utilregnelighed« skal fastslaas som formel Betingelse for Straffrihed. Forf. vil ikke nøjes med rent biologiske Kriterier (sygelige Forstyrrelser) eller rent psykologiske (manglende Indsigt) eller blandede Metoder (mang-

lende Indsigt som Følge af sygelige Forstyrrelser), fordi alle disse Opstillinger dels giver de sagkyndige for megen og dermed Dommeren for lidt Indflydelse paa den endelige Afgørelse, dels ikke tilfredsstillende, allerede fordi det kan dreje sig om Grader og Nuancer af Sygelighed og manglende Indsigt, hvor Afgrænsningen mellem Omraaderne for Straffrihed og Strafbarhed ikke lader sig udtrykke i en Lov. Men der gives en konventionel Opfattelse af, hvorledes en Mands aandelige Tilstand maa være, for at der kan paalægges ham Straf, og denne konventionelle Opfattelses Krav menes at kunne imødekommes ved Forf.s Formulering og Brug af det lige saa konventionelle Begreb »Tilregnelighed«. Derved formentes Sagkundskab — Psykiater og Psykolog — og Dommer hver at faa sit berettigede Omraade, og Afgørelsen fremgaar ved et Sammenspil mellem dem, hvor det afgørende Ord dog bliver hos Dommeren, der fastslaar, om den paagældende opfylder den almene Opfattelses Betingelser for som tilregnelig at bære Strafansvaret for sin Gerning. — Forf. skriver derefter om Drankerbehandlingen, hvis Hovedpunkt er at faa den paagældende til at opfatte sig selv som syg, og han ender med at henstille, om der ikke bør være en Strafbestemmelse, rettet mod den, der forleder en tidligere Dranker, som er helbredet, til paany at drikke.

Endnu skal fra Novemberheftet nævnes et Arbejde af K u l l m a n n: »Irrtum und Schuld im Lichte der Symptomatik«. Den symptomatiske Strafferetsopfattelse har som Motto og Slagformel: Forbrydelsen er et Mittel til Erkendelse af Skyld. Det objektivt skete, Retsindgrebet, er herefter ikke som saadant Genstand for Straffen, denne retter sig alene mod det, som er passeret i Gerningsmandens Sind, hans forbryderske Vilje, — ikke for at gengælde, men for at hindre en Gentagelse fra hans Side og lignende Viljesytringer fra andres Side. At der dog først reageres mod denne Vilje, naar den har givet sig Udslag i Handling, skyldes ikke blot Bevis- og Sikkerhedshensyn, men den Omstændighed, at et antisocialt Sind i og for sig ikke kan gøre Skade, saa længe Modet til i Gerning at bekende det ikke er til Stede; dette farlige Mod viser sig ved ydre Handling, og Straffens Maal og Genstand bliver derfor »det antisociale Bekendelsesmod«. Naar man saaledes frakender den objektive, ydre Gerning enhver selvstændig Betydning udover at være Symptom for Gerningsmandens antisociale Sindelag, og naar kun det antisociale Bekendelsesmod er Straffens Objekt, kan det synes uforstaaeligt, hvorfor man normerer Straffens Art og Grad

efter den objektive Forbrydelses Art og Omfang; men dette forsvares ved det erfaringsmæssig typiske Specialistvæsen i Forbryderverdenen, — en Forklaring, som Læseren dog har svært ved at forstaa anderledes end som et Brud paa Teoriens egne Principper. Forf. undersøger nu ud fra Symptomatikken Begrebet Vildfarelse og Forsøgslæren, alt set i Forhold til den subjektive Skyld. Er Gerningsmandens Vilje ikke konform med det objektivi skete, mangler Skyldmomentet for den ikke viliede Del, der er hidført ved en Vildfarelse; det er derfor ganske forkasteligt at lade Straffen for en forsællig Forbrydelse kvalificeres ved Indtrædelsen af uforsællige Følger, idet Gerningsmanden ikke er »symptomatisk« for disses Vedkommende. Uagtsomhed er et helt andet Straffegrundlag end Forsæt, forholder sig ikke til dette som det mindre til det mere; Forsæt er Vilje, Uagtsomhed Vildfarelse med Hensyn til det viliede. Ej heller danner *dolus eventualis* en Melleform, et Overgangsled mellem disse to Skyldformer, men er virkelig Forsæt, idet den handlende er »symptomatisk« for den paagældende Forbrydelse, fordi han handler, skønt han ikke har kunnet trænge Forestillingen om Retskrænkelsen ud af sin Tankekreds. I Forsøgslæren fastslaar Forf. først den imaginære Forbrydelses Straffrihed: skønt den handlende her vil gøre noget, han tror er retsstridigt, og for saa vidt handler antisocialt, er han ikke symptomatisk for Straf, da man ikke kan drage nogen Slutning til, at han ogsaa paa anden Vis har Vilje til at krænke Samfundsordningen, og da den Virksomhed, han tror er retsstridig, jo ikke er det og derfor uden Fare eller Skade kan gentages baade af ham og af andre. Helt anderledes staar Sagen ved den putative Forbrydelse: naar Læremesteren fejlagtig tror, at han ved sin Behandling af Lærlingen overskrider Revselsesrettens Grænser, kan man slutte til, at han i givet Fald sandsynligvis virkelig vil overskride disse Grænser. Det ses, at Tanken om det ydre Faktum som Bevismiddel for indre Skyld stadig er Forf.s Ledestjerne. Det fuldendte Forsøg, som Forf. vil have benævnet »*fehlgeschlagenes Verbrechen*« (Eks.: det affyrede Skud rammer ikke), skal straffes med fuld Gerningsmandsstraf, medens omvendt den handlendes egen Tilbagetræden (»*aufgegebenes Verbrechen*«) altid skal medføre Straffrihed, fordi heri ligger en Annullering af den psykiske Brøde, ligegyldig, af hvilke Motiver Tilbagetrædelsen sker, altsaa selv om den skyldes Frygt for Opdagelse og Straf; thi selv om det anti-sociale Sindelag ikke dermed er borte, er jo Bekendelses-

modet faldet bort, og dermed Straffegrundlaget, Skylden, borte. Hvis endelig Forsøget strander ved andre Personers eller ved Begivenheders Mellemkomst, saa at der foreligger, hvad Forf. kalder »verreitetes Verbrechen«, vil Forf. af kriminalpolitiske Grunde, bl. a. fordi ingen kan vide, om ikke Gerningsmandens Bekendelsesmod vilde være bleven annulleret, hvis Hindringen ikke havde afskaaret en saadan Annullation fra at faa Betydning, have anvendt en ringere Straf med lovbestemt Minimum. Saa vidt kan man i det mindste forstaa og følge Forf.s Udredninger. Men herefter indfører han yderligere et Begreb *u o v e r l a g t* Forsøg — en Terminologi, han iøvrigt ikke selv finder helt god —, som skal foreligge, hvor Gerningsmanden havde kunnet erkende de Omstændigheder, der hindrer Fuldbyrdselsen, men af »Uagtsomhed« ikke har gjort det, en Uagtsomhed, der her skal virke desto mere skyldformindskende, jo større Uagtsomheden er. For *u o v e r l a g t* »*fehlgeschlagenes Verbrechen*« og »verreitetes Verbrechen« kræver Forf. mildere Straf uden legalt Minimum, eventuelt Straffrihed. Det skal tilstaa, at Anmelderen ikke har kunnet gøre sig Forf.s Tankegang paa dette Punkt forstaaelig og ikke har opnaaet større Klarhed ved følgende som et klart Eksempel anførte Udvikling: En Læge vil af Medlidenhed dræbe en Morfinist, som ligger i stærke, ved Abstinens fra Giften fremkaldte Smerter, medens Lægen tror, at disse hidrører fra uhelbredelig Mavekræft. Han giver Patienten en mægtig Dosis Morfin, som imidlertid straks kurerer den syge. Det er — siger Forf. — utvivlsomt, at der her foreligger en saa stor »Fahrlässigkeit« fra Lægens Side, at selv hans Drabsdodus derved ophæves, at Skylden bliver lig Nul, fordi der lige overfor den forsællige Forbrydelse staar en mindst lige saa vægtig »fahrlässig« Fortjeneste, og Straffen derfor maa bortfalde. Anmelderen ser ikke rettere, end at den paagældende Læge er »symptomatisk« for den Forbrydelse, som det altid er at dræbe et Menneske selv i Tilfælde, hvor Motivet er at fri ham for uhelbredelige Lidelser; hvis man her vil ønske en særlig Strafformildelse, maa det være paa Grund af de gunstige *o b j e k t i v e* Omstændigheder, der gjorde Handlingen utjenlig, men ikke fordi Lægen som Følge af Fejlsyn har miskendt Situationens Karakter.

København, December 1913.

Olaf Haack.

Blätter für Gefängniskunde. Organ des Vereins der deutschen Strafanstaltsbeamten e. V. Bind 47. 1913. Hefte 1 og 2.

Oberregierungsrat Reich, Bautzen, gjennemgaar kritisk utkastet til straffulldbyrdelseslov («Vorschläge zu einem Entwurf eines Reichsgesetzes über den Vollzug der gerichtlich erkannten Freiheitsstrafen», trykt som tillæg til Blätter f. Gefk., 1911). Reich foreslaar og begrunder forandringer i eller tillæg til en lang række paragraffer. Han har fremforalt savnet den rette bedømmelse av de unge og har derfor i tillæget til utkastets øvrige bestemmelser utarbeidet et helt nyt avsnit i 21 paragraffer om behandling av unge forbrydere.

Dr. Gennat, Hamburg, imøtegaar i nogen meget utførlige »tanker om dødsstraffen« professor Dr. Lepmann, Kiel, som efter en indgaaende behandling har uttalt sig for dødsstraffens avskaffelse.

Medicinalrat Dr. Lumpp offentliggør et foredrag som han har holdt i Heidelberg om 50 mandsfangers skæbne som var sat ind i tugthuset i Brucksal paa livsvarig tugthusstraf. Foredraget indeholder en stor mængde oplysninger om disse fangers fortid, ophold i fængslet og for de løslattes vedkommende ogsaa deres skjæbne efter løslatelsen. Dette vil læses med megen interesse ikke mindst av de fængselsmænd som arbeider med livstidsfanger, om hvem Dr. Lumpp uttaler at de er folk som med faa undtagelser er vanskelige at behandle, og som fordrer en særlig behandling under straffulldbyrdelsen. »De er og blir vore smertensbarn, som en gammel strafanstaltfunktionær uttrykte sig.« Men foredraget indeholder samtidig mange træffende bemerkninger av mere almen interesse saavel i psykologisk som kriminalpolitisk henseende, herunder ogsaa om behandlingen av sjælelig mindreværdige fanger.

Spørsmålet om behandlingen av psykopatisk mindreværdige fanger behandles ogsaa av Sanitätsrat Dr. Stäger, Hohenasperg, idet han undersøker om de betydelige ændringer som det tyske straffelovutkast bringer m. h. t. den strafferellige behandling av de formindsket tilregnelige forbrydere, kan betragtes som fremskridt og forbedringer. Om antallet av de sjælelig mindreværdige uttaler han sig forsigtigvis i de ord, at man ikke gjør sig skyldig i nogen overdriivelse, hvis man siger, at de ikke danner undtagelserne i strafanstalterne. Han lægger dog til at Pollitz, der som psykiater og strafanstaltdirektør er særlig kompetent til at be-

dømme dette spørsmål, gaar saa vidt som at erklære, at de sjælelig mindreværdige ved omhyggelig analyse vil utgjøre i det mindste flertallet av strafanstaltbelægget. Kravet paa særanstalter til behandling av disse fanger finder Staiger ikke berettiget, om det end ikke er saa at forstaa, at de ikke volder vanskeligheter i strafanstalterne. Men vanskelighetene er, siger han, ikke uovervindelige. En liten del av dem kræver dog forsaavidt en viss hensyntagen som den trænger at anbringes i invalidestrafanstalter og epileptikeranstalter. Og en meget liten procent hører hjemme i sindssykeavdelinger. Vanskelighetene opstaar først naar de degenererte løslates. For de fleste av dem leder friheten igjen til nye konflikter med straffeloven. Derfor føles det i ganske særlig grad ikke-formaalstjenlig at de degenerertes og sjælelig mindreværdiges straffetid i regelen er meget for kort. Ikke i straffuldbyrdelsen, siger Staiger med særlig eftertryk, men i den ikke-formaalstjenlige korte strafutmaaling ligger hovedvanskeligheten ved behandlingen av de sjælelig mindreværdige. »Beskyttelse av den offentlige sikkerhet overfor de kriminelle degenererte og overfor erhvervs- og vaneforbrydere er det vi ventet av den nye straffelov.« Staiger gjennomgaar utkastets bestemmelser i denne henseende. Om han end har forskjellige indvendinger at gjøre mot de foreslaaede forholdsregler, hilser han dem dog som betydningsfulde fremskritt.

Dr. Friedrich v. Engelberg gir en indgaaende skildring av tvangsopdragelsen i Baden. Efter en historisk indledning blir gjort rede for tvangsopdragelsesvæsenets nuværende ordning paa grundlag av loven av 4 mai 1886 med forandringer av 16 august 1900, stadig sammenholdt med tilsvarende bestemmelser i de andre tyske forbundsstater og ledsaget av interessante kritiske bemerkninger. Forfatteren gir utførlige meddelelser om Badens statsopdragelsesanstalt Flehingen, hvis reglement og dagsorden trykkes av i sin helhet, og regner op alle de 27 private anstalter som er stillet i tvangsopdragelsens tjeneste. I forbindelse hermed omtales den gode hjelp som tvangsopdragelsen har i landsforbundet av de badiske kredsforeninger for ungdomsbeskyttelse og fangeforsorg, hvis grundregler meddeles. Dr. v. Engelberg offentliggjør videre en række statistiske opplysninger. Her kan nævnes at antallet av dem som var under tvangsopdragelse, steg fra 565 (383 gutter og 182 piker) ved utgangen av 1890 til 1965 (1827 gutter og 138 piker) ved utgangen av 1910. Barnene er i stigende grad blit anbragt i familier iste-

delfor i anstalter. I 1890 var ca. 42 %, i 1900 ca. 44 % og i 1910 ca. 59 % anbragt i familier. Denne stigning i antallet av dem som er anbragt i familier, er, siger v. Engelberg, overordentlig glædelig og yder det bedste bevis for hensigtsmæssigheten av de badiske retsnormer og særlig af deres praktiske gjennomførelse. Men denne utvikling kan, fortsætter han, ikke gaa utover en viss grænse, og en betragtelig del vil altid maatte anbringes i anstalter. Man maa derfor stedse være opmerksom paa forbedringer i disse anstalter. I saa henseende tænker man i Baden paa at oprette en særlig anstalt, psychopatanstalt, som skulde ta op sindssyke og abnorme, men dernæst ogsaa dem som er vanskelige at opdrage, samtidig med at den skulde tjene til observationsanstalt (Preussen har en saadan anstalt i Potsdam). Efter en beregning vilde en anstalt av denne art i Baden hat i 1907 et belæg paa 268. Av andre reformer nævner v. Engelberg, at mens maksimumsalderen for at sættes under tvangsopdragelse er 18 aar og for at holdes der er 20 aar, bør den sidstnævnte aldersgrænse forhoies til myndighetsalderen, 21 aar. »Hvis de kan forbli i tvangsopdragelse til sit 21de aar, da vil det ogsaa regelmæssig være mulig at imøtekomme det saa ofte og med god grund uttalte ønske at la militærtiden følge umiddelbart paa tvangsopdragelsen, at dra sig denne til nytte som avslutning paa den nævnte opdragelse og som gradvis tilvænnen til den gjenvundne frihet, saaledes som dette med saa stor virkning er gjennomført i Frankrike.«

Hartwig Nissen.

Mindre Meddelelser.

Carl Andreas Grønning.

Født 12. Oktober 1865 — død 10. December 1913.

Det var med vemodige Følelser, Efterretningen om Fængselsinspektør Grønnings Død blev modtaget rundt omkring i Københavns Fængsler. I den korte Tid — kun godt og vel 3 Aar — han virkede ved Hovedstadens Arresthuse, havde han forstaaet at vinde baade Respekt og Tillid hos Fængselspersonalet ved sin jævne, ligefremme og omgængelige Personlighed.

Fængselsinspektør Grønning, der var født 1865 som Søn af Kasserer ved Christianshavns Straffeanstalt Andreas Grønning, og som blev juridisk Kandidat 1890, kom — efter nogen Tid at have virket som Sagførerfuldmægtig og som Assistent i Generaldirektoratet for Postvæsenet — i Aaret 1895 i Fængselsvæsenets Tjeneste og beklædte efterhaanden Stillingen som Viceinspektør ved samtlige Landets daværende Straffeanstalter (1895—1901: Horsens Straffeanstalt, 1901—1906: Vridsløselille Forbedringshus, 1906—1910: Christianshavns Straffeanstalt), indtil han den 20. Juni 1910 udnævntes til Inspektør ved Københavns Fængsler.

Det var saaledes med rig Erfaring som Fængselsmand, at han overtog denne sin første og eneste selvstændige Stilling, og ogsaa paa anden Maade var Vejen her banet for ham, idet nuværende Herredsfoged S. Grundtvig gennem et 15-aarigt banebrydende og utrætteligt Arbejde saa at sige fra Grunden af havde opbygget en fuldtud moderne og tidssvarende Fængselsinstitution med et dygtigt og velinstrueret Personale. Fængselsinspektør Grønning tog med Iver og Lyst fat paa sin nye Virksomhed, som han lagde alle sine Kræfter ind i, og som han med lykkelig Haand førte videre paa den af hans Forgænger lagte Grundvold.

Naar man med faa Ord skulde karakterisere Grønnings Virkemaade, kan man gøre det ved at sige, at han altid handlede efter det gamle Ord: fortiter in re, suaviter in modo; han holdt

ubrødelig paa Tugt og Orden i hele det daglige Fængsels-Maskineri, men han gennemførte dette paa en mild og vindende Maade med lydhørt Øre ogsaa overfor det underordnede Personales berettigede Krav og Ønsker. — Som Medlem af Københavns Fængsels-selskab og som Sekretær i Overbestyrelsen for de danske Fængsels-selskaber udførte han et dygtigt og nidkært Arbejde, som han omfattede med levende Interesse. Om hans litterære Interesser indenfor hans Fagomraade vidner bl. a. den Anmeldelse fra hans Haand, som findes ovenfor S. 74 ff. — Hans tidlige Bortgang vil efterlade et Savn hos os, der virkede sammen med ham; hans Minde vil blive holdt i Ære iblandt os.

København, Vestre Fængsel, d. 31. Decbr. 1913.

O. A. Larsen,
Fængselspræst.

Prisopgave.

Holtzendorff-Stiftelsen har udsat en Pris af 1200 Reichsmark for Besvarelsen af følgende Opgave: »Progressiv Straffuldbyrdelse«. Der fordres en Fremstilling af den progressive Straffuldbyrdelse i de Stater, hvor dette System allerede er indført. Dertil knyttes en Udredning af Systemet de lege ferenda.

Prisbesvarelserne, der kan aflattes paa tysk, fransk, engelsk eller italiensk, maa senest 1. Oktober 1914 være indleveret til Stiftelsens Sekretær, Justitzrat Dr. Halle, Berlin W. 8, Kronenstrasse 56. De maa forsynes med et Motto, og i forseglet Konvolut med samme Motto vedlægges Forfatterens Navn og Adresse.

Prisdommere er Professor Simon van der Aa, Groningen, Professor Greve Gleispach, Prag, og Professor Kriegsman, Königsberg.

Bøger indsendte til Redaktionen.

Om straff och straffverkställighet. Några grundlinier till bevaknings-skolans tjänst. Af V. A—t.

Handledning i fångvård. Utarbetad till bevaknings-skolans tjänst. Af Aug. Wirén.

Harald Salomon: The contest against criminality. Investigation and probation work in Sweden.

Oversigt over de vigtigste resultater av kriminalstatistikken for aarene 1886—1904 (Norges officielle statistik. V række, nr. 210).

Utgit av Det statistiske Centralbyraa, utarbetet av advokat Robert Jacobsen.

De danske Fængsels-selskabers Beretning for Aaret $\frac{1}{4}$ 1911— $\frac{31}{3}$ 1912. Schultz: Polishandbok II. Kriminalpolis. Upsala og Stockholm 1913.

Om vidnepligtens begrænsning i norsk straffeprocess.

Av lagmand Salomonsen.

Den almindelige regel i norsk straffeprocess er, at ingen er utelukket fra at være vidne, og at ingen kan undslå sig for at være det. Fra denne regel gjøres der imidlertid undtagelser. Likeoverfor den interesse, det offentlige har i at få en straffesak bedst mulig oplyst, kan der stå andre interesser, som kræver, at et vidne ikke avhøres, og disse kan være av så stor betydning, at førstnævnte interesse må stå tilbage. Dette er erkjendt i alle lande. Men ved bedømmelsen av, hvilke interesser der skal ansees for så betydningsfulde, at de bør ha nævnte virkning, er de forskjellige lovgivninger ikke litet uoverensstemmende. Det er de i Norge gjældende bestemmelser herom, som jeg i det følgende skal fremstille, og jeg vil begynde med de tilfælde, hvor vidnesbyrds avgivelse er forbudt, og derefter omhandle de tilfælde, hvor vedkommende vidne kan begjære sig fritat for at avgi vidnesbyrd.

Utelukkelse fra vidnesbyrd.

I enkelte lande er hele klasser av personer utelukket fra at avgi forklaring — eller ialfald fra at avlægge egentlig vidnesbyrd — av den grund, at deres forklaring befryktes ikke at ville bidra til sakens sande oplysning. Erfaring har vist, at disse folks forklaring er litet at stole på, og man finder det derfor bedst for sakens egen

skyld ikke at la den komme frem for domstolen, idet man er bange for, at dommerne skal la sig vildlede av den. Det indrømmes vistnok, at det i det enkelte tilfælde kan forholde sig anderledes, og at man på denne måte kan tape virkelige beviser; men da dette er undtagelser, får man heller finde sig heri for at vinde desto mere pålidelige resultater i flerheten av sakerne. Hele denne tankegang, som i virkeligheten binder i en mistillid til domstolene, har ingen gyldighet i Norge. Her kan alt, som overhodet er egnet til at kunne øve nogen inndflydelse paa dommernes overbevisning med hensyn til tiltaltes skyld, frit fremføres, og dommerne er heller ikke ved nogensomhelst regler bundne i sin bedømmelse av det således fremførte. At en person tidligere er straffet, hindrer således ikke i noget tilfælde, at han føres som vidne, og han blir i almindelighet også at edfæste efter de samme regler, som gjelder for andre vidner. På samme måte er der fri adgang til at avhøre som vidner børn og sindssyke personer, såsandt de overhodet er istand til at avgi en forklaring, og avhørelsen sker i de almindelige former, dog således at edfæstelse her av nærliggende grunde må undlates.

Omstændigheter, som kan gjøre et vidne mindre troværdig i den enkelte sak, utelukker heller ikke fra vidnesbyrd. Fiendskaps-, venskaps- eller slegtskapsforhold til tiltalte hindrer ikke vedkommende fra at være vidne, og det samme gjelder om al anden, spesielt økonomisk, interesse av sakens utfald. Den ved forbrydelsen fornærmede kan således være vidne, og likeså enhver anmelder og angiver. Det er overlatt til domstolen frit at bedømme ethvert vidnesbyrds vekt og derunder også avgjøre, om omstændigheter som de nævnte i det enkelte tilfælde skal tillægges nogen betydning og berøve vidnet noget av den troværdighet, som tilkommer andre. Sådanne vidner blir også som regel at edfæste. Kun med hensyn til slegtninge av tiltalte og personer, »hvis vidnesbyrd på grund av deres karakter eller vidnesbyrdets beskaffenhet

må ansees for særdeles upålitelig« (se strprl. § 187), er det overlatt til domstolens diskretionære skjøn at avgjøre, om edfæstelse skal finde sted.

Utelukkelse fra vidnesbyrd må efter norsk straffeproses være begrundet enten i, at vedkommende indtar en stilling i den foreliggende straffesak, hvormed det at være vidne er uforenelig, eller i at den opplysning, som ønskes, er av en særskilt natur.

I forstnævnte henseende kommer alene stillingen som tiltalt eller sigtet i betragtning. Den mot hvem forfølgningen er rettet, er utelukket fra at optræde som vidne i sin egen sak. Han er heller ikke forpligtet til overhodet at avgi nogen forklaring, og forklarer han sig, sker dette efter andre regler end de, som er foreskrevet for vidneavhørelser. Dette gjælder også om der ønskes forklaring av ham om ting, som aldeles ikke angår ham selv. Er der således flere tiltalte i en sak, og tiltalen foruten de fælles forbrydelser også omfatter en forbrydelse, for hvilken blot en enkelt av dem er sat under tiltale, er der allikevel ikke adgang til at la de andre tiltalte avgi vidnesbyrd om denne særskilte forbrydelse. Deres forklaring er også forsåvidt at anse som en tiltalts og blir at opta i de former, som gjælder for tiltaltes forklaringer. Det er med andre ord alene den formelle stilling som sigtet eller tiltalt, som kommer i betragtning. Med den er i alle tilfælde stillingen som vidne uforenelig, uanset hvad forklaringen angår eller går ut på. Dette kan, som det vil forstås, lede til, at et bevis tapes, idet den medtiltalte, hvis forklaring kunde være av væsentlig betydning, benytter sig av sin ret til at negte at avgi forklaring enten i det hele eller angående den særskilte forbrydelse, som han ikke selv er tiltalt for. Til undgåelse av dette er der imidlertid den utvei, at man utskiller som særskilt sak den forbrydelse, hvorom forklaringen ønskes, og i denne nye sak er der da adgang til at la vedkommende, som her ikke er tiltalt, forklare sig som vidne. Kan man på forhånd forutse vanskeligheter som den nævnte, vil man

overhodet ikke forene de forskjellige forbrydelser til én sak, men fra først av behandle dem særskilt.

Det er alene den nu værende stilling som sigtet eller tiltalt, som det kommer an på. Den person, som har vært sigtet for en strafbar handling, men mot hvem forfølgningen er indstillet, og den person, som har vært tiltalt, men er blitt frifundet eller domfældt, er forpligtet til at forklare sig som vidne i sak mot en anden for samme forbrydelse; hviler der endnu mistanke mot ham, kan han dog ikke edfæstes. Den mulighet, at vedkommende person kan komme til at bli sigtet eller tiltalt for den forbrydelse, om hvilken man ønsker hans forklaring, kommer heller ikke i betragtning her, hvor der tales om utelukelse fra vidnesbyrd, men vil kunne ha sin betydning, når der spørres om hans rett til å fordrø sig frit, hvorom henvises til det efterfølgende.

Det er foran nævnt, at den ved forbrydelsen fornærmede kan være vidne, og dette gjælder også, om han er part i saken. Hvad enten fornærmede optræder som saksøker i en privat straffesak, eller han har sluttet sig til forfølgningen i en offentlig straffesak for straffens skyld eller for sine borgerlige retskravs, f. eks. erstatningens, skyld, er der fuld adgang til at avhøre ham som vidne; herom haves der uttrykkelige bestemmelser i strprl. §§ 437 og 450. Er saksøkeren i en privat straffesak tillike tiltalt, hvilket kan indtræffe, når der er anlagt motsøksmål, som behandles i forbindelse med hovedsøksmålet, stiller saken sig derimot anderledes. Det er hans stilling som tiltalt, som isåfald gjør utslaget, og han har ikke adgang til at forklare sig som vidne hverken om det, som angår hans eget søksmål, eller det, som angår søksmålet mot ham.

Det er, som nævnt, overhodet ingen anden stilling i saken end stillingen som tiltalt eller sigtet, der er til hinder for vidnesbyrds avleggelse. Dommerne i saken, lagrettemændene (ø: juryen), retsskriveren, påtalemyndighetens og forsvarrets repræsen-

tanter kan således føres som vidner; men et andet spørgsmål er det, om ikke dette medfører, at de i tilfælde må fratræde denne sin anden stilling. Dette spørgsmål, som stiller sig noget forskjellig for de enkelte slags av de nævnte stillinger, skal ikke her drøftes. Men sikkert er det, at når stillingen først ansees uforenelig med det at være vidne i saken, så er det egenskapen av vidne, som må gives fortrinnet. Viser det sig f. eks. under behandlingen av en sak, at en av dommerne har opplysninger av betydning at meddele, så må han fratræde som dommer, og saken må, hvis den ikke efter loven kan fortsættes med det resterende antal dommere, utsættes indtil en ny dommer har tiltrådt, og den fratrådte blir derefter at avhøre som vidne.

Det foran anførte er, hvad der gjælder angående utelukkelse fra vidnesbyrd av den grund, at vedkommende optræder i saken i anden egenskap end vidne, og jeg går over til den klasse av tilfælde, hvor vidnesbyrd er utelukket på grund av beskaffenheten av den opplysning, som søkes. Hovedbestemmelsen her er vor straffeprocelseslovs § 178, som er sålydende:

»Statskirkens og andre anerkjendte trossamfundsprester kan, alene hvor åbenbarelsepligt er bestemt i lovgivningen, føres som vidner om, hvad der er dem betroet som sjælesørgere. Sagførere, læger og gjordemødre samt forsvarere i straffesager kan alene under samme betingelse føres som vidner om, hvad der er dem betroet i deres kald.

Det samme gjælder de ovennævnte personers underordnede eller medhjelpere, der i sin stillings medfør er komne til kundskab om, hvad der er hine betroet.

Forbudet bortfalder, når den, der har krav på hemmeligholdelsen, samtykker i vidnesbyrdets avgivelse, og når vidnes-

byr det trænges for at forebygge, at nogen uskyldig bliver dømfældt.»

Lovgrunden til denne bestemmelse er at søke i den interesse, det offentlige har i, at enhver med fuld tillid skal kunne henvende sig til personer i de nævnte stillinger og søke råd og hjælp uten at risikere, at betroelserne blir kjendt av andre. Deres stilling er av offentlig eller halvoffentlig natur, og det offentlige bør derfor også sørge for, at deres funksjoner bedst mulig kan opfyldes. Derfor sætter straffeloven (i §§ 121 og 144) straf for frivillig åbenbarelse av det, som er dem betrodd, og derfor må loven tillike dra omsorg for, at de ikke kan tvinges til sådan åbenbarelse ved at avkræves vidnesbyrd. I de fleste lande kjendes tilsvarende bestemmelser, men som regel er de git i form av fritagelse for vidnesbyrd, og ikke som et forbud derimot, således at det er overlatt til vedkommende prests, læges, sakførers o. s. v. egen avgjørelse, om han ønsker at avgi vidnesbyrd eller ikke. Herved mener man at opnå, at opplysninger av interesse for en straffesak ikke skal avskjæres i alle tilfælde av her omhandlede art, men at der skal ske en avveien av på den ene side sakens vigtighet og den ønskede opplysnings betydning for avgjørelsen og på den anden side den skade, åbenbarelsen kan medføre for vedkommende, og denne avveien har man ment uten større betenkelighet at kunne betro til disse personer, som i kraft av sin almindelige utdannelse må forutsættes at ha betingelserne derfor. Meget taler naturligvis for denne betragtning, men negtes kan det ikke, at det i mange tilfælde er en vanskelig oppgave, som på denne måte stilles til disse personer. Navnlig vil så kunne være tilfældet, når det er sigtede, som har betrodd sig til dem; ti jo større forbrydelsen er, og jo viktigere det således er at få den oplyst, desto større vil også skaden være for ham, hvis han blir overført at ha begått den. Selv forutsat den bedste vilje og evne hos vedkommende, står det ikke til at undgå, at bedømmelsen av disse forskjellige hensyn blir mere eller mindre tilfeldig og

avhængig av de forskjellige personligheter. Hertil kommer det i principiell henseende besynderlige i at overlate til en utenfor retspleien stående person at bedømme den betydning og vekt, det har for retspleien i sin almindelighet at få den foreliggende sak fuldt oplyst. Fremfor alt er det imidlertid at merke, at der på denne måte opstår en utrygghet i det tillidsforhold, hvis bevarelse netop danner grundlaget for bestemmelsen, og at man derfor delvis tar igjen med den ene hånd, hvad man gir med den anden. Det standpunkt, som den norske (og også den danske) lov indtar på dette punkt, idet den i alle tilfælde *f o r b y d e r* vidneførelsen, er derfor det logisk rigtige, men kan på den anden side medføre større praktiske ulemper for strafferetspleien end den anden regel.

I fastsettelsen av hvilke personer bestemmelsen skal omfatte, er den norske lov mere vidtgående end de fleste andre, smlgn. således den nye danske lovs § 160, som ingen anvendelse får likeoverfor almindelige læger og jordmødre samt likeoverfor sakførere, når vedkommende ikke er forsvarer. Til bestemmelsens forståelse kan nævnes, at »forsvarere i straffesaker« er nævnt særskilt ved siden av »sakførere«, fordi disse efter vor lov ikke er de eneste, som kan være forsvarere; men det er dog rent undtagelsesvis, at der i praksis blir spørsmål om nogen anden. Bestemmelsen må ansees anvendelig, også når den person, sigtede henvender sig til med anmodning om at overta hans forsvar, avslår dette; alt, som sigtede i den anledning har betrodd ham, omfattes av bestemmelsen. Det er ogsaa likegyldig, om vedkommende er forsvarer i den foreliggende straffesak, eller om betroelsen er gjort ham som forsvarer i en anden sak. Forøvrig skal alene nævnes, at *a p o t e k e r e* og deres farmaceuter indgår under lovparagrafens 2det led, forsåvidt angår lægerecepter, som leveres dem til ekspedition, og hvorfra der kan drages nogen slutning angående den sygdom, patienten lider av; de er i så henseende at anse som lægens »medhjelpere«.

Forbudet mot vidneførsel gjelder blot, hvad der er disse personer »betrodd i deres kald«, eller forsåvidt angår prester, »betrodd som sjælesørger«. Alt andet må de forklare sig om ganske som andre vidner. Der kræves således for det første, at der foreligger en betroelse. Heri ligger ikke, at det skal være gennem mundtlig meddelelse, kundskaben erholdes, og heller ikke kræves det, at der uttrykkelig skal være fordret eller lovet taushet. Sådant taushetspligt følger allerede av stillingen, og når nogen henvender sig til vedkommende i denne hans stilling, er det en gjensidig forudsætning, at det, som på den måde erfares, ikke skal røbes, — at det med andre ord er »betrodd«. Der har derfor hos os ikke været reist tvil om, at alt, hvad en læge erfarer ved undersøkelse av patienten, er at anse som ham betrodd likeså vel som det, patienten selv beretter ham om sin sygdom, eller at det, en sakfører erfarer ved gjennemlæsningen av et dokument, som hans klient rækker ham under en konsultation, er ham »betrodd«. Men dernæst kræves det, — og dette er selvfølgelig en betingelse av megen betydning, — at betroelsen skal være skedd »i deres kald«. Hvad de har hørt som privatmænd, under selskabelig samvær eller mere tilfældig, selv om meddelelsen kun er git på grund av den tillid eller anseelse, deres stilling indgyder, eller selv om det er stillingen, f. eks. som huslæge, der har skapt det fortrolige forhold, er ikke unndradd vidnepligten, men blot hvad der er dem meddelt i hensigt at søke deres professionelle hjælp eller råd. Hvad prester angår, er det videre også kun deres egenskap av »sjælesørger«, som kommer i betragtning. Deres øvrige embedsvirksomhet, f. eks. som fører av fødsels- og egteskapsprotokoller eller som medlem av vergerådet, har her ingen betydning, og i en sak f. eks. om uriktig oppgivelse av et barns forældre, er presten pliktig til at oplyse, hvad vedkommende ved anmeldelsen til prestens protokol oplyste herom, — og ikke netop bare de oppgivne navne, hvorom også opplysning kunde fåes gjennom en utskrift av protokollen, men også de

mulige enkeltheter og angivelser forøvrig, som fremkom ved anledningen. Skulde samme person derimot samtidig eller senere henvende sig til presten for at søke trøst og råd i anledning av samme affære, er det presten forbudt at vidne herom; ti meddelelsen er for så vidt skedd i hans egenskap av »sjælesørger«. På samme måte med hensyn til sakførere. Det er blot, når betroelsen er gjort i deres egenskap av juridiske rådgivere, at den er beskyttet. Det er ikke nødvendig, at der skal foreligge en retstvist, og at vedkommende skal være engagert for at føre saken; også alle andre henvendelser, som sker til ham for at dra nytte av hans juridiske kundskaper, f. eks. en anmodning om at skrive et dokument, går ind under bestemmelsen. Men befatter sakføreren sig ved siden av denne sin egentlige virksomhet med andre forretninger, som ikke nødvendigvis har noget med retskyndighet at gjøre, og som derfor kan drives også av andre end sakførere, f. eks. pengeanbringelser, omsætning av eiendomme, formuesbestyrelser, stiller saken sig anderledes. Hvad han i sådan egenskap erfarer, er ikke betrodd ham i hans »kald som sakfører« og falder derfor utenfor forbudet. Med hensyn til læger og jordmødre er det at merke, at det er likegyldig, om det er i privat praksis eller under behandling i offentlig hospital, erfaringen gjøres. Også den, som indlægger sig på et offentlig sykehus, har krav på taushet, og der foreligger derfor også her »betroelse«. Er ikke indlæggelsen skedd av egen drift, men efter offentlig foranstaltning, f. eks. for at hindre utbredelsen av en smitsom sygdom, blir forholdet dog anderledes, og vi har en departementsuttalelse for, at der til bruk under en sak angående horsforbrydelse, kunde gives opplysninger fra rikshospitalets hudsykeavdeling om en person, som var indlagt av det offentlige som lidende av venerisk sygdom; man fandt nemlig, at der ikke længere kunde være tale om »betroelse«, når henvendelsen til lægen ikke var frivillig. På samme måte må det antages, at de iagttagelser, som gjøres av en læge, der efter fængselsmyndigheternes foranstaltning tilkaldes til

en fængslet person, eller som gjøres på det hospital, hvortil en på gaten fundet såret person efter politiets foranstaltning henbringes, ikke kan ansees for »betrodd«. Det samme gjælder naturligvis såmegetmere om de undersøkelser av en sigtet eller et vidne, som anstilles efter begjæring av retten eller påtalemyndigheten til opplysning i straffesaken; lægen vil forøvrig her være opnævnt som »sakkyndig«, og ikke være vidne, og for sakkyndige gjælder, hvad deres hverv som sådanne angår, ingen innskærnkning i deres pligt til at forklare sig. Selv om det er helt frivillig, en person har søkt en læge, kan forholdene være sådan, at ingen taushetspligt kan forutsættes; dette vil således efter omstændighetene kunne antages, når det er en polyklinik, han har henvendt sig til. »Betroelse« foreligger videre kun med hensyn til iagttagelser og meddelelser, som på en eller anden måte står i forbindelse med sykdommen. Har patienten helt unødiggjort lægen til sin fortrolige i andre ting, f. eks. tilståt den forbrydelse, hvorfor han er sigtet, blir lægen forpligtet til at forklare sig herom. Dog må det her oppstilles som betingelse, at det ikke er sykdommen, som har fremkaldt betroelsen, hverken på den måte, at patienten selv har stått i den tro, at det var nødvendig at gi meddelelsen for sykdommens skyld, eller på den måte, at sykdommen har svekket ham, såat han ikke var sig fuldt bevisst, da han fremkom med sin betroelse. Hvad endelig angår alle de nævnte personer »u n d e r o r d n e d e eller medhjælper e«, hvorom paragrafens 2det led taler, er det at merke, at forbudet mot vidneførsel kun gjælder det, som er principalen betrodd, og som desuten er kommet til deres kundskap netop på grund av deres stilling til denne, hvorimot alt, som muligens måtte være betrodd dem selv direkte og uten hensyn til stillingen, eller som de har erfaret utenfor denne, ikke berøres av forbudet. Det første er f. eks. for en sakførerfuldmægtigs vedkommende tilfældet med, hvad han har hørt av klientens samtale med principalen, hvad denne har meddelt ham derom, hvad han har set av kontorets papirer, og hvad

klienten selv har meddelt ham som representant for principalen eller i egenskap av dennes fuldmægtig, derimot ikke hvad der er meddelt ham som selvstændig person. En sykepleierske på en klinik er utelukket fra at forklare sig om alt, hvad hun der har erfaret om patientens sygdom, også det som patienten selv maatte ha fortalt hende derom. Om en sykepleierske i et privat hjem må det samme antages, hvis det er efter lægens råd hun er ansat, og hvis lægen selv fortsætter behandlingen av den syke; ti hun er da hans »medhjælper«. I andre tilfælde går hun overhodet ikke ind under den her omhandlede bestemmelse og er følgelig aldrig utelukket fra at avlægge vidnesbyrd.

Vi har ikke mange retsavgjørelser angående de her omhandlede spørsmål, men de, som haves, er, såvidt vites, i overensstemmelse med det foran anførte, alene med undtagelse av en høiesteretsdom, indlat i Norsk Retstidende for 1908 s. 131, hvor overlægen på Kristiania fødselsstiftelse blev pålagt som vidne i en paternitets sak at besvare spørsmål om et på stiftelsen født barns mål og vegt ved fødselen. Det var i denne sak ved barnemorens egen erkjendelse på det rene, at hun til en bestemt tid hadde født på stiftelsen, og under disse omstændigheter fandt Høiesteret, at en opplysning som den nævnte måtte kunne gives, uten at derved nogen betroelse til lægen blev misbrukt. Man kommer imidlertid på denne måte let ut på et skråplan, og avgjørelsen, som forøvrig heller ikke var enstemmig, kan neppe erkjendes for rigtig.

Den her omhandlede utelukkelse fra vidnesbyrd er, som det vil forstås, egnet til i mange tilfælde at vanskeliggjøre en straffesaks opplysning, og loven har derfor gjort flere innskærnkninger i regelen. Disse innskærnkninger gjælder dels tilfælde, hvor det offentlige har en særlig sterk interesse av at få sandheten frem, og hvor denne interesse derfor må tillægges større vegt end interessen av at bevare tillidsforholdet mellem de omhandlede personer, dels tilfælde, hvor dette tillidsforhold ikke blir røkket ved åbenbarelsen.

Indskrænkingerne er av 3 slags.

For det første bortfaller forbudet, »når åbenbarelesespligt er bestemt i lovgivningen«. Isåfald er det vedkommendes pligt at tale, hvad enten han står som vidne i en straffesak eller ikke. Herved sigtes dels til en del straffebud, som sætter straf for den, som ikke gjennom anmeldelse eller på anden måte søker at avverge forskjellige nærmere angivne forbrydelser av særlig grov natur, når han har fåt kundskap om, at de er igjære, eller ikke søker at avverge deres følger, se navnlig strl. § 139, dels sigtes der til en gammel bestemmelse i Kristian 5tes Norske Lov 2—5—19, som påklegger en prest at åbenbare, hvad der er ham betrodd i skriftemål, når en »ulykke« derved kan forebygges. Denne sidste bestemmelse (og en nu ved lov om drift av apotek av 4. aug. 1909 ophævet tilsvarende bestemmelse i forordningen om medicis og apotekere av 4. decbr. 1672 § 24) betragtes som utslag av et almindelig princip, som også har git sig uttryk i strl. § 387, — hvor straf bestemmes for ikke efter evne at søke avverget ildebrand, oversvømmelse, sprengning eller lignende ulykke, som medfører fare for menneskeliv, — og er derfor i flere departementsskrivelser antat at gjælde ikke blot for prester, men også for de øvrige foran omhandlede personer. Også læger, jordmødre, sakførere og forsvarere blir følgelig pligtige til at forklare sig, når derved en »ulykke« kan forebygges. Hvad der skal forståes ved dette uttryk, blir en skjønssak; men de fleste noget større forbrydelser må vel gå ind derunder. De anførte bestemmelser har imidlertid, som det vil skjønnes, meget liten betydning for vidnepligten; ti når der opstår spørsmål om denne, vil ulykken eller forbrydelsen som regel allerede ha fundet sted og kan altså ikke længere forebygges. Det er anmeldelsespligten, de handler om, og kun forsåvidt kan de siges at ha nogen betydning for vidnepligten, som den prest eller sakfører eller læge o. s. v., som har indgit sådan anmeldelse, også må være forpligtet til at forklare sig derom som vidne, hvis der skulde bli nogen bruk herfor, hvilket navnlig kan

tænkes at bli tilfældet, når det trods anmeldelsen ikke er lykkedes at hindre forbrydelsen. Har vedkommende derimot ikke indgitt anmeldelse, — hvad enten dette skyldes forsømmelse eller andre omstændigheter, — og forbrydelsen begås, kan han ikke forklare sig som vidne om, hvad han har erfaret; ti der er da intet længere, som kan forebygges. Den eneste undtagelse herfra måtte være, når det er i selve den foreliggende proces forbrydelsen eller ulykken befryktes at ville foregå. Vedkommende hører f. eks. et vidne forklare sig i strid med, hvad vidnet tidligere har »betrodd« ham, og frygter, at han vil bekræfte denne falske forklaring med sin ed. Dette kan dog neppe berettigede eller forpligtede vedkommende til at optræde og åbenbare, hvad der er ham betrodd; ti mened hører ikke til de forbrydelser, som man er forpligtet til at anmelde, og uttrykket »ulykke« omfatter formentlig ikke de ulykkelige følger, som nogen med vilje selv drager over sig. Det eneste tilfælde av nogen praktisk betydning, som da blir igjen, er, at saken befryktes at ville få et utfald, som kan betegnes som en ulykke, det vil med andre ord si, at en uskyldig domfældes; men om dette tilfælde har loven git en særskilt bestemmelse.

Bestemmelsen findes i paragrafens tredje led og lyder således: »Forbudet bortfalder, når vidnesbyrdet trænges for at forebygge, at nogen uskyldig blir domfældt«. Denne redaktion er uheldig, idet den fører for vidt i én retning og for litet vidt i en anden. Den fører for vidt i den henseende, at der ikke er tat noget hensyn til straffesakens art. Selv om det blot gjælder en ubetydelig politiforseelse, må vidnesbyrdet avlægges uten hensyn til at den skade, som derved voldes, kan være meget større, end den skade, som voldes ved, at tiltalte, skjont uskyldig, blir dømt til en bod. Heldigvis er dog ikke sådanne tilfælde hyppige, og jeg kjender intet eksempel på, at bestemmelsen forsåvidt har virket uheldig i praksis. Den anden mangel ved redaktionen er, at forbudet i alfald efter ordlyden skal bortfalde blot i det tilfælde, at tiltalte er helt uskyldig.

Princippet burde gjælde, også når der er fare for, at han vil bli idømt en betydelig strengere straf, end han fortjener, f. eks. dømt for en forsættlig forbrydelse, mens vidnesbyrdets avgivelse vilde vise, at han blot hadde gjort sig skyldig i uagtsomhet. Det er dog mulig, at man trods ordlyden kan fortolke bestemmelsen på denne måte, idet man forstår ordet »uskyldig« som refererende sig — ikke til den påtalte handling overhodet —, men til dens henførelse under et bestemt straffebud, således at det kun kræves, at vedkommende er uskyldig efter det straffebud, som der er fare for vil bli anvendt, uanset om han er skyldig etter et andet og mildere. Denne fortolkning er dog tvilsom, og nogen retsavgjørelse vites ikke at foreligge, idet tilfælder av denne art neppe har forekommet. Der kunde forøvrig her også være spørsmål om at falde tilbake på den ovenfor nævnte regel om, at vidnesbyrd skal avgives, når derved en »ulykke« kan forebygges. Ved redaktionen av den tilsvarende bestemmelse i den danske lovs § 160 har man undgått de her berørte mangler. Der maa forøvrig gjøres en innskærnkning i den omhandlede regel. Vor straffelov, som er yngre end straffeprocenloven, indeholder i § 172 en bestemmelse, som i sin almindelighet sætter straf for enhver, der »undlater at oplyse omstændigheter, der godtgjør, at en for en forbrydelse tiltalt eller dømt er uskyldig«, men dog gjør dette avhengig av, at vedkommende ikke derved »utsætter sig selv eller nogen av sine nærmeste eller nogen uskyldig for tiltale, eller fare for liv, helbred eller velfærd eller for tap av den borgerlige agtelse«. Det princip, som her er gjort gjældende, antages også at måtte få anvendelse på straffeprocenlovens bestemmelse, som følgelig må ansees for modificert ved straffeloven. Med andre ord, den prest, sakfører o. s. v., hvem noget er »betrodd«, og som ser, at han ved at åbenbare dette vil hindre, at en uskyldig blir dømt, er dog ikke pliktig til at åbenbare det, hverken gjennom avlæggelse av vidnesbyrd eller på anden måte, hvis åbenbarelsen kan medføre nogen av de nævnte skadelige føl-

ger enten for ham selv, eller for nogen av hans »nærmeste« (jfr. strl. § 5) eller for nogen anden, som — likeså vel som den nu tiltalte — er uskyldig. Men på den anden side er det ham heller ikke forbudt at avlægge vidnesbyrdet. Det almindelig gjældende forbud mot som vidne at forklare det, som er ham betrodd, går altså her over til en fritagelse for at avlægge vidnesbyrdet.

De to hittil omhandlede innskærnkninger i forbudet mot at åbenbare, hvad der er en betrodd, har, som det vil forståes, meget liten praktisk betydning. Anderledes er derimot forholdet med den tredje innskærnkning, som lyder således: »Forbudet bortfalder, når den, der har krav på hemmeligholdelsen, samtykker i vidnesbyrdets avgivelse«. Denne bestemmelse medfører i virkeligheten, at hovedregelen om forbudet i de fleste tilfælde, som forekommer i praksis, ingen anvendelse får. Bestemmelsen er også fuldt berettiget og påkrævet. Hvad der har motiveret forbudet, nemlig hensynet til at bevare tillidsforholdet mellem visse personer, bortfalder her, hvor den, som har krav på, at tillidsforholdet ikke brytes, selv samtykker i, at så sker. Den, det i så henseende kommer an på, er den person, som har avgitt betroelsen, og det er alene hans samtykke, som kræves. Hvis dette er nogen anden end sigtede eller tiltalte, — og så vil meget ofte være tilfældet, — kræves altså ikke noget samtykke av denne, og heller ikke kræves noget samtykke av den, som betroelsen på en eller anden måte måtte angå. Er vedkommende et barn, eller er han sindssyk, — hvilket ikke lettelig vil bli praktisk utenfor tilfælde, hvor han selv har været gjenstand for en forbrydelse, som har foranlediget lægebehandling, — bør formentlig reglerne i straffelovens §§ 78 og 79 om, hvem der i sådanne tilfælde kan fremsætte påtalebegjæring, analogisk komme til anvendelse.

Samtykket behøver ikke netop at gives under selve straffesaken, og heller ikke behøver det at være fremsat til nogen offentlig myndighet eller til den person, som sitter

inde med betroelsen og skal avgi vidnesbyrdet. Enhver erklæring om samtykke, skriftlig eller muntlig, fremsat i alvor og med bevissthet om, at den vil bli benyttet i retssaken, er tilstrækkelig. Lovens forutsætning har visselig været, at erklæringen skal være uttrykkelig og positiv. I praksis tar man dog ikke dette alltid så nøie, når hele forholdet gjør det klart, at vedkommende intel kan ha imot, at vidnesbyrdet avgives; man forutsætter isåfald samtykket som stilltiende git. Fremkaldes f. eks. en læge for at avgi vidnesbyrd om sår, tilføiet fornærmede i saken, som selv har begjært forbrydelsen påtalt, hændér det ofte, at han forklarer sig, uten at noget uttrykkelig samtykke fra fornærmede foreligger, og på samme måte antages et samtykke fra sigtedes eller tiltaltes side, når det er ham, som har betrodd sig, at kunne ligge deri, at han avgir en uforbeholden tilståelse av sin skyld. Men strengt lat er dette ikke korrekt, og man kan på den måte let komme ut på et skråplan.

Hvad der skal gjælde, når den, som har krav på hemmeligholdelsen, er av gå t v e d d ø d e n og således ikke lenger kan avgi nogen erklæring om samtykke eller ikke-samtykke, er måske noget tvilsomt. Det kunde påståes, at forbudet mot vidneførsel isåfald ikke lenger gjælder. En bestemmelse, der som denne medfører avvikelse fra de almindelige regler og lægger hindringer i veien for en virksom strafferetspleie, må — kunde der siges — fortolkes innskærpende. Den er begrundet i hensynet til at opretholde tillidsforholdet til visse personer, men den forutsætter, at der i alle forekommende tilfælde skal være en adgang for den, som har krav på hemmeligholdelsen, til at gi slip på dette krav. Denne adgang er med andre ord en integrerende del av bestemmelsen, som følgelig ikke lenger gjælder, når adgangen er bortfaldt ved vedkommendes død. Det er også en rimelig ting, kan der siges, at en død mands interesser ikke skal være til hinder for strafferetspleiens utøvelse. Tillidsforholdet er tilstrækkelig beskyttet, når han kan være sikker mot åbenbarelse, sålænge han lever; hans interesse av at efterlate

et godt minde og av at skåne sine efterladtes følelser er ikke sterk nok til at komme i betragtning likeoverfor strafferetspleiens krav.

Hele dette ræsonnement er imidlertid efter min mening feilagtig. Resultatet vilde komme i strid med lovens ordlyd og også med dens hensigt, som er, at man med fuld tryghet skal kunne henvende sig til vedkommende personer og være sikker på, at det man siger aldrig kommer videre, medmindre man selv samtykker deri. Det er også at merke, at lovens grund for forbudsbestemmelsen ikke så meget, eller ialfald ikke utelukkende, er at beskytte den enkeltes private interesse, men også at fremme den almene interesse som det har, at folk under sådanne omstændigheter, som der her er spørsmål om, henvender sig til de omhandlede personer om råd og hjælp. Det er f. eks. i det offentliges interesse, at den, som lider av en smitsom farlig sygdom, søker lægehjælp. Men dette vilde — til skade for samfundet — kunne motvirkes like meget ved, at vedkommende må frygte for at hans betroelse kan bli åbenbaret efter hans død, som ved at han er utsat derfor i levende live. Hertil kommer, at betroelsen i mange tilfælde gjælder forhold, som angår en tredjemand, og at det er mulig, at denne fremdeles lever.

Heller ikke går det an at vælge en mellemvei og si, at når vedkommende er død og ikke lenger kan avgi nogen uttrykkelig erklæring, så får man efter tilfældets nærmere beskaffenhet gjøre sig op en mening om, hvad han antagelig vilde ha erklært, hvis han var i live. Ti ofte vil man ingensomhelst mening kunne danne sig herom, og der trænges naturligvis en fast regel. Er den avdøde f. eks. fornærmet ved forbrydelsen, men tillike beslegtet med den skyldige, kan man ikke vite, hvilket av disse hensyn for ham vilde ha veiet mest. Eller har — for at nævne et tilfælde som nylig passerte i Kristiania — en pike henvendt sig til en jordmor med anmodning om at fordrive hendes foster, og denne utfører det, men med den ulykkelige følge, at piken blir syk

og efter nogen dages forløp avgår ved døden, er det ganske umulig at vite, om piken vilde ha samtykket i, at den læge, som behandlet hende under sygdommen, får avgi vidnesbyrd i den mot jordmoren reiste straffesak og forklare, at sygdommen skyldtes fosterfordrivelse. Der kan være grunde, som taler både for og mot, på den ene side hendes egen skam og meddelagtighet i forbrydelsen, på den anden side hendes anger og den måte, hvorpå jordmoren hadde behandlet hende. Det hele vilde bli ganske løst og usikkert. Rent vilkårlig og utenfor loven vilde det også være at overlate avgjørelsen til avdødes slegtninge, om sådanne overhodet fandtes.

Regelen må etter dette bli, at når den, som har krav på hemmeligholdelsen, er avgået ved døden, og han ikke forinden har samtykket i åbenbarelse, er vidneforselen utelukket. En enkelt undtagelse herfra er det dog måske tillatt at gjøre. Er det den ved forbrydelsen fornærmede, som er død, og har han begjært forbrydelsen påtalt, synes det berettiget at fortolke denne hans begjæring som også omfattende et samtykke til, at forbrydelsen søkes oplyst ved alle tilgjengelige midler, og altså også ved avhørelse av den person, til hvem han har betrodd sig i anledning av forbrydelsen. Men dette er også den eneste præsumption om samtykke, som er såvidt sikker, at den muligens kan godtages.

Det er forøvrig et spørsmål, om ikke loven her har gått noget vidt i at forbyde vidnesbyrd. Når en læge tilkaldes av en person, som er blit pludselig syk, og som dør, forinden der har været anledning til at få nogen erklæring fra ham enten om mulig påtale eller om samtykke til åbenbarelse, kan det synes urimelig, at lægen skal være avskåret fra at forklare, at dødsårsaken var forgiftning, og at symptomene tydet på, at der var benyttet et stof, som den avdøde ikke selv kunde ha været i besiddelse av. På den måte vil forbrydelsen lettelig kunne forbli uopdaget. Vistnok vilde man gjennom obduktion av liket kunne få tilstrækkelig opplysning

om dødsårsaken; men ulykken er, at innskærnkningerne i adgangen til at avgi vidnesbyrd selvfølgelig også må gjælde for adgangen til at anmelde forbrydelser. Lægen er derfor avskåret fra i et tilfælde som det nævnte at gi påtalemyndigheten meddelelse om de mistenkkelige omstændigheter, og det er alltid mere eller mindre usikkert, om der fra andre hold fremkommer opplysninger, som kan foranledige, at liket blir obducert. At merke er det dog her, hvad der tidligere er sagt om, at det kun er de i forbindelse med sykdommen stående meddelelser og gjorte erfaringer, som kan ansees for »betrodd«, og som forbudet mot åbenbarelse gjælder. Er lægen på anden måte kommet til kundskap om ting, som peker hen på en forbrydelse, er han pliktig til i henhold til den uttrykkelige bestemmelse i strprl. § 263 at anmelde dette, selv om det er sykebesøket, som har git anledning til, at han fik denne kundskap. Dette vilde gjælde om, hvad den syke måtte ha fortalt ham utenfor det, som vedkom sykdommen, — at han f. eks. ved en tidligere anledning hadde været gjenstand for et attentat, at han hadde en uven som vilde ham tillivs o. s. v. —, og det vilde gjælde om de iagttagelser, som lægen selv gjorde utenfor sykdommen, f. eks. at han hadde fundet en flaske med gift, gjemt på en mistenkkelig måte, eller hvad han hadde hørt av andre end den avdøde, f. eks. av tjenerne.

Med hensyn til det her omhandlede samtykke skal forøvrig til slutning nævnes, at når samtykket først foreligger, får den prest, sakfører o. s. v., som har mottat betroelsen, samme forpligtelse som ethvert andet vidne til at forklare sig. Hans eget ønske om helst at tie har ingen betydning.

Det er domstolens pligt at påse, at intet vidnesbyrd av foran omhandlede art blir avgit. Hvis ikke det fornødne i så henseende fremgår allerede av spørsmålenes eget indhold, må den derfor søke opplysninger derom hos vedkommende personer, og den prest, læge o. s. v., som har mottat betroelsen, er pliktig til at gi disse opplysninger, forsåvidt han ikke

allerede derved røber noget, som er ham betrodd. Han er følgelig også under alle omstændigheter pliktig til efter stevning at møte i retten. Protesterer vidnet mot at avgi vidnesbyrd, og han ikke på anden måte kan godtgjøre, at åbenbarelsen vilde stride mot hans taushetspligt, blir han efter lovens § 179 at avkræve en edelig forsikring om forholdet, og denne forsikring er da avgjørende.

I flere fremmede love, — se således den danske lovs § 160, — er embedsmænd og andre offentlige tjenestemænd utelukket fra uten sine overordnedes samtykke at avgi vidnesbyrd om det, som er kommet til deres kundskap i medfør av deres offentlige stilling, og hvorom der påhviler dem almindelig taushetspligt. Nogen sådan almindelig bestemmelse haves ikke for tiden i Norge. Vor lovs motiver uttaler herom, at »med hensyn til noget i ndre anliggende kan statens interesse neppe med sådan styrke kræve hemmeligholdelse, hvor vidnesbyrd desangående æskes, at dette skulde kunne opveie hensynet til retsforfølgningens tarv. Anderledes derimot i forhold til fremmede magter«. I overensstemmelse dermed er vor lovs § 180 avfattet. Den lyder således: »Angående hemmelige underhandlinger, rådslagninger eller beslutninger i saker, hvorpå rikets sikkerhet eller rettigheter i forhold til nogen anden stat beror, kan alene med kongens tillatelse vidner føres«. Denne bestemmelse er, som det sees, meget begrenset. Foruten at den kun gjælder forholdet til utlandet, kræves det desuten, at rikets sikkerhet eller rettigheter skal bero på saken, og det er således ikke nok til at hindre forklaringen, at den har betydning i så henseende. Den vites derfor heller ikke nogensinde at være kommet til anvendelse. Justizdepartementet har nu foreslått forandring i paragrafen i forbindelse med de forandringer, som forøvrig må gjøres i straffeprocenloven foranlediget ved de foreliggende utkast til reform av vor civilproces. Den foreslås git anvendelse,

også når saken »h a r b e t y d n i n g f o r« rikets sikkerhet eller rettigheter. Og derhos foreslåes der indtatt en bestemmelse i likhet med dem, som efter det anførte gjælder i andre lande, sålydende: »Retten må ikke motta vidnesbyrd angående spørsmål, som vidnet ikke kan svare på uten at krænke taushetspligt, der efter lov eller anden gyldig bestemmelse påhviler det som offentlig tjenestemand, medmindre vedkommende myndighet gir tilladelse dertil«. Til begge de anførte bestemmelser foreslås derhos knyttet følgende tillæg: »Tilladelse til at avlægge vidnesbyrd må ikke negtes, medmindre dette vilde kunne utsætte staten eller almene interesser for skade. Tilladelsen kan gjøres betinget av, at vidnesbyrdet alene blir retten og parterne meddelt i møte for lukkede døre og under pålæg av taushetspligt. — Efter begjæring av en part henvender retten sig til den myndighet, hvis tilladelse utkræves, med forespørsel, om tilladelsen kan gives, idet den tillike meddeler, om vidnesbyrdet må ansees for at være av større eller mindre betydning for saken«.

For tiden gjælder der, bortset fra den anførte bestemmelse i strprl. § 180, ikke andre forbud mot offentlige tjenestemænds avgivelse av vidnesbyrd end et par bestemmelser i forliksloven av 20. juli 1824 §§ 60 og 79 om, at f o r l i k s k o m m i s s æ r e r n e med nogen nærmere begrænsning ikke skal kunne føres som vidner om, hvad der er foregått i forlikskommissionen. Måske vil man også anta, at bestemmelserne i skattelovene av 18. aug. 1911 §§ 129 og 121, som pålegger alle ved l i g n i n g s v æ s e n e t medvirkende personer taushetspligt med hensyn til, hvad de under utførelsen av sit hverv har erfaret om nogens formues- og indtægtsforhold, tillike omfatter avgivelse av vidnesbyrd. Men forøvrig er offentlige tjenestemænd undergit vidnepligt ganske som andre vidner og er i tilfælde pligtige til at åbenbare også det, som det er dem forbudt under andre omstændigheter at robe. Dette gjælder således funktionærne ved post-, telegraf- og telefonvæsenet. Også med-

lemmerne av en domstol måtte, hvis der nogen-
sinde skulde bli bruk for under en straffesak at få opplyst,
hvorledes hver enkelt hadde stemt, eller hvad der under
rådslagningen var blitt uttalt, være forpligtet til som vidne at
gi opplysning herom.

Andre tilfælde av forbud mot vidnesbyrd end de
foran nævnte findes ikke i norsk straffeproses.

(Sluttet).

Om Kønsfrihedsforbrydelser i Ægteskabet.

Af Fuldmægtig i Skattedepartementet Viggo Koppel.

Den nedenstaaende Undersøgelse vedrørende Spørgsmaalet om Kønsfrihedsforbrydelser i Ægteskabet forelaa allerede forinden Offentliggørelsen af Straffelovs-Commissionens Udkast til »Almindelig borgerlig Straffelov«. Den udgives nu med enkelte Tilføjelser af Hensyn til det nævnte Udkast og med enkelte Ændringer og Udeladelser.

Det vil formentlig være tilstrækkeligt at gøre følgende (meget sammentrængte) Bemærkninger om den til Grund liggende Opfattelse af Kønsfrihed og Kønsfrihedsforbrydelser:

Ved Kønsfrihed forstaaes: Selvbestemmelsesretten med Hensyn til mellemkønsligt Samkvem. Ogsaa omfattende, hvad man nu plejer at udsondre som et særligt Begreb under Navn af »Blufærdighed«. Paa den anden Side afgrænset fra det vidtomspændende kønslige Omraade i Alm. ved Udtrykket »mellemkønsligt Samkvem« (det intersexuelle eller rent sanselige Samkvem eller, som det ogsaa kan udtrykkes, det Samkvem mellem Personer af forskelligt Køn som saadanne, for hvilket Samleiet er den normale Hoved-Ytringsform).

Denne Selvbestemmelsesret forudsættes dernæst beskyttet for dens egen Skyld — dens Betydning for Individernes og navnlig Kvindernes personlige Udvikling. Bl. a. vil det ud fra denne Anskuelse ikke længere være nødvendigt at begrunde Retsbeskyttelsen for Kønsfriheden ved Hjælp af Begreber, der som f. Ex. »Kønsæren« kun fører til en højst ufuldkommen Retsbeskyttelse med vidtgaende Prisgivelse af Kvindene og Given Mændene fri Bane.

En Kønsfrihedsforbrydelse foreligger saa, naarsomhelst Selvbestemmelsesretten med Hensyn til mellemkønsligt Samkvem krænkes. Og det er Tilfældet, hver Gang en Person paa den ene eller anden Maade drages inden for det mellemkønslige Samkvems Sphære; forudsat, at dette sker ved et Indgreb af en fremmed Villie. Vægten lægges altsaa ikke paa det, ligeledes til Indskrænkninger i Retsbeskyttelsen førende, »kønsusædelige« (uterlige eller utugtige), men paa det »kønslige«, »:

enhver uden den ene Parts fuldgyldige Villie hidført Forbindelse med mellemkønsligt Samkvem. Tillige kan fremhæves, at Kønshedsforbrydelsernes Begreb paa den foran angivne Maade bliver rent objektivt bestemt, saaledes at Grundlaget ogsaa brister for de delvis subjektive Begrebsbestemmelser med deres Krav om »et kønsligt Motiv« og deraf flydende yderligere Beskæringer af Retsbeskyttelsen.

Medens det efterhaanden synes at blive mere og mere anerkendt, at Kønshedsforbrydelserne, bortset fra Samleieforbrydelserne, kunne begaaes i Ægteskabet, ialfald naar det drejer sig om anomale kønslige Handlinger (»wider-natürliche Handlungen«), er det vedblivende den alm. Mening, at Samleieforbrydelserne ikke kunne forekomme mellem Ægtefæller, og der er derhos vistnok overvejende Stemning for at anlage det samme med Hensyn til de andre Kønshedsforbrydelser, bortset fra de anomale Handlinger, for Nemheds Skyld de »utugtige Handlinger« (»unzüchtige Handlungen«)¹⁾.

A. Denne Udelukkelse af Kønshedsforbrydelsernes Begreb, der for Samleieforbrydelsernes Vedkommende tildels er hjemlet i de positive Straffelove (f. Ex. R. S. G. B. § 177: »ausserehelichen«), synes (I) begrundet som en Følge af Ægteskabets Natur eller Væsen, hvorved da hovedsagelig tænkes paa Ægtefællernes indbyrdes Stilling i Ægteskabet. Og, selv hvor Begrebet i og for sig ikke anses udelukket, betragtes dog (II) Straffebestemmelserne som uanvendelige af praktiske Grunde, nemlig: at Ægteskabets Fredhellighed eller Ukrænkelighed (»die Intimität der Ehe«) ikke tilsteder Indblanding fra Statens Side, at det i det enkelte Tilfælde kan være meget vanskeligt at afgøre, hvorvidt der virkelig har fundet et Overgreb Sted, og at en Straffebestemmelse for Ægteskabets Vedkommende ikke vil faa praktisk Betydning.

¹⁾ I det følgende behandles først, under A, selve Spørgsmaalet om Kønshedsforbrydelsernes Strafbarhed i Ægteskabet og dernæst, efter at dette Spørgsmaal er besvaret bekræftende, under B forskellige Spørgsmaal om (1) Strafbarhedens Hjemmel i Straffeloven, om (2) dens Gennemførelse i en ny Straffelov, og om (3) dens praktiske Betydning.

Hertil maa svares, at Kønsheden som Individets Selvbestemmelsesret med Hensyn til mellemkønsligt Samkvem er enhver Kvindes ufortabelige og uopgivelige Ret, og at derfor ogsaa Hustruen, hvor hun da ikke udtrykkelig er udelukket, maa anses for retsbeskyttet mod Angreb fra Mandens Side. En Udelukkelse fra Retsbeskyttelsen maatte støttes paa (og, hvor den positivt er hjemlet, forsvares med) ganske overbevisende og uimodsigelige Grunde. Saadaane kunne imidlertid ikke udledes af Ægteskabets Væsen, ialfald ikke efter nugældende Opfattelse af Ægteskabet, af Kønnenes Stilling i dette og i Samfundet, samt af Samfundsforholdene i det Hele taget. »Ægteskabets Ukrænkelighed« er dernæst, hvor f. Ex. Hustruen paakalder Øvrighedens Indskriden mod Mandens Overgreb, i Virkeligheden Ægteskabets Væsen om igen; Bevisvanskeligheder findes paa hele Kønshedsforbrydelsernes Omraade; endelig vil det, at Straffebestemmelserne mod Kønshedsforbrydelserne ikke fortolkes indskrænkende til Fordel for Ægteemanden, ialfald have den praktiske Betydning, der ligger i Lovens Betydning som Straffetrusel («Warningstafel«).

Af vor Straffelovs Bestemmelser bliver her næppe Spørgsmaal om Anvendelse af andre Bestemmelser end §§ 168, 169, 170, 176 og 185, og Striden angaaer hovedsagelig »Voldtægtsforbrydelserne¹⁾, særlig da § 168.

I. Naar man anfører »Æ g t e s k a b e t s V æ s e n« for Udelukkelsen navnlig af Voldtægtsbegrebet¹⁾ i Ægteskabet, er det, der da først og fremmest gør sig gældende, den mærkkelig seiglivede orientalske Opfattelse af Ægteemanden som Ægteherre og som Indehaver af, som det euphemistisk hedder, Ægteemandens Rettigheder, eller, mere aabenhjertigt, Mandens Ret over Hustruen, særlig: over hendes Person (Legeme); det hedder jo ogsaa, at Hustruen »tilhører« Manden, er »i hans Besiddelse« o. lgn. Naar (1) disse »Æ g t e-

¹⁾ For Nemheds Skyld benyttes den gængse Betegnelse »Voldtægt« i Stedet for den mere korrekte »Voldsforbrydelse(r) mod Kønsheden«.

mandsrettigheder« imidlertid forkastes og Overgreb fra Mandens Side altsaa anses at foreligge, kunde man dernæst (2) ville hævde, at Ægteskabets Væsen udelukkede, at der kan være Tale om Kønssædelighed i Ægteskabet, og at der derfor, og da Kønssædeligheden maatte anses for den egentlige Grund til de heromhandlede Forholds Strafbarhed, ialfald ikke foreligger noget strafbart Overgreb (ø: Overgreb af kønsuædelig Beskaffenhed).

Hvad dansk Ret angaaer, hedder det hos Bornemann (i Afhandlingen om Bortførelsesforbrydelsen) S. S. V. S. 175: »Manden er vistnok ikke berettiget til at fremtvinge Opfyldelsen af den fortrinsvis saakaldte ægteskabelige Pligt, men ligesaa lidt har Konen nogen Ret til at fordre at beskyttes i dens modvillige Nægtelse. At han tvunger hende til at taale, hvad hun ei er berettiget til at nægte . . . .«.

Goos udtaler S. 374 (øverst): » . . . . Ægteskabets Indgaaelse begrunder en omfattende og vedvarende Disposition »over Kvindens Kjønssegenskaber . . . .«. Skøndt Udtrykket »begrunder« er noget »tvetydigt«, og Ordene derfor ikke med Sikkerhed kan siges at omhandle andet end en blot faktisk stedfindende Raaden, maa det vel dog efter hele Sammenhængen ¹⁾ antages, at her er Tale om en Ret. I saa Fald er der her givet et drastisk, men skarpt og betegnende Udtryk for »Ægteherrens Rettigheder«, nemlig: Ret til omfattende og vedvarende Raaden over Hustruens Kjønssegenskaber (jfr. ogsaa de engelske Forfattere ndfr. S. 132—34). S. 384—85 under 5° kommer Goos direkte ind paa Spørgsmaalet og udtaler her (S. 385) bl. a.: »Samleie i Ægteskabet er sædeligt. »Vel har Manden ingen fremtvingelig Ret til det, og de af »ham mod Hustruen anvendte Tvangsmidler for at opnaa »det hjemfalde til Straf efter almindelige Regler. Men de ere »ikke strafbare som Kjønsfrihedsforbrydelser efter de sær-

¹⁾ Spørgsmaalet om, hvorvidt Tvang til Ægteskabs Indgaaelse kan falde ind under Kønsfrihedsforbrydernes Begreb.

»lige Regler herom«. Da imidlertid Ægtemandsrettigheder-
nes Anerkendelse formentlig medfører, at end ikke Tvangs-
midlerne i sig selv kunne straffes, jfr. ndf. S. 138, synes det,
som om det her er »Kønsusædeligheds-Standpunktet«, der
har gjort sig gældende mere end Ægtemandsrettighederne.

Det sidste er vistnok ogsaa Tilfældet med Udtalelsen hos
B e n t z o n S. 94: ».... den saakaldte Ægteskabspligt, der
»af vore Forfattere almindeligt betragtes som en Retspligt,
»uagtet dens Opfyldelse ikke kan fremtvinges ved Retsmid-
»ler, og heller ikke Skilsmisserdom, men vel Skilsmissebevil-
»ling kan faaes af den Grund (desertio non localis). Noget
»andet er, at Samleje mellem Ægtefæller ikke indeholder
»nogen Krænkelser af Hustruens Kønsære, og at derfor f. Eks.
»Straf for Voldtægt ikke kan anvendes mod den, der med
»Magt tiltvinger sig Samleje med sin Hustru, i alt Fald ikke
»naar Ægtefællerne samlever ....«.

Om S t r a f f e l o v s - C o m m i s s i o n e n s U d k a s t
kan henvises til ndfr. S. 157—58.

Ifølge Udtalelserne hos G o o s anf. Sted ¹⁾ (og S. 305)
gælder den absolute Udelukkelse dog kun Samleieforbrydel-
serne, ikke de andre Konfrihedsforbrydelser.

Derimod fortolkes den norske S t r a f f e l o v s her-
henhørende Bestemmelser (§§ 191 ff) ifølge U r b y e som
udelukkede i Tilfælde af Ægteskab, ikke alene forsaavidt
angaaer Samleie (S. 240 med Note 3), men for alle Konfri-
hedsforbrydelsers Vedkommende, selv anomale Akter (S. 241
med Note 6), se nærmere ndfr. S. 161—62. Da Anvendelsen
af Tvangsmidlerne imidlertid straffes, er det maaske ogsaa
her Kønsusædeligheds-Standpunktet, der har bevirket Ude-
lukkelsen.

I t y s k R e t er Samleieforbrydelser i Ægteskab ud-
trykkelig udelukket, jfr. for Voldtægts Vedkommende R S G B.
§ 177. (Vorentwurf § 243), derimod ikke de »unzüchtige
Handlungen«.

¹⁾ »Oft, men dog her ikke ubetinget, vil ogsaa § 176 være udeluk-
ket i Ægteskabet«.

Af Theorien, der jo stadig hovedsagelig betragter Konsæren (die Geschlechtshære) som det retsbeskyttede Gode, anses vistnok ubestridt S a m l e i e f o r b r y d e l s e r n e for udelukkede. Saaledes f. Ex. G ö b i G. A. Bd. 27 (1879) S. 418: ».... der Nonsens einer Notzucht in der Ehe ....« og ».... das Recht des Mannes auf den Körper der Frau ....«, v. W ä c h t e r (S. 369): ».... durch seinen Beischlaf mit »ihr wird ihre weibliche Ehre nicht verletzt«; Retten til Samleie anerkendes, omend med Begrænsning, (anf. Sted): »Würde er auch den Beischlaf in Zeiten, in denen er keinen »Recht zu ihm hat (z. B. Krankheit), erzwingen ....«, »so »würde er bloss des Vergehens der Nöthigung schuldig sein«. Selv M i t t e r m a i e r finder S. 77 (i), at det er berettiget, at Samleie i Ægteskab »auch bei Anwendung von Gewalt oder »List und dergl. nicht strafbar wird«.¹⁾

Derimod gaaer den alm. Mening vistnok i Retning af at anse d e a n d r e K ö n s f r i h e d s f o r b r y d e l s e r for strafbare; dog efter nogle Forfattere ikke alle »unzüchtige Handlungen«, men nærmest kun de »widernatürlige Handlungen«. Af den modsatte Anskuelses Tilhængere fremkommer W e i s b r o d (1891) S. 46 med følgende typiske Udtalelser ²⁾: Forbrydelsesbegrebet er udelukket, idel man »aus »allgemeinen ethischen Gründen« maa benægte, at det har ligget »im Sinne des Gesetzgebers«. »Das eheliche Zusammenleben ist seiner ganzen Natur und seiner geschlecht-

¹⁾ Forfatteren har iøvrigt senere udtalt (Mittermaier i S.-P. S. 12): »Ich kann nicht einer Anschauung folgen, die jeden anderen Geschlechtsverkehr in der Ehe ausser dem naturgemässen Beischlaf für unzüchtig »erklärt; aber allerdings möchte ich auch die Ehefrau gegen Gewaltakte »des Mannes geschützt wissen, selbst gegen einen erzwungenen Beischlaf; »nur ist mir sehr zweifelhaft, ob derartige Handlungen strafbar sein »sollten«. Hertil bemærkes, at, bortset fra den her noget problematiske Ret til Skilsmisse, indser jeg ikke, hvorledes man skulde kunne beskytte Hustruen, undtagen netop ved Straffebestemmelser.

²⁾ Der vel nærmest have Hensyn til »Ægteskabets Fredhellighed«, hvorom nærmere ndfr. S. 154 ff., men ifølge det dér anførte i Virkeligheden staaer i Forbindelse med »Ægtemandsrettighederne«.

»lichen Bestimmung nach ein so intimes, dass jeder Eingriff, »ja jeder Einblick nur . . . . störend, wenn nicht z e r s t ö - »r e n d ¹⁾ auf die Harmonie« (!) »wirken muss. Uebergriffe, »die ein Ehegatte gerade in geschlechtlichen Anforderungen »an den anderen Theil sich zu Schulden kommen lässt ²⁾, »regeln sich und gleichen sich wieder aus durch eben diese »Innigkeit des Gemeinschaft selbst ³⁾; und ist es an sich »schon schwer zu sagen, wo im einzelnen Falle die von der »Vernunft gezogene Schranke für den ehelichen Verkehr be- »ginnt, und wo ein Uebergriff vorliegt, so wird die Sache »um so heikler, ja um so gefährlicher werden, wenn sie die »Cognition eines Richtercollegiums unterbreitet wird. Eine »Ehefrau, die in dieser Richtung unter dem Ungestüme ihres »Mannes zu leiden hat, wird sich entweder still hierin fügen »und allmähliche Besserung erhoffen« eller søge Skilsmisse, men saa længe Ægteskabet bestaaer »wird ein strafgericht- »licher Eingriff in so delicate Verhältnisse auf das Sorg- »fältigste vermieden werden müssen« — altsaa for alt i Ver- den ikke Justitsens Indskriden, men hellere Hustruens Pris- givelse til Gunst for Mandens kønslige Udskejelser! Cfr. herimod B e r n e r (1898) S. 462 (»Auch ein Ehemann«): »sein Weib ist unzüchtigen Brutalitäten von seiner Seite »nicht preisgegeben«.

Til de Forfattere, der kun anse Forbrydelsesbegrebet for anvendeligt ved »w i d e r n a t ü r l i c h e H a n d l u n - g e n«, maa vistnok henregnes M i t t e r m a i e r, der S. 104 udtaler: »Doch wird man sehr genau überlegen müssen,

¹⁾ Det er Forfatteren selv, der har udhævet denne Aandrigbed.

²⁾ Kan som Regel daarligt tænkes at foreligge anderledes end fra Mandens Side over for Hustruen.

³⁾ Naar Overgreb finder Sted, er »Samlivets Inderlighed« vist ikke meget værd, ialfald for Hustruen; og den »Forstaaelse«, der indtræder (»regeln sich und gleichen sich« osv.), bestaaer i Virkeligheden deri, at Hustruene, naar Samfundet ganske lader dem i Stikken, tilsidst for- kuede og forsumpede finde sig i selv de værste Svinagtigheder fra Man- dens Side. Men det kan man naturligvis godt, hvis man har Lyst til det, kalde for »Harmoni«.

»wass denn eigentlich als »Unzucht«, d. h. die Sittlichkeit »verletzend in der Ehe gilt; die Frage ist der Rechtsprechung »zu überlassen«, og S. 113: »... jeder Geschlechtsakt wird »m. E. durch die Ehe jedenfalls der Verfolgung entzogen, »so dass der Ehegatte ihn als etwas nicht Unerlaubtes hin- »nimmt ...«. Medens det sidste nærmest leder Tanken hen paa Ægtemandsrettighederne, er det første formentlig Udtryk for Kønssædeligheds-Standpunktet, og, da Forfatteren iøvrigt nærer meget fremskredne Anskuelser, kan man sikkert gaa ud fra, at det hos ham er det sidstnævnte Standpunkt, der har gjort sig gældende ¹⁾.

Ifølge engelsk Ret kan efter den alm. Mening en Ægtemand ikke begaa Voldtægt (»rape«) mod sin Hustru. Ægtemandsrettighederne fastslaaes i meget kraftige Udtryk, saaledes Russell (S. 224): »on account of the matrimonial »consent, which she has given and which she can not re- »tract«; (men han kan blive medskyldig i Voldtægt »for though«) »in marriage the wife has given up »her body to her husband« ²⁾ (»she is not by him

¹⁾ Det drejede sig ogsaa S. 113 om at paavise, at Straffebestemmelsen for »Ægteskabs-Svig« (»Misbrauch unter Täuschung«) bør angaa ikke alene Samleie, saaledes som efter gældende Ret, men ogsaa »unzüchtige Handlungen«, og Forfatteren vender sig da mod Forsvaret for Indskrænkningen til Samleie, nemlig »dass nur dieser Akt in der Ehe »erlaubt sei«.

Herved kan bemærkes, at, naar man lægger Vægten paa Kønssfriheden i Stedet for paa Kønssædeligheden og Kønseren, vil man kunne beskytte enhver Kvinde, ogsaa Hustruen, over for ethvert Angreb, uden at være nødt til, for i visse Tilfælde at begrunde Beskyttelsen for Kvinderne i Alm. over for visse Handlinger, at prisgive Hustruen over for saadanne Handlinger.

Mod Straffriheden for Foretagelsen af »unzüchtige Handlungen« over for Hustruen kan bl. a. netop ogsaa anføres, hvad Forfatteren her gør gældende mod Straffrihed for den Slags Handlinger ved »Misbrauch unter Täuschung«: »denn sonst kann ein Mann mit einer Frau . . . die »größten Handlungen ungestraft vornehmen . . .«. (Man behøver blot at rette »einer« til »seiner«).

Se nu Mittermaier i S.-P. S. 12, anført foran S. 130 Note 1.

²⁾ Udhævet af mig.

»to be prostituted to another«¹⁾). Se ogsaa samme Forfatter S. 264 (ang. »abduction«, ø: Bortførelse): »... because »she was in the lawful possession of her husband«, samt Archbold (S. 30): »that the law presumes a coercion »from the matrimonial subjection of the wife to her husband«²⁾. Først i 1904 vover Stephen (S. 208 Note 1) at røre ved et, omend meget vigtigt, Yderpunkt, idet han, anførende Ophavsmanden til den paagjældende Regel i den engelske common law, udtaler: »Hale's reason is that the »wife's consent at marriage« (!) »is irrevocable. It may be »doubtful however, whether the consent is not confined to »the decent and proper use of marital rights«³⁾. If a man »used violence to his wife under circumstances in which »decency or her own health and safety required or justified »her in refusing her consent, I think he might be convicted »at least of an indecent assault«, ø: i det mindste for, hvad der nærmest svarer til de i Strfl. §§ 176 og 185 ommeldte Handlinger. Og ligeledes synes herefter ogsaa Foretagelsen af

---

¹⁾ En saadan Ret har Manden vist efter orientalsk Ret, ialfald Oldtidens, saa paa dette Punkt er engelsk Ret virkelig halsbrækkende moderne. Vilde man anse det for mærkeligt, at man overhovedet kunde discutere, hvorvidt en Mand virkelig havde Ret til at tvinge sin Hustru til Samleie med Andre m. m., turde man maaske kunne gøre gjældende, at det er lige saa mærkværdigt, at man i det 19--20 Aarhundrede er nødt til overhovedet at indlade sig paa nærmere at begrunde, at en Ægtemand ej heller selv har Ret til et fremtvunget Samleie med sin Hustru.

²⁾ Jfr. ogsaa forskellige Dommeres Motiveringer i den i Z Bd. 10 (1890) S. 417 anførte (og paa Tysk oversatte) Sag R. v. Clarence 22 Q. B. D. 23, særlig (S. 421) Smith: »durch die Heirat bewilligt die »Gattin, dass ihr Ehegatte seine ehelichen Rechte ausüben kann« og Hawkins-Field: ». . . das Recht, welches einem Gatten durch die »Heirat zukommt . . . ist ein unwiderrufliches zum fleischlichen Verkehr, solange die gewöhnlichen Verhältnisse, durch diesen Kontrakt herbeigeführt, zwischen den Ehegatten existieren. Das wäre denn auch »der Grund, weshalb ein Gatte seine Gattin nicht notzüchtigen kann . . . »Der Gatte hat ein Recht auf den Körper seiner Gattin . . .«.

³⁾ Igen Ægtemandsrettighederne!

saadanne Handlinger efter Omstændighederne at maatte kunne straffes.

At ifølge fransk Ret en Ægteemand ikke kan begaa Voldtægt mod sin Hustru, vil ikke forundre, naar man erindrer, at den orientalske Opfattelse af Kvinden og hendes Stilling, særlig ogsaa i Ægteskabet, intetsteds hersker mere livskraftigt end netop i Frankrig (og de andre romanske Lande). Det forekommer næsten revolutionært, naar *Garçon* tager til Orde for, at Hustruen ikke ganske prisgives »Ægteherrens« brutale Svinerier, se saaledes S. 854 (Nr. 113): »Nous avons dit, que le viol n'était pas punissable, lorsqu'il était commis par le mari. Mais si le mariage a pour but l'union de l'homme et de la femme¹⁾ et si les devoirs qu'il impose, la cohabitation, l'obéissance de la femme envers le mari« (!) »établisent entre les époux des rapports intimes et nécessaires« (?!) »il ne s'ensuit pas cependant que la femme cesse jamais d'être protégée par les lois²⁾ ni qu'elle puisse être forcée à subir des actes contraires aux fins légitimes de mariage«. Dog svækkes Beundringen for et saa fremskredent Standpunkt i nogen Grad ved den efterfølgende Sætning: »Le mari, qui use des violences pour commettre des actes contre nature sur sa femme se rend donc coupable d'attentat à la pudeur«; herefter synes Hustruen nemlig kun beskyttet mod »Omgængelse mod Naturen«, og Beskyttelsen er derhos vistnok kun »§ 185« og ikke »§ 176«. Men det er dog altid mere end den »moderne« norske Straffelov af 1902, der ganske prisgiver Hustruen, jfr. ovfr. S. 129 og ndfr. S. 161—62.

1. Som det vil ses, ere »Ægtemandsrettighederne« almindelig anerkendte. De forudsættes ikke blot af de Forfattere, der som *Stephen* anbefaler Begrænsninger af dem, men ere ogsaa særdeles vel forenelige med

¹⁾ Et noget primitivt Standpunkt, hvis der da kun tænkes paa den sanselige Side.

²⁾ Det er jo altid noget, at Hustruen ikke ganske stilles uden for Lov og Ret. Meget værd er Beskyttelsen dog ikke.

Anskuelsen om, at de »utugtige« (eller ialfald de »anomale«) Handlinger kunne begaaes i Ægteskabet. Udøvelsen af den Slags Handlinger betragtes nemlig som stridende mod Ægteskabets Formaal¹⁾ eller ialfald som liggende uden for de ved dette Formaal afstukne Grænser, og Ægtemandsrettighederne have kun inden for disse.

Men, idet der saaledes ogsaa ud fra det paa disse Rettigheder hvilende almindelige Standpunkt kan u d s k i l l e s v i s s e T i l f æ l d e, hvor Ægteskabet ikke danner et Dække for Mandens Overgreb, blive alle saadanne Tilfælde at omtale nærmere, forinden der kan skrives til Behandlingen af Spørgsmaalet om Ægtemandsrettighedernes Berettigelse i dets Renhed:

For det første kan man altsaa erkende ialfald visse »u t u g t i g e« H a n d l i n g e r s Straffbarhed, fordi deres Udøvelse ligger uden for eller endog er i Strid med Grundlaget for de nævnte Rettigheders Anerkendelse. Om man her kan ramme alle »utugtige« Handlinger eller kun nogle og da navnlig de »anomale« Handlinger, er tvivlsomt. Det maatte i denne Henseende vistnok antages, at, hvis Ægtemandsrettighederne vare berettigede, maatte Manden ogsaa have Ret til mod Hustruens Villie at udøve de i naturlig Forbindelse med Samleiet staaende Akter; men paa den anden Side kunde det Strafbare Omraade næppe indskrænkes til de »anomale« Handlinger. Iøvrigt er det formentlig unødvendigt at gaa nærmere ind herpaa, da de »utugtige« Handlingers Straffrihed, ialfald for Ægtemandsrettighedernes Vedkommende, staaer og falder med Samleieudøvelsens.

Spørgsmaalet angaaer altsaa væsentlig Samleieforbrydelserne og da først og fremmest Voldtægtsbegrebets Anvendelighed.

Det er endvidere givet, at Ægtemandsrettighederne forudsætte et ialfald bestaaende Ægteskab, og Voldtægtsbegre-

¹⁾ Jfr. f. Ex. Garçon: »fins légitimes de mariage«, hvorved i Alm. forstaaes: Samleiet og Slægtsforplantningen (d. v. s. Mandens Interesse heri).

bet anses da ogsaa i Alm. for anvendeligt i Tilfælde af Skilsmisse¹⁾, derimod ikke i Tilfælde af Separation eller faktisk Adskillelse: a) da Voldtægt anses udelukket i Ægteskabet og b) dette bestaaer indtil Skilsmissen. Denne Begrundelse forekommer dog noget vel formalistisk, og Ægtemandsrettighederne kunne sikkert ogsaa opfattes som *f o r u d s æ t t e n d e* et faktisk Samliv mellem Ægtefællerne, saaledes at man ogsaa ud fra dette Standpunkt anerkendte Voldtægtsbegrebets Anvendelighed i Tilfælde af Separation og faktisk Adskillelse²⁾. Der er for det første ingen Grund til i denne Henseende at sondre mellem disse to Tilfælde, idet Manglen i sidste Tilfælde af den ved Separationen stedfindende offentlige Akt ikke paa nogen Maade berører Ophævelsen af Samlivet og Ægtefællernes Fjernelse fra hinanden og fra det fælles Hjem; og dernæst gøre disse sidste Momenter sig ikke mere gældende i Tilfælde af Skilsmisse end i Tilfælde af Separation og faktisk Adskillelse, saa længe disse Forhold bestaa. Desuden maa det vel mærkes, at en Ægtemand, der under de nævnte Forhold tvinger sin Hustru til Samleie, *e n t e n* gør det for at hævne sig, *e l l e r* for at bryde Separationen (eller af begge Grunde); saaledes at Udelukkelsen af Voldtægtsbegrebets Anvendelighed i noget af disse Tilfælde blot aabner den mandlige Part en nem og behagelig Adgang til at bryde Separationen eller dog ialfald til at tage en god og billig Hævn. Dette turde dog være et Moment af Betydning, ialfald for en moderne Lovgivning, der ønsker at yde et virkeligt Værn mod brutale Overgreb. Endelig ville formentlig ogsaa de Forfattere tage Afstand fra en saadan yderlig gaaende og ganske ydre Side af Ægtemandsrettighederne, der som *S t e p h e n* endog ville beskytte Hustruen i Samlivet, nemlig mod Ægtemandens Misbrug af disse Rettigheder.

¹⁾ Selv Weisbrod udtaler sig mod en — nu forhaabentlig forladt — Anskuelse i modsat Retning i Østrig.

²⁾ Saaledes ogsaa Bentzon S. 94, der dog vistnok gaar ud fra Kønssædeligheds-Standpunktet, se ndfr. under 2 (S. 148 ff.).

At man heller ikke under Samlivet bør prisgive Hustruen, kan nemlig til en vis Grad ogsaa anerkendes ud fra Ægtemandsrettighedernes Standpunkt, jfr. navnlig den foran S. 133 anførte Udtalelse af Stephen, hvori han udtrykker sin Tvivl, om ikke Hustruens Samtykke maa anses begrænset til »the decent and proper use«. Som Omstændigheder, der kunne medføre en Vægringsret for Hustruen, nævnes »decency or her own health and safety«; man tænke sig f. Ex. Tilfælde, hvor en Mand vilde tvinge sin Hustru til Udøvelse af Samleie under Forhold, hvor saadant var forargeligt ¹⁾, eller naar hun var syg, eller han var befængt med en farlig og smitsom Sygdom. Men man tænke sig nu endvidere Tilfælde, hvor Manden lider af Sygdomme, der ikke rumme Fare for Hustruens Helbred eller Sikkerhed, at han er drukken o. lgn. Selv ud fra Ægtemandsrettighederne maa man dog — ialfald naar de allerede undergives de foran anførte Begrænsninger og ikke opfattes som absolute — kunne naae til at anerkende Hustruens Ret til at nægte Samleie i alle Tilfælde, hvor dette, uden at medføre Fare for hende selv, kunde have skadelig Virkning for Afkommet; forsaavidt altsaa ogsaa i Tilfælde af, at Manden er beruset.

Videre kan man imidlertid ikke komme ud fra Ægtemandsrettighederne. Hvor Samleiet ikke medfører Fare enten for Hustruen selv eller Afkommet, skulde Manden altsaa have Ret til at tvinge hende dertil, selv om Samleie med ham efter Omstændighederne maatte være hende nok saa modbydeligt; for ikke at tale om de Tilfælde, hvor hendes Kærlighed til og Hengivenhed for Manden er ophørt og hun maaske endog betragter Samleie med ham som en Nedværdigelse.

¹⁾ Ikke nødvendigvis, men dog ogsaa, »offentlig Forargelse« vækkende.

Det kan iovrigt bemærkes, at, hvis Hustruens Nægtelse ikke har Hensyn til selve Samleieudøvelsen som saadan, vil der ikke foreligge Samleieforbrydelse, hvorimod der efter Omstændighederne kan blive Spørgsmaal om andre Angreb paa Kønsheden. Men dette er ikke noget særligt for »Ægteskabstilfældenes« Vedkommende.

For det er jo netop Kærnen i Ægtemandsrettighederne, at der ikke tages det ringeste Hensyn til, hvad Hustruen anser rigtigt, hvad hun føler og hvad hun vil. Tværtimod, hendes Mening ignoreres fuldstændig, hendes Følelser og Følelsesliv trampes under Fødder, og hendes frie Villie og personlige Frihed anerkendes overhovedet ikke.

Som foran S. 129 antydet, er det nemlig ogsaa meget tvivlsomt, om man, naar Ægtemandsrettighederne anerkendes, kan straffe de anvendte Tvangsmidler som saadanne. Enten har Manden Ret til Samleie, og saa kan jeg ikke indse, hvorfor han ikke skulde kunne tvinge denne Ret igennem ¹⁾, eller han har ikke en saadan Ret, og i saa Fald indeholder Fremtvingselen en Krænkelſe af Hustruens Kønſfrihed. Dette sidste kan særdeles vel forenes med, at man anerkender en Ret for hver af Ægtefællerne til Samleie i den Forſtand, at Nægtelſe af Samleie berettiger den anden Part til Skilsmisse, idet en væsentlig Forudsætning for Ægteskabet er bristet. Thi en saadan Ret til Samleie, for begge Ægtefæller over for hinanden, er noget ganske andet end en særlig Ret for Manden, der skulde følge af et Herredømme over og Besiddelse af Hustruen og hendes Person (Legeme).

Det maa nu allerede paa Forhaand fremhæves, at Anerkendelsen af Ægtemandens Herredømme over Hustruen, særlig hans Ret over hendes Person, og Hustruens hele eller delvise Prisgivelse Mandens Forgødtbefindende ikke passer i det moderne Samfund og navnlig er i den mest uforsonlige Strid med et af dettes fundamentale Principper, for ikke at sige selve Fundamentet for det moderne Samfund, nemlig Princippet om Individernes personlige Frihed (Selvstændighed og Ukrænkelighed), hvorefter der navnlig heller ikke anerkendes nogensomhelst Ret for en Person over en An-

---

¹⁾ Det Urimelige ligger ikke i, at Benyttelsen af Tvangsmidlerne ikke straffes, men i, at der overhovedet anerkendes en Ret som den nævnte.

den, end ikke i saadanne Tilfælde, hvor en Person frivillig underkaster sig en Andens Herredomme.

a. Ægtemandsrettighederne kunne imidlertid heller ikke udledes af Ægteskabets Væsen, ialfald ikke efter den nu almindelige Opfattelse af Ægteskabet.

Forudskikkes maa her den Bemærkning, at, naar det hos nogle af de foran anførte Forfattere hedder, at Hustruen ved Ægteskabets Indgaaelse gaaer ind paa, at Manden udover sine ægteskabelige Rettigheder o. Ign., ligger der heri en aabenbar »petitio principii«, idet dette ialfald kun vilde være rigtigt ¹⁾, hvis Ægteskabets Væsen hjemlede disse Rettigheder; men det er jo netop Spørgsmaalet.

Hvad er da »Ægteskabets Væsen«? Ægteskabet kan med en de fleste Retsforfatninger nogenlunde omfattende Definition siges at være: en Forbindelse mellem Mand og Kvinde, hvis Formaal er et paa Livstid tilsigtet, ialfald mere vedvarende Samliv i aandelig, materiel og kønslig Henseende, indgaaet paa en vis lovformelig Maade, hvis Iagttagelse medfører, at Forbindelsen undergives forskellige i Retsanordningen hjemlede Retsvirkninger. En saadan lovformelig indgaaet Forbindelse er en Retsinstitution, og i Stedet for Ægteskabets Væsen burde man maaske snarere sige: Ægteskabsinstitutionens Væsen.

Det er nu indlysende, at Ægteskabets Retsvirkninger afhænge af dets Formaal, saaledes som dette til enhver Tid opfattes, at Opfattelsen af Ægteskabets Formaal igen afhænger af enhver Tids Anskuelse paa de mest forskelligartede Omraader, men navnlig om Kønnenes Stilling indbyrdes og i Samfundet og om selve Samfundsforholdene, særlig Individets Stilling i Samfundet og over for Staten, Familieforholdenes Betydning o. s. v., eller med andre Ord af enhver Tids Anskuelse paa de intersexuelle, sociale, religiøse, constitutionelle, økonomiske m. fl. andre Omraader, samt at Op-

---

¹⁾ Og det vilde det ikke engang være, idet sikkert overmaade mange unge Piger kun har en dunkel Anelse om, hvad det egentlig er, de indlade sig paa.

fattelsen af Ægteskabets Formaal og dermed af dets Væsen og Virkninger skifter med de forskellige Tiders Anskuelse paa disse Omraader. D. v. s.: der gives ikke noget for alle Tider fastslaaet Begreb om Ægteskabets Væsen; og Retsvirkninger, som man maaske i umindelige Tider har betragtet som naturlige Følger af Ægteskabet, maa derfor forkastes, naar de ikke længere følge af eller maaske endog ere i Strid med Ægteskabets Væsen, saaledes som dette opfattes paa Grundlag af de forandrede Samfundsforhold.

Ægtemandsrettighederne ere nu netop en af vore ærværdigste Oldtidslevninger. De stamme fra den Tid, da Despotiet herskede i Staten, Slaveriet i Samfundet og Kvinderne i Virkeligheden ogsaa vare Slavinder, der tilhorte Faderen, indtil han solgte eller — senere — afstod dem til Ægtemanden, og hvis væsentligste Bestemmelse var at føde denne Born og iøvrigt tjene ham enten som Arbejdskraft eller til Luxusgenstand.

Medens nu efterhaanden Despotiet afløstes af Enevoldsmagten og Slaveriet af Livegenskab o. lgn. med Tillæg af Neger-slaveri, rykkede Kvinderne forsaavidt ogsaa opad, som de udløstes af Stillingen som henholdsvis Faderens og Mandens Slavinder. Men de betragtedes dog stadig som værende lavere staaende og Mændene underordnede, særlig i Ægteskabet, hvor Ægtemandsrettighederne holdt sig ganske uanfægtede, omend i en efter Tiderne noget formildet Form: Ægtemanden havde saaledes, foruden Retten paa det konslige Omraade, Ret til at revse Hustruen, til at spærre hende inde og i det Hele taget til at udøve Enevoldsmagten inden for sit lille Omraade paa lignende Maade, som han her tidligere kunde optræde som Despot. Aarsagerne hertil vare mange: For det første den nævnte forfatnings- og samfundsmæssige Baggrund, der ligesom den foregaaende Periode var som skabt til at afspejle sig i og præge alle Forhold; dernæst religiøse Grunde, særlig Budet om, at Hustruen skulde være Manden lydige og underdanige, og Idéen om de med mange Born velsignede Ægteskaber (Forpligtelsen til at formere

sig); endvidere økonomiske Grunde, f. Ex. Opfattelsen af Kvinderne som uegnede til at varetage deres egne Anliggender og navnlig det i Ægteskabet endnu i vor Tid herskende Forsørgelsesprincip, der naturligvis afføder den største Afhængighed for Hustruen over for Manden, m. m. Ægteskabets Formaal var da, for Hustruens Slægtinge — om hendes egen Mening var der Ingen, der spurgte, — at faa hende for-
sørgt, helst i et »anstændigt« Ægteskab, og for Manden at skaffe sig en Kvinde, der kunde passe hans Hus, føde ham Born og tilfredsstille hans sanselige Lyster.

Saa styrter Enevoldsmagten sammen, Livegenskabet og beslegtede Forhold ophæves, Negerlaveriet afskaffes og, først og fremmest, den personlige Frihed fastslaaes som Grundprincip i de fleste europæisk-amerikanske Folkesamfund; det borgerlige Ægteskab begynder tillige at vinde Indpas og Ægteskabets religiøse Betydning at tabe sig. Hvad sker der da med Hensyn til Kvindernes Stilling? I Begyndelsen saa godt som Intet; Mændenes Begejstring for den personlige Frihed og statsborgerlige Rettigheder har vist en mærkelig Tilbøjelighed til at afsvales, saasnart det begynder at dreje sig om Kvindernes Ret; særlig da, naar Anerkendelsen af denne vil gaa ud over, hvad Mændene nu engang har vænnet sig til at betragte som deres Rettigheder. I umindelige Tider havde Mændene hersket fuldstændig i egen Interesse, uden at der havde været blot Tale om Kritik, og med en enestaaende Stædighed og uden synderlig Kræsenhed i Valget af Midlerne klyngede de sig nu lige fra første Færd uden Skrupler til deres »Rettigheder«, selv om disse saa ogsaa vare Udtryk for den raaeste og modbydeligste Tankegang. Saaledes ogsaa Ægtemandsrettighederne, med Hensyn til hvilke man stadig tog sin Tilflugt bl. a. til de forskellige Religioners nogenlunde ensartede Bud om, at Hustruen skal være Manden lydige og underdanig; for mange Ægtemænd er dette det eneste af Vielsesformularen, som de erindre, saa at sige deres hele Religion. Dertil kom, at Hustruens økonomiske Afhængighed vedblev at bestaa og ligeledes den Ringeagt,

der trods alle smukke Talemaader findes hos Gennemsnittet af Ægtemænd, og Mændene overhovedet, for det Arbejde, som Hustruen yder i Hjemmet; ligesom Mandens Eneraadighed i alle Familieanliggender, navnlig ogsaa med Hensyn til Børnene, ansaaes for den eneste Ordning af Forholdet, idet man mente, at kun En kunde raade og at dette da maatte blive Manden, dels som Forsorger, dels fordi det nu engang var blevet ham.

Det er først ved Omvæltningerne i de sociale Forhold, at Fordringerne om en gennemgribende Ændring af Kvindernes Stilling, baade i det indbyrdes Forhold mellem dem og Mændene, og da særlig i Ægteskabet, og i Forholdet til Staten, opnaa den fornødne Vægt for overhovedet at kunne gøre sig gældende. Ved disse sociale Omvæltninger drives nemlig Kvinderne i væsentlig anden og højere Grad end tidligere ud i Kampen for Tilværelsen, hvorved deres Selvstændighed udvikles og baade deres og Mændenes Øjne aabnes, dels for de urimelige Skranker, der hidtil paa alle Sider have holdt dem indestængt, dels for deres Værd som selvstændige Medlemmer af Samfundet og Staten; samtidig hermed synes det saa ogsaa, som om den gifte Kvindes Arbejde og Virksomhed begynder at blive virkelig respekteret, navnlig saaledes, at hendes Arbejde med Hjemmets Opretholdelse anses lige saa betydnings-, ansvars- og værdifuldt som Mændenes økonomiske Understøttelse. Udviklingen gaaer ogsaa i Retning af at anerkende Hustruen som ligeberettiget med Manden og som medraadig over alle Hjemmets Anliggender. Idet man nu ser Ægteskabets Formaal i et vedvarende Samliv i aandelig, materiel og kønslig Henseende, kommer man derhos mere og mere til ogsaa at lægge Vægten paa den aandelige Side og ikke udelukkende paa den kønslige Side. Selvfølgelig spiller denne en stor Rolle; men den er for det første ikke den eneste Side og dernæst i det lange Løb — navnlig i Tilfælde, hvor det gode Forhold mellem Ægtefællerne bestaaer — end ikke den vigtigste Side. Det er netop her de fælles

Interesser, der give Samlivet dets Indhold og danne det blivende og bærende Grundlag i Ægteskabet.

Selv om man udelukkende vilde holde sig til den kønslige Side af Ægteskabet, indser jeg iøvrigt ikke, hvorledes man egentlig vil begrunde Ægtemandsrettighederne — nu da de Samfundsforhold, der i sin Tid medførte deres Anerkendelse, ere blevne saa grundig omkalfatrede som sket. Hvad betyder nemlig Ægteskabet for den kønslige Sides Vedkommende?

For at besvare dette Spørgsmaal maa det erindres, at der i og for sig ikke er Spor af Forskel mellem kønsligt Samkvem i og uden for Ægteskabet. Det sidste er imidlertid ifølge de positive Lovgivninger og nedarvede Anskuelser — med Rette eller Urette — ikke alene underkastet Ulemper i mange forskellige Henseender, socialt, selskabeligt o. s. v., men medfører særlig for de under saadant Samliv fødte Børn en saa ugunstig Stilling i Forhold til den, der tilkommer Børn fødte i Ægteskab, at man næsten kan sige en Undtagelsesstilling. Idet den kønslige Side af Ægteskabet saaledes er ganske analog med det, ialfald mere vedvarende, kønslige Samkvem uden for Ægteskabet (jfr. f. Ex. »Samvittigheds-Ægteskab«), medens saadant kønsligt Samkvem paa den anden Side er forbundet med de nævnte Onder, betyder Ægteskabet, for den kønslige Sides Vedkommende, i Virkeligheden kun: »det blaa Stempel« paa det kønslige Samkvem. At Ægteskabet indgaaes med det kønslige Samkvem for Øje, er ubestrideligt, og ligeledes, at Udøvelsen af dette Samkvem, som foran S. 138 nævnt, er en saa væsentlig Forudsætning, at en Nægtelse heraf under visse Omstændigheder kan medføre Ret til Skilsmisse. Dette er imidlertid fuldt ud foreneligt med den her hævdede Opfattelse af Ægteskabet fra den kønslige Side set, nemlig: En Overenskomst om at legalisere det mellemkønslige Samkvem; hvori vel ligger et Løfte om Udøvelse af saadant Samkvem, men sandelig ikke noget ubetinget og uigenkaldeligt Løfte herom.

Til Ægtemandsrettighederne kunde man kun komme,

hvis man i Ægteskabet saae en Overenskomst, hvorved den kvindelige Part, lige rent ud sagt, solgte sit Legeme til Afbenyttelse ad libitum. Men en saadan Opfattelse af Ægteskabet er det dog vel i vore Dage ikke fornødent nærmere at imødegaa. Det skal blot fremhæves, at den vilde virke ganske nedbrydende paa Ægteskabsinstitutionen, og at Ægtemandsrettighedernes Anerkendelse derfor ikke blot ikke følger af Ægteskabets Væsen, selv for den kønslige Sides Vedkommende, men tillige undergraver selve denne Institution. I Forbindelse hermed kan ogsaa bemærkes, at Anerkendelsen af en Ret for Manden som den i de nævnte Rettigheder liggende stiller Hustruerne paa et væsentligt Punkt ugunstigere end de Kvinder, der indlade sig i kønsligt Samkvem uden for Ægteskab, og derfor nemt vilde kunne bevirke en Tilbøjelighed hos Kvinderne til at erstatte det lovformelige Ægteskab med »Samvittigheds-Ægteskaber« o. Ign. ¹⁾).

Forinden man forlader den rent kønslige Side af Ægteskabet, maa tilføjes, at det ikke forandrer Sagen, om man vil søge at »forædle« denne Side ved, i Overensstemmelse med det religiøse Bud om Forpligtelsen til Slægtens Formering, som Ægteskabets Formaal at lægge Vægten paa Forplantningen, ø: Mandens Forventning og Attraa efter at se sin Slægt fortsat videre gennem sit Afkom ²⁾). For det første er denne Forventning og Attraa nærmest construeret »for Tilfældet«, idet det næppe er et saa særlig stort Antal Mennesker, ialfald netop blandt Mændene, der ved Indtrædelsen i Ægteskabet just have Barneavlingen og Slægtsforplantningen for Øje ³⁾). Og dernæst vilde det være ganske uberettiget

¹⁾ Ligesom sikkert ogsaa et ikke ringe Antal »borgerlige Ægteskaber« maa tilskrives Vielsesformularernes Indskærpelse af Lydigheds- og Underdanighedsbudet.

²⁾ Findes hos udenlandske Forfattere, dog maaske mindre ved det her omhandlede Spørgsmaal end ved Behandlingen af »Forbrydelser« som Fosterfordrivelse, jfr. f. Ex. Dorn S. 53 og 55.

³⁾ For de Mænd, der virkelig maatte have Interesse i at se deres Slægt forplantet, gives der jo desuden i mange Tilfælde et ganske overordentligt simpelt Mittel, ialfald under de endnu bestaaende Samfunds-

at lægge Vægten paa en saadan Mandens Forventning og Attraa, ialfald bortset fra Spørgsmaalet om Skilsmisse. Thi det væsentlige er her den Ret, som Hustruen, der er underkastet bl. a. Svangerskabets og Fødsels Besværigheder og Lidelser, maa have til at nægte at underkaste sig disse, samt den Interesse hun, til hvem Børnene dog naturligt hører, maa have i ikke f. Ex. at bringe et elendigt Afkom til Verden. Men denne Hustruens Ret og Interesse taler netop ganske afgørende mod Anerkendelsen af Ægtemandsrettighederne.

Og ethvert Grundlag herfor forsvinder ganske, naar man har for Øje, at Ægteskabets Formaal ikke blot er Samleiet (særlig: Mandens Ret til at udøve det) eller Slægtsforplantningen eller i det Hele taget den kønslige Side alene, men det alle Ægteskabets Sider omfattende og især paa de fælles Interesser byggede vedvarende Samliv:

Med Idéen om et saadant Samliv ere Ægtemandsrettighederne ganske uførenelige. I deres Renhed betyde de jo: Mandens Ret til at tvinge Samleiet igennem mod Hustruens Villie, hvor modbydeligt og nedværdigende det end er for hende; de ere altsaa Udtryk for den mest egoistiske Mandensinteresse og det mest ondartede Despoti fra Mandens Side. I et Ægteskab, hvor Manden virkelig tvinger denne sin Villie igennem — eller, som det jo nu sædvanligt er Tilfældet, Hustruen giver efter i Følelsen af sin fuldstændige Retsløshed — er Samlivets Værdi lig Nul, og en saadan Tvang af den ene eller anden Art vil kun virke yderligere ødelæggende og opløsende i Ægteskabet. Med den Slags Vrængbilleder af et Ægteskab kan denne Institution dog næppe heller være tjent.

---

forhold: De kunne blot anerkende deres uden for Ægteskab fødte Børn i Stedet for som nu, saa vidt det efter de positive Lovgivninger staaer dem aabent, at ignorere deres Existens.

Men det er netop Sagen, at denne, i Virkeligheden ganske utrolige og unaturlige, Ligegyldighed hos de fleste Mænd for dette deres Afkom og dets Skæbne saa tydeligt som noget viser det Hykleri, der ofte ligger bag ved »Forplantnings-Argumentet« brugt til Fordel for Mandens Ret.

b. Foruden at Ægtemandsrettighederne saa langt fra kan siges at følge af Ægteskabets Formaal, at de endog stride derimod og i deres Udøvelse ville modarbejde dette, er Ægteskabets despotiet endvidere, dels i Strid med den moderne Statsidé, dels virker det ganske demoraliserende, baade i og uden for Ægteskabet:

Medens det kun var consequent, naar en despotisk (eller enevældig) Statsstyrelse forgrenede sig ned i Samfundet i Smaa-Despotier, er saadannes Bestaaen ganske uforenelig med den constitutionelle Stat; det er ikke blot en Phrase, naar det siges, at man ikke kan bygge et frit Land paa de 100,000 Smaa-Despotier.

Givet er det dernæst, at Despotier virke ganske demoraliserende, baade paa dem, der herske, og paa dem, der beherskes. Og lige saa uomtvisteligt turde det være, at det i Ægteskabet — og i det Hele i Konnenes Stilling indbyrdes og i Forhold til Staten — herskende Despoti fra Mændenes Side over for Kvinderne har haft demoraliserende Virkninger for begge Køns Vedkommende. Man taler jo om særlig kvindelige Egenskaber, som Løgnagtighed, Forstillelse, Smaalighed, Uselvstændighed m. m., og om særlig mandlige Egenskaber, som Overmod, Brutalitet, Egenkærlighed, Forfængelighed, Mangel paa Selvbeherskelse m. m.; alt sammen Egenskaber af ret fremtrædende antisocial Beskaffenhed. Og lad der saa ogsaa være nogen Overdrivelse heri — adskillige af de Egenskaber, man som Regel søger at lægge Kvinderne til Last, som f. Ex. Smaalighed og Sladrelyst, forekomme saamænd i rigt Maal hos Mændene —, saa har ialfald Manddespotiet ydet de gunstigst mulige Betingelser i denne Henseende. Hvorledes dette Despoti har gennemsyret, for ikke at sige forgiftet, hele Samfundsaanden og Samfundstilstandene, kan det maaske have sine Vanskeligheder nærmere at paavise. Men iøvrigt kan vel de Fleste faa Øje for Sammenhængen, naar det gælder enkelte særlig iøjnespringende Forhold, som f. Ex. den »dobbelte Moral« og Prostitutionen med alle de dermed i Forbindelse staaende Foreteelser; navnlig

Kvindehandelen, denne det 19—20 Aarhundredes uforgængelige Hæder.

c. Endelig ere Ægtemandsrettighederne, som foran S. 138—39 nævnt, i absolut Strid med det i de moderne Stater herskende Princip om Individets personlige Frihed.

Dette Princip om Individet som fri Borger i et frit Land er jo efterhaanden, omend efter megen Nølen og Modstand, anerkendt ogsaa for Kvindernes Vedkommende, ialfald uden for Ægteskabet (og, i visse Stater, Prostitutionen!). Men særlig i Ægteskabet er det ganske fordærveligt at stille Hustruen i Underordningsforhold til Manden. Vil hun det selv, bliver det til en vis Grad hendes egen Sag, saa længe hun vil. Men et saa intimt og paa længere Sigt indgaaet Samliv som det ægteskabelige fremmes dog i Længden bedst, naar Mand og Hustru staa sammen som ligestillede Parter; f. Ex. de fælles Interesser trives næppe saa godt, hvor Forholdet har Charakteren af et Underordningsforhold. Og ligesom Contrakter, hvorved en Person underkaster sig en Andens mere vedvarende og absolute Herredømme, ere ugyldige som stridende mod Lov og Ærbarhed, saaledes er ogsaa et saadant Underkastelsesforhold i Ægteskabet i Virkeligheden ganske usædeligt. Et frit Samfund kræver ranke Rygge, ogsaa i Ægteskabet.

Under alle Omstændigheder begaaer Staten den blodigste Uret og et skæbnesvangert Fejlgreb, hvis den vil tvinge Hustruen ind i eller til at forblive i et rent og skært Underkastelsesforhold. Og naar man iøvrigt udløser Hustruen af hendes Underordning i Ægteskabet og befrier hende for Ægteskabsdespotiet, saa maa ogsaa Ægtemandsrettighederne falde. Thi opgiver man mere og mere at behandle Hustruen som umyndig og unddrager man hende mere og mere fra Mandens Værgemaal for tilsidst at anerkende hendes fuldstændige Myndighed, vilde det være ganske meningsløst, om man nægtede hende Myndigheden paa det mest fundamentale Punkt, nemlig Retten over hendes egen Person. Men det

er jo netop det, man gør, naar man anerkender Ægtemandsrettighederne. —

Ægtemandsrettighederne ere Udtryk for Ægteskabsdespotiets mest ondartede Side, og det er stridende mod sund Fornuft, naar man iøvrigt afskaffer Ægteskabsdespotiet, da netop at bibeholde det i dets værste Skikkelse. Hvor forkastelig Anerkendelsen af disse Rettigheder er, fremgaaer ogsaa af saadanne Consequenser som, at man saa ikke engang kunde straffe Anvendelsen af Tvangsmidlerne, se foran S. 138, og navnlig, at man vistnok ogsaa maatte frakende Hustruens Ret til Nødværge¹⁾, ialfald naar dette udovedes under Anvendelse af for Ægtemanden farlige Midler. Medens dette yderste Nødværge selvfølgelig er fuldt tilstedeligt, naar man anerkender Hustruens Ret og Frihed over for Manden, da et Forsøg paa Tvang fra hans Side — ialfald ved Benyttelse af de i Straffelovens §§ 168 og 169 ommeldte Midler — maa siges at medføre Fare for Liv, Helbred eller Velfærd eller betydelig Skade paa Person (L. 1. April 1911 § 17, jfr. Strfl. § 40¹⁾).

Herefter bør man absolut forkaste Ægtemandsrettighederne, idet disse ikke kunne betragtes som følgende af Ægteskabets Væsen, ja endog i højeste Grad ere i Strid med dette og med Hustruens Ret som vordende Moder — derhos ere uforenelige med de i den moderne Stat paa alle andre Omraader herskende Grundsætninger og navnlig med selve Statsidéen og Princippet om Individets personlige Frihed, ligesom de betegne en Inconsequens og Anakronisme i de moderne Samfundsforhold — samt endelig selv føre til ganske forkastelige Consequenser og virke demoraliserende baade i og uden for Ægteskabet.

2. Med Ægtemandsrettighederne falder det paa Ægteskabets Væsen støttede Hovedforsvar for Udelukkelsen af Kønsfrihedsforbrydelsernes Begreb i Ægteskabet. Tilbage bliver da det ikke mindre uholdbare »K ø n s u s æ d e l i g-

¹⁾ Se f. Ex. Bornemann S. 175 (foran S. 128): » . . . hvad hun ei er berettiget til at nægte . . . «.

h e d s - S t a n d p u n k t«, der jo gaaer ud paa, at der vel foreligger et Overgreb fra Mandens Side — hvorfor eventuelt benyttede Tvangsmidler straffes som saadanne —, men ikke noget konsusædeligt Overgreb, da der, bortset fra de nedenævnte Undtagelsestilfælde, ifølge Ægteskabets Væsen ikke kan være Tale om Konsusædelighed i Ægteskabet, og Konsfrihedsforbrydelserne, hvis Strafbarhed netop skyldes det Konsusædelige, derfor miste denne deres strafbare Charakter, naar de foretages i Ægteskabet.

Ogsaa her kan der ud fra selve Standpunktet ske tilsvarende U d s k i l l e l s e r som foran under 1.:

For det første er der de antydede U n d t a g e l s e s t i l f æ l d e, idet der gives Handlinger, der netop ud fra den anførte Anskuelse om Ægteskabets Væsen maa betragtes som konsusædelige ogsaa i Ægteskabet, jfr. bl. a. M i t t e r m a i e r s foran S. 131—32 anførte U d t a l e l s e S. 104 (»... was.. »als »Unzucht«, d. h. die Sittlichkeit verletzend in der Ehe »gilt«), altsaa navnlig anomale Handlinger. Det blev da hovedsagelig Samleieudøvelsen og de dermed i Forbindelse staaende kønslige Handlinger, hvorom det skulde gælde, at deres Foretagelse i Ægteskabet ikke var konsusædelig og derfor ikke kunde straffes som Konsfrihedsforbrydelse.

Dernæst vil man vel ogsaa antage, at Forudsætningen for, at Ægteskabet kan betage de her i Betragtning kommende Handlinger deres konsusædelige Charakter, er et v i r k e l i g t S a m l i v i Ægteskabet, og at derfor ikke blot Skilsmisse, men ialfald ogsaa Separation maatte ændre en saadan Virkning af Ægteskabet. Saaledes B e n t z o n S. 94: »...¹⁾). Er Samlivet derimod ophævet, er Spørgsmaalet »tvivlsomt; men i alt Fald forsaavidt Hustruen har haft en »af Retsordenen anerkendt Grund til at afbryde Samlivet »maa hun vistnok nyde samme Beskyttelse over for Manden »som over for enhver anden. Hvis Samlivet er hævet ved »lovformelig Separation, kan dette ikke være tvivlsomt«.

¹⁾ Se foran S. 129.

Derimod kan man her næppe komme til nogen Begrænsninger, særlig heller ikke for Samleiedøvelsens Vedkommende, da Samleiet jo er lige meget eller lige lidt konsusædeligt, hvad enten det f. Ex. foretages under Forhold, der ere farlige eller skadelige for Hustruen eller Afkommet, eller ej. —

Forsaavidt vilde dette Standpunkt altsaa føre til, at Hustruen prisgaves i større Udstrækning end ud fra Ægtemandsrettighederne. Paa den anden Side vilde Tvangsmidlernes Strafbarhed dog yde hende nogen Beskyttelse i alle saadanne Tilfælde, hvor de anvendte Midler kunde straffes som saadanne.

Det maa nu strax bemærkes, at, skøndt Begrundelsen her ikke vilde være saa stødende, vilde Resultatet dog i det Store og Hele blive det samme, som hvis Ægtemandsrettighederne anerkendtes. Det mod disse foran under 1. anførte har derfor i Virkeligheden samme Gyldighed over for det her omhandlede Standpunkt, der dog i det væsentlige faktisk vilde stille Ægtemanden, som om han havde en Ret over Hustruen.

Særlig gælder det ogsaa her, at de Resultater, man kommer til ud fra dette Standpunkt, i Virkeligheden ere i Strid med Ægteskabets Væsen. Og vil man saa paaberaabe sig, at det jo er Ægteskabets Væsen, der er Grundlag for Konsusædeligheds-Standpunktet, er Sagen netop den, at man i Virkeligheden ikke fra Ægteskabets Væsen kan komme til, at Ægteskabet udelukker Konsusædeligheden af de kønslige Akter, der foretages i dette. Men, selv om saa var, vilde dette dog være uden Betydning for Spørgsmaalet om Kønshedsforbrydernes Strafbarhed, da Grunden til denne ikke er Konsusædeligheden, men Krænkelsen af Kønsheden.

Hvad nu det første Punkt angaaer, udtaler jo G o o s (som foran S. 128—29 anført) S. 384—85, 5°, at »Samleje i Ægteskabet er sædeligt«. Dette er imidlertid ganske urigtigt, naar Samleiet f. Ex. er fremtvunget; et saadant Samleje er netop

usædeligt som stridende mod det af nævnte Forfatter selv, S. 372, fremhævede Grundprincip for disse Forhold, nemlig: » . . . kun den frie Hengivelse i det frit indgaaede Ægteskab »er sædelig«. Kan man end i denne Henseende frafalde Kravet om Ægteskabets frie Indgaaelse, er Fordringen om den frie Hengivelse ganske absolut, og et Samleie, der strider mod denne Fordring, er derfor fuldkommen usædeligt ¹⁾; det samme gælder selvfølgelig ogsaa de »utuglige« Handlinger. Sammenhængen er den, at Spørgsmaalet: »sædelig — usædelig« i Virkeligheden ikke alene afhænger af, om de paagjældende Akter udøves i Ægteskab eller ej, men tillige og navnlig af, om de udøves mellem frit indvilligende Parter. D. v. s., selv om man vedblivende vil hævde, at kønsligt Samkvem uden for Ægteskab ikke kan være sædeligt, maa det ialfald fastholdes, at »sædeligt i Ægteskabet« er kun det frit indvilligede; hvorfor man ikke heller behøver at anstille nogen- somhelst Undersøgelse af, hvad (o: hvilke Akter) der »egentlig er Sædeligheden krænkende i Ægteskabet«. En modsat Anskuelse vilde bygge paa det alene af Ægteskabets Indgaaelse afhængige Konsusædeligheds-Begreb, der i vor Tid er ganske uholdbart.

Ialfald, og det er Kærnen i Sagen, er Kønsfrihedsforbrydelsernes Begreb jo i Virkeligheden ganske uafhængigt af, hvorvidt de paagjældende Handlinger maa anses kønsuædelige eller ej. Der gives kønsuædelige Handlinger, der ikke indeholde Angreb paa Kønsfriheden (ialfald under visse Omstændigheder), og der gives Angreb paa Kønsfriheden i Tilfælde, hvor man vel efter de hidtil herskende Anskuelser vilde nægte, at der forelaa nogen Konsusædelighed. Det afgørende for de heromhandlede Forbrydelser er jo netop ikke Konsusædeligheden, men Krænkelsen af Køns-

¹⁾ Saaledes vistnok ogsaa Dorn det ndfr. S. 156 anførte Sted (S. 23): »Unsere heutige Auffassung vom Wesen der Ehe und von der Stellung »der Frau in der Ehe wird auch ein solches Verhalten stets als unsittlich verurteilen«.

friheden: Det skal dreje sig om Selvbestemmelsesretten med Hensyn til mellemkønsligt Samkvem og der skal foreligge et Indgreb af en fremmed Villie. Men begge disse Betingelser ere opfyldte, naar en Ægtemand f. Ex. tvinger sin Hustru til Samleie eller dermed i Forbindelse staaende Akter eller overhovedet til noget Forhold, der har med mellemkønsligt Samkvem at gøre. *Kønsfrihedskrænkelsen kunde kun anses udelukket i Ægteskabet, hvis Selvbestemmelsesretten led en Indskrænkning til Fordel for Manden*; men en saadan Anskuelse vilde jo være ensbetydende med en Anerkendelse af de berygtede Ægtemandsrettigheder.

Med Konsusædeligheds-Standpunktet brister enhver Mulighed for ud fra Ægteskabets Væsen at begrunde Ægtemandens Straffrihed for Angreb paa Hustruens Kønsfrihed. Iovrigt viser dette Standpunkt, hvor meningsløst og tillige fordæveligt i sine Virkninger det er, ved de heromhandlede Forbrydelser at lægge nogensomhelst Vægt paa Konsusædeligheden. —

Naar nu de positive Straffelove ikke udtrykkelig hjemle Udelukkelsen af Kønsfrihedsforbrydelsernes Begreb i Ægteskabet, er det ganske uberettiget at foretage en saadan. Thi Kønsfriheden er, som foran S. 127 nævnt, ethvert Menneskes og særlig enhver Kvindes ufortabelige og uopgivelige Ret, saaledes at der i de enkelte Tilfælde kun foreligger en Brug eller Udøvelse af Retten fra hendes Side og ikke noget Afkald¹⁾. Og jeg kan ikke se nogensomhelst anden Grund til en Undtagelse herfra til Fordel for Ægtemanden end en ganske blind Klamren sig til de fra ældgammel Tid nedarvede, nu fuldstændig forældede, meningsløse og forkastelige Anskuelser om Forholdet mellem Ægtefæller. Angreb paa Hu-

---

¹⁾ Endmindre foreligger et saadant Afkald ved Ægteskabets Indgaaelse, hvori man under alle Omstændigheder kun kan lægge et Lofte fra Hustruens Side om at ville udøve Retten til Fordel for Manden (og kun for ham).

struens Kønshedsfrihed bør derfor straffes ganske, som om de vare udøvede uden for Ægteskabet.

Ja, der er jo de »praktiske Argumenter«. Men, ganske bortset fra at disse mangle al Værd, maa det her fremhæves, at de selv i modsat Fald ikke burde kunne komme i Betragtning til paa Trods af Kønshedsfrihedens Begreb og i Virkeligheden ogsaa Ægteskabets Væsen at skabe en i Strid med moderne Samfunds- og Statsprincipper staaende Undtagelsestilstand for Ægteskabets Vedkommende, der vedblivende vilde give Hustruerne til Pris for Ægtemændenes Vilkaarlighed, Brutalitet og kønslige Udskejelser.

II. Hvad saa angaaer disse »praktiske Argumenter«, ere disse, nemlig:

1. at »Ægteskabets Fredhellighed« ikke tillader Øvrighedens Indskriden,
  2. at Paavisningen af et Overgreb i det enkelte Tilfælde kan være vanskelig, og
  3. at Straffebestemmelser for Ægteskabets Vedkommende ikke ville have praktisk Betydning,
- ved nærmere Eftersyn ikke meget værd.

Ad 3. Naar Betydningssløsheden eller den utilstrækkelige Betydning af Straffebestemmelser for Kønshedsforbrydelser i Ægteskabet paaberaabes, jfr. f. Ex. det ndfr. S. 156 anførte Sted hos Dorn (S. 23); »... der Grundsatz, nur in dringenden Fällen zu Strafdrohungen zu schreiben ...«, skulde man for det første tro, at her var Tale om at give Straffebestemmelser for en hel ny Art af Forbrydelser eller ialfald om at udvide saadanne Bestemmelser til at gælde for ganske ny opdukkende Forhold. Men saaledes stiller Sagen sig aldeles ikke. Hvad her er Tale om, er jo blot at ophæve en hidtil bestaaende Indskrænkning, og dertil er en særlig praktisk Trang ganske ufornoden. Det vilde være fuldstændig tilstrækkeligt, om der saa blot kunde paavises eet Tilfælde, hvor Indskrænkningen var forkastelig. Og for dem, der i deres Lands Straffelove ønske at se et Udtryk for Landets Culturstandpunkt, vil Op-

hævelsen af en saadan Indskrænkning alene for Skams Skuld allerede være tilstrækkelig begrundet.

Dertil kommer, at det heromhandlede Spørgsmaal netop har stor praktisk Betydning, hvorom imidlertid maa henvises til ndfr. under B. 3 (S. 159 ff.).

Ad 2. For Bevisvanskelighedernes Vedkommende maa forudskikkes den Bemærkning, at de fleste af disse skyldes Konsusædeligheds-Standpunktet, se f. Ex. Mittermaier S. 104 (foran anført S. 131—32), og derfor bortfalde med dette Standpunkt. Der behøves, som foran S. 151 omtalt, ingen Undersøgelse af, hvilke Akter der i Ægteskabet ere usædelige; det kommer alene an paa, om det foreliggende Forhold ogsaa uden for Ægteskabet vilde være en Kønshedsforbrydelse.

D. v. s., Spørgsmaalet bliver kun det konkrete, om der overhovedet foreligger et Angreb:

Her kan nu for det første mærkes, at, saaledes som vor Straffelov — ligesom de fleste Strafflove — har indskrænket disse Forbrydelsers Omraade, vil der f. T. ikke kunne tænkes at ville rejse sig synderlig vanskelige Bevisspørgsmaal. Dels fordrer Loven, at de paagjældende Handlinger skulle være foretagne under Anvendelse af Vold eller Trusler, der ialfald med Føje kunde antages at medføre Fare for den Angrebnes eget eller hendes Nærmestes Liv, Helbred eller Velfærd; dels kræver den en vis Grovhed i Handlingens Beskaffenhed, ogsaa ved de under § 185 faldende Angreb.

Men, selv om disse Forbrydelsers Omraade faaer sit begrebsmæssige Omfang, indser jeg dernæst ikke, hvorfor Bevisvanskeligheder skulde kunne hindre Anvendelsen af Straf i de Tilfælde, hvor et Angreb var indrømmet eller paa andre Maader oplyst. Desuden ville Bevisvanskeligheder forekomme paa Kønshedsforbrydelsernes hele Omraade, og man kan lige saa vel paa det her nævnte specielle Omraade som ellers overlade Domstolene Afgørelsen af, om et Overgreb i det enkelte Tilfælde virkelig har fundet Sted.

Ad 1. Med Hensyn til »Ægteskabets Fredhel-

lighed« (»die Intimität der Ehe«) maa det vel nok anses for rigtigt, at Indblanding fra Øvrighedens Side er utilstedelig mod begge Parters Villie, og forsaavidt er Ægteskabet frædhelligt. Men det synes mig en noget mærkelig Opfattelse af »Frædhelligheden«, naar man vil nægte den ene af Ægtefællerne og især den fysisk Svagere Ret til at paakalde Øvrighedens Indskriden mod den Andens Overgreb. Naar det f. Ex. hos Tyge Bang i UFR. 1894 S. 145 hedder: »Om der end.... kan tænkes Forhold mellem Ægtefæller, der vilde kunne betegnes som uterligt, vil dette dog vistnok være uden eller dog af meget ringe praktisk Interesse, da der i Betragtning af den velgrundede Utilbøjelighed, som Loven og Myndighederne have til Indblanding i Ægtefællers indbyrdes Forhold, kun undtagelsesvist og under ganske særlige Omstændigheder vil blive beordret Aktion og vistnok endnu vanskeligere idømt Straf for et saadant Forhold«, jfr. ogsaa det foran S. 130—31 anførte Sted hos Weisbrod, maa det derfor bestemt hævdes, at denne Utilbøjelighed er saa lidet »velgrundet«, at den endog er i Strid med de paagjældende Myndigheders Pligt; thi det maa vel netop være Øvrighedens (og det saavel den administrative og dømmende som den lovgivendes) Opgave at yde de Svagere et Værn over for de Stærkeres Overgreb og ikke med Hænderne i Skødet prisgive de Svage¹⁾). Her at tale om »Indblanding« er ganske uberettiget, og det, der virker »forstyrrende« og »odelæggende« i et saadant Ægteskab, er dog ikke Øvrighedens Indskriden, men Ægtefællens Overgreb.

At Ægtefællernes intime Forhold derved bringes for Dagen, er heller ikke saa forfrædeligt, naar det sker efter Begæring af en af Ægtefællerne selv. Ialfald er det jo uundgaeligt, naar en af Ægtefællerne begærer Skilsmisse.

Det er tvertimod »Ægteskabets Frædhellighed«, der, som foregaaende Side antydet og ndfr. S. 162—64 nærmere om-

---

¹⁾ Hvor ligefrem fordærlige Virkningerne af en saadan Prisgivelse kunne være, vil blive omtalt ndfr. (under B. 3) S. 162—64.

talt, netop er som skabt til at blive misbrugt af Ægtemanden til at ødelægge baade Ægteskabet og Hjemmel.

Endelig er det indlysende, at, hvis der tilkom »Ægteskabets Fredhellighed« nogensomhelst Betydning, kunde man ikke gøre nogen Forskel mellem Samleiedøvelsen og de »utugtige« Handlinger, mindst af Alt da de »anomale« Handlinger. Det er mig saaledes ganske ufatteligt, at man som f. Ex. D o r n S. 23 angaaende Voldtægt kan skrive ¹⁾:

»§ 177 bedroht nur die Nötigung zum a u s s e r e h e-
»l i c h e n Beischlaf. Nicht unter Strafe steht die Anwendung
»irgend welcher Gewalt von Seiten des E h e m a n n e s
»gegenüber der Ehefrau zur Erzwingung der — gleichviel
»aus welchem Grunde — von der Frau versagten ehelichen
»Hingebung. Unsere heutige Auffassung vom Wesen der Ehe
»und von der Stellung der Frau in der Ehe wird auch ein
»solches Verhalten stets als unsittlich verurteilen. Lediglich
»die Rücksicht auf die Intimität der Ehe und der Grundsatz,
»nur in dringenden Fällen zu Strafdrohungen zu schreiten,
»rechtfertigt die Strafflosigkeit dieser Fälle«,

naar han S. 22 angaaende »utugtige Handlinger« har udtalt:

»Beiläufig bemerkt sei, dass auch die mit Gewalt vor-
»genommenen unzüchtigen Handlungen eines Ehemannes an
»der eigenen Ehefrau unter die Strafdrohung des § 176,
»Ziff. 1 fallen — und zwar gewiss mit allem Recht«.

D o r n, der iøvrigt bestemte nok brændemærker Voldtægt i Ægteskabet, overser ganske, at »die Intimität der Ehe«, d e l s intet Værd har, hvor en saadan Handling er begaaet eller ialfald Hustruen paakalder Øvrighedens Indskriden i Anledning af en saadan Handling, d e l s, hvis den havde Værd, maatte have det lige saa godt paa S. 22 som paa S. 23.

Denne Forskel-Gøren mellem Samleiedøvelsen og de »utugtige Handlinger« er alene forklarlig, naar man ved »Ægteskabets Fredhellighed« forstaaer, at Hustruen ikke har R e t til at paakalde Øvrighedens Indskriden mod Mandens

---

¹⁾ Udhævelserne af Forfatteren.

Samleiedøvelse. D. v. s. »Ægteskabets Fredhellighed« er i Virkeligheden en Genganger af de saare seiglivede Ægtemandsrettigheder og bortfalder da med disse; saaledes at Retsbeskyttelsen maa ydes, hvad enten det drejer sig om Samleie eller ej.

B. 1. Dette kan naturligvis ikke ske, hvor Loven positivt udelukker f. Ex. Voldtægtsforbrydelsens Begreb. Derimod bør det ske, hvor Retsbeskyttelsen i Love som f. Ex. v o r S t r a f f e l o v i Virkeligheden er hjemlet og kun kan blive unddraget Hustruen ved en indskrænkende Fortolkning under Hensyn til, hvad der følger af Ægteskabets Væsen, derunder dets Fredhellighed; en Fortolkning, der da ogsaa, ialfald delvis, maatte komme til Anvendelse ved § 176.

Vilde man, paa Grund af de historiske Forudsætninger, benægte den indskrænkende Fortolkning, bliver Spørgsmaalet ialfald aabent og maa da afgøres efter de til enhver Tid gældende Anskuelser om Ægteskabets Væsen. Nægtes nu vedblivende Retsbeskyttelsen for Hustruen, vil det i Virkeligheden sige, at dansk Ret, der paa det civile Omraade i fremadskridende Udvikling¹⁾ har udløst Hustruen af hendes Afhængighedsforhold til Manden, dog stadig anerkendte Ægtemandsrettighederne. Hvad der unægtelig vilde være en hæsliq Plet paa dansk Ret og Retspleje.

Hvad S t r a f f e l o v s - C o m m i s s i o n e n s U d k a s t angaaer, synes det ikke at ville fjerne Pletten. Udkastets § 203 bruger Vendingen: » . . . den, der tiltvinger sig . . . usædeligt Samleje med en Kvinde . . .«. Udkastet forudsætter altsaa, at man kan tiltvinge sig — eller Andre — et sædeligt Samleie! Og Meningen med dette Udtryk »usædeligt Samleje« i Stedet for den gældende Straffelovs »Samleie« (§ 168) er, saavidt man kan se — Motiverne give ingen Vejledning —, at udelukke Voldtægtsbegrebets Anvendelighed i Tilfælde af Angreb i Ægteskabet (saavel som i Tilfælde

¹⁾ Her bortses fra enkelte rent tilfældige, lidet paaagtede og, maa-ske, betydningsløse Mærkværdigheder som f. Ex. §§ 7 og 15 i Lovene af ¹⁵/₆ 1903 og ⁸/₆ 1912 om Indkomst- og Formueskat til Staten.

af kønslig Tvang udøvet mod en Kvinde til Fordel for hendes Ægtefælle).

Udkastet indeholder iøvrigt i § 226 en Straffebestemmelse for Ægtefællen, der »ved . . . nedværdigende Behandling eller anden lignende Adfærd krænker den anden Ægtefælle«. Men — bortset fra, at Straffen er overordentlig mild, — er det særdeles tvivlsomt, om denne Bestemmelse vil kunne anvendes paa Ægtemanden, der tiltvinger sig Samleie med sin Hustru. Jeg skulde være mest tilbøjelig til at antage, at Domstolene vilde raisonnere som saa, at, naar det af en Ægtemand fremtvungne Samleie med Hustruen var sædeligt, kunde man ej heller anse et saadant aftvungen Samleie for nedværdigende eller krænkende for hende. Man kunde da kun straffe det rene Overgreb, Tvangen.

2. Forhaabentlig bliver Udkastet ændret paa dette som paa adskillige andre Punkter vedrørende Kønsfrihedsforbrydelsernes Behandling. Bedst var det, om allerede Fortolkningen af den gældende Straffelov kunde blive ændret af de paatalende og dømmende Myndigheder. Men, hvis det ikke sker, bør man ialfald ved en ny Straffelov bryde med det gængse Prisgivelses-Princip. Der opstaaer imidlertid her det Spørgsmaal, hvorledes man i Loven skal bringe det til Udtryk, at dens Bestemmelser om Kønsfrihedsforbrydelserne ogsaa komme til Anvendelse, naar disse begaaes i Ægteskabet:

Først maa det bemærkes, at, naar Kønsfriheden betragtes som det retsbeskyttede Gode, bliver man fri for de nu saa talrige Indskrænkninger i Retsbeskyttelsen, støttede paa selve Begrebsbestemmelsen (Kønsære, Kønsusædelighed, kønsligt Motiv o. s. v.). Og der vil formentlig ikke være mere Grund til fra det Strafbares Omraade at udelukke visse Klasser af Kønsfrihedsforbrydelser (f. Ex. de Kønsfrihedsforbrydelser, som f. T. benævnes Blufærdighedskrænkelser), end der er over for Ærefornærmelser, Vold selv af ringere Beskaffenhed, ulovlig Tvang o. lgn. Forbrydelser, der jo ogsaa ere Straf undergivne, naar de begaaes mellem Ægtefæller. Men

iøvrigt vil der sikkert, ligesom ved de nævnte Forbrydelser, kun blive Anledning til at skride ind i Tilfælde af grove Krænkelser.

Dernæst vilde jo den Slags Overgreb vel som Regel komme frem i Tilfælde af Skilsmisse, hvor det da var ganske ubetænkeligt, at offentlig Paatale fandt Sted. Iøvrigt burde Paatale selvfølgelig kun finde Sted paa Begæring af den krænkede Ægtefælle (Hustruen), dog at m a a s k e offentlig Paatale ogsaa fandt Sted i saadanne Tilfælde, hvor Forholdet havde vakt offentlig Forargelse. At Ægteskabet samtidig skulde begæres opløst, var formentlig ikke nødvendigt; det kunde jo ogsaa misbruges af en Mand, der absolut vilde af med sin Hustru og ikke var kræsen i Valget af sine Midler.

Da en Lov nu aldrig bør anerkende en tidligere Anvendelse af et forældet og forargeligt Princip, hvor dette ikke er nødvendigt, bør en ny Lov ikke direkte udtale noget om Ægteskabstilfældenes Strafbarhed. Og en direkte Udtalelse er ej heller nødvendig, idet Paatalebestemmelsen kan affattes saaledes, at det klart fremgaaer, at Kønshedsforbrydelserne ogsaa straffes, »selv om« de begaaes mellem Ægtefæller. Man kunde saaledes f. Ex., efter at det er bestemt, at Paatalen af Kønshedsforbrydelserne (eller bl. a. af Kønshedsforbrydelserne) er offentlig, tilføje: »dog skal Paatale »af de i §§ . . . omhandlede Forbrydelser, forsaavidt de begaaes mellem Ægtefæller, saa længe Ægteskabet bestaaer, »kun finde Sted paa den angrebne Ægtefælles Begæring«¹⁾.

3. At Hustruen saaledes inddrages under eller, rettere sagt, ikke udelukkes fra Retsbeskyttelsen, vil nærmest faa praktisk Betydning, naar der indgives Skilsmissebegæring enten for de civile Domstole eller for Øvrigheden; det blev da den paagjældende Myndigheds Pligt at foranledige Sagen indbragt for den criminelle Retspleje.

a. Nu f. T. forekomme saadanne Sager vel saa godt som aldrig som criminelle Sager for Domstolene. Men dette ligger

¹⁾ Eventuelt tilføjes: »eller naar de have vakt offentlig Forargelse«

ingenlunde i, at saadanne Overgreb ikke finde Sted. Thi — bortset fra, at mange Hustruer nu i Følelsen af deres faktiske Retsløshed finde sig i Handlinger, som de med fjerneste Mulighed for deres Rettighedens Anerkendelse paa det kraftigste vilde modsætte sig, — er Sagen ganske simpelt den, at Overgreb fra Mandens Side under den hidtil herskende Anerkendelse af Ægtemandsrettighederne, eller ialfald Myndighedernes Ligegyldighed, ikke blive paatalte. Og dog vilde sikkert bl. a. adskillige Skilsmisssager give mer end tilstrækkelig Anledning til Paatale.

Gives der saaledes paa det criminelle Omraade ingen direkte Afgørelser af Spørgsmaalet, findes der dog enkelte almindelige Kønnsfrihedsforbrydelses-Sager, der tydelig vise, at Spørgsmaalet har praktisk Interesse. Her skal blot nævnes følgende fire Sager:

HRT. 1908 / ₄₂₆ (Blodskam 9aarig Datter). Oplyst, at den Paagjældende bl. a. havde behandlet hende uterligt, »selv om Hustruen var nærværende«, og ogsaa havde haft kønslig Omgang med Hustruen i Datterens Nærværelse. Med Hensyn til sidstnævnte Forhold bemærkes, at man vel altid, som det ogsaa skete i dette Tilfælde, her vil anvende § 185 for Krænkelser af Datterens Blufærdighed; men der kan jo nemt tænkes Tilfælde, hvor Manden tvinger Hustruen til Samleie i Overværelse af en indvilligende Voxen, f. Ex. en Svirebroder. Dette er sikkert ikke et blot og bart Tankeexperiment.

HRT. 1907 / ₂₈₅ (Blodskam fire Døttre). Oplyst, at Hustruen paa Grund af Nervesvækkelse havde maattet nægte Manden Samleie, da hun ikke kunde taale det. Blev denne Nægtelse nu end i dette Tilfælde respekteret, er man dog her inde paa Livet af praktisk forekommende Tilfælde.

Og Formodningen om Overgreb bliver end yderligere bestyrket ved Sagen HRT. 1908 / ₂₄₉ (Voldtægt), hvor den Paagjældende erklærede, at de Blodpletter, der fandtes paa hans Skjorte, hidrørte fra Hustruen, med hvem han [efter Voldtægten] samme Nat havde haft Samleie, og Hustruen bekræftede »Rigtigheden heraf med Tilføjende, at hun netop

»paa den Tid havde sine »Forandringer« (Menstruation). Det er i højeste Grad betegnende for »Rets«tilstanden, at en Voldtægtsforbryder paa denne Maade kan søge at skyde sig ind under, at han har haft Samleie med sin Hustru paa et Tidspunkt, hvor Samleiet i mange Tilfælde i Virkeligheden vil være Hustruen aftvungen.

Direkte oplyst er Overgreb endelig i Sagen IIRT. 1870/335 (Blodskam to Døttre m. m.), hvor den Paagjældende ogsaa blev straffet efter § 177 for »Omgængelse mod Naturen« med sin Hustru, fortsat gennem flere Aar. Efter hendes Forklaring tvang han hende dertil, og, naar Dommen kun fastslaaer, at hun fandt sig deri af Frygt, skyldes dette sikkert, at der mod hans Benægtelse ikke ansaaes at foreligge tilstrækkeligt Bevis for Tvangen.

Her kan ogsaa mærkes den af Geil S. 24—25 omtalte Sag (Uterligt Forhold mod Steddatter fra hendes 12te Aar): »Han var bleven ført til den uterlige Behandling af Steddatteren derved, at hans Kone var »ufredelig og jævnlig nægte ham Samleje, ialfald naar han forlangte det midt paa »Dagen«. Konen angav i Retten, at hun undertiden nægtede »ham Samleje om Aftenen, fordi han opførte sig i høj Grad »uterligt under Samlejerne og saarede hendes Blufærdighedsofølelse«. Og hos Hofmann findes S. 129 omtalt et sikkert ikke enestaaende Tilfælde af (Beskadigelse af Skeden ved et) Samleie, »den der Ehemann bald nach der Entbindung in angeheiteter Stimmung à la vache vollzogen hatte«.

b. Men, som sagt, de fleste Tilfælde ligge hængende i Skilsmissesagernes Arkiv, baade for Samleiangrebene og for de andre Kønnsfrihedsforbryders Vedkommende. Hvad særlig de sidste angaaer, er deres Forekomst i Ægteskabet sikkert ret almindelig, baade her og i Udlandet, og overalt, hvor de gaa i Svang, er det ofte i de modbydeligste Former, jfr. f. Ex. det af Göb¹⁾ omtalte

¹⁾ Se foran S. 130. Betegnende nok skyldes denne Forfatters Indignation ikke selve Overgrebet, men den Mulighed, at et saadant Tilfælde kunde blive straffet! (Dommen frifandt nemlig af en subjektiv Grund).

Tilfælde. Der er jo i det Hele taget, takket være Ægtemandsrettighederne og Ægteskabets Fredhellighed, ingen Grænser for, hvad Ægtemænd byde deres Hustruer. Det er i højeste Grad mærkværdigt — forsaavidt der paa Konsfrihedsforbrydernes Omraade overhovedet er Noget, der kan forbause, —, at de herhenhørende Bestemmelser i en af de yngste Straffelove, den norske Straffelov, ikke alene anses uanvendelige paa Ægtemandens Samleicangreb, men ogsaa paa andre kønslige Angreb fra hans Side, jfr. *Urbye S. 241*: » . . . at forhold mellem mand og hustru »aldrig gaar ind under udtrykket utugtlig omgængelse«; og det, selv om det drejer sig om anomale Akter, se sammesteds Note 6: »Alene de almindelige straffe for tvang eller legems- »krænkelse vil derfor være anvendelige, hvor en mand med »perverse tilbøjeligheder tvinger sin hustru til at taale, at »han ved hende paa unaturlig maade søger tilfredsstillelse »for sin kjønsdrift, selv om hun opfatter forholdet som utugt- »tigt, netop fordi det er unaturligt«. Forhaabentlig vil dog dette Udslag af moderne Lovgivning ikke finde Efterligning andetsteds ¹⁾).

c. Som det vil ses, viser selv det ringe Materiale, der under de nuværende Anskuelsers Regimente staaer til Raadighed, at der er Trang til en Straffebestemmelse mod Ægtemandens kønslige Angreb paa Hustruen; men dermed er ikke alt sagt. En Straffebestemmelse vil nemlig endvidere have den største Betydning, over for Hustruen ved at udfri hende af hendes Retsløshed paa dette Punkt, og over for Ægtemanden ved at lægge en Dæmper paa hans despotiske Tendenser:

Der er jo i og for sig noget selvmodsigende i, at en Kvinde, naar hun gaaer ind i ét saa vigtigt, og ovenikøbet som helligt betragtet, Forhold som Ægteskabet, pludselig skal staa uden Retsbeskyttelse mod Angreb fra den Kant, hvorfra Angreb, vel ikke burde true, men dog faktisk væ-

¹⁾ Det danske Udkasts § 201 synes anvendelig ialfald i Tilfælde af anomale Akter.

sentlig truer. Saaledes som Kvindernes Stilling i Samfundet efterhaanden har udviklet sig, vil Mangel paa Retsbeskyttelse i Ægteskabet i Virkeligheden sige, at en Kvinde ved at gifte sig for sin vitalste Rets Vedkommende tvinges mindst 100 Aar tilbage i Tiden i en ganske anakronistisk Retstilstand. Og, naar hun saa Aar ud og Aar ind bliver Genstand for Mandens konslige Brutalitet og modbydelige og svinske konslige Udskejelser, bliver Følgen jo den, at hun tilsidst sloves og i Bund og Grund demoraliseres. Hvilken Virkning dette har for Børnene, Hjemmene og Samfundet er et Spørgsmaal, som de burde sætte sig lidt mere ind i, der evig og altid gøre sig til Talsmænd for Ægteskabets og Hjemmets Fredhellighed.

Og hvilken Betydning særlig ogsaa denne Fredhellighed har for Manden, kan f. Ex. ses af den foran S. 161 omtalte Sag HRT. 1870 / 335. Hvis her Øvrighedens Indskriden i Tide var blevet paakaldt, og ikke var blevet nægtet, havde det dog været muligt at stanse Mandens aarevis igennem fortsatte Misbrug af Hustruen til Omgængelse mod Naturen, og man havde vel ialfald kunnet opnaa at redde Døtrene fra at blive misbrugte og ødelagte af ham. Som Forholdene nu ere, er det derimod netop Ægteskabets Fredhellighed, der tillader Manden at byde sin Hustru, hvad han faaer Lyst til, og at tvinge hende til Samleie, naar han har Lyst til det; om det saa er lige før det Øjeblik, hvor hun skal til at føde (hvis han tilfældigvis skulde faa Lyst til det). Intet Under, at Manden tilsidst gribes af »Familieoverhoved«-Storhedsvanvid, bilder sig ind, at han kan gøre med alle de af ham afhængige kvindelige Personer, hvad han finder for godt, og i Ly af Ægteskabets og Hjemmets Ukrænkelighed gør begge Dele til et rent Helvede¹⁾. —

Selv om en Straffebestemmelse ikke skulde blive særlig

---

¹⁾ I Forbindelse hermed staaer egentlig en nærmere Fremstilling af de hidtil under Synspunktet »Blodskam« behandlede Angreb paa Konselfriheden ved Benyttelse af Magtstilling i familieretlige Afhængighedsforhold, for hvilke Forbrydelser den nævnte Sag i HRT. 1870 / 335 netop er et typisk Exempel. Under Henvisning til Sagsfremstillingen i

ofte anvendt i Praxis — iøvrigt tvivler jeg ikke om, at der, ialfald i den første Tid, vil blive ikke ringe Anledning dertil, særlig i Tilfælde af Skilsmisse —, vilde den derfor ikke desto mindre have en overordentlig stor Betydning. Dels vilde den fjerne en Plet paa moderne Lovgivning og Retsudøvelse; dels vilde den som Straffetrusel mod Mændene (»Warnungstafel«) sikkert have en gavnlig Indflydelse i og for sig, og navnlig vilde den, ved at modarbejde »Ægteskabsdespotiet«, kunne redde Hustruen, Børnene og Hjemmet fra moralsk og fysisk Ødelæggelse. Og saavel i denne som ogsaa i andre Henseender vilde det ganske særligt virke i høj Grad heldbringende, at der blev rammet en forsvarlig Pæl gennem »Ægtemandsrettighederne«.

Literatur-Angivelse.

- Archbold's Pleading, Evidence and Practise in Criminal Cases, by W. F. Craies and G. Stephenson. 23. ed. 1905.
- Bang, Tyge i U. f. R. 1894 S. 145—52: Om Forholdet mellem Straffelovens §§ 176 og 185, 1ste Led.
- Bentzon, Viggo: Den danske Familieret. (Paa Grundlag af J. H. Deuntzers Familieret. Under Medvirkning af H. G. Bechmann). 1910.
- Berner: Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. 18. Aufl. 1898.
- Bornemann S. S. V = Samlede Skrifter. Bd. V.
- Dorn, Hanns: Strafrecht und Sittlichkeit. München 1907.
- Garçon: Code pénal annoté. Bd. 2 S. 827—66. 1904.
- Geill i Tidsskrift for Nordisk Retsmedicin og Psykiatri. 2. Aargang S. 178—288 og 3. Aargang S. 6—72: Den retsmedicinske Undersøgelse ved Sædelighedsforbrydelser.
- Goos: Den danske Strafferets specielle Del. Første Del. 1895.
- Göb i G. A., 2: Archiv für Strafrecht und Strafprozess (Goltammer).

Højesteretstidende skal dog paa dette Sted blot fremhæves, at den Paa-gjældende, der i Dommen karakteriseres saaledes: »despotisk og ond-skabsfuld Charakter, dyrisk af Sæder og hensynsløs i Valget af de Mid-ler, han anvender for at fremtvinge sin Villie, og som derfor har »været frygtet af Enhver, som var hans Myndighed undergivet«, aarevis igennem havde gjort sig skyldig i de mest opværende kønslige Svinerier bl. a. over for to Døttre fra deres henholdsvis 7—8de og 9de Aar.

- Bd. 27 S. 417—19: Bemerkungen zu § 176¹ des Reichsstrafgesetzbuches. 1879.
- Hofmann, Ed. v.: Lehrbuch der gerichtlichen Medicin. Wien u. Leipzig. 1891.
- H. R. T. = Højesteretstidende.
- Mittermaier, W.: Vergleichende Darstellung des Deutschen und Ausländischen Strafrechts. Besonderer Teil. Bd. IV. S. 1—215: Verbrechen und Vergehen wider die Sittlichkeit. Entführung. Gewerbmässige Unzucht. 1906.
- Mittermaier i S.-P., o: Sexual-Probleme. Zeitschrift für Sexualwissenschaft und Sexualpolitik. 6. Jahrgang S. 1—13: Ehe und Strafrecht. 1910.
- R. S. G. B. = Reichsstrafgesetzbuch (Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich. 31. Mai 1870).
- Russell, W.: A Treatise on Crimes and Misdemeanours. 6. ed. udgivet af Horace Smith og A. P. Perceval Keep. 1896.
- Stephen = Stephen: Digest of the Criminal Law. 6. ed. 1904.
- U. f. R. = Ugeskrift for Retsvæsen.
- Urbye, Andreas: Norsk Strafferet. Den specielle Del. Chria. 1906 og 1909.
- Vorentwurf zu einem Deutschen Strafgesetzbuch. Berlin. 1909.
- Weisbrod: Die Sittlichkeitsdelikte vor dem Gesetze. 1891.
- v. Wächter: Vorlesungen. 1881.
- Z. = Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft.
-

Bertillon.

Af Hakon Jørgensen.

Alphonse Bertillon, Opfinderen af de berømte Bertillonske Systemer, er født 1853 i Paris som Son af den berømte franske Statistiker og Demograf Louis Adolphe Bertillon, der oprindeligt var Læge, men senere kastede sig over Videnskaben og forenede Stillingerne som Professor i Demografi og Direktør for Staden Paris' statistiske Bureau.

Alphonse Bertillon har ikke blot forstaaet, som Fransk-mændene siger, at »prendre l'air du bureau«, men han har evnet at omplante de statistiske Bureaus Metoder og den statistiske Videnskabs Principper i ny Jord, og paa Grundlag af antropometriske Studier at skabe et Vaaben til Kampen mod de professionelle Forbrydere, som disse frygter og forbander. Og han har tillige forstaaet at kritisere Videnskabens Resultater. Naar saaledes Antropometrien lærer, at det menneskelige Legemes forskellige Dimensioner er indbyrdes proportionale, opdagede Bertillon snart, at denne Lov, som i høj Grad er bleven overvurderet, har mange Undtagelser, idet en Mængde Dimensioner udvikler sig ganske uafhængigt af hinanden. Medens f. Eks. Fodens Størrelse, Armspændvidden og Legemets Højde sikkert indenfor forskellige Racer i nogen Grad svarer til hinanden, gælder dette slet ikke — eller i langt mindre Grad — Dimensioner som Hovedets Længde og Bredde, Mellemfingerens, Underarmens, Lillefingerens og Ørets Længde samt Afstanden mellem Kindbenene.

Disse Maal i Forbindelse med Fodens Længde, Kropshøjden og Øjets Farver anvendte Bertillon til en Inddeling af Forbryderfotografierne i 65,610 Klasser.

Til en Begyndelse trak man noget paa Smilebaandet af Bertillon, der i Aaret 1882 begyndte sin Virksomhed i Pariserpolitiet under meget beskedne Former assisteret af 2 Betjente. Efter at Bertillon havde demonstreret sit System ved en international Fængselskongres i Aaret 1885, holdt ikke blot hans Landsmænd op med at smile, men Bertillon var med et Slag en international Berømthed. Hans antropometriske Registreringssystem blev i Løbet af de følgende Aar indført overalt i Verden.

Men Bertillon hvilede ikke paa sine Laurbær. Han opdagede hurtigt, at det kun er lidt, det uøvede Øje evner at iagttage paa et Fotografi eller et Fysiognomi, og at selv de virkelig foretagne Iagttagelser kun er af ringe Værdi, naar Iagttageren ikke kan udtrykke sine Iagttagelser i koncise Udtryk, hvis Definition er fastslaaet. Dette har Bertillon udtrykt i en Sætning, han har ladet indskrive som en Frise paa Væggen i sit Atelier: Øjet ser kun, hvad Hjernen er indstillet paa at iagttage.

Gennem et indgaaende Studium af det menneskelige Fysiognomi fandt Bertillon en Mængde Former, som han gav bestemte Betegnelser og indordnede under et bestemt System, som han kaldte *portrait parlé* eller *portrait descriptif*. I dette oplærte han Pariserpolitiets Opdagere, saaledes at disse, selv uden Fotografi, var i Stand til at kende en Person, naar de kendte dennes Signalement, og samtidig hermed lærte de i Virkeligheden først med fuld Sikkerhed at genkende en Person efter et Fotografi.

Man kunde synes, at det at kende en Person efter et Fotografi er en ganske simpel Ting, og dog er det langt fra Tilfældet, navnlig naar man kun er i Besiddelse af et gammelt Fotografi af den paagældende. Af den, der har lært Bertillons *portrait parlé*, kan denne Virksomhed udøves med fuldkommen Sikkerhed, selv om det, den ikke faguddannede

kalder for »Lighed« — hvilket ofte kun er et ganske tilfældigt Ansigtsudtryk i Forbindelse med ganske ligegyldige Ejendommeligheder (Haarfarve, Skægform o. lign.) — ganske mangler.

Men Bertillons portrait parlé betød mere end et Kursus for Politiet i at iagttage og udtrykke iagttagelser i skarpe og træffende Udtryk, — det betød et nyt System, et nyt Vaaben.

Paa portrait parlé opbyggede Bertillon en ny Registratur, — sit saakaldte *D e k a v e z S y s t e m*. Ved dette gjorde han det muligt at søge Personer i en Registratur blot paa Grundlag af en iagttagelse, uden først at optage Maal, og han indsatte sine Forbryderfotografier i smaa let haandterlige Forbryderalbums, som Politiet under Arbejdet udenfor Bureauerne kunde transportere i en Frakkelomme. Bertillons sidste Album havde Plads til ca. 4000 Fotografier ordnet efter dette System, og dog lod det sig transportere som anført.

Dette elegante System fik aldrig videre praktisk Betydning, fordi Arbejdet med Udarbejdelsen anses for at være uoverkommeligt for de i Forvejen overbebyrdede Centralbureauer.

Endnu et System fojede Bertillon til de allerede omtalte, da han konstruerede sine bekendte Fotografiapparater til Optagelse af *m e t r i s k e F o t o g r a f i e r*. Disse tillader efter den fotografiske Optagelse at maale enhver Afstand paa Fotografiet, som det under en kriminel Sag maatte vise sig af Interesse at fastslaa.

Systemet er tidligere beskrevet indgaaende her i Tidsskriftet (Iste Aargang S. 201 ff.) af Fængselsinspektør Bröchner-Mortensen, hvorfor en nøjere Beskrivelse her er overflødig. Systemet lider kun af den Fejl, at de til Optagelsen nødvendige Apparater er for vanskelige at transportere, til at man kan paaregne dem medbragt af Opdagerne, naar Sagen ikke er af ganske extraordinær Betydning, og i det hele hviler Systemet noget paa en Overvurdering af Fotografiets Betydning for Forbrydelsens Opdagelse. Det praktiske Politi tænker ikke helt uden Grund som saa, at man opdager

kun lidt ved Fotografering. Desværre u n d e r v u r d e r e r det paa den anden Side Fotografiets Betydning noget. Den rette Vurdering stiller det ubetingede Krav til et moderne Centralbureau, at et saadant Apparat findes og kan anvendes i v i g t i g e Sager.

Det er den antropometriske Registreringsmetode og portrait parlé, der først og fremmest har gjort Bertillon berømt og udstrakt hans Indflydelse over hele Verden. Tusinder af professionelle Forbrydere har maattet strække Gevær for Bertillons Kunst, og dog skulde den Dag komme, da Bertillons Stjerne skulde dale, fordi han ikke kendte sin Besøgses Tid. Bertillons antropometriske Registreringsmetode maatte vige for Fingeraftryksmetoden (den dactyloskopiske Registreringsmaade).

Da det var lykkedes Galton—Henry som de første at indordne Fingeraftrykkene i Registraturer, saaledes at de senere kunde søges frem paany, betød dette, at en ældgammel videnskabelig Kendsgerning kunde drages til Nytte for praktisk Politivirksomhed, nemlig den, at de Figurer, som de ophøjede Hudfolder (Pappillarlinier) danner paa Menneskets Fingre, ere uforanderlige fra Menneskets Fødsel og til dets Død, og at der ikke findes 2 Mennesker, hvis Fingeraftryk fuldstændig ligner hinanden, naar man tager de fineste Ejendommeligheder i Betragtning.

Efter Galton og Henry er der opdukket mange Registreringsmetoder, og ogsaa i Nutiden drejer alle Forsøg og Studier sig om at udbedre de gældende Systemer. Men imod alle disse Anstrængelser satte Bertillon hele sin Autoritet, dels fordi han forstod, at dette let vilde indføre uensartet Optræden i de forskellige Lande, dels fordi han ikke rigtig har kunnet vurdere Fingeraftryksmetodens store Fortrin.

Af stor Betydning er det saaledes, at enhver i Løbet af $\frac{1}{2}$ Time kan lære at optage Fingeraftryk saa at sige uden Apparater, medens Optagelsen af Maalene kræver en Mængde Apparater og praktisk talt kun kan foregaa paa Centralbureauerne.

Hertil kommer at de ofte usynlige Fingeraftryk, som Gerningsmændene til Tider efterlader sig paa Gerningsstedet, kan fremkaldes og tjene som Grundlag for en Eftersøgning i Fingeraftryksregistraturerne og at man, efterhaanden som Registraturerne bliver større, i Fingeraftryksformernes uendelige Kombinationsmuligheder har et udtømmeligt Forraadskammer for nye Klasseinddelinger.

Bertillon skød nu ganske vist ikke helt Fingeraftrykkene fra sig. Han benyttede dem til at supplere sine Klasser i den antropometriske Registratur for mandlige Signalementer, men han anvendte Fingeraftryksinddelingerne som de *subsidiaire* Inddelinger, hvilket umuliggjorde en Eftersøgning i Registraturen paa Grundlag af Fingeraftryk alene. Anderledes stillede Sagen sig for Registraturer af kvindelige Signalementer og Signalementer af unge Mennesker, som ikke kunde registreres efter Maal, Kvinderne ikke af Velanstændighedshensyn og de unge Mennesker ikke, fordi de endnu ikke ere udvoksede. Her anvendte Bertillon Fingeraftryk ved de *principale* Inddelinger, og en Undersøgelse af Øjets Farver ved den *subsidiære*.

For nogen Tid siden sendte det danske Centralbureau et dactyloskopisk Signalement af en Kvinde til Bertillons berømte Service. Kort Tid efter fik vort Bureau Meddelelse om, at den paagældende Kvinde var straffet for Lommetyverier i Paris og hendes virkelige Personalia blev oplyst.

Dette Resultat skyldes den *principale* Klassificering paa Grundlag af Fingeraftryk.

I Modsætning hertil staar, dersom de givne offentlige Meddelelser staar til Troende, det meget omtalte Tyveri af »Mona Lisa«. Paa den efterladte Ramme fandtes tydelige Fingeraftryk. Da den skyldige ved Afhændelsen af Maleriet var bleven anholdt som mistænkt, kunde man konstatere, at Fingeraftrykkene paa Rammen hidrørte fra ham. Hans Fingeraftryk fandtes i Politiets Samling, men paa Grund af Fingeraftrykkets sekundære Betydning kunde det paa Gerningsstedet forefundne Aftryk ikke søges i Registraturen.

Selv om dette skulde være en Kronike, forfattet af Bertillons Misundere og Fjender, er den ganske karakteristisk for Situationen. Det franske Centralbureau var ved Bertillons Stædighed kommen i 2det Plan i denne Henseende, og Bertillons egne Landsmænd saa det. Følgen blev, at Bertillon, der i Forvejen var syg og træt, ifjor opgav Modstanden og trak sig tilbage. Nu indføres Fingeraftryksmetoden i flere større Byer i Frankrig.

Der er noget tragisk i denne Afslutning paa Bertillons berømmelige Virksomhed. Havde Bertillon i Tide forstaaet det ny, havde han ved sit Geni maaske allerede nu anvist den Forbedring i den dactyloskopiske Registreringsmetode, som skal og maa komme.

Nu er Bertillon død. Hans Geni har vi, hans Elever, altid beundret. Hans Fejl vil vi have let ved at tilgive. Thi selv om de sidste Fremskridt skyldes andre, han var dog den første der viste Vej, og maaske er der en ikke ringe Sandhed i den almindelige Opfattelse, som træffes hos saa at sige alle udenfor Fagmændenes Kreds, at Bertillon er Opfinderen af Fingeraftrykssystemet. Det er u r i g t i g t set fra et Fagmandssynspunkt. Men hvem ved, hvilken Betydning det har haft for Bertillons Medbejler — Opfinderen af Henrys System —, at han har lyttet til de Aandens Vingesus, der skyldtes Mesteren — Alphonse Bertillon.

Domme.

Fra norsk retspraksis.

Den norske straffelov indeholder i § 65 en bestemmelse om ubestemte straffedomme, som for første gang kom til anvendelse i straffesaken mot Elias Tønnesen, behandlet og paadømt ved lagmandstinget i Drammen 17 mars d. A.

Den omstændighet, at der ikke tidligere har været reist spørsmål om anvendelse av denne bestemmelse, skjont loven nu har været i kraft i over 9 aar, er egnet til at vække opmærksomhet, og har været gjenstand for kritik, som bl. a. kom til orde paa det sidste norske kriminalistmøte (se nærværende tidsskrifts 1 aargang side 165 o. flg.).

Den nu paadømte saks omstændigheter er i korthet følgende.

Nat til 5 oktober 1913 blev der begaaet indbrud paa Gulskogen jernbanestation i Skoger og stjaalet en hel del forskjellige gjenstande, hvoriblandt frimærker og penge til et beløb av ca. 1200 kroner. Der var ved tyveriets forøvelse benyttet dynamit, idet dermed døren til et jerpengeskab var blit sprængt op.

Nat til 6 s. M. anholdtes forannævnte Elias Tønnesen av lensmanden i Asker paa vei til Kristiania.

Han fandtes i besiddelse av en væsentlig del av kosterne fra tyveriet og avgav strax tilstaaelse.

I en av hans lommer fandt man en med 3 skarpe patroner ladet Browningrevolver, som det senere blev oplyst, at han havde med sig, da han begik tyveriet. Ved anholdelsen, hvorunder Tønnesen gjorde stærk motstand, gjorde han dog intet forsøk paa at benytte revolveren.

Der reistes tiltale mot ham ved lagmandsret for tyveriet, men før saken kunde behandles, brøt Tønnesen sig ut av Kristiania Kreds fængsel, hvor han sat arresteret. Han var paa fri fot fra 4 december 1913 indtil i slutningen av januar d. A., da han blev anholdt i Sverige. Han var ved anholdelsen i besiddelse av gjenstande, som var stjaalet nat til 5 december 1913 fra en villa i nærheten av Kristiania, hvor tyven var kommet ind ved at slaa itu en vinduesrute, og nat

til 22 december næstefter fra Døle jernbanestation i Skjeborg, hvor tyven var kommet ind ved at bore ut dørlaasens slutstykke av dørkarmen. Utbyttet av tyverierne var temmelig ubetydelig. Han tilstod begge tyverier for politiet.

Ved anholdelsen i Sverige fandtes han i besiddelse av dynamit, som han endnu ikke hadde faat tid til at bruke.

Tiltalen blev nu utvidet til at omfatte ogsaa disse tyverier.

Tonnesen, som er født 24 januar 1888 og utdannet som bodtøker, er tidligere straffet flere gange:

1. D. $29/10$ 1904 blev han idømt 120 dages fængsel paa sædvanlig fangekost for 27 indbrudstyverier, 1 indbrud og 3 forsøkte indbrud. Ved fængselselskapets hjælp blev han kort efter straffens utstaaen sendt over til Amerika, men i mai 1904 blev han truffet paa kaien i Stavanger, og anga da, at han ikke hadde faat tillatelse til at komme i land i Amerika, hvilket næppe var stemmende med sandheten. Allerede 29 s. M. blev han anholdt for nye forbrydelser.

2. D. $11/7$ 1905 blev han for 1 indbrud og to indbrudstyverier idømt 9 maaneders fængsel, avsonet fra $23/7$ — $27/12$ 1905, da han løslotes paa prøve. Reststraffen blev avsonet fra $16/2$ — $16/5$ 1906, fordi han hadde forlatt det ham anviste opholdssted uten underretning til politiet.

3. D. $29/1$ 1907 blev han for 7 indbrudstyverier idømt 1 aars fængsel og 10 aars tap av retten til tjenestgjoring i rikets krigsmagt. Under varetægtsfængslingen rømte han, men anholdtes igjen. Straffen var utstaaet $18/1$ 1908. Den $25/11$ s. A. blev han paany arresteret, men rømte $8/5$ 1909 og blev anholdt igjen i Sverige i juni 1909.

4. D. $10/12$ 1909 blev han for 3 fuldbyrdede indbrudstyverier, 1 forsøgt indbrud ved hjelp av dynamit samt vold mot offentlig tjenestemand idømt $3\frac{1}{2}$ aars fængsel, avsonet fra $11/12$ 1909 til $10/6$ 1913 i bodsfængslet. Under opholdet i bodsfængslet foretok han flere dristige flugtforsøk.

I den tid han mellem de forskjellige fængselsophold var paa fri fot, hadde han vistnok ikke arbeidet, naar undtas at han en 3 maaneders tid var tilsøs. —

I lagmandsretten erkjendte han sig skyldig i de indbrudstyverier, han var tiltalt for, men bad sig fritat for at avgi nogen forklaring. Han blev specielt spurgt, om han kunde opgi et eneste sted, hvor han hadde arbeidet i den tid han mellem sine fængselsophold hadde været paa fri fot, men nægtede at forklare sig herom.

I forbindelse med spøragsmaalene, om tiltalte var skyldig

i de tre av ham tilstaaede indbrudstyverier, blev der forelagt lagretten et spørgsmaal om, hvorvidt tiltalte som skyldig i flere fulldbyrdede eller forsokte forbrydelser straffbare efter straffelovens § 261 (grovt tyveri) i betragtning af forbrydernes beskaffenhed, den drivfjær, som for samme ligger til grund, eller det sindelag, som gjennem dem aabenbarer sig, maa anses særlig farlig for samfundet eller for enkeltes liv, helbred eller velfærd — overensstemmende med strfl.s § 65. Med mere end 6 stemmer (5: med det til en fældende kjendelse nødvendige antal stemmer) besvarte lagretten spørgsmaalet med ja.

Retten erklærte sig enig med lagretten, idét den begrundet sin tilslutning til dens avgjørelse dermed, at den ansaa tiltalte som en professionel indbrudstyv, som ved utførelsen av sine forbrydelser anvendte dynamit, likesom den ogsaa la vægt paa, at tiltalte under utførelsen av tyveriet paa Gulskogen jernbanestation havde med sig revolver og skarpe patroner.

Dommen lød paa, at tiltalte for indbrudstyveri idomtes 5 aars fængsel, hvorhos det tillike bestemtes, at domfældte kunde beholdes i fængsel, saa længe det fandtes fornødent, dog ikke længere ut over den fastsatte straffetid end det 3-dobbelte av denne.

Til belysning av dommens indhold hidsættes efternævnte bestemmelser i fængselsloven av ¹²/₁₂ 1903:

§ 24. Den, som er dømt efter straffelovens § 65, bliver at løslate paa prøve ved utløpet av den i dommen fastsatte straffetid, saafremt det da antages uten særlig fare at kunne ske. I modsat fald kan han istedetfor at beholdes i fængsel overflyttes til tvangsarbeidshus. Ved utløpet av hvert følgende aar bliver spørgsmaalet om løsladelse at tage under fornyet overveielse.

Løsladelsen bliver endelig, hvis den løsladte ikke inden 5 aar besluttet innsat paany eller paagriper. Straffen anses i saa fald utstaaet fra den tid, da han er løsladt fra fængslet eller fra tvangsarbeidshuset, om han er overflyttet til saadant. Under enhver omstændighet skal endelig løsladelse finde sted ved utløpet av de i straffelovens § 65 sidste led opstillede frister.

§ 25. Beslutning om løsladelse paa prøve og fornyet innsættelse fattes av den myndighet, kongen bestemmer. Indtil spørgsmaalet om gjeninnsættelse er avgjort, kan paa talemyndigheten lade den løsladte paagripe. *L. T.*

Litteratur.

Festband anlässlich des 25jährigen Bestehens der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung. (Mitteilungen der IKV. XXI Bd. Heft 1), Berlin 1914.

I Anledning af sin 25aarige Bestaaen har den internationale kriminalistiske Forening udsendt et pompøst Festskrift: halvfemtehundrede Sider i smukt Udstyr med Portrætter af Stifterne (Prins, von Liszt og van Hamel, der alle tre endnu staar i Spidsen for Foreningen) og med Faksimile af de Skrivelser, hvori v. Ihering og v. Holzendorff i sin Tid gav deres Tilslutning ved Foreningens Oprettelse. Maatte allerede Tilslutningen fra disse Sider stille et smukt Horoskop for Foreningen, saa er ogsaa dette statelige Festbind ved sit Udstyr, ved sit Indhold og ved det Medarbejderskab fra en stor Del af den civiliserede Verden, hvorigennem det er blevet til, et talende Vidnesbyrd om det Omfang og den Betydning, Foreningen har faaet. Hele den lange Række af Enkeltafhandlinger samler sig om Foreningen og dens Virksomhed som et Brændpunkt. Foruden talrige Bidrag fra Tyskland findes her Afhandlinger fra Danmark, Sverig, Holland, Frankrig, Østrig, Kroatien, Rusland, De forenede nordamerikanske Fristater og Kina. Endelig findes der talrige Afhandlinger fra Tyskland spændende over Æmner fra store Dele af den moderne Strafferet. Blandt de Lande, hvorfra Repræsentation savnes, er desværre Norge, hvad der undrer saa meget mere som den i Forbindelse med den internationale Kriminalistforening staaende Bevægelse her gav sig Udslag tidligere end i de andre skandinaviske Lande og førte til, at Norge ikke blot allerede i 1892 dannede sin særlige Landsgruppe indenfor Foreningen, men ogsaa for mere end 10 Aar siden fik en Straffelov, der blandt de allerførste reali-

serede flere af de Tanker, for hvilke Kriminalistforeningen havde gjort sig til Talsmand. Forhaabenlig skyldes det kun tilfældige Omstændigheder, at Norge ikke er kommen med i dette Kor, hvor dets Stemme vilde lyde med saa megen Ret.

Selve den intern. krim. Forenings Vækst og Betydning vil for dette Tidsskrifts Læsere være i frisk Minde fra Professor Torps instruktive Oversigt i Tidsskriftets 1ste Aargang (S. 113 ff.). Blandt de Bidrag til Festskriftet, der kommer ind herpaa, skal jeg derfor her kun dvæle et Øjeblik ved den Prolog, som von Liszt har givet i Skriftets første Afhandling, og den Epilog, som van Hamel har givet i dets sidste.

»Die Entstehung der I K V« er Genstand for v. Liszts indledende Opsats. Med Rette fører han her Foreningens Tilblivelse i første Række tilbage til det af ham i 1881 i Forbindelse med Dochow (efter dennes tidlige Død v. Lilienthal) stiftede Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, og han optrykker den Kommentar, som dette Tidsskrift straks i 1889 medgav det af Foreningen formulerede Program. Det har ikke ligget i v. Liszts Plan her at drage de dybere Rødder frem, hvoraf Kriminalistforeningens Dannelselse og Vækst næsten med Naturnødvendighed skød op; men han fortæller livligt om sin og hans Medstifteres Virksomhed som Fødselshjælpere for Foreningen og aftrykker en Del interessante Breve, der karakteriserer den Maade, hvorpaa en Række af berømte Fagmænd varierer deres Tilslutning til Foreningen. Blandt de Breve, der lader visse Betæneligheder overfor Programmet komme til Orde, er ogsaa et fra G o o s (dat. $\frac{3}{2}$ 1889), der illustrerer hans allerede da betingede Tilslutning, som efter Standpunktets Karakter naturligt i Tidens Løb maatte føre til en betydelig Tilbageholdenhed. Et Brev fra M e r k e l viser Betæneligheder hos ham af saadan Vægt, at han ikke kan slutte sig til Foreningen. Det samme er Tilfældet med B i r k m e y e r og med L u e c h i n i (Professor ved Universitetet i Bologna, af mere klassisk Støbning). Fra Brevene vil man vist forovrigt længst huske de djærve Ord fra K r o h n e mod det præjssiske Juristeri. Ialt bærer Brevskrivernes Svar Vidnesbyrd om Betydningen af den »planmæssige Sammenfatten af de tilstedeværende Kræfter«, der af v. Liszt beskedent belegnes som den eneste Fortjaneste, Foreningens Grundlæggere har indlagt sig.

I sin lille Afhandling »Zur Erinnerung und zum Abschied« kaster v a n H a m e l først Blikket erindrende til-

bage paa sit Samvær med von Liszt i den sidste Del af 1880'erne og paa hele det bevægede Liv, der da rørte sig omkring Prins, von Liszt, Lombroso, Laccassagne og Tarde, medens han til Afsked paapeger, i hvor mange Henseender *N u t i d e n s* Strafferetsvidenskab har mistet sit dogmatiske Præg, og spaar, at *F r e m t i d e n s* Bevægelse videre i denne Retning først og fremmest vil være afhængig af Retsplejens Udøvelse, og at det derfor nu er *D o m m e r n e*, paa hvem der i første Række vil blive kaldt. Selv at være med i dette Arbejde for Fremtiden maa Forf. med Vemod give Afkald paa, dels fordi hans Lands Lovgivning har standset hans Universitetsvirksomhed med hans fyldte 70 Aar, dels fordi han med denne Alder snart maa tage Afsked med enhver Virksomhed. Afhandlingen efterlader i det hele et fint og rørende Indtryk af den — en Smule ældede — spirituelle Personlighed, som Kriminalistkongressen i Sommer lærte os at kende.

Æmnet for Carl Torps Bidrag, »Der Einfluss der I K V auf die dänische Gesetzgebung«, er en for Udlændinge bestemt, særdeles orienterende Omtale af de vigtigste Bestemmelser i de midlertidige Straffelove af 1. April 1905 og 1. April 1911. Herunder omtales ogsaa den ejendommelige politiske Situation, der blev den tilfældige — men forsaavidt lykkelige — Anledning til en delvis Fornyelse af den danske Straffelovgivning i moderne Aand. Den Pryglebestemmelse, hvormed den købtes, fik paa Forhaand Brodden brudt af, og efter de 6 Aars Forløb blev den med alle Parters Samtykke stedet stille til Jorden. Ved Omtalen af den hidtil gældende Lovgivning har en ganske lille Fejl indsneget sig: det tidligere Maximum for Beteri- og Løsgængeristraffen var ikke 3 og 6 Maaneder Tvangsarbejde, men henholdsvis 90 og 180 Dage.

Nils Stjernberg gør i sin Afhandling Rede for, hvorledes Sverig, der dog indenfor Fængselsvæsenet tidlig indtog en fremskreden Stilling, længe stod tilbage paa den egentlige Strafferets Omraade. Forf. henfører dette dels til den mere filosofiske Opfattelse af Strafferetten, der gjorde sig gældende hele det 19de Aarhundrede ud, dels til hele Retsplejens noget gammeldags Ordning. Fra Aarhundredskiftet kom dog en Række ny Love (om Tvangsopdragelse af unge Forbrydere, betingede Straffedomme, Skærper af Frihedsstraffene, Forbedring af den anklagedes Stilling), der gennemgaaende skyldtes Mænd, der havde modtaget Paa-virkning fra den internationale Kriminalistforenings Side. En

samlet fornyende Paavirkning er i det sidste Tiaar udgaaet dels fra moderne psykiatrisk Side, dels og navnlig fra Professor *Thyréns* Virksomhed til Bedste for en omfattende Strafferetsreform. Efter at Jordbunden herigennem var bleven beredt for de kriminalpolitiske Interesser, kunde der i 1911 skrides til Afholdelse af den første svenske Kriminalistkongres, paa hvilken der stiftedes en svensk Kriminalistforening og tillige en særlig svensk Landsgruppe indenfor den internationale Forening, i Lighed med hvad der allerede tidligere havde fundet Sted i Norge og Danmark. Den svenske Forening har baade i 1912 og 1913 holdt Møder, paa hvilke man bl. a. har drøftet den nu allerede i Kraft traadte Lov om Internering af Alkoholister og Spørgsmaalet om Ordningen af den erhvervsmæssige Prostitution.

Om den russiske Landsgruppe berettes interesseret af dens nuværende Formand *v. Nabokoff* og af et af Styrelsens Medlemmer *E. Kulischer*. I en Nekrolog over Gruppens første Formand — den i Efteraaret 1913 afdøde Professor *Foinitzky*, der tillige beklædte en høj Stilling indenfor det russiske Bureaukrati — faar Nabokoff Lejlighed til at omtale de dramatiske Omstændigheder, der knyttede sig til Foinitzkys Tilbagetræden fra Formandsstillingen i 1905 under de da stedfindende skarpe politiske Sammenstød. Følgerne af denne Tilbagetræden mærkes endnu gennem de officielle Myndigheders forandrede Optræden overfor Landsgruppen, hvis Medlemmer gennemgaaende staar i udtalt Opposition til den herskende politiske Kurs. — De ejendommelige Vilkaar for Arbejdet i den russiske Landsgruppe illustreres i Kulischers Afhandling allerede ved de tre Afsnit, hvori hans Fremstilling falder: de Reformspørgsmaal som endnu ikke har praktisk Betydning for Rusland — de, der ogsaa har praktisk Betydning for Rusland — de, der kun har praktisk Betydning for Rusland.

Under det første Afsnit udtaler Forf., at her, hvor den moderne Retsstats Forudsætninger mangler, maa Spørgsmaalet om særlige Forholdsregler overfor Forbrydelser og Forbrydere, der rummer en Almenfare i Samfundet, indskrænke sig til en akademisk Diskussion, fordi man ellers kun vilde opnaa et sikkert Tilbageskridt i politisk-social Henseende. — Blandt de Reformspørgsmaal, som overhovedet praktisk har kunnet komme paa Tale i Rusland, er det lykkedes Foreningen at faa gennemført den betingede foreløbige Losladelse ved en Lov af 1909, tilmed — ved Hjælp af Foinitzkys Au-

toritet — i en Form, der udelukker den netop i Rusland truende administrative Vilkaarlighed i størst muligt Omfang. Et Forslag om Indførelse af betingede Straffedomme, som Gruppen har arbejdet for, er derimod vel bleven vedtaget af Rigsdumaen, men blev forkastet af Rigsraadet. — Som et Eksempel endelig fra den sidste sørgelige Gruppe (Reformspørgsmaal, der kun har Betydning for Rusland), nævner Kulischer følgende Resolution vedtagen paa Landsforsamlingen i Moskov 1909 under Debatten om Statsforbrydelser: »Die Versammlung erachtet, dass keine Besserung unserer Strafgesetzgebung das gewünschte Ziel erreichen wird, solange nicht in Russland jenes System der »Ausnahmezustände« abgeschafft wird, welches eine völlige Willkür hervorruft, in Volke wie in den Behörden jegliches Legalitätsgefühl untergräbt und der Lokalverwaltung eine unumschränkte Möglichkeit gibt, mit dem Gesetzgeber auf dem Verordnungswege zu konkurrieren, wodurch die Grundforderungen des Strafrechts verletzt werden.«

Charles Richmond Henderson har i »Penology in the United States. Outline of a progressive programme« først gjort Rede for de netop i Nordamerika betydningsfulde frivillige Organer, der beskæftiger sig med strafferetlige Problemer. Her nævnes bl. a. »The American Prison Association« (fra 1870), »The Delinquent« som Organ for en Sammenslutning af Fængselshjælps-Selskaber og det i 1909 dannede »American Institute of Criminal Law and Criminology«, hvorefter en særlig Landsgruppe af I K V udsprang i 1910, dog mere som Udtryk for et Samarbejde end som en selvstændig Gruppe med talrige Medlemmer. Forf. omtaler dernæst Vanskelighederne ved i et saa sammensat Land, hvor den forskellige religiøse Opfattelse spiller en ganske særlig Rolle, at skabe en Straffelovgivning, der bærer et ensartet Præg, men mener, at man dog efterhaanden er naaet til visse fælles Hovedtræk: »Deterrence by deprivation of liberty is retained, reformation and rehabilitation where it is possible is urged, and segregation under control for persistent offenders, whether weaklings or professional criminals is now strongly advocated.« Med Interesse læser man ogsaa de ledende Sætninger, som det nævnte Instituts nuværende og tidligere Præsident har givet for Udviklingen og Gennemførelsen af Straffelovgivningen i den rette Aand. Først i de sidste Aar er man med stor Iver begyndt paa et videnskabeligt Studium af de antisociale Per-

soner for at lægge Grund til en Klassifikation af Forbryderne ud fra deres forskellige Karakter, Motiver og Vaner. En stor Del af Æren herfor tilkommer atter det nævnte Institut. Herunder nævner Forf. saadanne særlige Foreteelser som de af enkelte Stater indførte Colibat-Kolonier, Sterilisation af visse Forbrydere o. l. Men han berører ogsaa hele det Arbejde, der foregaar vedrørende en Række andre Spørgsmaal lige fra en særlig Forsorg for de sjælsdefekte til Ordningen af Fangearbejdet og den betingede Losladelse. En særlig Omtale vies Borneforsorgen («the now world-famous Juvenile Courts») og hele Probation-Systemet. Under »Adult probation« omtales nogle særdeles interessante Forsøg med »Courts of domestic relations« (først i Buffalo 1910) og nogle endnu nyere »Courts of morals«, beregnede paa kvindelige og mandlige prostituerede. Endelig omtales, hvorledes netop i det sidste Aar trods Modstand fra enkelte Sider »a great impetus has been given to the movement to make uniform throughtout the United States the system of indeterminate sentence, probation and parole. Many states, which have successfully used the probation and parole system have added the indeterminate sentence to their criminal code.«

Fra de nordamerikanske Fristater til Kina er Springet stort, selv om heller ikke Kineserne er forblevne uberørte af de fra I K V udgaaende Bevægelser, saaledes som det fremhæves af de i Kina ansatte tyske Jurister *Cru sen* (Moderne Gedanken im Chinesen - Strafrecht des Kiautschou-gebietes) og *Erich Michelsen* (Kriminalpolitisches im neuen chinesischen Strafrecht). Den kinesiske Straffelovgivning hvilede længe paa den af den første Kejser af Mantshu-Dynastiet ved Midten af det 17de Aarhundrede foretagne Samling af de gældende ældre Bestemmelser; men i 1902 traadte en ny Straffelov i Kraft, der betegnede et Kompromis mellem Vesterlandenes ny Ideer og den historiske Overlevering, saaledes at bl. a. Analogi udelukkedes, Straffesystemet ordnedes fra nyt, Antallet af Forbrydelser, der straffedes med Dødsstraf, indskrænkedes, selve Dødsstraffen simplificeredes; og Tvangsopdragelse indførtes. Den tidligere næsten ukendte Frihedsstraf bestaar enten i Fængsel (fra 2 Maaneder til 15 Aar eller livsvarigt) eller i Arrest (fra 1 Dag til 2 Maaneder). Dommen kan i visse Tilfælde afsiges som betinget, og idomt Frihedsstraf under 1 Aar kan efter Omstændighederne omsettes til en Bøde, men bevarer dog Karakter af Frihedsstraf, ligesom en med Fængsel afsonet Bødestraf ikke derfor mister

Karakteren af Bødestraf. Ejendommeligt er vel, at Pryglestraffen blev afskaffet i 1905. Den kriminelle Lavalder er bestemt til 12 Aar, Tvangsopdragelse kan her anvendes; for Tiden fra 12 til 16 Aar finder Strafnedsættelse Sted. — For den tyske Interessesfære (Kiautschou-Omraadet) har man tilstræbt en Formidling mellem tysk og kinesisk Ret, saaledes at man navnlig søger at undgaa Indgreb i Kinesernes nedarvede familierellige eller religiøse Forestillinger.

Efter dette hastige Trip Jorden rundt skal jeg nævne nogle af de øvrige Afhandlinger.

Den franske Gruppens Præsident, E. G a r ç ö n, udvikler i sin Artikel »Assistance et répression«, hvorledes den moderne Bevægelse dels indskrænker Straffens Omraade ved at lade Forsorgsforanstaltninger træde i Stedet, dels lader Straffen selv skifte Karakter. Han nævner her med Rette Stillingen overfor Børns Forbrydelser (»L'enfant est aujourd'hui sorti du droit pénal«); for Vagabonder og Bellere foretrækker man Anbringelse i særlige Anstalter, hvor Invaliderne blandt dem plejes og de øvrige tvinges til Arbejde; de sindsyges Unddragelse fra Straf har faaet ny Betydning, efter at man har faaet Øje for talrige tidligere miskendte Tilfælde, og den forfærdende Rolle, som Degenerationen spiller for Forbrydelsen, har paakaldt særlige Former for Uskadeliggørelsen af de herhenhørende Recidivister; endelig føres Kampen mod Alkoholisme og Drukkenskab nu først og fremmest gennem Indsættelse i Drankerasyler. Med en Fremstilling af Forskelle og Lighedspunkter mellem Straffen og disse forskelligartede Forsorgsforanstaltninger slutter Afhandlingen.

I to Afhandlinger har P a u l K ö h n e og F e l i s c h gennemgaaet Kriminalistforeningens ihærdige Arbejde for Gennemførelse af den moderne Børneforsorg (der mærkelig nok ikke fandtes særlig nævnt i Foreningens oprindelige Program eller i dens Grundbestemmelser).

En særegen Stilling har Foreningen i Tyskland jo indtaget til den tyske Straffelovsreform. Da det af den første (mindre) Regeringskommission udarbejdede Udkast (»Vorwurf«) forelaa i 1909, kunde ganske vist von Liszt udtale, at det i uventet Grad opfyldte de vigtigste kriminalpolitiske Krav; men gennem forenede Bestræbelser indenfor Foreningen blev der dog udarbejdet et helt »Gegenwurf«. Saavel dette som Vorentwurf har derefter været Genstand for Bearbejdelse i en ny større Regeringskommission, hvis Udkast

ligeledes foreligger (»Kommissionsentwurf«). Et Medlem af begge Kommissionerne, K a r l M e y e r, har nu i sin Afhandling »Die Postulate der I K V und die Beschlüsse zweier Strafrechtskommissionen« under en omhyggelig Gennemgang af Udkastenes almindelige Del gjort Rede for, i hvilken betydelig Grad der b a a d e i Vorentwurf er taget Hensyn til det gennem Foreningen gjorde store forberedende Arbejde, der foruden i Foreningens Drøftelser havde givet sig Udslag i Tilvejebringelsen af de 17 Bind »Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts«, og i Kommissionsentwurf yderligere er taget Hensyn til de i Gegenentwurf fremsatte Tanker og til hele den i Foreningen førte Diskussion. Selv hvor Udkastet principielt ikke kunde fyldestgøre hele Foreningens Krav, er dog mange af disse i Enkeltheder opfyldt (saaledes ved Bødestraffens Reformering, Adgang til betinget Domfældelse, Bekæmpelse af Drukken-skab, Forholdsregler overfor Recidivister og uforbederlige og omvendt Unddragelsen af de ganske unge for Straf).

Fra lægelig Side findes bl. a. en Afhandling af A. L e p p m a n n »Sexuelle Fragen und Kriminalität«, hvori der gøres Rede for saadanne Fænomener som Sadisme, Masochisme, Fetichisme og Exhibitionisme; om deres Genesis og rette Opfattelse i strafferetlig Henseende gøres en Række fine Bemærkninger paa Grundlag af Forf.s Erfaringer gennem mange Aar bl. a. som tilkaldt Sagkyndig i Straffesager. — Noget fjærnere i Forhold til Foreningens Opgaver staar F. S t r a s s m a n n s Artikel om sindssyge Kværunter og deres Umyndiggørelse.

Fra penitentiar Side foreligger »Ein Glückwunsch aus Baden, mit Ausblicken auf das Schutzwesen« af v o n J a g e m a n n og en Afhandling af S c h w a n d n e r (Udgiveren af Blätter für Gefängnisskunde) om Behandlingen af Sindssyge og aandelige Undermaalere (minderwertige) i Strafanstalterne.

Om Bestræbelserne for Reformeringen af Bødestraffen beretter E. K r o n e c k e r, medens D. O. E n g e l e n (Holland) drøfter Spørgsmaalene om Straf eller Sikkringsforanstaltninger overfor Bellere og Vagabonder.

Med Kriminalstatistiken beskæftiger G e o r g v. M a y r sig; han søger dens Værdi i dens Udnyttelse dels under selve Strafferetsplejen dels til Bedste for Kriminalpolitikken. Som Organer, der skal tjene denne Udnyttelse, anbefaler han dels

Kommissioner i de enkelte (tyske) Lande, dels en Rigskommission.

Om den kriminalistiske Uddannelse — der ogsaa blev forhandlet paa Kongressen i København i Sommeren 1913 — handler de af J. H e i m b u r g e r og G. A s c h a f f e n b u r g leverede Bidrag.

Et lidt specielt Æmne, »Über Gesetzgebungskunst und Widerstand gegen die Staatsgewalt«, giver M. E. M a y e r Anledning til nogle Bemærkninger af mere generel Værdi om forskellige Sider af Lovgivningskunsten.

Af juridiske Monografier findes endnu et Par betydelige: F. r. O e t k e r: Die legislative Behandlung der Abtreibung (som der mulig vil blive Lejlighed til at komme ind paa i anden Forbindelse) og A u g. F i n g e r: Das Gefährdungsdelikt im Entwurf eines österreichischen Strafgesetzbuchs.

Retsfilosofien tenderes endelig i to Arbejder, der henholdsvis kaster Blikket længere tilbage og længere frem. I »Moderne Gedanken im österreichischen Strafgesetzbuche« taler A l l m a n n om Forhold, der ligger langt forud for den intern. krim. Forenings Tilblivelse; ti den østrigske Straffelov er fra 1852 og hviler atter i det væsentlige paa Lovbogen af 1803. Det er interessant her at se bekræftet — hvad der ogsaa andetsteds haves Erfaring for — at Straffelovgivningen omkring forrige Aarhundredskifte havde et langt mere reall Præg end den følgende Tids mere paa filosofiske Abstraktioner hvilende Lovgivning. Den østrigske Lovbog bærer f. Eks. intet Spor af Teorien om Viljens Frihed. I Virkeligheden har Kriminalistforeningen i sine Reformbestræbelser paa flere Punkter kunnet gribe tilbage til Tanker, der ogsaa tidligere er traadte frem, men som nu føres videre, underbyggede af et nøjere Studium af de menneskelige og sociale Forhold. — J. A. v a n H a m e l j u n. har omvendt i »Die Bedeutung der heutigen anti-intellektualistischen Strömungen für die strafrechtlichen Grundgedanken« beskæftiget sig med hele den Aandsbevægelse (Filosofer som William James, Henry Bergson og Rudolf Eucken), der i den allerseneste Tid atter fører bort fra den naturvidenskabelige Opfattelse, der har ligget til Grund for den moderne kriminalistiske Skole som overhovedet for de sidste Menneskealdres Undersøgelser og Bestræbelser paa det biologiske og sociologiske Omraade. Denne ny Bevægelse over Indflydelse ogsaa paa de strafferetlige Retningslinjer og tvinger ind paa en Revision af den nuværende Positivisme i Strafferetten. Endnu slaar vi kun ved

Begyndelsen hertil. Næppe med Urette udtaler Forf.: »Die antirationalistische Bewegung hat im Strafrecht die grosse Gefahr, nach den unaufgeklärten und kulturwidrigen Phasen zurückzuführen.« Men han antyder tillige, at den moderne formaalsbestemte Strafferet i Virkeligheden rummer en Optimisme og en Humanitet, der aabner Mulighed for en Formidling indenfor dens Omraade af de intellektualistiske og de instinktive Tankeelementer.

Indenfor den brogede Samling af Festafhandlinger bringer hver enkelt Forf. sin Hyldest til Jubilaren. Men det vil allerede af den Skitse, jeg her har kunnet give, ses, at Skriftet indeholder meget andet end Festlyrik. De enkelte Forfattere indtager deres særskilte Stæde, og Kritik over Foreningen kommer lejlighedsvis til Orde. En Mand som *Karl Meyer* slutter sig med Glæde til »die mittlere Linie«, der har naaet til Sejr indenfor Foreningen, medens *Paul Cuche* (»L'union internationale de droit pénal et l'individualisation de la peine«) aabenbart staar meget kolig overfor Beslutningen paa Kongressen i Lissabon (1897), hvor man strøg hele den Artikel II i Statutterne, der indeholdt Foreningens Program. Det er vel ogsaa et Spørgsmaal, om der ikke til den Ekspansion, Foreningen derved vandt, svarer et Tab i anden Retning. Som Foreningen nu staar, med Medlemmer, hvis Anskuelse til Dels divergerer meget betydeligt, og som fordeler sig i talrige Landsgrupper, der skal forbinde nationale Hensyn med internationale Drøftelser, er den næppe længer nogen sluttet Hær. Men den forener i sig Venner og Bærere af Fremskridtet paa hele Strafferettens Omraade, og marscherer de end spredt, vil de dog kunne slaas samlede — naar det behøves.

Marts 1914.

Eyvind Olrik.

George E. Schröder: Fængselspsykosser og Psykosser i Fængslet. Disputats. Kjøbenhavn 1913. 416 Sider.

Forf. har oprindeligt haft til Hensigt at undersøge, om Fængselsophold var istand til at fremkalde Psykosser, der maatte siges at være specifikke, eller om de under saadanne Forhold opstaaede Psykosser ikke frembød særlige Kendetegn, ja maaske endog slet ikke kom til Udbrud som Følge

af Opholdet i Fængslet, men kun ved et tilfældigt Sammen-
træf opstod der. Under denne Undersøgelse viste det sig, at
nogle Personer, som forud for Fængslingen var lidende af
Sindssygdom, var idømt Straffe; det var naturligt at under-
søge, om Fængselsopholdet i saadanne Tilfælde havde en
skadelig Virkning.

Som Materiale for disse Undersøgelser har Forf. anvendt
Journaler over de paa Kommunehospitalets VI. Afd. i 1902—
12 til Observation eller Behandling indlagte Fanger, af hvilke
flere oftere — ogsaa under ikke kriminelle Forhold — havde
været indlagte paa Afdelingen. Der er dog kun medtaget
saadanne, som paa et eller andet Tidspunkt har vist »psykisk
Reaktion«, ialt 171 Individder med c. 225 Hospitalsjournaler.
Saavidt muligt har Forf. fulgt deres senere Skæbne i Straffe-
anstalt eller Sindssygehospital. Selv har han undersøgt 27
Observer, 11 Fanger og 21 Patienter paa St. Hans Ho-
spital.

Bogen falder i 3 Hovedafsnit: Psykopatisk Deviation
med fremtrædende Karakter af Hysteri, psykopatisk Devia-
tion kombineret med Alkoholisme og psykopatisk Deviation
kombineret med paranoide Forestillinger. — For hver enkelt
Gruppe undersøges saa Psykosens kliniske Billede og Forløb,
saavel som om den psykiske Reaktion er opstaaet under Vare-
tægtsarresten eller Strafafsøningen. I et 4' Afsnit behandles
paa Basis af nogle faa Sygehistorier, der ikke har kunnet
bringes ind under de 3 Hovedafsnit, Fængslets Indvirkning
paa forud bestaaende Psykoser.

De vigtigste Resultater, hvortil Forf. kommer, er for
den første Gruppens Vedkommende, at de Psykoser, der op-
staar under Fængselsopholdet, ikke i deres Form er forskel-
lige fra Psykoser, der opstaar hos hysteriske under andre
Forhold. I Varetægtsarresten opstaar de alvorligere og læn-
gere varende Psykoser hos de Hysterikere, der er imbecile.
Foruden selve Fængselsopholdet synes ogsaa den psykiske
Anstrængelse under Retsforhandlingerne at spille en Rolle
som ætiologisk Faktor. Psykiske Reaktionen opstaaede i
Varetægtsarrest bedres eller helbredes, eventuelt efter en
ringe Accentuation af Symptomerne, under paafølgende Af-
søning af Straf (baade korte Straffe og Forbedringshus- resp.
Tugthusstraffe). Individder, der er tilbøjelige til at reagere
med psykiske Forandringer paa psykiske Insulter, er ogsaa
særlig tilbøjelige til at faa Reaktion paa Fængselsopholdet.

For Alkoholisternes Vedkommende mener Forf. at kun-

ne fastslaa, at midaldrende Individder, der er saa stærkt paa-
virkede af lange Tidens Alkoholforbrug, at de frembyder
Alkoholpsykoser, taaler at hense i Varetægtsarrest (i hvert
Fald i kortere Tid), uden at deres Psykose forværres; i nogle
Tilfælde bedres den endog. Fængsels- og Strafarbejdsstraffe
kan afsones uden fremtrædende psykisk Reaktion. Desuden
drager Forf. en Række Slutninger om Formen af de Psy-
koser, der optræder hos Alkoholister, og om Varetægts- og
Straffængslets Indflydelse paa de Alkoholister, der ogsaa er
Hysterikere.

Hvad de paranoide Individder angaar, da synes Varetægtsarresten i de fleste Tilfælde ikke at paavirke forudbestaaende paranoide Psykoser, dog med Undtagelse af de kværulerende Former, der er tilbøjelige til at inddrage Retsforhandlingerne i deres Kværuleren. Fængselsopholdet (baade Varetægtsarrest og Straf) fremkalder hos Individder med psykopatisk Deviation Psykoser af forskellig Form, der dog ikke i deres Art kan anses for specifikke Reaktioner. De paranoide Forestillinger er de overvejende i alle disse Psykoser; de henter saa godt som udelukkende deres Indhold fra Omgivelser i Fængslet og Begivenheder under Fængselsopholdet.

Paa Basis af nogle faa Tilfælde mener Forf. endelig at kunne fastslaa, at Varetægtsfængslet og Strafafsoningen ikke synes at have nogensomhelst Indvirkning paa forud bestaaende Psykoser af ikke-paranoid Art. Dog indrømmer han, at der paa Basis af forud bestaaende depressiv Konstitution, eller uden at en saadan Basis er tilstede, under Varetægtsarrest og Fængselsstraf kan opstaa depressive Tilstande. Hvor denne Reaktion er begyndt i Varetægtsarresten, taales paafølgende Strafafsoning som Regel uden Vanskelighed. —

Desværre har Forf. renonceret paa at angive, hvilken Betydning for den praktiske Straffepleje og de psykisk abnorme Forbryderes Behandling hans indvundne Resultater maa have. Han anfører i sit Forord, at han har holdt saavel Spørgsmaalet om Tilregnelighed og om »det berettigede i at anvende Straf overfor sindssyge« uden for Undersøgelsen, og at Spørgsmaalet om disse Personers Anbringelse er Arbejdet uvedkommende. Men det er jo ikke udelukket, at andre vil bygge videre paa Grundlag af hans Resultater, og det maa derfor være berettiget at pege paa nogle Mangler ved Undersøgelsen, som kan have virket ind paa de indvundne Resultater og gjort dem mindre vel egnede til praktiske Slutninger. Thi hverken Straffeplejen eller de psykisk abnorme vilde i

Længden staa sig ved, at Forf.s Konklusioner blev grundlæggende for Strafafsoningen.

Det er hævet over enhver Tvivl, at Forf. bygger altfor meget paa sit eget Materiale uden at tage Hensyn til den foreliggende Literatur. Ganske vist er denne overvældende stor, især hvis man vil tage den lidt mere perifere med, men det vilde dog maaske have givet Forf. et noget andet Syn paa mange Ting, hvis han havde kendt de mange betydelige Arbejder, som har stærke Berøringspunkter med hans. Af skandinavisk Literatur skal jeg blot nævne *Schuldheis'* store Værk: »Om sinnessjuka fängar«, af nyere tysk Literatur den erfarne *Leppmanns* lille udmærkede Bog: »Der Minderwertige im Strafvollzuge«, men Forlegnelsen kunde iøvrigt fortsættes Side op og Side ned. Man har Indtryk af, at Forf. kun har taget med, hvad han tilfældig er »falden over«. Manglen paa Literaturkendskab ytrer sig ikke blot med Hensyn til Værker, der har Betydning for Bogen i Almindelighed, men ogsaa hvor den berører specielle Forhold. Som Eksempel skal anføres, at Forf. ved sin Omtale af Forbrydelser hos Alkoholister (S. 174) benytter *Baers* og *Laquers* Statistik, men aabenbart slet ikke kender Ædruelighedskommissionens eller de andre foreliggende danske Statistiker, skont disse støtter sig paa væsentlig samme Materiale (kjøbenhavnske Forbrydere) som Forf.s Undersøgelser.

Med Hensyn til det anvendte Materiale, da har dette den store Fordel at hidrøre fra en enkelt Hospitalsafdeling og under en enkelt Overlæge; det maa derfor, især hvor det drejer sig om Observationspatienter, anses for i klinisk Henseende at være uangribeligt, men samtidig noget ensartet, idet det er rent kjøbenhavnsk. Sygehistorierne er imidlertid meget ujævnt refererede og ofte altfor summariske. Og i ætiologisk Henseende er Materialet ingeniunde fyldestgørende, idet VI Afdeling selv ved Observationspatienter ofte er udelukket fra at faa de Oplysninger om Afstamningen, der som Regel er uundværlige for at stille Diagnosen Degeneration eller »psykopatisk Deviation«, saaledes som Forf. foretrækker det. Iøvrigt dækker »Degeneration« (medfødt og erhvervet) og »psykopatisk Deviation« ikke hinanden, idet Degenerationen egentlig kun repræsenterer en Disposition til psykopatisk Deviation, eller som vi andre siger psykisk Degeneration. Den, der lider af psykopatisk Deviation, har allerede vist »psykisk Rektion«. Og det forøger ikke Klarheden i Fremstillingen, at Forf. foruden om Psykoser ogsaa taler om »psy-

kogene Tilstande«. Dette har Betydning, hvis en eller anden vilde benytte Forf.s Undersøgelser til Overvejelser angaaende Tilregneligheden.

Uheldigt er det ogsaa, at man ingenlunde altid faar Oplysning om, efter hvor lang Tids Arrest-, Fængsels- eller Strafanstaltsophold den psykiske Reaktion er optraadt. Forf. fremhæver ganske vist udtrykkeligt (S. 177), at man ikke af hans Undersøgelse kan vente at finde Afgørelse af Spørgsmaalet om, hvilken Art af Straf, Enecelle eller Fællesskab, der skader Individerne mest. Dog skelner Forf. i sine Konklusioner oftest skarpt mellem Psykosernes Forhold under Varetægtsarrest og under Fængselsstraf, af og til ogsaa under Strafanstaltsstraf. Men det er mere end sandsynligt, at Strafafsoningens Indflydelse paa disse psykisk degenererede Individ er noget forskellig, alt eftersom Varetægtsarresten har været lang eller kort; for en stor Del Individ er Forholdene under Fængselsstraffen ikke meget forskellige fra dem under Varetægtsarresten.

Naar Forf. begynder sine Undersøgelser med (S. 25) at fastslaa, at den psykopatiske Deviation er en »Conditio sine qua non for Udbruddet af psykogene Tilstande under Fængselsopholdet«, saa er dette vel dristigt og stemmer heller ikke med det Resultat, hvortil han kommer i sit Resumé Side 409. Det stemmer heller ikke med de virkelige Forhold; selvfølgelig kan der baade i Varetægtsfængslet og under Strafafsoningen opstaa »psykogene« Tilstande hos andre end dem, der i Forvejen har vist »psykopatisk Deviation«. Det er rigtigt, at Fængslet og navnlig Cellefængslet tidligere har faaet Skyld for mange Psykoser, som det i Virkeligheden havde en meget ringe Andel i, idet en forhaandenværende psykisk Degeneration — medfødt eller erhvervet — var den væsentligste Aarsag til Psykosen. Men man maa ikke helt undervurdere Fængselslivets Betydning for Opstaaelsen af Psykoser hos ikke fængselsvante Individ. Særlig de længevarende Straffe nedsætter utvivlsomt Ernæringen gennem Ensomheden og den monotone og ofte uvante Kost, og psykiske Rørelser, Anger, Haabløshed etc. virker som Lejlighedsaarsag. Og det er ogsaa givet, at de længevarende Frihedsstraffe som Regel fremkalder en vis Sløvhed, som giver ældre Straffanger deres særlige Præg.

Ulykken er, at Forf. paa Forhaand har villet presse sit Materiale ind i en bestemt Form og indordne det under de tre Hovedgrupper, hvilket Resultatet tydeligt viser er uigen-

nemførligt. Han har da ogsaa til hver Hovedgruppe maattet hægte et »Tillæg« med Blandingsformer. I Virkeligheden er det ogsaa overfor psykisk degenererede Individder, særlig fra Hovedstaden, vanskeligt at gennemføre en Rubricering, idet de degenerative Symptomer her er sammenvævede med Udslag af et hysterisk Anlæg, idet de allerfleste degenerative Forbrydere tidligt er komne ind paa vanemæssig Misbrug af Alkohol, og idet de paranoide Symptomer danner Grundtonen i de allerfleste degenerative Individders ikke rent forbigaaende psykiske Afvigelser.

Hvad de særlige Undersøgelsesmetoder angaar, da er Værdsættelsen af de somatiske hysteriske Symptomer (f. Eks. Ovari, Hyperalgesi) i høj Grad afhængig af det individuelle Skon. Og enhver, i hvis Lod det falder jævnlige at skulle bedømme en Intelligensprøve, vil vide, hvor vanskeligt det er at afgøre, hvilken Indflydelse en mangelfuld Belæring, en svigtende Interesse, Mangelen paa aandelig Træning etc. og hvilken en virkelig Nedsættelse af Intelligensen har paa Prøvens Udfald.

Der er ialfald Grunde nok til, at forskellige af de Slutninger, hvortil Forf. kommer, er vel dristige og næppe stemmende med de virkelige Forhold. Nogle af dem er sikkert rigtige nok, idet de bl. a. bekræftes af de praktiske Erfaringer. Saaledes kan det nok som Regel siges, at Hysterikere i det hele taaler Strafafsoningen godt, selv om de i Varetægtsarresten med dens psykiske Rørelser har vist psykisk Reaktion; vi lægger jo ved vor Behandling af ikke forbryderske Hysterikere i første Række Hovedvægten paa systematisk Arbejde. Dog maa det fremhæves, at Strafanstaltsopholdet i nogle Tilfælde fremmer Hysterikernes Tilbøjelighed til Selv-suggestion, og at nogle udisciplinerede kvindelige Hysterikere reagerer psykisk paa Strafafsoningen paa en for dem selv og Fængselsdisciplinen lige uheldig Maade. Det er sikkert ogsaa rigtigt, at Alkoholister i det hele taaler Strafafsoningen godt; det er jo ligefrem en Kur, de gennemgaar: Afhold og Arbejde. Det er ogsaa muligt, at visse kroniske Alkoholpsykoser, særligt Sløvsindsformer, ikke paavirkes kendelig skadeligt ved Arrest- og Fængselsophold; men man tør dog neppe deraf slutte, at man bør straffe Alkoholister, der frembyder psykiske Forandringer, paa sædvanlig Maade; bl. a. fordi de kun bliver end mere sløve under Straffen. At der hos Alkoholister under Fængselsopholdet kan udbryde Psykoser af paranoid Natur, hidrører sikkert fra, at det drejer sig om psykisk

degenererede Individder, for hvilke Alkoholtrangen har været et af Degenerationens Symptomer, og for hvilke Alkoholismen har været et yderligere degenererende Moment. Rigtigt er det sikkert ogsaa, at Varetægtsarresten ikke kendelig paavirker de paranoide Forbrydere med Undtagelse af Kværu-lanterne, der paavirkes af selve Retsforhandlingerne. Men der er ingen Tvivl om, at Strafanstaltsopholdet oftest virker skadeligt ind paa disse Individder, og at det meget hyppigt bringer latente paranoide Forestillinger til Udbrud.

Bogen virker meget tungt, og man plages under hele Læsningen af den Følelse, at Forf. paa altfor mange Punkter har stræbt efter at naa »Resultater« — Resultater, der er altfor svagt underbyggede og derfor ofte gør et ligefrem konstrueret Indtryk.

Hvis Forf. ikke havde bygget saa stærkt paa sine egne Undersøgelser og havde haft lidt mere Øje for, at der paa det store og vanskelige Omraade, hvorpaa han har bevæget sig, er mange Kilder til Fejlslutninger, vilde han utvivlsomt have faaet et paalideligere Udbytte af sit store, flittige og i mange Maader interessante Arbejde. Som Grundlag for praktiske Reformers eller endog blot Overvejelser paa Strafafsoningens Omraade egner det sig ikke. For saa vidt er Slaget tabt; men med lidt mere Hensyntagen til andres Erfaringer og med mere penitentiært Kendskab som Ballast, vil Forf. utvivlsomt have alle Betingelser for at kunne vinde et nyt.

Christian Geill.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht.
1913.

I 4de Hæfte for 1913 af Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht skildrer v. Hentig den engelske Forvaringsanstalt for vanemæssige Forbrydere, »Camp Hill«, som er opført paa Øen Wight. Den engelske Prevention of Crimes Act 1908 bestemmer, at Personer, der for en Forbrydelse idømmes Tugthusstraf, og som tilstaar eller af Juryen erklæres for at være vanemæssige Forbrydere, i Almensikkerhedens Interesse af Domstolen kan dømmes til yderligere at tages i Forvaring i et Tidsrum af mindst 5 og højst 10 Aar efter Rettens Skøn. Som vanemæssig Forbryder anses den, som efter sit fyldte 16' Aar er dømt mindst 3 Gange for en Forbrydelse og vedblivende fører et forbrydersk eller uhæderligt Liv. Justitsforvaltningen har derhos Ret til overfor en Vaneforbryder, som er dømt til mindst 5 Aars Tugthus, efter Udstaaelsen af de 3 Aar at foretage en Forandring af Resttiden til preventive detention. Statssekretæren kan til enhver Tid betinget løslade den dømte og stille ham under Tilsyn, og hvert 3' Aar skal Spørgsmaalet om betinget Løsladelse tages op til Overvejelse paa Grundlag af en omhyggelig Undersøgelse. England har saaledes som Hovedprincip antaget Forvaring ved Siden af, som Tillæg til den efter Loven forskyldte Straf. For det egentlige Englands Vedkommende foregaar Forvaringen i den udelukkende hertil indrettede Anstalt Camp Hill.

Her skal gengives Hovedpunkterne i v. Hentigs Skildring af denne ejendommelige og i sin Art enestaaende Anstalt.

Camp Hill Prison bestaar af foreløbig 4 Blocks for Fangerne, en Disciplinerafdeling og de fornødne Bygninger til Administration osv. Omkring Husene og de hertilhørende

frie Arealer strækker sig Mure af lyse Sten, som gør Indtryk af at være uoverstigelige. Bevogtningen af Anstalten er meget skarp, Opsynsmændene er væbnede med Revolvere, Sidevaaben og Gummiknipler, og derhos omkredses Anlægget ved Dag og Nat af karabinbevæbnede Funktionærer. Dette er muligvis en Følge af, at der i December 1912, efter at Anstalten var taget i Brug i Marts s. A., fandt en Revolte Sted, som iøvrigt førte til, at man som Disciplinærstraf overførte 15 Fanger til Tugthuset i Portland. Belæget stiger iøvrigt rask, da Afgangen paa Grund af Forvaringstidens Længde foreløbig er ringe, medens der hvert Aar tilgaar nye Fanger, som har udstaaet deres Tugthusstraf. I September 1913, da v. Hentig aflagde sit Besøg, var der 150 Mand i Forvaring. Medens, som nævnt, den ydre Bevogning er skarp, peges der med Stolthed paa, at Anstalten ikke er en Strafanstalt, og at Livet derinde foregaar i langt friere Former, end Strafanstalter kender. Bygningerne er lyse, beskedent venlige; deres Beboere har Lov at lade Haaret vokse og at barbære sig selv, bærer ikke den sædvanlige Tugthusdragt og har en særlig Søndagsdragt (noget, der nu ogsaa er indført i den nye danske Strafanstalt i Nyborg). Cellevinduerne er anbragt saa lavt, at man kan se ud og efter Behag holde dem aabne eller lukkede, et uvurderligt Gode, ogsaa fordi man undgaar den pinlige Skærpelse af Høresansen, der i Anstalter med højtsiddende og utilgængelige Vinduer er en Følge af, at der intet bydes som Tilfredsstillelse for Synet, og som ofte fører til hallucinatoriske Tilstande og Fængselspsykoser. Arbejdsfortjenesten kan indtil et Maksimum af 9 Pence om Ugen anvendes til Indkøb i en Kantine, der forhandler Tobak, Slikkerier, Marmelade o. l., medens Alkohol absolut ikke kan faas; kontante Penge faas ikke udleveret, alt betales ved Afregning. Forf. fik det bedste Indtryk af Personalet, der syntes at være besjælet af Energi, men frit for unødvendig Stramhed, og at anstrænge sig for at skaane og opflamme Fangernes Æresfølelse. Et omhyggeligt Progressivsystem er indrettet, hvorunder man stiger gennem Tidsrum paa 6 Maaneder. Som Fordele, Progressionen hjemler, nævnes Tilladelsen til at spise Middagsmaaltidet i Fællesskab, hvorunder da intet Opsyn er direkte tilstede: Fangerne spiser alene i deres Block, kun under Opsyn af en Betjent, der er anbragt oppe i en fast Loge, hvorfra han, om fornødent, ved Alarmsignal straks kan hidkalde Forstærkning. Ved fortsat god Opførsel opnaas Lov til at være en Time længere oppe om Aftenen og

holde fælles Aftensmaaltid, nyde Aviser, spille Skak og Domino, tilsidst endog læse nyudkomne illustrerede Tidsskrifter. Som Hovedbelønning vinker endelig Udsigten til betinget Løsladelse. Disciplinærstraffe haves nemt for Haanden, da der er saa mange Smaabelønninger, som kan fratages den, der forser sig, lige til Spejlet i Cellen og den ugentlige Tobak. I grovere Tilfælde anbringes Synderen i den særlige Block, hvor han er under sædvanlig Tugthusdisciplin og faar ringere Kost, ligesom en Art Spændetroje og Pryglestraf i de groveste og voldsomste Tilfælde kan bruges, hvorimod mørk Arrest ikke maa anvendes. — Forf. har med særlig Interesse betraglet Fangerne selv: ved første Blik var det paafaldende, hvor mange der bar Brillen, rystede, saa ældre ud, end de var, kraftløse Skikkelser i den ellers kraftigste Mandalder, og ved Siden af dem atter nogle meget unge Mænd af atletisk Bygning. Skønt Anstalten ikke rummer egentlige imbecile, idet saadanne — selv af lettere Grader — straks afgives til Tugthusafdelingen for Undermaalere i Parkhurst, fik Forf. det bestemte Indtryk, at $\frac{3}{4}$ af de Folk, han saa og iagttog, ikke er i Stand til at eksistere som frie Mænd paa anden Maade end ved strafbare Handlinger, idet Forbrydelsen er den for dem eneste mulige Form for Tilpasning til den moderne Industristats strænge Livsbetingelser; selv om de nok kan opnaa forbigaaende Arbejde, vil de ved enhver Konjunkturedgang være de første, som Arbejdsgiveren lader gaa. Deres egen instinktmæssige Følelse af, at de ikke slaar til i Livet, avler hos dem Had mod Samfund og Stat og fremkalder dels Forfølgelsesideer, dels Forbrydelser som Reaktion mod den passive Rolle, deres Underlegenhed tildeler dem i Livet. Har de først været i Tugthuset — hvis Minimumstid i England er 3 Aar — er de yderligere saa slet stillede, at Forbrydelsen for dem bliver en Nødvendighed snarere end en Vane.

En Statistik over 100 af Fangerne viser følgende Tal:

1)	Gennemsnitsalder ved første Straf	19. ⁸⁷	Aar.
2)	»	»	Hendommelsen til p r e -
	v e n t i v e d e t e n t i o n	40. ²⁵	»
3)	Gennemsnitstal af Tugthus- og Fængselsstraffe	19. ⁰⁹	»
4)	»	»	Forbrydelser . . . . .
		17. ¹	

Regner man Forvaringstiden med, stiger Gennemsnitstallet ad 3) til over 24 Aar. Man vil se, at disse Folk ikke egner sig for et Liv i Frihed. Men ogsaa Straf har jo vist sig virkningsløs overfor dem. England har da anvist dem Mel-

lemvejen mellem Frihed og en pinlig og unyttig Straf. Da man hverken kan forbedre deres defekte Hjærner eller uden videre omkalfatre Samfundsforholdene, har man anbragt høje Mure og ladte Karabiner mellem dem og det frie Liv og skabt dem en Særeksistens, der kan passe for dem og tilfredsstille dem. — I Forf.s Skildring savner man kun Oplysning om, hvorledes og med hvilket Resultat Fangerne beskæftiges. — Sluttelig fremhæver v. Hentig Betænkeligheden ved, at Anstalten er lagt i den Egn af England, der har det herligste og sundeste Klima, hvor Fangerne en Aarrække suger Kræfter og Sundhed, men derpaa efter Løsladelsen maa søge til Egne, hvor ogsaa de klimatiske Forhold er langt ugunstigere, idet han ser en Fare ved en saadan sundhedsmæssig Forvænning. Hertil synes dog at maatte svares, at enhver Forøgelse af Kræfter, som disse af Naturen stedmoderlig behandlede Individuer kan opnaa, vil kunne forøge Muligheden for en Tillæmpning til Samfundslivet efter Forvaringstidens Udløb.

O. H.

Mindre Meddelelser.

Nyt strafferetligt Tidsskrift. Fra d. 1. April vil der i Tyskland udkomme et stort nyt Tidsskrift der kalder sig Deutsche Strafrechts-Zeitung og betegner sig som »Zentralorgan für das gesamte Strafrecht, Strafprozessrecht und die verwandten Gebiete in Wissenschaft und Praxis des In- und Auslandes«. Kredsen af Udgivere tæller saavel Praktikere som Universitetslærere; de mest kendte Navne bæres af von Liszt, Lucas og Wach. I den udsendte Indbydelse fremhæves, at der ganske vist ikke er nogen Mangel paa Specialtidsskrifter ogsaa paa Strafferettens Omraade, — man behøver blot til Eksempel at nævne Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, hvis Plan dog er meget omfattende, og som selv ved sin Tilblivelse i 1881 betegnede sig som »Zentralorgan«, eller det yngre Monatschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform, der i Løbet af sin 10aarige Levetid har arbejdet sig frem til en førende Stilling. Indbydelsen betegner imidlertid de alt bestaaende strafferetlige Tidsskrifter nærmest som »lærde Arkiver«, der følger bestemte videnskabelige Retninger, medens det ny Tidsskrift vil fremtræde paa et bredere Grundlag: idet det bl. a. følger de vigtigste Dagsbegivenheder og fremstiller og kritiserer den gældende Retstilstand skal det byde en Oversigt over hele Strafferettens og Straffeprocessens saavel som de tilgrænsende Discipliners Omraade og tillige bære Stenene sammen til de til enhver Tid nærmeste Reformers paa hele dette Felt i og udenfor Tyskland. Arbejdet skal gøres i »videnskabelig Aand«, men med stadigt Henblik paa Retslivets praktiske Krav; Æmnerne skal behandles »aus der Praxis für die Praxis«. Under »literær« Førelse at udvikle og støtte Praksis med stadig Hensyntagen til fremskridende Undersøgelser af hele Forbryderondet og Forbryderindividualiteterne skal være en vigtig Opgave for Tidsskriftet, som ogsaa vil optage Domsreferater i vigtigere Sager ved de overordnede Retter.

Tidsskriftet har allerede knyttet en Stab af faste Medarbejdere til sig, til Dels med Navne, der har Klang ogsaa udenfor Tyskland, og det ønsker tillige at indlede Samarbejde med Fagmænd indenfor andre Lande. Der er al Sandsynlighed for, at det ny Tidsskrift vil kunne komme til at indtage en betydningsfuld Stilling; ogsaa dette Tidsskrift vil med Opmærksomhed følge dets Vej.

E. O.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Forhandlingerne paa Dansk Kriminalistforenings 10. Aarsmøde: (Tredie Hæfte). Kbhvn. 1914.
- Børnearbejdet i Finland, Norge og Sverige. Ved A. v. Bonsdorff, E. Holtan og Holger Bergwall. (Aarsskrift 1913 udgivet af Foreningen for Opdragelsesanstalter). Kbhvn. 1914.
- Bulletin de l'office de la protection de l'enfance. Tome I. 1912 (Octobre) et 1913. Paris et Bruxelles.
- Statistik über die Gefängnisse der Justizverwaltung in Preussen für das Rechnungsjahr 1912. Berlin 1913.
- Statistik der zum Ressort des Königlich Preussischen Ministeriums des Innern gehörenden Strafanstalten und Gefängnisse und der Korrigenden für das Rechnungsjahr 1912. Berlin 1914.
- Blätter für Gefängnissskunde. XLVII Bd. Heidelberg 1913.
- Förhandlingar vid Svenska Kriminalistföreningens ordinarie årsmöte i Stockholm den 27. september 1913. Stockholm 1914.
-

Den nya svenska lagstiftningen om spioneri.

Av
Hjalmar Westring,
Ordförande i lagberedningen.

Alla de europeiska strafflagarna innehålla bestämmelser om straff för landsförräderi eller handlingar, genom vilka statens säkerhet i förhållande till främmande makter äventyras. Med vissa av dessa bestämmelser har man sökt förebygga faran därav att främmande makt kommer i besittning av upplysningar, som med avseende å krig med sådan makt kunna vara för densamma nyttiga. I de äldre strafflagarna äro dock sådana bestämmelser till skydd för militära hemligheter icke särdeles omfattande. Det är i främsta rummet spioneri under pågående krig man uppmärksammat, ehuru här och var vissa åtgärder straffas, även om de begås under fred. Och, i överensstämmelse med den sedan gammalt härskande uppfattningen av förräderibrottet såsom en kränkning av trohetsplikten mot staten, förutsattes det i allmänhet för straffbarhet att gärningsmannen är det lands undersåte, mot vilket han förbrutit sig, eller åtminstone att han vistas i landet eller är anställd i dess tjänst. Jämväl från denna regel finnas dock åtskilliga undantag.

Under den senaste tiden har emellertid spionerilagstiftningen flerstädes väsentligen omgestaltats. Krigsväsendets utveckling har gjort det av allt större vikt för krigsförvaltningen inom en stat att erhålla en ingående kännedom om en eventuell fiendes krigsmedel och krigsförberedelser samt om åtskilliga förhållanden inom det område,

som kan väntas bliva krigsskådeplats. Därför har, åtminstone av de större staterna, anordnats en systematisk verksamhet för utforskande av dylika omständigheter beträffande andra stater. Emot en sådan utforskningsverksamhet måste åter den stat, som blir föremål därför, söka att i möjligaste mån skydda sig. I detta syfte användas bland annat ganska ingående straffbestämmelser, som i allmänhet drabba både statens egna undersåtar och utlänningar och som i stor omfattning även träffa handlingar under fred. På denna väg ha de flesta europeiska stater numera slagit in. Den första moderna spionerilagen är den franska av 1886. Bland övriga sådana må nämnas den engelska av 1889, numera utbytt mot en ny av 1911, den ryska av 1892, ersatt med bestämmelser i den allmänna strafflagen av 1903, den tyska av 1893 och den finska av 1898. Även i den nya norska strafflagen av 1902 likasom i de danska, tyska och österrikiska strafflagförslagen är förevarande ämne behandlat efter moderna principer.

Den svenska strafflagen av 1864 tillhör den äldre typen. Lagens bestämmelser i förevarande hänseende äro upplagna i 8 kap., som handlar om förräderi samt om andra för rikets säkerhet menliga brott. Bland förräderibrotten nämnas åtskilliga handlingar, som pläga sammanfattas under benämningen militärt landsförräderi, och dit hör bland annat, om någon i krigstid för fienden uppenbarar krigsmaktens ställning eller rörelser eller något rådslag eller beslut därom, eller genom teckning eller annorledes meddelar honom underrättelse om försvarsverk, hamn, farled eller väg, eller i förrädlig avsikt byser eller döljer fiendens spejare, eller på annat dylikt sätt tillhandagår fienden. Såsom subjekt för brottet nämnes i främsta rummet svensk man; dock straffas även utlänning, om han vid brottets begående vistas i riket eller är anställd i dess tjänst. Straffet är straffarbete på livstid eller från och med 6 till och med 10 år. Försök straffas, om brottets fullbordan förhindrades endast genom omständigheter,

som voro oberoende av gärningsmannens vilja; och är påföljden straffarbete i högst 10 år*). Till denna grupp hör också det brott, som består däri, att någon i krigstid låter sig av fienden brukas såsom spejare. Härför stadgas straff av livets förlust eller straffarbete på livstid. Straffet drabbar utan åtskillnad svenskar och utlänningar. Någon särskild bestämmelse om straff för prisgivande av militära hemligheter, som avser jämväl fredstid, finnes icke. Men sådant yppande kan dock innefattas i det s. k. diplomatiska landsförräderiet, som kan begås lika väl under fred som under krig. Till sådant förräderi hänföres bland annat uppenbarande av diplomatiska hemligheter. Dylikt uppenbarande är av två arter. Den ena består däri att någon, som är betrodd att veta hemliga underhandlingar, rådslag eller slut i ärande, därå rikets säkerhet eller rätt emot främmande makt ligger, uppenbarar dem eller utan lov utgiver eller kungör handling, som han i sådant mål bort hålla hemlig. Straffet är straffarbete på livstid eller från och med 8 till och med 10 år, dock med möjlighet till nedsättning till 2 år, om brottet skedde utan uppsåt att göra skada och faran var ringa. Den andra arten föreligger, om hemligheter eller handlingar av sådan beskaffenhet, som nyss sagts, kommit till annan persons kunskap eller i hans hand och han, med vetskap att de böra hållas hemliga, utgiver, uppenbarar eller kungör dem. Straffet är, om uppsåt att skada fanns, straffarbete från och med 4 till och med 6 år och eljest fängelse eller, om faran var ringa, böter. Vad be-

*) Med avseende å de här och längre fram angivna straffsätser må erinras om följande i svensk straffrätt gällande regler. Böter kunna ådömas till belopp av minst 5 högst 500 kr.; fängelse kan förekomma i minst 1 månad, högst 2 år, och straffarbete i 2 månader till och med 10 år eller på livstid. Straffarterna anses lindrigare eller svårare i nu nämnd ordning. Om straffsatsen är högst straffarbete i 3 år, är således latituden: böter 5—500 kr., fängelse 1 månad till och med 2 år eller straffarbete i 2 månader till och med 3 år. Är åter straffet bestämt till straffarbete i högst 3 år, är latituden straffarbete i 2 månader till och med 3 år.

träffar det diplomatiska landsförräderiet göres ej någon skillnad mellan svensk och utlänning.

Uppmärksammas måste ock i förevarande hänseende vissa bestämmelser i tryckfrihetsförordningen. Enligt denna lag kan ansvar för innehållet i tryckt skrift icke ådömas, med mindre bestämmelse därom finnes i tryckfrihetsförordningen. Förut nämnda stadganden i strafflagen äro sålunda icke omedelbart tillämpliga, om en gärning, som hemfaller under sådan bestämmelse, begåtts genom tryckt skrift. Tryckfrihetsförordningen stadgar nu, att såsom missbruk av tryckfriheten skall anses kungörande i tryck, under krigstid eller vid krigsfara, av sådana underrättelser om krigsmaktens ställning eller rörelser eller om andra åtgärder eller anstalter för försvaret, vilkas offentliggörande konungen i statsrådet förbjudit. Gärningen bestraffas efter förut omförmälda bestämmelser i allmänna strafflagen, om den är hänförlig under sådan bestämmelse, men eljest med fängelse eller i ringare fall böter från och med 50 till och med 500 kronor.

Tryckfrihetsförordningen, enligt vilken den regel gäller att alla ämbetshandlingar skola vara för en var tillgängliga och kunna av en var publiceras, innehåller vidare det undantag härifrån, att mobiliseringsplaner för hären och flottan samt planer för deras sammandragning eller samverkan ävensom sådana kartor, ritningar och beskrivningar angående rikets fästningsverk, minförsvar, militära positioner, kommunikationsleder och uppfinningar, vilkas offentliggörande kan medföra våda för rikets säkerhet, ej må utan konungens särskilda tillstånd utlämnas, sedan konungen i statsrådet fattat beslut att dessa handlingar skola hållas hemliga. Om sådan handling i tryck offentliggöres av den, som vet att handlingen bör hållas hemlig, straffas gärningsmannen med fängelse eller i ringare fall med böter från och med 50 till och med 500 kronor.

Slutligen finnas även i strafflagen för krigsmakten vissa stadganden i ämnet, men dessa förbigås här.

Den nu lämnade redogörelsen för den äldre svenska lagstiftningen visar, att det skydd mot militära hemligheters prisgivande åt en eventuell fiende, som lagen gav, var synnerligen ofullständigt. Vad först strafflagens bestämmelser angår, så inträdde straff för de förut omnämnda till det s. k. militära landsförräderiet hänförliga åtgärderna allenast om de begingos i krigstid; och, med undantag för fall av ren spejaretjänst i krig åt fienden, kunde utländsk undersåte ej straffas, med mindre han vid brottets begående var bosatt i landet eller anställd i dess tjänst. Det s. k. diplomatiska landsförräderiet åter, så vitt det bestod i uppenbarande av hemligheter, avsåg endast »underhandlingar, rådslag eller slut» i ärenden, varå rikets rätt eller säkerhet berodde, samt därtill hörande handlingar. Tryckfrihetsförordningens bestämmelser äro väl med avseende å de skyddade hemligheterna av något större omfattning men dock vida mera begränsade än motsvarande stadganden i de moderna främmande lagarna; skyddet gäller dessutom allenast offentliggörande i tryck.

Den allmänna utvecklingen har medfört, att jämväl hos oss uppstått behov av ett starkare skydd för hemligheter av ifrågavarande art. Redan år 1908 fick chefen för generalstaben uppdrag att upprätta förslag till en mera verksam lagstiftning mot spioneri; och sedan en juridiskt bildad person förordnats att i generalstaben biträda vid detta ärendes behandling, avgav generalstabschefen år 1911 betänkande med förslag till lag om skydd för hemligheter av militär betydelse. Det avsågs att de sålunda föreslagna bestämmelserna skulle gälla vid sidan av strafflagen, vilken skulle lämnas orubbad.

Sedan förslaget blivit inom justitiedepartementet i vissa delar omarbetat, hänsköts det till lagrådet för den i grundlagen föreskrivna granskning. Lagrådet framhöll i sitt yttrande, hurusom det medförde vissa närmare angivna olägenheter att, såsom i förslaget skett, söka inpassa den erforderliga lagstiftningen i ämnet i en särskild från straff-

lagen fristående lag, och ansåg därför att denna lagstiftning, så vitt den avsåg förbrytelser av samma eller liknande art med de i 8 kap. strafflagen behandlade, borde åstadkommas genom en omarbetning av samma kapitel, varjämte erforderliga bestämmelser i de ämnen, som avhandlades i de övriga delarna av förslaget, lämpligen kunde upptagas i en från strafflagen fristående lag. Denna anvisning följdes i den till riksdagen år 1913 avlåtna kungl. propositionen, som alltså innehöll förslag dels till en lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i 8 kap. strafflagen och dels till en lag innefattande vissa bestämmelser till skydd för hemligheter av betydelse för rikets försvar. Dessa förslag vunno i sin helhet riksdagens bifall. Lagar i ämnet utgavos den 9 maj 1913*). Som bekant hava på grund av dessa lagar redan åtskilliga åtal förekommit.

Vid den omarbetning av 8 kap. strafflagen, som sålunda ägt rum, hava de äldre bestämmelserna reellt sett bibehållits med några få ändringar. Reglerna om det militära landsförräderiet (9 §) äro sålunda av alldeles samma innehåll som förut. I fråga om det diplomatiska landsförräderiet har endast skett de ändringar, att i straffsatsen för den senare arten av sådant förräderi minimum sänkts från 4 till 2 års straffarbete (17 §) samt att försöket gjorts straffbart (19 §). Däremot ha i den yttre uppställningen skett åtskilliga ändringar, de flesta bestående däri att vissa äldre paragrafer sammanslagits för att bereda plats för de nya bestämmelserna. Då emellertid de nya mera allmänt avfattade brottsbeskrivningarna omfatta jämväl vissa av de handlingar, som hemfalla under de äldre stadgandena, ha de nya bestämmelserna måst givas den avfattning, at de ej bliva tillämpliga å sådana gärningar, som kunna straffas enligt de äldre.

*) Redogörelse för tillkomsten av den nya lagstiftningen med fullständig lagtext och utdrag av förarbetena finnes intagen i Nytt Juridiskt Arkiv, afd. II, för år 1913, sid. 287 och följ.

De handlingar, som den nya lagstiftningen avser att straffa, kunna karakteriseras såsom: 1) åtgärder, vilka innebära ett uppenbarande av militära hemligheter; 2) åtgärder, vilka innebära ett utforskande av sådana hemligheter; och 3) åtgärder, vilka innebära fara för sådana hemligheters uppenbarande. De två första arterna behandlas i de nya paragrafer, som införts i 8 kap. strafflagen, den sista arten utgör föremål för den särskilda lagen.

Vad då angår bestämmelserna i strafflagen, och först det straffbara uppenbarandet av militära hemligheter, äger enligt lagen (18 §) sådant brott rum när någon, i annat fall än förut i kapitlet är sagt, för obehörig uppenbarar sådana handlingar, avbildningar eller andra föremål eller sådana sakförhållanden, vilkas uppenbarande för främmande makt kan skada rikets försvar och som han vet böra hållas hemliga.

Det skydd, denna bestämmelse avser att giva, sträcker sig över ett vidsträckt område. Skyddet skall, såsom i motiveringen framhålles, omfatta alla föremål eller sakförhållanden, som böra hemlighållas, emedan genom ett uppenbarande därav skada för rikets försvar kan uppkomma. I motiven yttras närmare härom:

»För att emellertid kunna uppställa kravet å hemlighållande av hithörande föremål eller upplysningar erfordras att dessa i förevarande avseende innefatta någon hemlighet. Härvid låter sig beträffande föremålen urskilja två olika typer, nämligen dels sådana, vilka till hela sin natur äro hemliga, dels ock andra, med avseende å vilka det icke är förhållandet men som ur viss synpunkt måste betraktas såsom hemliga.

Till förstnämnda kategori av hemligheter äro att hänföra vissa föremål, som i regel endast äro kända för en trängre krets — vanligtvis sådana personar, vilka å tjänstens vägnar fått sig dem anförtrödda — och som omgärdats med särskilda skyddsanordningar mot uppenbarande. Hit höra bland andra de handlingar rörande försvarsväsendet, vilkas offentliggörande i tryck belagts med straff enligt

2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, såsom mobiliseringsplaner ävensom vissa kartor, ritningar och beskrivningar angående rikets fästningsverk, minförsvar, militära positioner, kommunikationsleder och uppfinningar. Vidare falla härunder andra föremål av betydelse för rikets försvar, vilka av sådan grund i sin helhet eller delvis äro undandragna offentligheten, t. ex. vissa fästningsområden eller förråd. Beträffande nu omförmälda handlingar eller föremål är det emellertid icke blott själva handlingen eller föremålet, som av hänsyn till försvaret bör hemlighållas. Även upplysningar angående de sakförhållanden, som innefattas i eller låta hänföra sig till handlingen eller föremålet, måste ock av samma grund undandragas allmänhetens kännedom. Hit höra exempelvis upplysningar angående beskaffenheten av ett mobiliseringsförråd eller anordningen av strålkastare inom en fästning.

Till den andra typen av föremål höra sådana, vilka på grund av sin natur måste vara kända av ett större antal personer och följaktligen icke kunna omgärdas med speciella skyddsanordningar ur försvarssynpunkt men som äro av den beskaffenhet, att, om deras militära betydelse bliver bekant för obehöriga, skada för rikets försvar därav kan uppstå. Under föremål, vilka på grund av deras användbarhet ur försvarssynpunkt böra i sådant hänseende hållas hemliga, falla exempelvis strategiskt viktiga punkter och områden ävensom förbindelseleder. Vidare äro under hemligheter av här avsedda beskaffenhet att hänföra sådana upplysningar, som tjäna till utredning angående dylika föremåls betydelse för försvaret och vilka av enahanda skäl som själva föremålen böra hållas hemliga. Hit höra t. ex. upplysningar angående lämpligheten av vissa landstigningsplatser eller om järnvägars utnyttjande för militärtransporter.

Förutom sådana upplysningar, vilka låta hänföra sig till föremål av någondera av nu nämnda typer, måste hit räknas en del andra, som röra vissa faktiska förhållanden av betydelse för försvaret. Det är förnämligast under krig eller vid fara för krig, som vikten av dylika upplysningars hemlighållande framträder. Betydelsen härav har ock i vis mån vunnit beaktande av lagstiftaren särskilt därutinnan, att i 3 § 10 mom. tryckfrihetsförordningen med straff belagts kungörande i tryck under krigstid eller vid krigsfara av sådana underrättelser om krigsmaktens ställning eller

rörelser eller om andra åtgärder eller anstalter för försvaret, vilkas offentliggörande konungen i statsrådet förbjudit. Påtagligt är emellertid att, om offentliggörande av dylika under rättelser förklaras straffbart under berörda tidsförhållanden, berättigad anledning jämväl måste anses föreligga att med straff belägga uppenbarandet därav i annan form, i den mån detsamma icke faller under i övrigt gällande bestämmelser i ämnet«.

I särskilda fall kan det naturligtvis möta svårigheter att avgöra, om ett visst sakförhållande innefattar en hemlighet av här avsedd beskaffenhet. Minsta tvekan skall i regeln föreligga, då hemligheten nedlagts i en särskild å tjänstens vägnar upprättad skrift eller avbildning. Grundas åter uppenbarandet på iakttagelser, som gärningsmannen eller annan utom tjänsten gjort, eller innefattas den i avbildning, som så tillkommit, kan mera ovisshet förekomma. Särskilda svårigheter erbjuda naturligtvis den i motiven omnämnda andra typen av hemligheter. Härom yttras i motiven:

»Uppenbart är att, så långt föremålen med vanlig uppmärksamhet kunna iakttagas av en var, någon hemlighet i fråga om dem ej får anses föreligga. Bredden av en s. k. hemlig farled låter sig väl med ögonmått ungefärligen bestämma, men vattendjupet å olika ställen i densamma eller de särskilda grundförhållandena intill en för landstigning lämplig kustort kunna däremot icke med blotta ögat iakttagas. Dessa och dylika förhållanden, som påtagligen äro av den största betydelse ur synpunkten av vårt lands försvar, måste med hänsyn härtill betraktas som militära hemligheter, i den mån densamma icke annorledes, exempelvis i tryck, kommit till allmänhetens kännedom. Begränsningen av den krets, för vilken hemligheten ej får uppenbaras, beror på förhållandena i det särskilda fallet. Även om sålunda till och med alla invånarna i en ort av nyss angivna beskaffenhet äga nogrann kännedom om alla landstigningsplatser invid densamma, behöver detta icke i och för sig innebära någon fara för vårt försvar, om blott icke jämväl utlandet förvärvat sig kunskap derom. Den avgörande synpunkten i förevarande hänseende är följakt-

ligen den, om med avseende å föremålen i fråga en hemlighet kan anses förefinnas gent emot främmande makt. Uppenbart är, att någon föreskrift av vederbörande myndighet att de här avsedda föremålen skola hållas hemliga, icke erfordras. Det måste därför bliva föremål för domstolens prövning i varje särskilt fall, om beträffande ifrågakomma objekten en militär hemlighet består och kan upprätthållas, vare sig beträffande föremålen i deras helhet eller i visst hänseende. Men blott så långt som kravet å föremålen's hemlighållande räcker, är ett uppenbarande därav belagt med straff enligt förslaget«.

Gärningen beskrives såsom ett uppenbarande för obehörig. Ehuru straffbestämmelsen åsyftar att hindra att hemligheter av förevarande art skola komma till främmande makts kännedom, är således straffbarheten ej betingad därav, att hemligheten uppenbarats för främmande makt eller dess representant; det är nog att uppenbarandet skett för obehörig. Därmed avses enligt motiveringen att fastslå, att uppenbarande icke är tillåtet under annan förutsättning, än att särskilt berättigande därtill måste anses föreligga för den, som uppenbarar hemligheten. Såsom exempel på tillåtligt uppenbarande nämnes, att för inrättande av vissa belysningsanordningar i en fästning, ingenjörer tillkallas, som därigenom erhålla kännedom om vad som är att betrakta såsom militära hemligheter. Om däremot ingenjörerna sprida den kännedom de sålunda vunnit till andra ovidkommande, böra de hemfalla under straffbudet.

I subjektivt avseende fordras att gärningsmannen vet att vad han uppenbarar bör hållas hemligt. Därmed vill enligt motiveringen lagen hava uttryckt, att det förutsättes vetskap »icke allenast därom att hemligheten bör bevaras gent emot främmande makt, utan även därom att detta bör ske gent emot varje obehörig person och speciellt gent emot den person, för vilken hemligheten i det förevarande fallet blivit yppad, detta på grund av den fara för att

hemligheten skall komma til främmande makts kännedom, som vållas av ett dylikt uppenbarande för obehöriga.»

Den reguliera straffsatsen är straffarbete i högst 4 år. Men straffet kan under vissa omständigheter antingen minskas eller höjas. Om faran var ringa eller omständigheterna eljest äro synnerligen mildrande, kan till fängelse eller böter dömas. Därest åter hemligheten uppenbarades för främmande makt eller eljest under sådana förhållanden att synnerlig fara för rikets säkerhet därav uppkom, skall straffet vara straffarbete i 2—6 år. Bestämmelsen om straffskärpning för det fall att hemligheten uppenbarats för främmande makt betingas naturligtvis av den större fara, som ett sådant uppenbarande medför. Men då det till följd av den försiktighet, varmed spioneriverksamheten bedrives, endast mera sällan lärer vara möjligt att förebringa full bevisning därom att gärningsmannen stått i direkt förbindelse med främmande makt, har det funnits lämpligt att låta straffhöjningen få tillämpning även för det fall, att bevisningen i nämnda hänseende är ofullständig men brottet ändock är förenat med större fara för rikets säkerhet.

Även försök är straffbart. I samband med bestämmelse härom har införts föreskrift om straff för försök till det förut omnämnda diplomatiska landsförräderiet (19 §). Förutsättning för försökets straffbarhet är i bägge fallen den i vår lag för de fall då försök straffas vanliga, eller att brottets fullbordan förhindrades endast genom omständigheter, som voro oberoende av gärningsmannans vilja. Straffet för försök till diplomatiskt landsförräderi är vid den svårare arten av sådant brott straffarbete i högst 10 år, försök till den mindre grova arten straffas med högst straffarbete i 4 år eller, om försöket skett utan uppsåt att göra skada, fängelse i högst ettår eller böter. För försök till annat uppenbarande av militära hemligheter är straffet i almänhet högst straffarbete i 2 år, men för det fall att det fullbordade brottet skolat drabbas av den förutnämnda straffskärpningen, högst straffarbete i 4 år.

Jämväl det nya stadgandet om utforskande av militära hemligheter hänför sig så väl till det diplomatiska landsförräderiet som till annat uppenbarande av militära hemligheter. Gärningen beskrives (20 §) så, att någon med vetskap därom att föremål eller sakförhållande, varom i 17 § (diplomatiskt landsförräderi genom uppenbarande) eller 18 § (uppenbarande av militära hemligheter) förmäles, obehörigen sätter sig i besittning av sådan hemlighet i annat fall än förut i kapitlet är sagt.

De hemligheter, som kunna utgöra objekt för brottet, äro sålunda så väl de, vilka avses med straffbestämmelsen för uppenbarande av militära hemligheter, som de vilka kunna utgöra förmål för det förut nämnda diplomatiska landsförräderiet.

Gärningen består däri att gärningsmannen sätter sig i besittning av hemligheten. Brottet är sålunda fullbordat, då gärningsmannen fått kännedom om det sakförhållande, varom är fråga. Sådant utforskande kan i många fall vara en förberedelse till det straffbara uppenbarande, om vilket förut är talat; men detta är icke alltid förhållandet. »Då enligt förslaget» sägs det i förarbetena, »de motiv, av vilka utforskandet föranletts, sakna betydelse för brottets straffbarhet, är emellertid även utforskande av exempelvis vetenskapligt intresse, turistintresse eller ren nyfikenhet hänförligt under det föreslagna stadgandet». Anledningen, varför sålunda blotta utforskandet belagts med straff, är naturligtvis den fara, som uppstår att hemligheten sprides vidare och sålunda kommer till främmande makts kännedom.

Utforskandet skall hava skett obehörigt. Därmed avses att från straffbarhet utesluta alla sådana fall, då föremålen eller upplysningarnas utforskande föranledes av tjänsteförhållande eller särskilt bemyndigande.

I subjektivt avseende fordras, såsom vid uppenbarandet, att gärningsmannen haft vetskap om att det föremål eller sakförhållande, varom är fråga, bör hållas hemligt.

Den generella straffsatsen är straffarbete i högst 2 år

eller fängelse; men om det av omständigheterna framgår, att gärningsmannen ej haft för avsikt att uppenbara hemligheten för någon obehörig eller om omständigheterna eljest äro synnerligen mildrande, skall straffet i stället vara böter. Skedde åter brottet i avsikt att uppenbara hemligheten för främmande makt, skall dömas till straffarbete i 1—4 år.

Jämväl försök till utforskningsbrottet är straffbart (21 §); men villkor för straffbarheten är icke blott att brottets fullbordan blev förhindrad endast genom omständigheter, som voro oberoende av gärningsmannens vilja, utan jämväl att gärningsmannen haft avsikt att uppenbara hemligheten för främmande makt. Det sista villkoret har tillagts, emedan det eljest vore att befara att en hel del fall av ganska oskyldig beskaffenhet läte hänföra sig under bestämmelsen, vilket kunde giva anledning till obefogade angivelser ock trakasserier. Straffet är straffarbete i högst två år.

De nu omförmälda i 8 kap. intagna nya bestämmelserna bliva tillämpliga, evad gärningsmannan är svensk eller utlänning, utan annan begränsning än som följer av de allmänna i 1 kap. strafflagen intagna bestämmelserna om vilka personer överhuvud äro underkastade svensk straffrätt*). Härutinnan skilja sig sålunda de nya bestämmelserna från stadgandet om det militära landsförräderiet, enligt vilket sådant brott av utlänning straffas, endast om han vid tiden för brottets begående vistas i riket eller är i dess tjänst anställd. Då emellertid de handlingar, som hemfalla under det militära landsförräderiet, så vitt därmed avses fiendes tillhandgående med upplysningar, lära innefattas under vad som enligt den nya bestämmelsen straffas

*) Dessa bestämmelser äro, så vitt angår brott av ifrågavarande art, av följande innehåll. Svensk man dömes efter Sveriges lag och vid svensk domstol, vare sig brottet förövats inom eller utom riket. Utlänning, som i riket finnes, dömes på enahanda sätt, om brottet begåtts inom riket eller å svenskt fartyg utom riket; har brottet eljest begåtts utom riket inträder straff, allenast om konungen förordnar att åtal skall äga rum.

såsom uppenbarande av militära hemligheter, kan den, som på grund av sin egenskap av utlänning icke kan straffas fört militärt landsförräderi, numera i stället drabbas av straff för uppenbarande i allmänhet.

I det förslag, som ligger till grund för den nya lagstiftningen, funnos särskilda bestämmelser dels om straffskärpning för det fall att ämbets- eller tjänsteman gjorde sig skyldig till uppenbarande av militär hemlighet, dels ock om straff för ämbets- eller tjänsteman, som våldade att dylik hemlighet uppenbarades för obehörig. Men dessa bestämmelser bortföllu under behandlingen. Därest den, som uppenbarar en militär hemlighet, tillika därigenom begår ämbetsbrott, skall han alltså enligt den allmänna bestämmelsen i 25 kap. 18 § strafflagen dömas till särskilda straff för vardera av de hädse förbrytelse. Och ämbets- eller tjänsteman, som är vållande till att hemlighet uppenbaras, lärer hemfalla under stadgandet i 25 kap. 17 § om straff för ouppsatligt tjänstefel.

Ett uppenbarande av militär hemlighet kan naturligtvis även ske genom dess offentliggörande i tryckt skrift. Enligt den förut omnämnda allmänna regeln är emellertid brottslig handling, som begås genom offentliggörande i tryckt skrift, icke straffbar omedelbart på grund av reglerna i allmänna strafflagen. Det fordras därtill särskild hemul genom bestämmelse i tryckfrihetsförordningen. Det har naturligtvis varit avsett att införa sådan bestämmelse, men det har icke nu kunnat ske, emedan ändring i tryckfrihetsförordningen, som betraktas såsom grundlag, icke kan företagas utan något längre omgång och tidsutdräkt. Under tiden till dess en sådan ändring hinner genomföras, kan det alltså inträffa, att ett uppenbarande, som skulle vara straffbart enligt de nu meddelade bestämmelserna, undgår straff, om uppenbarandet skett i tryckt skrift.

Såsom förut nämnts, har i en särskild lag samlats bestämmelser om straff för åtgärder, vilka, utan att kunna hänföras under det straffbara uppenbarandet eller utfor-

skandal, innebära fara för militära hemligheters uppenbarande. Sådana åtgärder kunna ofta utgöra en förberedelse till spioneri, men straffbarheten är icke beroende av att så är förhållandet. Avsikt att spionera behöver följaktligen icke styrkas, och straff inträder, även om afsikten visas hava varit helt annan.

Bland nu ifrågavarande åtgärder upptages först (1 §), att någon genom att lämna oriktiga uppgifter om sina personliga förhållanden eller eljest svikligen bereder sig tillträde till någon för rikets fasta försvar avsedd anläggning eller till förråd, fabrik, varv, kasern eller annan dylik till försvaret hörande inrättning eller till något krigsmaktens fartyg. Därmed likställes att någon, på sätt nyss är sagt, bereder sig tillfälle att, efter det han obehörigen inkommit i anläggning, inrättning eller fartyg, som förut omförmälts, där kvarstanna. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år.

Det karaktäristiska för ifrågavarande brottshandlingar är det svikliga förfarandet. Detta ger anledning till misstanke att vederbörande icke är stadd i rätta ärenden, men, enligt vad nyss erinrats, erfordras icke vidare bevisning om spionerisyfte, likasom bevisning om annat syfte icke fritager från straff. Här förutsättes icke att särskilt förbud att beträda föremål, som är i fråga, blivit meddelat. Det svikliga förfarandet anses med nödvändighet innebära, att vederbörande haft klart för sig att hans inträngande eller kvarstannande å platsen varit otillåtet. Då platser, där militära övningar och försök pågå, icke i regel äro avstängda för allmänheten, har beträdande eller kvarstannande å sådan plats icke belagts med straff i det fall, som med förevarande stadgande avses.

Till skydd för nyss omförmälda anläggningar, inrättningar och fartyg är vidare (2 §) stadgat straff av böter högst 200 kr. för den, som överträder av konungen eller enligt konungens förordnande av myndighet meddelat förbud att beträda sådana föremål. Därmed likställes överträdande

av sålunda meddelat förbud att övervara härens eller flottans övningar.

Såsom i motiven påvisas, händer det ofta att förbud, som i förevarande avseende av myndigheter meddelas, äro av rent tillfällig art och utfärdas av helt annan anledning än att vinna skydd för militära hemligheter. Då man ansett överträdelse av dylika förbud ej böra komma under straffbestämmelsen i fråga utan velat begränsa dennas tillämpning till överträdande av förbud av mera stadigvarande betydelse, har stadgandet givits den avfattning, att det endast avser förbud utfärdat direkt af konungen eller på konungens förordnande av annan myndighet. Redan före lagens tillkomst hade genom en kungl. förordning av den 1 april 1912 medelats sådant förbud beträffande utlämnin- gar. Överträdelse av bestämmelserna i denna förordning blir sålunda straffbart enligt nu ifrågarörande stadgande.

Den särskilda omsorg, som måste ägnas åt skydd för de militära hemligheter, vilka innefattas i de för landets försvar avsedda befästningsanläggningarna, har vidare föranlett stadgande (3 §) om straff för den, som utan vederbörande myndighets tillstånd avbildar eller beskriver någon för rikets fasta försvar avsedd anläggning eller del därav eller till sådan anläggning hörande anordning för försvarsändamål. Straffsatsen är böter eller fängelse i högst sex månader.

Det är endast själva befästningsanläggningen och der- till hörande försvarsanordningar, som med denna bestä- melse skyddas. Man har icke ansett sig kunna, såsom fallet är enligt vissa främmande lagstiftningar, utsträcka skyddet till fästningens omgivning. Straff inträder icke, med mindre genom uppenbarande av avbildningen eller beskrivningen skada för försvaret kan uppkomma; det har ansetts för strängt att straffa i sådana fall då fara för dylik skada icke föreligger. Om den, som förelager en avbildning eller beskrivning, varom nu är sagt, vel att han därigenom sätter sig i besittning av en militär hem-

lighet, hemfaller han under den förut omförmälda i 8 kap. strafflagen upptagna bestämmelsen om utforskande. Och gör han det i krigstid i fiendens intresse, kan stadgandet i samma kapitel om den, som låter sig av fienden brukas såsom spejare, vinna tillämpning. Av sådan anledning är uttryckligen uttalat att förevarande bestämmelse icke skall tillämpas, om gärningen är i allmänna strafflagen belagd med strängare straff.

I följd av vårt geografiska läge är, påpekats det i motiven, uppenbart, att främmande makters upplysningsverksamhet i alldeles särskild grad skall rikta sig på utforskande av skärgårdar och kustområden med därtill hörande farleder och hamnar. Till beredande av nödigt skydd härutinnan har slutligen (4 §) intagits en bestämmelse, enligt vilken den, som företagar sjömätning eller lodning vid rikets kuster eller i därtill hörande skärgårdar, farleder eller hamnar, utan att till sådan åtgärd hava erhållit tillstånd enligt vad av konungen stadgas, skall dömas till böter eller fängelse i högst 6 månader, om ej gärningen är i allmänna strafflagen belagd med strängare straff. Dock skall straff ej inträda, om någon utför lodning, som erfordras för framförande eller säkerställande av fartyg, varå han befinner sig, eller om lodning i hamn verkställs på föranstaltande av vederbörande hamnmyndighet.

Här fordras icke, såsom beträffande avbildning eller beskrivning av fästningsverk, utredning därom att av förfarandet kan uppkomma skada för försvaret. Det har ansetts att uppställande här av ett sådant vilkor skulle föranleda, att man icke alltid kunde ingripa emot ifrågasvarande synnerligen farliga forskningsverksamhet på ett så tidigt stadium, att ett uppenbarande av hithörande hemligheter kan förhindras. Undantaget för det fall att gärningen enligt strafflagen betingar strängare straff har även här föranletts därav att sjömätning eller lodning kan innebära ett utforskande av militära hemligheter eller till och med bedrivande av spejareverksamhet åt fienden.

Även beträffande nu omförmälda i den särskilda lagen upplagna brott gäller det, att skilnad ej göres, om gärningsmannen är svensk eller utlänning.

Likaledes kan det brott, som består i avbildande eller beskrivning av fästningsverk, få sådan form att det faller under tryckfrihetsförordningen och i följd därav tills vidare undgår straff.

I sammanhang med förevarande lagstiftning tillkommo även vissa processuella bestämmelser:

Den ena bestämmelsen gäller forum. Enligt förut gällande lagstiftning tillhörde det hovrätt att omedelbart behandla mål angående förräderi och rådslag med fienden. Denna bestämmelse har nu upphävts, vadan alla slags mål av nu ifrågakomna beskaffenhet handläggas av vederbörande underdomstol i första instans.

Därjämte har företagits den jämkning i bestämmelserna om offentlighet vid underdomstolarna, att rättegångens offentlighet kan uteslutas, om rätten finner att i följd därav något kan uppenbaras, som med hänsyn till rikets säkerhet bör hållas hemligt för främmande makt. Då emellertid enligt tryckfrihetsförordningen en var äger utbekomma och i tryck offentliggöra domstolens protokoll i målet utan hänsyn därtill att rättegången hållits inom stängda dörrar, blir stadgandet om offentlighetens uteslutande alldeles ineffektivt. Tydligen erfordras även i förevarande hänseende ändring i tryckfrihetsförordningen.

Om vidnepligtens begrænsning i norsk straffeprocess.

Av lagmand *Salomonsen*.

(Slutning).

Fritagelse for vidnesbyrd.

Vidnepligten gjælder kun for retslige afhørelser. I stor utstrækning afhøres vistnok vidner også av politiet, men dette er altid en frivillig sak.

Forudsætningen for enhver straffeprocessuel vidnepligt er naturligvis derhos, at der foreligger en strafforfølgning. Der må enten være anlagt straffesak, eller der må pågå »retslig forundersøkelse« (se vor lovs 22de kapitel) eller retslig »efterforskning«.

Dette sidste begrep kan volde nogen vanskelighet. Det forklares i lovens § 264 saaledes: »Efterforskningens oiemed er at fremskaffe oplysninger, som er tilstrækkelige til at bestemme, om retslig forfølgning skal indledes mot nogen bestemt person ved begjæring om retslig forundersøkelse eller ved beslutning om tiltale« o. s. v. (jfr. den danske lovs § 789). Efterforskning kan således foregå og vil selvfølgelig meget hyppig foregå, forinden det endnu er på det rene, om der er forøvet nogen strafbar handling, og forinden der endnu haves mistanke mot nogen bestemt person; efterforskningens hensigt er jo netop at søke dette opklaret. Men paa den anden side er det lovens forudsætning, at der dog altid skal være en rimelig foranledning til efterforskningen. Der må foreligge en

eller anden omstændighet, som berettiger til mistanke om, at en bestemt strafbar handling er forøvet. Ingen kan vistnok forbyde politiet — tvertimot kan det efter omstændighetene være dets pligt — at anstille undersøkelser efter forbrydelser i sin almindelighet, og uten at undersøkelsen foreløbig tar sigte på noget bestemt tilfælde; men en »etterforskning« i lovens forstand blir dette ikke. Der foreligger overhodet endnu ikke nogen straffeprosesuel virksomhet, og politiet har derfor heller ingen adgang til at begjære retslige avhørrelser av vidner.

I andre tilfælde kan etterforskningen være lovlig nok; men der opstår pludselig spørsmål om mulige nye overtrædelser, uten at mistanken endnu har fåt såvidt bestemthet, at etterforskningen kan siges også at omfatte disse. Her må vidner, som er indkaldt for retten for at forklare sig i etterforskningens interesse, kunne negte at forklare sig om disse mulige nye tilfælde. Forklaringen vilde her i virkeligheten være at likestille med en anmeldelse; men ingen skal gjennom vidnepligt tvinges til at optræde som anmelder. Hvor grænsen her er at trekke mellem sådanne tilfælde og de andre tilfælde, hvor vidneforklaringen må siges at ligge indenfor etterforskningens ramme, kan ikke bestemmes ved nogen almindelig regel, men må avgjøres efter hver enkelt saks ejendommeligheter. Avgjørelsen kan ofte være vanskelig nok; ti også en lovformelig »etterforskning« må efter sin natur ofte være noget ubestemt både med hensyn til de handlinger og de personer, som er dens gjenstand, således at vidnerne ikke sjelden blir forpligtet til at opplyse både om nye straffbare handlinger og om nye skyldige. Hvad det beror på, er om det nye står i nær sammenheng og naturlig forbindelse med det tidligere, eller om det i virkeligheten dreier sig om en inkvisition angående mulige andre forbrydelser, for hvilke man endnu intet holdepunkt har. Spørsmålet har ganske ofte været forelagt retterne, og man har også flere avgjørelser av Højeste-

rets Kjæremålsutvalg, som flere gange har fritat vidnet for at forklare sig av den her omhandlede grund. I en efterforskning mot en bestemt person for smugling, blev således — for at nævne nogen eksempler — et vidne fritat for at besvare et spørsmål, om han kjendte til, at vedkommende »nogensinde har gjort sig skyldig i smugling eller forsøk derpå«. I et andet tilfælde, hvor politiet hadde indledet efterforskning for ulovlig brændevinssalg på helt løs mistanke, fritoges den person, som hadde været i besiddelse af brændevinet, fra at oplyse, av hvem han hadde kjøbt det. I et tredje tilfælde, hvor efterforskningen gjaldt forfalskning av bestemte dokumenter, begjærte politiet av et vidne utlevering av alle de gjældspapirer, som i de sidste 5 år var indfriet av sigtede, og som berodde hos vidnet, for derigjennem at søke oplyst, at sigtede hadde gjort sig skyldig også i andre falsknerier. Vidnet blev fritat herfor og vilde konsekvent også måtte ha været fritat for at forklare sig om disse papirer, hvis dette var blit begjært.

Det her omhandlede spørsmål vedkommer forøvrig kun delvis spørsmålet om vidnepligtens omfang. Ti det er domstolenes pligt *ex officio* ikke at avkræve vidnesbyrd om ting, som ligger utenfor en efterforsknings lovmæssige område, og om en selvstændig ret for vidnet til at begjære sig fritat kan der derfor kun tales, naar det alene er vidnet, som paa forhånd kan vite, at den opplysning, som søkes, er av den art, at den falder utenfor efterforskningens ramme. Denne betragtning gjør sig end mere gjældende, når der spørres om, hvad virkning det skal ha, at strafforfølgningen lider av andre processuelle feil, som bør hindre dens fremme, eller det påståes, at den handling, forfølgningen gjælder, ikke er strafbar, eller at den, som har indledet forfølgningen, ikke er påtaleberettiget. Disse ting er det domstolens pligt *ex officio* at påse er i orden, og den må, når så findes ikke at være tilfældet, negte at fremme ethvert

rettergangsskridt, deriblandt også avhørelse af vidner. Der blir derfor ikke her tale om nogen selvstændig ret for vidner til at begjære sig fritat. Fremmer domstolen forfølgningen, idet den finder, at der ikke er sådanne fejl som de nævnte tilstede, avgjøres i og med dette også spørgsmålet om vidnepligt, og vidnerne har ikke lovlig adgang til på samme grundlag at protestere mot at avgi forklaring. De har derfor efter min mening heller ikke adgang til at få rigtigheden af domstolens beslutning om at fremme saken og derigjennem at avkræve vidner forklaringer prøvet ved høiere ret; saadan adgang tilkommer blot sakens parter. Denne mening, som jeg har nærmere begrundet i min kommentar til den norske straffeprocesslov I s. 207 flg., har dog ikke hittil været fulgt i praksis, hvor man i flere tilfælde har indrømmet et vidne en selvstændig ret til at få prøvet ved høiere ret, om han var pligtig til at forklare sig i en sak, hvor f. eks. det påtalte forhold påstodes ikke at være strafbart og hvor derfor vidneforklaringen påstodes ingen strafferetlig interesse at ha. På samme måte som de her omhandlede tilfælde må også det tilfælde behandles, at vidnet protesterer mot at forklare sig, idet han anfører, at hans forklaring ingen interesse vilde ha for saken i faktisk henseende, da de ting, som han vilde kunne gi oplysning om, ikke vedkommer denne eller ialfald ingen betydning kan få for utfaldet. Også her skal domstolen i tilfælde ex officio negle avhørelsen, og besluttes den fremmet, skulde der ikke tilkomme vidnet ret til at få denne avgjørelse prøvet gjennem anvendelse af retsmidler, men heller ikke her følges denne mening i praksis.

Nogen mere indgående behandling av disse spørsmål skal imidlertid ikke her finde sted, da de ligger utenfor den egentlige gjenstand for nærværende fremstilling. Av samme grund forbigår jeg også enhver drøftelse av, hvori vidnepligten egentlig består — om den innskærper sig til at være en pligt til at meddele, hvad man har erfaret

gjennem sine sanser, eller om den også omfatter pligt til at uttale meninger eller maaske endog til at trække slutninger eller anstille undersøkelser. Jeg skal blot kortelig nævne, at dette sidste i Norge ikke går ind under vidnepligten, men danner gjenstanden for de bevismidler, som vi kalder sakkyndige og granskning. Jeg skal i det følgende blot omhandle de tilfælde, hvor der er tillagt et vidne en særskilt ret til at negte at forklare sig om det, som vidner i almindelighed er forpligtet til at avgi forklaring om.

Det mest omfattende av disse tilfælde findes i vor lovs § 176, som lyder således:

»Fritagen for forpligtelse til at vidne er:

»1. Sigtedes egtefælle; er egteskapet opløst ved »skilsmisse, gjælder fritagelsen fremdeles, forsåvidt »den æskede forklaring angår begivenheter for »skilsmissen,

»2. Sigtedes forlovede, forsåvidt forlovelsen var »indgået før handlingens forøvelse,

»3. Sigtedes slegtninge i op- og nedstigende »linje, søskende og likeså nær besvogrede.

»Fremkaldes nogen, der befinder sig i et av »fornævnte tilfælde, som vidne, skal han gjøres »opmærksom på, at han kan undslå sig for at av- »give forklaring. Har han påbegyndt den, kan han »vægre sig for at fortsætte eller for at lade sig ed- »fæste.

»Den sigtedes fosterforældre og fosterbørn kan »av domstolen fritages for at vidne.«

Denne bestemmelse er, som det vil forståes, begrundet i humanitetshensyn. Det vilde være hårdt og unaturlig at tvinge nogen til at vidne mot sine allernærmeste og derved bringe straf over dem, og det vilde let kunne medføre ufred og ulykke inden familjekredsen. Den forklaring, som man fremtvang, vilde derhos ofte være af liten nytte; thi fristelsen til at forklare sig usandfærdig vilde

ofte være så stor, at mange vilde ligge under for den. Men dette viser, at vidnetvang her er uretfærdig, og at den også er uklog; ti det kan ikke være i det offentliges interesse at fremlukke nye forbrydelser; da er det i tilfælde bedre, at en allerede begået forbrydelse ikke blir straffet.

Disse betragtninger har gjort, at man i de fleste lande har indført bestemmelser av lignende indhold som den anførte § 176, -- nogen mere, andre mindre vidtgående. Dette gjælder dog ikke den nye danske lov, hvor bestemmelsen, som fandtes i et tidligere utkast til loven, senere blev strøket, øiensynlig av frygt for, at strafforfølgningens effektivitet skulde bli for meget svækket. Denne frygt er dog efter de erfaringer, vi helt siden 1867 i Norge har om spørsmålet, noget overdreven. I årenes løp kan det vel ha hendt nogle eller flere gange, at en strafforfølgning har måttet indstilles, eller at en sak har endt med frifindelse, på grund av bestemmelsen. Men særdeles ofte har dette ikke været; ti søker man godt, vil man i mange av disse tilfælde finde andre beviser, som til en viss grad kan erstatte det bevis, som man må gi slip på. Og lykkes ikke dette, er det visselig overensstemmende med den almindelige retsfølelse hos os, at frifindelsen er at foretrække fremfor den her omhandlede vidnetvang.

Hvad jeg her har anført, har anvendelse på de tilfælde, hvor vidnets forklaring vilde være til skade for den sigtede. Anderledes vilde saken stille sig, om bestemmelsen skulde medføre, at også omstændigheter, som er til hans fordel, ikke blev oplyst. Men faren herfor er forsvindende liten, da vidnet i sådanne tilfælde selvfølgelig som regel ikke vil gjøre bruk av sin fritagelsesret, men forklare sig. Undtagelser kan vistnok forekomme, navnlig hvor vidnet trods sit slegtskap med sigtede ønsker denne straffet; dette kan skyldes fjendskapsforhold eller egen interesse. Tænkes kan det også, at forklaringen samtidig

med, at den vilde være til fordel for sigtede, vilde være ubehagelig eller skadelig for vidnet selv, og at han av den grund negter at avgi den, skjønt han intet egentlig ønske har om at se sigtede straffet. Men tilfælde som de her nævnte er i og for sig sjeldne, og endnu sjeldnere er det, at vidnesbyrdet vilde være av nogen avgjørende betydning for sakens utfald. Må det inidlertid indrømmes, at de overhodet kan forekomme, kan det heller ikke negtes, at dette er en svakhet ved bestemmelsen, således som den er formet i den norske lov, og at der kunde være spørsmaal, om ikke fritagelsesretten — i likhet med hvad der i den danske lovs § 161 bestemmes for borgerlige sakers vedkommende — hellere burde været indskrænket til kun at gjælde forklaringer, som vilde være til skade for sigtede. Men ogsaa dette vilde være forbundet med betænkeligheter. Fritagelsen kom ikke da til at omfatte hele vidnets forklaring, men kun enkelte spørsmål, og det vilde i mange tilfælde være yderst vanskelig eller endog umulig for vidnet at avgjøre, om besvarelsen vilde være til skade for sigtede eller ikke, og endnu vanskeligere vilde dette være for retten, når den ikke vet, hvad besvarelsen vil gå ut på. Hertil kommer, at negtelsen av at besvare et spørsmål under påberåbelse av, at besvarelsen vilde være til skade for sigtede, i og for sig er egnet til at indvirke på bedømmelsen. Dommerne kan umulig helt bortse derfra og kan efter omstændighetene endog være fristet til at opgjøre sig en sandsynlighetsmening om, hvad svaret vilde ha gåt ut på. Dette er naturligvis uriktig, men det ligger i den menneskelige natur, at den slags betragtninger — muligvis helt ubevisst — spiller en rolle for den, som ikke er bundet ved faste bevisregler, men dømmer efter fri overbevisning. Anderledes stiller det sig i så henseende, når vidnet benytter sig av en ret til at negte enhver forklaring. Ogsaa dette kan vistnok opfattes som en mistænkelig omstændighet for sigtede; men her er fristelsen

for dommerne til at la dette få indflydelse på bedømmelsen af saken langt mindre, og det er i mange tilfælde også ganske unødvendig, at dommerne blir bekjendt med negtelsen; ti i almindelighet vil denne foreligge allerede under forundersøkelsen, og hvis der ikke er nogen grund til at tro, at vidnet i mellemtiden skulde ha ombestemt sig, bør han overhodet ikke indstevnes som vidne til hovedforhandlingen.

Disse grunde er for mig avgjørende til at holde på bestemmelsen således som den er git i den norske lov. Noget eksempel på, at der på grund av den ikke er blit oplyst omstændigheter, som talte til tiltaltes fordel, med den følge at denne er blit urettelig dømt, kjender jeg ikke.

Bestemmelsens fortolkning frembyr ikke mange vanskeligheter. Det er likegyldig, enten slegtskapet grunder sig på egte eller uegte fødsel: Besvogret er man blot med sin ektefælles slegtninger eller med sine egne slegtningers ektefælle; derimot er ektefællernes slegtninger ikke besvogret indbyrdes. Svogerskapet beholder sin virkning, også efterat det egteskap, hvori det har sin grund, er opløst ved død eller ved skilsmisse; herom er der dog forskjellige meninger. Ved forlovelse forstås naturligvis blot en virkelig, alvorlig ment avtale om egteskaps indgåelse. Det er slegtskapet, svogerskapet o. s. v. til sigtede, det kommer an på: den person, mot hvem forfølgningen er rettet, og som på grund herav indtar en partsstilling enten på sakens foreløbige stadier, eller efterat tiltale er reist, i hvilket sidste fald sigtede kaldes for tiltalt. Det er den formelle stilling som sigtet, som er avgjørende. Er der flere sigtede, blir således den enes slegtninge fritat for at forklare sig også om de strafbare handlinger, som blot en av de andre er sigtet for. Denne vanskelighet kan dog undgås ved, at man skiller sakerne ad.

At vidnet står i sådant forhold til sigtede, som i paragrafen omhandlet, må selvfølgelig godtgjøres. Løse påstande i saa henseende fra vidnets side er ikke til-

strækkelige. Det har f. eks. flere gange hændt, at et vidne løgnagtig har påståt at være forlovet med sigtede, eller at han har kaldt forlovelse, hvad der i virkeligheten blot var et løst kjærlighetsforhold. Vidnet er dog ikke overlatt til helt på egen hånd at skaffe de nødvendige beviser, idet det er påtalemyndighetens pligt også i denne henseende at søke oplyst alle omstændigheter, som har betydning for straffesaken. Kan ikke forholdet godtgjøres på anden måte, er der adgang til at avkræve vidnet edelig forsikring, som isåfald er avgjørende.

Det er ene og alene vidnet selv, som har at bestemme, om han vil benytte sig av fritagelsesretten eller ikke; sigtedes ønske i så henseende har ingen betydning, og han blir derfor heller ikke spurt derom. Det gjælder her en rent personlig ret for vidnet, og også børn har bestemmelsesretten på egen hånd, uten at vergen kan gripe ind. Er barnet så litet utviklet, at det ikke er istand til at opfatte spørsmålet eller opgjøre sig en mening, er det rettest, at forklaringen ikke mottages. Ti man må alltid ha visshet for, at forklaringen er frivillig. Derfor foreskriver også loven, at vidnet på forhånd skal gjøres opmerksom på sin ret, og bl. a. forat dette bud skal kunne oppfyldes, foreskriver loven på et andet sted, at ethvert vidne, »hvor dertil er opfordring«, skal spørres om sit forhold til sigtede, før han begynner at avgi forklaring. Er det blit forsømt at gi vidnet den foreskrevne underretning, er dette en feil, som, hvis vidnet har forklart sig under hovedforhandlingen, efter omstændighetene (∴: »naar det findes sandsynlig, at feilen kan ha virket bestemmende på dommens indhold«) vil medføre forhandlingens og dommens ophævelse. Er det under forundersøkelsen feilen er begått, vil den derimot i almindelighet ingen følger få; det bør endog antages, at en sådan forklaring kan oplæses under hovedforhandlingen, hvis vidnet negter at forklare sig under denne. Om dette sidste er der dog delte meninger.

Når slegtninger av sigtede på denne måte er fritat for at avgi forklaring, så må en tilsvarende ret såmegetmere tilkomme sigtede selv. Herom henvises til, hvad der foran er uttalt om utelukkelse fra vidnesbyrd, og hvor det er sagt, at sigtede aldrig er forpligtet til at forklare sig, og at hans forklaring, hvis han avgir en sådan, aldrig er at anse som en vidneforklaring. Hermed er dog ikke spørsmålet om, hvilke rettigheter der i heromhandlede henseende skal tilkomme den, som mistænkes for en strafbar handling, uttømt. Det kan jo nemlig meget vel hende, at han avkræves forklaring, forinden han endnu er blit sigtet for handlingen. Tidspunktet for når en mistanke skal gå over til en sigtelse, kan efter omstændighederne være mere eller mindre tilfældig, idet det beror på et skjøn, når det skal ske. Når påtalemyndigheden finder, at efterforskningen ikke længer gjælder undersøkelser angående handlingen i sin almindelighet, men at mistanken mot en person er blit så sterk, at forfølgningen nu må siges at være rettet mot denne bestemte person, skal den sigte ham, og på samme måte har retten adgang til at behandle som sigtet en person, som påtalemyndigheden begjærer avhørt som vidne, men som indtar en sådan stilling i saken, at forfølgningen efter rettens skjøn i virkeligheten er rettet mod ham. Sigteelse avhænger altså av et skjøn fra påtalemyndighetens eller fra rettens side. Vedkommende person kan vistnok selv anmode om at bli behandlet som sigtet, men avgjørende er en sådan anmodning på ingen måte. Som det av dette vil forståes, vil det meget hyppig indtræffe — særlig i begyndelsen av en efterforskning, — at den person, som er skyldig i den strafbare handling, efterforskningen gjælder, blir avkrævet forklaring om denne som vidne, og han stilles på denne måte valget mellem enten at lyve eller at fremskaffe bevis for sin egen skyld. I andre tilfælde, hvor vedkommende ikke er skyldig i den handling, som nu er under efterforskning, og hvor han derfor utvilsomt

er forpligtet til at vidne om denne, men hvor han er skyldig i andre strafbare handlinger, kan det hænde, at han under sin vidneforklaring blir stillet spørsmål, som han ikke kan besvare sandfærdig uten at røbe noget om sin forøvelse av disse andre handlinger. Men på denne måte gjennom vidnepligt at tvinge nogen til at avgi tilståelser går naturligvis ikke an, og det er derfor klart, at regelen om, at sigtede kan negte at avgi enhver forklaring og er forbudt at avgi vidneforklaring, tiltrænger et supplement.

På samme måte trenger også den foran omhandlede bestemmelse i § 176 om slegtningers fritagelsesret et supplement for det tilfælde, at vedkommende endnu ikke er blitt sigtet for den strafbare handling, hvori han har gjort sig skyldig.

Disse supplerende bestemmelser gives i lovens § 177, som er sålydende:

»Enhver kan fordre sig fritaget for at besvare
»spørsmål, hvis besvarelse kan forutsættes at ville
»utsætte ham eller nogen person, til hvem han
»står i noget sådant forhold, som i § 176 nævnt,
»for straf eller tap av den borgerlige agtelse.

»Dog kan retten negte fritagelse, når forholdet
»hører til de i § 176, sidste led omhandlede.«

Ved denne bestemmelse indrømmes der, som det vil sees, ikke nogen ret til at negte at avgi enhver forklaring — således som efter § 176 —, men alene ret til at negte at besvare enkelte spørsmål, — en innskrenkning som følger af sakens egen natur. Vidnet kan nårsomhelst under avhørelsen benytte sig av denne sin fritagelsesret, selv om han allerede har besvart andre spørsmål, som han heller ikke var forpligtet til at besvare.

Paragrafen inneholder ikke nogen til § 176 andet led svarende bestemmelse om, at dommeren uttrykkelig skal gjøre vidnet opmerksom på hans ret; men det er en selvfølgelig, at så bør ske overalt, hvor der antages at kunne bli spørsmål om paragrafens anvendelse, og det er en

rettergangsfeil, hvis det isåfald undlates. I praksis pleier man at gjøre alle vidner bekjendt med bestemmelsen, idet man indtar nogen ord herom i den formaning, som forut for avhørelsen rettes til ethvert vidne.

Fritagelsesretten foreligger, når »besvarelsen kan forutsættes at ville« ha de i paragrafen nærmere bestemte følger for vidnet selv eller for hans nærmeste. Heri ligger naturligvis ikke, at dommeren skulde forsøke at gjøre sig op en mening om, hvad svaret sandsynligvis vilde komme til at gå ut på, for så at la indholdet av dette formodede svar være avgjørende. Det er alene spørsmålets indhold, som det kommer an på. Er dette av sådan art, at en besvarelse enten i den ene eller den anden retning kan medføre de omhandlede følger, er vidnet fri for at svare. Vidnet behøver derfor også kun at påberåbe sig, at spørsmålet er av denne natur, og det er ikke nødvendig at påstå, at besvarelsen i dette foreliggende tilfælde virkelig vilde medføre følgerne. Dette sidste vilde jo som oftest være det samme som at avgi det svar, som han netop skal være fritat for at avgi. Undertiden vil det imidlertid ikke fremgå allerede af spørsmålet, at besvarelsen er av sådan farlig art for vidnet. Et tilsyneladende høist uskyldig spørsmål, f. eks. om hvor vidnet til en bestemt tid befandt sig, kan trække efter sig svar, som viser, at vidnet er skyldig i en strafbar handling. I sådanne tilfælde er vidnet, hvis han påstår sig fritat for at svare, pliktig til at forklare, såvidt det er mulig uten at røbe sig selv, hvad det er, som gjør spørsmålet farlig for ham. Men som oftest vil jo denne forklaring måtte bli høist ufuldstændig, og man har da her intet andet at falde tilbake på end den tidligere i en anden forbindelse nævnte bestemmelse i § 179 om, at vidnet kan avkræves edelig forsikring om, at spørsmålet er av anførte art, i hvilket fald denne forsikring er avgjørende.

De skadelige følger for vedkommende, som det efter paragrafen kommer an på, er for det første strafansvar.

Om straffen vilde bli stor eller liten, er likegyldig; selv den ubetydeligste poliliforseelse kommer i betragtning. Det er et spørsmål, om ikke loven i sin bestræbelse for at være konsekvent her har gåt vel vidt. Principet om at ingen skal være forpligtet til at anklage sig selv eller sine nærmeste er selvfølgelig rigtig, men har ingen synderlig praktisk interesse, hvor det gjælder en bagatelforseelse, som intetsomhelst skår medfører i vedkommendes anseelse, og hvis eneste følge er en ubetydelig pengemulkt. Den danske lov har da også i sin tilsvarende bestemmelse (§ 161) indskrenket fritagelsesretten til kun at gjælde, når svaret forutsættes at ville utsætte vidnet for »tab af borgerlig agtelse eller velfærd«, hvilket dog vistnok er at gå for vidt i motsat retning. Nogen egentlig skade i praksis har forøvrig bestemmelsen, såvidt vites, ikke gjort. Ti det vil naturligvis høre til de store sjeldenheter, at en forklaring av nævnte art vilde være av nogen avgjørende betydning for en straffesak; — det skulde da være, at selve saken angik samme ubetydelige forseelse som den, vidnet i tilfælde måtte erklære sig skyldig i, men isåfald er det jo blot rimelig, at vidnet kan negte forklaring.

Er strafansvaret av en eller anden grund bortfaldt, ophører også fritagelsesretten. Så er f. eks. tilfældet, hvis straffen er præsribert, eller hvis vedkommende allerede ved upåankelig dom er ilagt straf for handlingen; har dommen lydt på frifindelse, vil det bero på, om der efter de almindelige regler er adgang til at gjenopta saken, når den frifundne efter dommens avsigelse avgir tilståelse. På samme måte bortfalder den her omhandlede fritagelsesret, når den påtaleberettigede har frafaldt forfølgning mot vedkommende. Sålänge denne frafaldelse kan omgjøres av overordnet myndighet, eller sålänge den privatfor nærmede har adgang til i privat straffesak at forfølge saken, — sålänge med andre ord forfølgningens indstillen ikke er blit endelig, består dog naturligvis fritagelsesretten, medmindre det efter de nærmere omstændigheter må ansees

ganske utelukket, at der vil bli gjort bruk av denne adgang. Hvis det kan betegnes som praktisk talt ganske sikkert, at strafansvar ikke vil bli gjort gjældende mot vedkommende, ansees han pliktig til at forklare sig, uanset at de lovlige frister for omgjørelse endnu ikke er forløpet; ti forklaringen »udsætter« ham isåfald ikke for strafansvar. Derfor haves der flere retsavgjørelser.

Muligheten for strafansvar er imidlertid ikke det eneste, som berettiger et vidne til at negte besvarelsen av spørsmål. I klasse hermed stiller loven »tap af den borgerlige agtelse«, og som det vil forståes, vil denne fritagelsesgrund lettelig kunne få anvendelse, hvor vedkommende har gjort sig skyldig i en strafbar handling, for hvilken straffen på en av de netop nævnte måter er bortfaldt. Ikke enhver strafbar handling er dog av denne art; ofte er den av en sådan natur, at den ikke i nogen nævneværdig grad forringer den almindelige agtelse, som vedkommende nyder. Dette vil regelmæssig være tilfældet med små politiforseelser eller andre mindre lovovertrædelser, som ikke går på karakteren løs. Man har f. eks. en avgjørelse av Højesterets Kjæremålsutvalg, hvorved en person, som sammen med andre hadde været sigtet for ulovlig jagt, men mot hvem forfølgningen var blitt indstillet efter bevisets stilling, blev pålagt at vidne i saken mot de andre, idet strafansvaret var bortfaldt ved forfølgningens indstillelsen, og idet hans mulige deltagelse i ulovlig jagt eller den omstændighet, at han som vidne måske kommer til at avgi en forklaring, der strider mot den av ham tidligere som sigtet avgivne, ikke antoges at utsætte ham for tap af den borgerlig agtelse. En lignende avgjørelse haves i en sak angående ulovlig salg af brændevin og øl. I en anden sak angående samme slags forseelse, hvor imidlertid forholdene var noget anderledes, kom imidlertid Kjæremålsutvalget til et motsat resultat. Overhodet vil det naturligvis også ved mindre lovovertrædelser i mange tilfælde komme an både på de nær-

mere omstændigheter, som er knyttet til overtrædelsen, og på vedkommendes person. Hvad der vilde bevirke tap av borgerlig agtelse for den ene, f. eks. for en prest eller en lærer, kan meget vel ansees for nokså uskyldig for en anden, til hvem man ikke kan stille særlig sterke fordringer enten på grund av hans stilling eller av andre grunde.

Hvad der skal forståes ved »tap av den borgerlige agtelse« er forøvrig i alle tilfælde et skjønnsspørsmål, som må avgjøres efter de konkrete omstændigheter. Det kan naturligvis meget vel være andet end straffbare handlinger, som utsætter for sådant tap. Den kommission, som utarbejdet utkast til loven, og som foreslog nævnte bestemmelse, uttaler som begrundelse følgende: »Efter vor mening gives der handlinger, der, skjønt de ikke utsætter for straf, dog i den grad kan nedbryte vedkommendes borgerlige stilling og anseelse, at man ikke uten største inkonsekvens her kan behandle dem anderledes end de straffbare. Specielt hvad angår usedelighet, må det til og med bemerkes, at den ialfald efter vor gjældende ret ofte står på det straffbares grænse. Sempel utugt er således vistnok ikke i sig selv strafbar, men kan dog indgå som et led i en forbrydelse, hvis gjerningsindhold intet andet er end en række sådanne straffri enkelte utugtshandlinger. Det har da også nu under vor gjældende lovgivning i Højesteret været dissens om man ikke her måtte anerkjende en fritagelsesgrund. Udkastet siger: »Tap av den borgerlige agtelse«, en forminskelse er da ikke nok; men der fordres noget, der fuldstændig rykker vedkommende ut av den stilling, han tilforn har indtat. Hvad dette er, er vistnok ofte tvilsomt og vil tillike variere efter de forskjellige steder og samfundsklassers opfatning«.

Som det sees, har lovens forfattere ment, at der må meget vanærende handlinger til, forat der skal foreligge ret til at negte vidnesbyrd, og dette har de villet uttrykke ved at bruke ordet »tap« i motsætning til »formin-

skelse«. I praksis forstås imidlertid bestemmelsen mere lemfældig. Enhver nedsættelse eller skade i den almindelige agtelse av nogen væsentlig betydning ansees tilstrækkelig, selv om ikke vedkommendes gode omdømme helt ødelægges. Det er agtelsen blandt almindelige bra og forstandige folk, som herved kommer i betragtning; at opfatningen inden enkelte kredse kan være en anden, er likegyldig, selv om vedkommende hører til en sådan kreds. Derimot vil, som også nævnt i motiverne, den almindelige opfatning meget vel kunne variere til de forskjellige tider og være avvikende på de forskjellige steder.

Om tap av borgerlig agtelse vil der vanskelig i noget tilfælde kunne bli spørsmål, medmindre der foreligger noget i moralsk henseende forkastelig. En påvisning av mangler ved vedkommendes forstand eller åndsevner vil i og for sig ikke kunne betegnes på denne måte. Der foreligger således en retsavgjørelse for, at en persons døttre er forpligtet til at forklare sig om, hvorvidt faren er åndelig sløvet.

Andre følger for vedkommende end de nu omhandlede, — at han utsættes enten for straf eller for tap av den borgerlige agtelse — kommer ikke i betragtning efter norsk lov. Et vidne er således forpligtet til at forklare sig, selv om forklaringen kan medføre de største økonomiske tap for ham; han måtte f. eks. i tilfælde være forpligtet til at oplyse om driftshemmeligheter, hvorpå hele hans bedrift beror. At forklaringen av en eller anden grund er i høieste grad pinlig eller ubehagelig for vidnet, kommer heller ikke i betragtning, når den blot ikke drar straf eller tap av den borgerlige agtelse efter sig. Ikke engang begrundet frygt for hevn og personlig overlaster fritar vidnet for at forklare sig. Men i alle sådanne tilfælde gjælder det jo nøie at overveie, om forklaringen virkelig er nødvendig for straffesaken; ti uten nødvendighet bør ikke vidner avkræves den slags forklaringer. Denne bemerkning blir særlig at rette til

sakens parter; ti domstolen kan efter norsk lov i almindelighet ikke mot parternes ønske negte en bevisførelse, når den blot må siges at »vedrøre saken«.

Løfte om taushet har heller ingen betydning for vidneplikten. Selv om løftet er avgitt i den høitideligste form, må det betrodde åbenbares, hvis det kræves av vedkommende som vidne. Det samme gjelder, om det er på grund av vedkommendes stilling, at betroelsen har fundet sted. Foran, hvor der talles om de grunde, som utelukker fra vidnesbyrd, er det nærmere omtalt, at prester, saksførere, læger, jordmødre og forsvarere tillike med deres underordnede og medhjelpere i visse tilfælde er forbudt at avgi forklaring. Men bortset herfra kommer vidnets stilling aldrig i betragtning. Vi har således retsavgjørelser for, at bankfunktionærer må forklare sig om pengeindskud og andre retsforhold mellem banken og dens kunder, at mæglere må forklare sig om forretninger, som er avsluttet gjennom dem, og derunder også opplyse, mellem hvem forretningerne er sluttet, og at funktionærer på offentlig kontor må forklare sig om forhold, som de i sin stilling har erfart. Særlig interessant er en avgjørelse av Højesterets Kjæremålsutvalg (i Retst. for 1912 s. 989), hvor en forretningsmand, som hadde negtet et firma kredit på grund av meddelelser, mottatt fra et opplysningsbureau, blev pålagt at oppgi bureauets navn og meddelelsens nærmere indhold, og hvor Utvalget bl. a. uttaler følgende: »Vor ret anerkjender ingen særstilling med hensyn til vidnepligt eller strafansvar for den, som gjør sig en næring av at indhente og meddele opplysninger bl. a. om kredit (oplysningsbureauer), likeså litt som den anerkjender nogen særstilling for pressemand, mæglere eller bankfunktionærer av den grund, at meddelelser og henvendelser er skedd under uttrykkelig avtalt eller almindelig forutsat taushetspligt. De har det samme ansvar og den samme vidnepligt som enhver anden. Taushetsløftet og det dertil svarende krav på anonymitet kan

nok ha sin gyldighet også retslig; et løftebrud kan også på dette område medføre erstatningspligt, når det sker retsstridig. Men loven anerkjender netop ikke anonymitetskravet i kollision med vidnepligten eller straffelovens bud, og selv om det mellem parterne var avtalt at skulle gjælde også i dette tilfælde, kan det selvsagt ikke ophæve lovens påbud og følgelig heller ikke gjøre vidneuttalelsen retsstridig.«

Som det fremgår av denne uttalelse, gjælder der heller intet særegel for redaktører og andre journalister. Her er spørsmålet meget praktisk, fordi artikler i aviserne som regel eller meget ofte er anonyme, og fordi man som følge derav er henvist til redaktøren for at få opgit forfatterens navn. Kan nu redaktøren negte at opgi dette av den grund, at han har lovet at fortie det, eller av den grund at det ikke ansees forenelig med hæderlig journalistik at opgi forfatteren, idet han, som det heder, »selv ønsker at overta ansvaret for artiklen«? Man har villet hævde dette på grundlag av, at han ellers utsatte sig for »tap av den borgerlige agtelse«. Men dette er øiensynlig urigtig. Selv om anonymitetsretten og de journalistiske æresbegreper indrømmes i sin almindelighet at hvile på et sundt og rigtig grundlag, har dog loven ikke tillagt dem den betydning, at de skulde anerkjendes, også når skriftet er strafbart og det gjælder at få oplyst, hvem der er skyldig i den strafbare handling, eller når skriftet ellers indeholder meddelelser, som er av betydning for at få oplyst et strafbart forhold. Men i lovens øine kan det da heller ikke bevirke tap av borgerlig agtelse, at man følger lovens eget bud og opgir forfatteren. Hertil må der i tilfælde kræves noget mere. Enten må der klæbe særlige omstændigheter ved offentliggjørelsen, som viser moralske svagheter hos redaktøren, f. eks. at motivet for offentliggjørelsen er smudsig, eller redaktøren må ha hat en videregående befatning med artiklens fremkomst end blot at indta den i sit blad, og denne befatning må stille ham i

et særlig slet lys. Kan f. eks. artiklen efter sit indhold kun være fremkommet ved et brud på tillidsforhold og redaktøren vet dette eller endog selv er medskyldig i, at dette tillidsbrud har fundet sted, idet han f. eks. har bestukket forfatteren til at bryte sin taushetspligt og skrive artiklen, blir hans forhold lettelig så odios, at han må kunne negte at yde den hjælp til dets opklaring, som ligger i at opgi, hvem forfatteren er. Men bortset fra sådanne tilfælde, får bestemmelsen om fritagelsesret på grund av tap av den borgerlige agtelse neppe nogen anvendelse her.

Derimot er der en anden grund, som i mange tilfælde vil frita redaktøren (og andre som er ansvarlige for skriftets offentliggjørelse) for at opgi forfatterens navn, nemlig hans eget strafferetslige ansvar. Ved vor nye straffelov er det tidligere for forbrydelser i trykt skrift gjældende substitutionsprincip ophævet. Redaktøren (utgiveren), forlæggeren, trykkeren o. s. v. er ved siden av forfatteren fuldt ansvarlig for skriftets indhold efter de sedvanlige regler for medvirkning ved strafbare handlingers forøvelse. Er skriftet derfor av straffbart indhold, vil der alltid også kunne opstå spørsmål om straf mot redaktøren, forutsat at den straffebestemmelse, som der er anvendelse for, til like rammer medvirkning til handlingen, hvad som regel vil være tilfældet; navnlig ved ærekrænkelser, der er den forbrydelse, som der i praksis som oftest vil være tale om, er således medvirkningen like strafbar som selve forøvelsen. Selv om det ikke kan bevises, at redaktøren har kjendt skriftets indhold, vil han efter strl. § 431 kunne pådra sig en uagtsomhetsstraf, medmindre han selv beviser, at der ingen uagtsomhet kan lægges ham til last. Endelig sættes der i strl. § 322 straf for redaktøren, når forfatteren er ubekjendt og ikke på forlangende opgives for retten, eller når han ikke kan straffes, eller når han er under 18 år eller frakjendt statsborgerlige rettigheter; strafbarheten er dog her avhengig av forskjellige betingelser, som jeg ikke finder det nødvendig at gå nærmere ind på.

Er nu redaktøren likefrem sigtet for sådant straffbart forhold, — for medvirkning eller for overtrædelser av de nævnte §§ 431 eller 322 —, er saken klar. Han er i så fald fritat for at avgi enhver forklaring og altså også for at opgi forfatterens navn. Det samme gjælder, selv om ingen formelig sigtelse foreligger, når dog forfølgningen er rettet således mot ham, at han, efter hvad der tidligere er uttalt, rettelig bør indta en sigtets stilling. Dette vil regelmæssig være tilfældet overalt, hvor forfølgningen rettes mot nogen, som er ansvarlig for skriftet; ti selv om den i navnet er innskærket til kun at gjælde f. eks. forfatteren, er redaktørens medansvarlighet i dette tilfælde så nærliggende, at forfølgningen må siges i virkeligheten at være rettet også mot ham, sålænge ikke ethvert strafansvar uttrykkelig er frafalt mot ham eller på anden måte bortfalt.

Anderledes er derimot forholdet, når redaktøren ikke har krav på at indta en sigtets stilling, og så vil være tilfældet, når skriftet overhodet ikke er av straffbart indhold eller ialfald ikke kan være straffbart for redaktøren, eller når dette strafansvar dog ikke er nærliggende eller aktuelt, idet forfølgningen rettes mot andre end de, som er ansvarlige for skriftet, f. eks. mot den person, som i skriftet er beskyldt for noget straffbart. Her kan redaktøren i tilfælde kun påberåbe sig den ofte nævnte bestemmelse i strprl. § 177 og er følgelig forpligtet til at opgi forfatterens navn, medmindre dette opgivende kan forutsættes at ville utsætte ham selv eller visse pårørende for tap av den borgerlige agtelse, — hvorom allerede er talt, — eller for straf. Hvorvidt dette sidste kan forutsættes, vil bero paa omstændighetene. Strafansvaret er vistnok, forsåvidt den objektive side av handlingen angår, pådradd allerede ved skriflets offentliggjørelse, hvis dette er av straffbart indhold; men det står endnu igjen at bevise, at også de subjektive betingelser er tilstede, og for dette bevis vil meddelelsen af forfatterens navn i visse tilfælde kunne være af betyd-

ning. Sådant meddelelse vil nemlig kunne gi anledning til, at der kommer frem opplysninger, som viser, at redaktøren ikke har været i god tro, eller at han har tilsidesat tilbørlig agtsomhet, og isåfald utsætter meddelelsen ham for straf, og han vil være fri for at svare. Er forholdene derimot ikke av denne art, blir han pliktig til at opgi navnet. Hvorvidt det ene eller andet av dette er tilfældet, kan alene redaktøren selv vite; men det kan ikke, når han vil gjøre sin fritagelsesret gjældende, kræves, at han skal nævne de særlige omstændigheter, som gjør opgivelsen av navnet farlig for ham. Det må være nok, at han kort og godt angir, at meddelelsen vilde utsætte ham for straf, og derefter, hvis det forlanges, bekræfter denne angivelse med ed overensstemmende med den tidligere nævnte § 179.

Det har været hævdet, at der skulde tilkomme redaktøren en videregående fritagelsesret end den her nævnte. Selv om han ikke har krav på at indta en sigtets stilling, og selv om han ikke kan påberåbe sig § 177, skulde han dog være fritat for at forklare sig og altså også for at opgi forfatterens navn, overalt hvor skriftet er av sådant indhold, at der er en mulighed for strafansvar for redaktøren, hvor fjern denne mulighed end måtte være, forutsat at strafansvaret vilde bestå i medvirkning, og ikke blot i overtrædelser af strl. §§ 322 eller 431. Selv om forfølgningen er rettet alene mot den tredjemand, som i skriftet beskyldes for noget straffbart, skal redaktøren ha samme ret, som om forfølgningen var rettet mot ham selv; ti det kan hende, at undersøkelsen vil vise, at nævnte tredjemand intet galt har gjort, og at ansvar derfor tilslut vil kunne bli gjort gjældende mot redaktøren. Denne ret utledes av lovens almindelige principper. »Det er selvsagt ikke lovens mening«, heder det, »at påtalemyndigheten (eller den fornærmede) og retten skal ha det i sin magt vilkårlig at utsætte med sigtelsen for at tvinge den, som efter sakforholdet kan vente at bli sat under tiltale, til at forklare sig som vidne (under vidneansvar). Og lovens

almindelige regel må da bli den, at enhver, som indstevnes til avhørelse i en sak, kan negte at forklare sig, når spørsmålet gjelder omstændigheter, som kan begrunde ansvar mot ham selv.« På et andet sted anføres det, at redaktøren kan negte at opgi forfatterens navn, »sålänge der hviler et uopgjort ansvar over ham selv for beskyldningens fremførelse. At det er den anden side av saken, — den beskyldtes ansvar, — som for tiden interesserer påtalemyndigheten, kan ikke berøve redaktøren den i saksforholdet begrundede ret til fritagelse, sålänge stillingen juridisk set er den, at forfølgningen nårsomhelst kan bli rettet mot ham selv av påtalemyndigheten eller av den fornærmede.«

Denne mening, som er fremført av Justisdepartementet i en utførlig og høist interessant fremstilling til Odelstinget (se Odelstingsmeddelelse nr. 2 for 1912, side 23—44), er imidlertid efter min mening ikke riktig. Det er vistnok så, at det vilde være et misbruk, om påtalemyndigheten eller den private saksøker rettet sin forfølgning mere eller mindre på skrømt mot en tredjemand i hensigt derigennem at få adgang til at føre redaktøren som vidne for derefter at benytte hans vidneforklaring i en senere sak mot ham selv eller for derved at faa oplyst forfatterens navn og derefter rette forfølgning mot denne. Men sådant misbruk er i virkeligheten litet at befrygte; man kan ikke gå ut fra, at den offentlige påtalemyndighet skulde ville indlate sig derpå, og hvad den private saksøker angår, vil den tredjemand, mot hvem den første forfølgning skulde rettes, regelmæssig være ham selv, så sådan forfølgning her er utelukket av sig selv. Tilfældet blir derfor kun praktisk, når der efter skriftets eget indhold og efter forholdene forøvrig har været virkelig reel grund til ikke straks at reise nogen forfølgning mot dem, som er ansvarlige for skriftet, idet man har gått ut fra, at hvad der indeholdes i det kan være sandt. Den efterforskning, som i den anledning foretages til belysning av de i skriftet omhandlede forhold, og

som nærmest vil være rettet mot vedkommende tredjemand, er fuldt legitim og adskiller sig i ingen henseende fra alle andre efterforskninger. Også ved disse kan det hænde og hænder i virkeligheten meget hyppig, at en person, som senere viser sig at være den skyldige og da blir sigtet, avhøres som vidne. Den eneste forskjell måtte være, at der, når det gjælder et skrift av et — objektivt set — straffbart indhold, allerede fra først av foreligger et faktum, som efter den almindelige erfaring lettelig utpeker skriftets vedkommende og altså også redaktøren som mistænkt. Forholdet kan imidlertid i det enkelte tilfælde være et helt andet, idet de nærmere omstændigheter kan vise, at der ingensomhelst grund er til at mistænke redaktøren, og på den anden side er der mange andre efterforskninger, hvor mistanken på samme måte som her kan gå i to helt motsatte retninger. Ved enhver anmeldelse av en forbrydelse f. eks. foreligger den mulighet, at anmeldelsen kan være falsk eller ikke tilstrækkelig begrundet. Der foreligger altså også her et — objektivt set — straffbart faktum, på samme måte som tilfældet er med et skrift av straffbart indhold. Men ingen har faldt på, at en anmelder skulde kunne kunne negte at avgi vidneforklaring på det blotte grundlag, at han er anmelder, og at der er sat straf for uriktig anmeldelse. Loven har ikke villet fritta for vidnepligt for sådanne blotte muligheters skyld, og det med rette; ti derved vilde i mange tilfælde enhver efterforskning efter straffbare handlinger kunne bli helt unyttig. Den kræver, at mistanken skal være alvorlig og aktuel, således at forfølgningen må siges i virkeligheten at være rettet mot vedkommende som sigtet. Ellers er han i alle tilfælde pliktig til at optræde som vidne. Men forat han ikke derunder skal behøve at åbenbare ting, som kan benyttes under en mulig senere straffesak mot ham selv, har loven git bestemmelsen i § 177 om, at han kan negte at svare på spørsmål, hvis besvarelse kan utsætte for straf eller tap av den borgerlige agtelse. Og denne bestemmelse er den

eneste, som er git i dette øiemed. Hverken lovens ordlyd eller dens principper fører videre.

Overensstemmende med det her anførte er også den gjældende praksis. Mens der findes avgjørelser av Høiesterets Kjæremålsutvalg, som har fritat redaktøren for at opgi forfatterens navn, hvor efterforskningen har gåt i retning av at gjøre strafansvar gjældende mot forfatteren, haves der på den anden side avgjørelser av Utvalget, hvor redaktøren er blit pålagt at opgi navnet i tilfælde, hvor efterforskningen var rettet på at få oplyst det forhold, som en tredjemand i vedkommende artikkel beskyldtes for at ha gjort sig skyldig i. Specielt en avgjørelse av 31 juli 1908 (Retstidende for 1908 side 653) er her av interesse. I en avis hadde der ståt nogen artikler, hvori en navngit officer beskyldtes for under tjenesten at ha optrådt utilbørlig ved at utskjelde sine underordnede og på anden måte. Der indlededes efterforskning mot officeren, og avisens redaktør blev ført som vidne. Det viste sig imidlertid, at han ikke kunde gi opplysninger av betydning, idet han ingen personlig kjendskap hadde til de ting, hvorfor officeren var beskyldt, og navnlig intet kunde oplyse om de enkelte tilfælde, ved hvilke officeren skulde ha optrådt på anførte måte. Han erkjendte, — såvidt det kan sees av referatet, — at han selv hadde skrevet artiklerne, men anførte, at indholdet var bygget ene og alene på, hvad han hadde fåt meddelt av andre. Han negtede at opgi, hvem disse andre var, idet han hævdede, at artiklerne efter sit indhold var av ærekrænkende natur, og at en redaktør under sådanne omstændigheter ikke kan være pliktig til at opgi kilde. Ved Kjæremålsutvalgets nævnte kjendelse blev imidlertid denne hans innsigelse forkastet, og til det samme resultat måtte Utvalget være kommet, om ikke redaktøren selv hadde været forfatter, men hadde mottat det færdige manuskript av sin hjemmelsmand.

Denne avgjørelse vakte megen opsigt særlig blandt pressens mænd og foranlediget henvendelser til Justis-

departementet om at få loven forandret, og dette har igjen git anledning til, at departementet har undergit spørsmålet en nøiere drøftelse i den foran nævnte meddelelse til Odels-tinget. Efter den forståelse av den gjældende lov, som departementet herunder kom til, og som altså ikke stemmer med hittidig praksis eller med hvad jeg har fremstillet som det rigtige, fandt departementet, at der ikke var grund til at foreta nogen sådan forandring.

Jeg skal sluttelig nævne, at bestemmelsen i § 177, for såvidt angaar fritagelse på grund av mulig strafansvar, likesålitt her som i andre tilfælde er anvendelig, når dette ansvar er bortfaldt ved en efterfølgende omstændighet, f. eks. ved præsription eller ved at straf er frafalddt av alle, som er påtaleberettiget. Isåfald blir redaktøren i alle tilfælde pliglig til at opgi forfatterens navn, medmindre han kan hævde, at han derved vilde utsætte sig eller visse pårørende for tap av den borgerlige agtelse. Jeg skal ikke her gå nærmere ind på, hvorvidt det er berettiget av den offentlige påtalemyndighet i noget tilfælde at frafalde strafansvar mot en redaktør blot for derved at tvinge ham til at opgi forfatterens navn og på den måte gjøre ham til et slags kronvidne. Jeg skal kun nævne, at den formelle myndighet hertil har påtalemyndigheten alltid, om det end blot er i rene undtagelsestilfælde, at de reelle betingelser for det vil være tilstede. Hvad den private saksøker angår, har man jo ikke nogen i hans stilling liggende garanti for, at han vil ta den slags hensyn. Men hvad jeg vil fremhæve er, at det alene er de påtaleberettigede selv, som har at bedømme, om strafansvar skal frafalde, og domstolene er under alle omstændigheter avskåret fra at kritisere deres bestemmelse i så henseende. Er straf derfor frafalddt av alle påtaleberettigede, nytter det ikke at gjøre gjældende for domstolen, at så ikke burde være skedd.

Jeg er hermed færdig med fremstillingen av de grunde, som efter vor straffeproclov kan fritta for pligten til at avgi vidnesbyrd. Jeg skal tilføie, at sådan fritagelsesret

også kan følge av statsretslige og folkeretlige regler. Dette gjælder Kongen, som ikke mot sin vilje kan føres som vidne i nogen sak, og det gjælder personer, som har eks-territorialitetsret, altså navnlig gesandter og til en viss grad også konsuler. Endelig er det antat at følge av bestemmelserne om hemmeligholdelse av stemmegivningen ved offentlige valg, at ingen er pliktig til som vidne at forklare sig herom. Dette sidste er dog noget tvilsomt og følges ikke altid i praksis.

Penitentiære Optegnelser fra en Rejse i Holland og Belgien.

Af Dr. Christian Geill.

Under et Feriebesøg i Holland og Belgien i September 1913 benyttede jeg Lejligheden til at gøre mig bekendt med nogle særlige Fængselsforhold i de to Lande. For den Imødekommethed, jeg mødte i det hollandske og belgiske Justitsministerium, er jeg meget taknemlig.

1. Den hollandske Straffeanstalt for psykiske Undermaalere.

Haag rummer 3 Fængsler: et Varetægtsfængsel, hvor der ogsaa afsones kortere Frihedsstraffe, et almindeligt Cellefængsel og »de bijzondere Strafgevangenis voor Mannen«. Det første besøgte jeg; det er ret nyt, men frembyder iøvrigt ingen særlig Interesse. Det andet naaede jeg ikke at se, da jeg hellere vilde ofre den Tid, jeg kunde afse, paa det særlige Fængsel. Dette, der er taget i Brug i Novbr. 1911, ligger lige udenfor Byen paa Vejen til Scheveningen lige ved Siden af Cellefængslet, med hvilket det iøvrigt intet har at gøre; det er bygget paa stærkt sandet Jord, idet Dynerne allerede her er begyndt. Fængslet er indrettet til c. 200 Mænd, men kan uden Vanskelighed udvides til det dobbelte, idet Køkken og Vadskeri paa Forhaand er gjorte tilstrækkelig rummelige hertil, og idet der indenfor den Fængslet omgivende Mur er et betydeligt, ubebygget Areal, som foreløbig bruges til Gymnastik- og

Arbejdsplads for Fangerne. Iøvrigt findes ingen egentlige Spadseregaard, men mindre Haver ved de enkelte Afdelinger.

Af saadanne findes der foruden den egentlige Fængselsafdeling 4, nemlig en Tuberkuloseafdeling, en Afdeling for Fanger over 60 Aar, hvilke ifølge Loven ikke kan afsone Cellestraf, og 2 Observationsafdelinger. Tuberkuloseafdelingen er bestemt for c. 25, Afdelingen for gamle for c. 40, hver af Observationsafdelingerne for mindst 12 og selve Fængselsafdelingen for c. 75; men hver af Afdelingerne kan rumme nogle flere, end de er bestemte for. Kun selve Fængselsafdelingen har 3 Etager, med Sovesale øverst, Arbejdsrum i Midten og Opholdsstuer nederst. Tuberkuloseafdelingen og Afdelingen for de gamle optager 2 Etager, med Opholdsstuer nedenunder og Sovesale ovenpaa. De 2 Observationsafdelinger er anbragte hver i sin Etage, den ene over den anden. Der anvendes Natisolation overalt undtagen i Observationsafdelingen, og en Vogter, som sover i et højliggende Rum ved Siden af Sovesalene, kan gennem et Vindue, hvoraf de nederste Ruder er fjernede, se og høre, hvad der foregaar i Sovesalen. Dagrummene gør et hyggeligt og venligt Indtryk med pænt Bohave og Blomster. Der findes ingen Jernstænger for Vinduerne, men disse har Jernsprosser med smaa Ruder. De tuberkuløse bruger Liggekur i den til Afdelingen hørende Have.

Observationsafdelingerne, som er ganske konforme, er indrettede som moderne Vagtafdelinger med en Dagstue i Midten og en Sovestue paa hver Side; op til hver af Sovestuerne, der har 6 Senge, støder 3 mindre Rum, som let kan overses fra Dagstuen: Kloset, Vadskerum og Eneværelse. Desuden findes i hver Afdeling Badeværelse etc. og en Slags polstret Celle, hvor en kun lige over Observationsvinduet perforeret Madrats er indskudt mellem de dobbelte Døre for at dæmpe Lyden. I denne Celle findes ingen Seng, men kun en Forhøjning af Gulvet til Sove-

plads. Gulvet er her »Holzgranit«, medens der ellers overalt i Stueetagen er Parquetgulv, paa 1. Sal »Holzgranit«, en linotollignende Masse, der synes stærkt tilbøjelig til at slaa Revner. Hele Fængslet er forsynet med Centralvarme (varm Luft), elektrisk Lys og W. C.

Der findes intet bestemt Antal Vogtere paa Observationsafdelingen; men dette retter sig efter den øjeblikkelige Trang. Der er her, som overalt i Fængslet, anbragt et meget snildt Alarmeringsapparat. Paa Stuerne præsenterer det sig som en Metalplade. Vogterne er forsynede med en cylinderformet Magnet, der er fastgjort til Nøglenippet; nærmes denne til Metalpladen, kimer det over hele Fængslet og i den op til Observationsafdelingen stødende Fløj, hvor de ugifte Vogtere er kasererede, og der falder overalt en Plade frem med Numret paa den Stue, hvorfra der er alarmeret. —

Fængslet er beregnet paa Fanger, der ikke kan taale den sædvanlige Cellestraf — som i Holland udstaaes i indtil 5 Aar — altsaa, foruden gamle og tuberkuløse, psykisk abnorme og formodet sindssyge. Disse 2 sidste Kategorier, der overflyttes fra de andre Strafanstalter, anbringes først paa Observationsafdelingen, og der foretages af Lægen — Dr. Deknatel, tidligere Fængselslæge i Breda — en indgaaende psykisk og somatisk Undersøgelse af dem. Observationstiden er 6 Uger, men kan forlænges, hvis det er ønskeligt, f. Eks. ved helbredelige sindssyge. Uhelbredelige sindssyge overflyttes til Sindssygeanstalten Medemblik, medens de ikke sindssyge psykisk abnorme overgaar til selve Fængslet. I det første Aar overflyttedes 12 til Medemblik, i det andet vil Tallet antagelig blive 4. I det Hele viser ikke særlig mange af de til Fængslet overflyttede Fanger sig at være sindssyge; dog findes der enkelte Katatonikere. Som Regel behandles disse ikke paa Observationsafdelingen med Sengeleje, idet Lægen har gjort den Erfaring, at de forholdsvis mindre let sløves, naar man lader dem færdes mellem de ikke sindssyge

Observanter, idet de ligesom »trækkes med« af disse. Der findes derimod i Fængslet adskillige degenererede med glimtvisse Vrangforestillinger (Forgiftning, Forurettelse), der dog som Regel hurtig afdæmpes under Opholdet. I særlig stort Antal findes Hysterikere (med Sensibilitetsforstyrrelser etc.); dog er store hysteriske Anfald sjældne. Kun af og til huser Fængslet en Epileptiker; der fandtes dog en polstret Krampeseng. I det Hele synes Eksplosioner eller særlige Vanskeligheder — selv hos Fanger, som i Cellefængslet havde været meget ustyrlige — sjældne. Og der forlød intet om Undvigelsesforsøg eller Sammenrottelser. I de to Aar, Fængslet har bestaaet, har der intet Selvmord været, ej heller alvorligt mente Selvmordsforsøg (men vel enkelte simulerede).

Korporlig Straf gives ikke, men der findes 3 Straffeceller til Arrest af forskellig Styrke; de var alle besatte under mit Besøg. Der straffes ikke uden Lægens Tilladelse.

Ikke alene i Henseende til Omgivelserne men til Behandlingen i det Hele taget spiller Hensynet til Fangernes psykiske Inferioritet en fremtrædende Rolle; de gør Gymnastik, arbejder, opholder sig i fri Luft efter Behov etc.

Der findes ikke noget særligt Reglement for Fængslet, heller ikke Bestemmelser, som regulerer Direktørens og Lægens Magtomraade og indbyrdes Forhold. Dette mentes ikke at volde større Vanskeligheder. Men det havde dog maaske været heldigere, om man — saaledes som det oprindelig var paatænkt — havde gjort Skridtet helt ud og gjort Lægen — det vil sige den vel skolede og psykiatrisk kyndige Fængselslæge — til Direktør for Fængslet.

Ganske vist er Fængslet ikke et Interneringssted for »mindre tilregnelige« — Hollands Straffelov har ingen »formindsket Tilregnelighedsparagraf« — men et Fængsel, hvor Straf udstaas under langt mildere Former end sædvanlig og med Lempelser, som den almindelige Fængselsdisciplin ikke kan indrømme. Men den lægelige Observa-

tion og den nødvendige Behandling af disse psykisk abnorme Fanger fordrer dog Hensyn, som en ikke-lægelig Direktør vanskelig kan forstaa og indrømme. At Arbejdet i Fængslet i Haag uden særligt Reglement gik sin fredelige og støtte Gang har vistnok sin Grund i, at netop dette Fængsels Direktør var i Besiddelse af de Egenskaber, som gør et Samarbejde med Lægen muligt, og at Lægen som tidligere mangeaarig Fængselslæge havde den fulde Forstaaelse af, at penitentiære Hensyn ogsaa i et Fængsel for psykisk abnorme er af fremtrædende Betydning, men tør neppe være egnet til at skabe et Præcedens for Fremtiden. Ialfald er der et Forhold, som sikkert ved Lægens mere underordnede Stilling kan berede — og i Haag utvivlsomt ogsaa bereder — Vanskeligheder; det er Forholdet til de underordnede Funktionærer. Det er ikke let for disse at forstaa, at det er abnorme Mennesker, de har med at gøre, og at den lægelige Myndighed her maa have mere at sige end i et almindeligt Fængsel. Dermed er dog ikke sagt, at det vilde være heldigt at erstatte de fængselsuddannede Vogtere med kun i Sindssygepleje uddannede. Man havde i Haag ikke gjort heldige Erfaringer ved Forsøg i den Retning; og Lægen var enig med mig i, at sindssygehospitalsuddannede Vogtere kun kunde anvendes, hvis de ogsaa var fængselsuddannede.

Naar Behandlingen af de psykisk abnorme Forbrydere i Fængslet i Haag synes at berede forholdsvis faa Vanskeligheder, er Grunden dertil sikkert netop den, at det drejer sig om et Fængsel og ikke om en Interneringsanstalt. Det vil sige: Forbryderne afsoner deres ved Dommen fastsatte Straf under lempelige Forhold og behandles samtidig for deres Sygdom; de er ikke interne-rede — og behandlede — paa ubestemt Tid. De har altsaa ingen Grund til at være misfornøjede; Tiden, hvori de skal være indespærrede, er fastsat. Maaske er den gjort saa lang som mulig; ialfald meddelte Dr. Deknatel mig et Tilfælde, hvor han ved en psykisk abnorm Re-

cidivist havde faaet Domstolen til at vælge Strafmaksimum; men Tiden for Friheden er bestemt, og det er de psykisk abnorme Fanger paa det rene med. De ved, at de, hvis de erklæres for sindssyge, kan vente at komme til et Sindssygehospital paa ubestemt Tid, og derfor er de ikke tilbøjelig til at overdrive deres psykiske Lidelse end sige ligefrem simulere. —

Erfaringerne fra Fængslet i Haag maa vække Interesse hos dem, der har beskæftiget sig med Spørgsmaalet om de psykisk abnorme Forbryderes Behandling. Man bliver, naar man har set og hørt om Forholdene dér, mere og mere tvivlende om, hvorvidt det vil være rigtigt og gennemførligt at ombytte Straf for de i Kraft af habituelle psykiske Abnormiteter »mindre tilregnelige« med Internering paa ubestemt Tid. Jeg vil antagelig ved en anden Lejlighed komme ind paa Spørgsmaalet om de psykisk abnorme (men ikke-sindssyge) Forbryderes Behandling. Men jeg skal blot fremhæve, at det staaer for mig som tvivlsomt, om jeg ikke havde Ret, naar jeg i sin Tid foreslog, at de mindre tilregnelige ikke skulde have en kortere Straf, men en anden Art Straf, en Straf under særlige Forhold — netop i lignende Form, som nu er sat i Scene i Holland. Man kan vælge Strafmaksimum, man kan fastslaa en Tid, paa hvilken Spørgsmaalet om Løsladelse skal tages op igen, man kan lade Løsladelsen paa et forud bestemt Tidspunkt ske paa Prøve; alt dette vil være praktisk gennemførligt. Men man vil ved at internere — det være sig i Helbredelsesanstalter eller under andre nok saa gunstige Vilkaar — paa helt ubestemt Tid let skabe ganske utaalelige Forhold saavel for Forbryderne som for dem, der skal have med dem at gøre. At berøve disse psykisk abnorme Forbrydere Udsigten til Friheden til en — maaske efter deres Adfærd afhængig — fastsat Tid, vil være at slaa Fødderne fra Behandlingen. Det er den Erfaring, der ogsaa gør Sindssygehospitalerne til umulige Opholdssteder for de relativt klare degenererede

Forbrydere. Man kan jo ved de psykisk abnorme (ikke-sindssyge) Forbrydere lade Straffen udstaa under saa lempelige Forhold som muligt — dog med Arbejdstvang. Men langt hellere Straf paa bestemt Tid end Internering paa ubestemt Tid.

2. Af den hollandske Fængselsstatistik.

Hvis Cellestraffen var saa psykisk skadelig, som mange vil paastaa den er, kunde man i Holland, hvor Cellestraf spiller en saa stor Rolle, at 99% af de c. 10,000 Straffanger aarlig behandles i Celle, og hvor Straffen udstaas i indtil 5 Aar, vente at finde et særlig stort Antal Tilfælde af Sindssygdom i Strafanstalterne. Ganske vist udtalte den penitentiære Kongres i Bryssel 1900 sig for Cellestraffen og fremhævede navnlig, at Erfaringerne fra Belgien havde godtgjort, at Cellestraffen endog forlænget til 10 Aar og derover under Forudsætning af forlods eller senere Udskillelse af visse Elementer ikke havde mere ugunstig Virkning paa Fangernes fysiske eller mentale Sundhed end enhver anden Fængselsstraf. Men allerede Aaret efter paa den kriminalantropologiske Kongres i Amsterdam karakteriserede Ferri, der aldrig lader nogen Lejlighed gaa fra sig til at gaa løs paa Cellestraffen, denne som »en af det 19. Aarhundredes Vildfarelser« — et forholdsvis mildt Udtryk i Sammenligning med hans sædvanlige — og ialfald udenfor de praktiske Fængselsmænds Kreds vil Læren om Cellestraffens store Skadelighed aldrig dø.

Under min Syslen med hollandske Fængselsforhold gjorde jeg Bekendtskab med den hollandske Fængselsstatistik og søgte ud af den at finde Tal til Belysning af Cellestraffens Betydning for Opstaaen af Sindssygdom. Det statistiske Centralbureau udgiver aarlig som Led i den almindelige Statistik en Beretning om Fængselsvæsenet

(Statistiek van het Gevangeniswezen) med Oplysninger om de under Justitsministeriet staaende penitentiære Institutioner: De særlige Strafanstalter, de almindelige Strafanstalter, Varetægtsfængslerne (hvor ogsaa de korte Frihedsstraffe udstaaes) og Statstvangsarbejdsanstalterne. I medicinsk-statistisk Henseende er Beretningen ret udtømmende, idet den for hver enkelt Institution angiver, hvor mange Tilfælde der i Aarets Løb er optraadt af de forskellige Sygdomme ordnede under Hovedgrupperne: 1. Generelle Sygdomme, hvori indbefattet maligne Svulster, men med Undtagelse af Tuberkulose, Skrofulose og Anæmi, 2. Nervesystemets Sygdomme, 3. Sindssygdomme, 4. Sygdomme i Karsystemet, 5. Sygdomme i Aandedrætsorganerne, 6. Sygdomme i Fordøjelsesorganerne, 7. Sygdomme i Urogenitalsystemet, med Undtagelse af veneriske Sygdomme, 8. Hudsygdomme, 9. Sygdomme i Bevægelsesorganerne, 10. Veneriske Sygdomme, 11. Tuberkulose, 12. Anæmi og Skrofulose, 13. Andre Sygdomme, 14. Simulerede Sygdomme, 15. Selvmord og Selvmordsforsøg.

Hvad særlig Sindssygdom angaar, da oplyses det, at der i 1910 i de særlige Strafanstalter (med 346 Fanger) var optraadt 17 Tilfælde af Sindssygdom, af hvilke 12 overførtes til Sindssygehospitalet, i de almindelige Strafanstalter (10,366 Fanger) 40 Tilfælde med 17 Overflytninger, i Varetægtsfængslerne (28,607 Fanger) 41 Tilfælde med 4 Overflytninger og i Statstvangsarbejdsanstalterne (4063 Fanger) 40 Tilfælde med 24 Overflytninger. I 1911 var der i de særlige Strafanstalter (409 Fanger) 33 Tilfælde af Sindssygdom med 16 Overflytninger, i de almindelige Strafanstalter (9,641 Fanger) 59 Tilfælde med 15 Overflytninger, i Varetægtsfængslerne (24,466 Fanger) 33 Tilfælde med 8 Overflytninger og i Statstvangsarbejdsanstalterne (3,416 Fanger) 42 Tilfælde med 20 Overflytninger. Procenttallet af sindssyge Fanger var da for de to Aar i de særlige Strafanstalter 4,91 og 8,07 (overflyttede

3,47 og 3,91), i de almindelige Strafanstalter 0,39 og 0,61 (overflyttede 0,16 og 0,16), i Varetægtsfængslerne 0,14 og 0,13 (overflyttede 0,01 og 0,03), i Statstvangsarbejdsanstalterne 0,84 og 1,23 (overflyttede 0,59 og 0,59). Tallene for de almindelige Strafanstalter er meget smaa og i de allerfleste Tilfælde maa det tilmed antages, at det kun har drejet sig om rent forbigaaende Anfald af mental Forstyrrelse, eftersom Overflyttelse til et Sindssygehospital var unødvendig. At de var saa smaa hidrører selvfølgelig fra, at ialfald en stor Del af de psykisk lidet modstandskraftige paa Forhaand var anbragt i de særlige Strafanstalter, hvor Procenttallet af Sindssygdom — uagtet 72—73 % af Fangerne i 1910—11 afsønde Straffen i Fællesskab og kun 27—28 % i Celle — var 4,91 og 8,07. Thi at de habituelt psykisk abnorme (hvilke tilligemed de gamle Fanger afsønde Straffen i de særlige Fængsler) daarligt taale Cellestraf, er naturligtvis afgjort.

3. *Det penitentiær-antropologiske Laboratorium i Bryssel.*

Den bekendte amerikanske Kriminal-Antropolog Mac Donald har i de senere Aar gjort sig store Anstrængelser for rundt i Landene at skabe Stemning for Oprettelsen af Stationer til Studiet af det abnorme, og særlig da det forbryderske Menneske. I en Rapport (Study of man in connection with establishing laboratories to investigate criminal, pauper and defective classes), som han bl. a. ogsaa har tilsendt mig, tager han til Orde for Oprettelsen af saadanne Laboratorier til Studiet af abnorme Individider. Foruden egentlige Laboratorieundersøgelser skulde disse omfatte Indsamlingen af sociologiske og patologiske Data, særlig saadanne, som kunde findes i Institutioner, hvor forbryderske og defekte Individider samledes, som Fængsler, Abnormanstalter, Hospitaler etc.

Mac Donald mener, at man ved saadanne Laboratorier vilde kunne opnaa:

1. et mere fuldstændigt Kendskab til de sociale Sygdomme som Grundlag for en Tilpasning af Lovene angaaende defekte Individier efter det moderne Livs Vilkaar;
2. en mulig Paavisning af fysiske eller psykiske Særtegn, som skiller kriminelle Børn fra andre Børn, idet en saadan Paavisning vilde gøre det muligt paa Forhaand at beskytte Børn og formindske Faren for moralsk Smitte;
3. en mulig Paavisning af fysiske eller psykiske Særtegn, som skiller Vaneforbryderne fra Lejlighedsforbryderne, idet en saadan Paavisning vilde gøre det muligt for Samfundet paa Forhaand at beskytte sig mod Vaneforbryderne og forhindre disse i at smitte andre i Fængslerne;
4. et indgaaende Studium af de forskellige Forbryder typer og af den Indflydelse, som paa den ene Side det sociale Milieu, paa den anden Side deres psykiske Konstitution øver paa dem;
5. et nøje Kendskab til de forskellige Klasser af abnorme, hvilket vil lette deres Fordeling i de Specialanstalter, som er mest egnede for dem efter deres sociale Inferioritets Grad;
6. Tilvejebringelsen af fuldt paalidelige Statistikker over abnorme Individier;
7. et videnskabeligt Studium af de ikke abnorme Forbryderes moralske Karakter;
8. en Sammenligning af de i de forskellige Lande ved en ensartet videnskabelig Metode tilvejebragte Statistikker;
9. en Formindskelse af de betydelige Udgifter, som de abnorme Klasser foraarsager;
10. Tilvejebringelsen af en Stab af sociale sagkyndige, som har til Opgave at studere de sociale Onders Ætiologi og organisere deres Profylaxe. —

Mac Donalds Bestræbelser gav Stødet til, at der i Juni 1907 ved det nationale Fængsel i Buenos-Ayres oprettedes et kriminologisk Institut, og kort efter — i November 1907 — lykkedes det Fængslslægen Dr. Vervaeck at faa justitsministeriel Bemyndigelse til, at det første — og foreløbig eneste — europæiske penitentiær-antropologiske Laboratium oprettedes ved Undersøgelsesfængslet i Bryssel; ved kongelig Resolution af 13' Novbr. 1910 blev det definitivt organiseret med Dr. Vervaeck som Chef. Det blev provisorisk anbragt i det gamle Fængsel i Minimes, men blev i Januar 1911 overflyttet til det nye og moderne indrettede Undersøgelses-Fængsel Forest, der er beliggende lige overfor Strafanstalten Saint Giles og forbunden med denne ved en Tunnel under Gaden.

Idet jeg iøvrigt maa henvide de specielt interesserede til Vervaecks forskellige Publikationer Laboratoriet vedrørende (særlig: Le laboratoire d'anthropologie pénitentiare. Bruxelles 1911) og til hans Foredrag paa den kriminalantropologiske Kongres i Köln, Oktober 1911 (Bericht S. 331—52), skal jeg paa Grundlag af et Besøg, jeg i September 1913 aflagde i Fængslet Forest, kort skitsere Laboratoriets Virksomhed.

Det er indrettet i Forbindelsesbygningen mellem Mands- og Kvindefængslet, saa der er let Adgang fra begge Sider, og bestaar af 2 Værelser forbundne med en lang lys Korridor. Det ene Værelse er særlig bestemt til antropologiske Maalinger, det andet til psykiatrisk og almindelig medicinsk Undersøgelse. I Korridoren findes de talrige Genstande og Apparater til Undersøgelse af Sansorganer og Nervesystem, endvidere Bibliothek etc. Ved Undersøgelse af Kvinderne assisterer en af de Nonner, der gør Tjeneste som Vogtersker i Kvindefængslet, ved Undersøgelsen af Mændene en særlig i Undersøgelsesarbejdet uddannet Vogter.

I Laboratoriets første Aar, da man arbejdede under vanskelige Forhold, foretog V. mere spredte Under-

søgelse af Fangerne med bestemte Formaal for Øje og har som Resultat heraf offentliggjort forskellige Afhandlinger, saasom: Tatovering i Belgien hos normale og Forbrydere, Fordelene og Ulemperne ved den daktyloskopiske Metode (hvilket Arbejde har givet Anledning til Oprettelsen af en daktyloskopisk Service under Justitsministeriet), de belgiske Vagabonders og Tiggeres anatomiske og sociale Stigmata, den normale Højde i Belgien, de belgiske Vagabonders antropologiske Type etc.

I 1911 gik V. over til systematiske Undersøgelser af Forbrydere og har senere fortsat dermed, saa at han nu er naaet til c. 400 Enkeltundersøgelser. Der foretages i Reglen daglig én Undersøgelse; den varer gennemsnitlig 3 Timer og er i alt væsentlig kun somatisk, idet den egentlige psykiske Undersøgelse selvfølgelig væsentligst foretages under den daglige Fængselsgerning.

Som Regel undersøges kun 3 forskellige Kategorier af Forbrydere. Den første dannes af dem, om hvis mentale Tilstand der er opstaaet Tvivl enten paa Grund af Forbrydelsens Art eller ved den daglige Iagttagelse eller ved Fangens Opførsel i Fængslet i det Hele taget. Det drejer sig som Regel om psykiske Undermaalere, defekte, anti-socialt degenererede etc.

Den anden Kategori dannes af de udisciplinerede, de, som paa Grund af Vold, Ødelæggelse af Inventaret eller Overtrædelse af Reglementet gør sig bemærkede i Fængslet. En indgaaende biologisk og psykisk Undersøgelse vil for en stor Del af disse abnorme Fanger kunne give Anledning til en særlig Fængselsbehandling, som stemmer overens med deres antropologiske Tilstand; i nogle Tilfælde vil den ogsaa kunne foranledige Tilkaldelsen af en psykiatrisk sagkyndig eller en provisorisk Løsladelse.

En tredje Kategori dannes af dem, som skal betinget benaades, og om hvis somatiske og psykiske Sundhed det er praktisk ønskeligt at forvise sig.

For Undersøgelsen har V. formet et Hefte i Folio paa 10 Blade med trykte Spørgsmaal, der udfyldes for hver enkelt Fange. Omslaget er for at lette Oversigten grønt for Mændene, brunt for Kvinderne; men Spørgsmaalene er i alt væsentligt de samme; dog lægges der hos Kvinderne en ganske særlig Vægt paa Menstruationens Forhold. Der gives i Heftet de mest minutiøse Oplysninger om: 1. Generalia, 2. Afstamning, 3. Patologisk Fortid og Nutid (Sygdomme i Barndommen, Læsioner, senere Sygdomme, Alkoholisme, veneriske Sygdomme, nuværende Helbredstilstand etc.), 4. og 5. Somatisk Undersøgelse (Antropometri — 53 Maal med 5 Indices — Stigmata, og Anomalier, Sprog, fysiognomiske Ejendommeligheder etc.), 6. Undersøgelse af Nervesystemet (Bevægelighed, Reflexer, Sensibilitet, Dynanometri, Sansorganer), 7. Psykiatrisk Undersøgelse, 8. Psykiatrisk Observation, 9. Sociologiske Oplysninger, 10. Kriminologiske Oplysninger. Hefkets Omslag indeholder de Oplysninger, som tillader en bekvem Registratur, deriblandt Angivelse af Fangens kriminologiske Klassificering. V. har formet et meget praktisk og overskueligt Skema til Klassificering af Forbryderne efter Hovedgrupperne: 1. Forbrydere af social Aarsag (a. tilfældige Forbrydere, b. Lejlighedsforbrydere), 2. Forbrydere med biologisk-social Ætiologi (a. Vaneforbrydere, b. degenererede Forbrydere), 3. Forbrydere i Kraft af psykiske Mangler (a. moralsk syge, b. sindssyge).

Det er indlysende, at et saa nøje Kendskab til den enkelte Fanges Individualitet, hans fysiske og psykiske Modstandskraft, hans Karakter og hans Vaner er af den allerstørste Betydning for Dommeren, som skal bestemme Straffens Art og Størrelse, for Kommissionen for den moralske Registratur, som i Belgien overvaager de civilt eller militært dømte, som en eller flere Gange er straffede med en Straf, som sammenlagt naar op over 3 Maaneders

Fængsel, for Politiet¹⁾, som skal efterspore ham, og for Fængselselskaberne, som skal hjælpe den løsladte Fange tilbage til Samfundet. Undersøgelsernes Betydning for Kriminalpolitikken kan i Virkeligheden vanskelig overvurderes.

Endnu skal nævnes, at V. har paatænkt til Vurdering af det indsamlede Materiales biologiske Betydning at foretage sammenlignende Undersøgelser paa normale og hertil anvende de Aspiranter til Fængselsopsyns-pladser, som aarlig i rigelig Mængde fremstiller sig til Undersøgelse.

Uden iøvrigt at gaa nærmere ind paa Undersøgelsernes videnskabelige Betydning skal jeg anføre, at man ved Hjælp af dem vil kunne faa slaet urokkelig fast, om der findes en »kriminell Type« eller ej. Til dette Formaal blev der paa den 2' kriminal-antropologiske Kongres i Paris 1889 paa Forslag af Garofalo nedsat en Kommission paa 7 Medlemmer (Lacassagne, Benedikt, A. Bertillon, Lombroso, Manouvrier, Magnan og Semal), som skulde foretage sammenlignende Undersøgelser mellem 100 Forbrydere og 100 hæderlige Mennesker og forelægge Resultatet paa den næste Kongres i Bryssel. Planen, der var umulig paa Grund af Kommissionens internationale Sammensætning, blev aldrig realiseret. Nu er der Udsigt til, at den belgiske Kriminal-Antropologi, som har haft saa mange udmærkede Dyrkere (bl. a. Semal, Francotte, Dalmagne), gennem Vervaecks Arbejde kan betale den kriminal-antropologiske Videnskabs Gæld til den positive Skole.

¹⁾ Skont al Forbryderidentificering i Belgien indtil for nylig har været paa private Hænder, synes Efterforskninger at ledes med en ikke ringe Forudseenhed. Som et Bevis herpaa skal jeg nævne, at Politiet af Jernbanevæsenet faar udleveret de Fotografier, som har været paaklæbde de bl. a. af forretningsrejsende meget anvendte 14 Dages Kort, og derfor ligger inde med et meget stort fotografisk Materiale, som i givet Tilfælde kan anvendes til Efterforskning.

4. *Det psykiatriske Tilsyn i de belgiske Fængsler.*

Det sanitære Tilsyn med Fængslerne, Fangerne og det der ansatte Personale øves i Belgien som overalt ved fast ansatte Fængselslæger, som i de større Fængsler har en Assistent til Hjælp. Dog kan Varetægtsfanger med Fængselsdirektørens og Øvrighedens Tilladelse og paa egen Bekostning benytte en anden Læge end Fængselslægen. Men desuden er der i Henhold til det under 30' September 1905 af Kongen stadfæstede »Reglement general des prisons« af Justitsministeriet ansat et Antal psykiatriske Specialister — for Tiden 2 —, som hver for sig har en Gruppe Fængsler at tilse.

Naar en Straffanges Opførsel udviser nogen Anomali, som giver Grund til at tvivle om hans mentale Tilstand, naar han har gjort Selvmordsforsøg eller haft gentagne Anfald af Delirium tremens eller Epilepsi, skal Fængselsdirektøren uopholdelig underrette den Fængselspsykiater, til hvis Omraade Fængslet hører, derom i et Brev, der indeholder de af Administrationen bestemte Oplysninger. I paatrængende Tilfælde skal Meddelelse ske telegrafisk.

Direktøren giver denne Meddelelse, hvad enten han selv har konstateret de psykiske Symptomer, eller de er blevne ham angivne af den lokale Fængselslæge eller en anden af Personalet. Men han bør ikke gøre Henvendelsen til Psykiatren afhængig af Fængselslægens Dom eller af dennes foreløbige Undersøgelse af den mistænkelige Fange.

For Fanger, der sidder under Appel, saavel som for Betlere og Vagabonder, der er stillede til Disposition for Administrationen, gælder det samme som for Straffanger. Derimod har Psykiatren intet at gøre med Varetægtsfanger. Frembyder en saadan tilsyneladende mentale Abnormiteter eller søger han at begaa Selvmord, gives Meddelelse til Undersøgelssdommeren, som selv udpeger den Læge, der skal undersøge Fangen.

Til Psykiatrens Brug føres der i hvert Fængsel en Protokol efter en af Centraladministrationen anerkendt Form, og i denne indfører Psykiatren efter hvert Besøg Resultatet af sin Undersøgelse og angiver de særlige Forholdsregler, der skal træffes med Hensyn til den undersøgte Fange i Retning af Overvaagning, Kost, Behandling, etc. Den lokale Fængselslæge sørger for, at disse Bestemmelser bliver overholdte og fører iøvrigt Tilsyn med den observerede Fanges fysiske Tilstand.

Fængselsdirektøren skal give Psykiatren Underretning, naar en Fange, der er stillet til hans Disposition, forlader Fængslet.

Psykiatren har Adgang til alle de i Fængslet beroende Dokumenter vedrørende den observerede Fange, og Fængselspersonalet skal give ham alle de Oplysninger vedrørende Fangen, som det sidder inde med. Gennem Centraladministrationen kan Psykiatren faa udleveret Fangens Forakter.

For enhver Fange, der er sat under Psykiatrens Observation, retter Fængselsdirektøren til de lokale Autoriteter et Spørgeskema i foreskrevet Form til Oplysning af Fangens og hans Families Antecedentia i mental Henseende. Han giver Psykiatren en Kopi af de Oplysninger, han ad denne Vej har faaet.

Hvad enten Undersøgelsen er forlangt af Fængselsdirektøren eller Centraladministrationen, indsender Psykiatren i hvert enkelt Tilfælde en Rapport direkte til Justitsministeriet; Kopi heraf maa ikke gives andre. De Oplysninger og Dokumenter, som han sidder inde med, maa ikke benyttes til videnskabeligt Brug uden Justitsministeriets Tilladelse. Psykiatren skal ikke til Sundhedsstyrelsen afgive den Rapport, som paahviler de lokale Fængselslæger.

Erkender Psykiatren, at Fangen lider af en Sindssygdom af en saadan Natur, at han ikke kan forblive i Fængslet uden Skade for sin mentale Tilstand eller for

Fængselsordenen, overgiver Psykiatren Fængselsdirektøren den Attest, som Loven fordrer for Indlæggelse i et Sindssygehospital. Men iøvrigt ordner Fængselsdirektøren Formaliteterne ved Overflyttelsen, selve Overflyttelsen, for hvilken Reglementet giver nærmere Bestemmelser, underretter Fangens Familie etc.

Fængselsdirektøren indsender Benaadningsansøgning for de Fanger, hvis Sindssygdom er uhelbredelig, og giver iøvrigt Direktøren for Sindssygehospitalet Meddelelse om enhver Forandring, der indtræder i den overflyttede Fanges legale Stilling.

De sindssyge mandlige Fanger er internerede i en særlig Afdeling af Statens Sindssygehospital i Tournai, de kvindelige i Hospitalet i Mons. —

Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvor mange Fanger der overflyttes til Sindssygehospitalet, oplyser »Notices sur l'organisation des prisons en Belgique« i 1910 for Aarene 1900—09, at der ved en aarlig Gennemsnitsbefolkning af Straffanger (de, der sad under Appel, samt Bellere og Vagabonder medregnede) paa mellem 3,563 (i 1900) og 4,409 (i 1903) aarlig overflyttedes mellem 33 (i 1900) og 59 (i 1901) til Sindssygehospital. Procenttallet svingede oftest omkring 1, var lavest (0,80) i 1907, højest (1,55) i 1901. —

Den ovenfor beskrevne særlige Ordning af det psykiatriske Tilsyn i Fængslerne, der i væsentlig samme Form som nu har været indført i Belgien siden Begyndelsen af Halvfemserne, har været Genstand for Kritik bl. a. paa den internationale Fængselskongres i Bryssel i August 1900, hvor ét af de behandlede Spørgsmaal (det 1' i 2' Sektion) netop var Ordningen af Lægetilsynet i Fængslerne.

Leboucq, Direktør for Fængslet i Bruges, fremhæver i sin Rapport, at der i de fleste Tilfælde af psykisk Abnormitet hos Fangerne vil blive to behandlende Læger, idet den lokale Fængselslæge skal paase, at den Behand-

ling, der institueres af Psykiatren, bliver overholdt og, hvis det er nødvendigt, mellem dennes Besøg skal behandle Fangerne, eftersom deres fysiske Tilstand kræver det. L. mener, at Undersøgelsen af de mistænkelige Fangers mentale Tilstand burde foretages af den lokale Fængslslæge, som saa kunde tilkalde Psykiatren til Konsultation og i alle Tilfælde fordre hans Mellekomst, naar der var Tale om en Overflyttelse til Sindssygehospital. »Selv om man fuldt ud anerkender den psykiatriske Specialvidenskabs Evne til at helbrede, maa det ikke overses, at Fængslslægerne som Regel ikke er fremmede for Behandlingen af den Slags Sygdomme. Ved selve deres Virksomheds Natur, hvorunder de har Lejlighed til at undersøge hver Fanges moralske Konstitution, hans Antecedentia og hans Afstamning, ledes de til at studere Specialspørgsmaal, der staar i Forbindelse med Sindssygdømmene. De kan paa denne Maade erhverve Kundskaber af uvurderlig Betydning. Thi Fængslslægernes Virksomhed indskrænker sig ikke til Fangernes fysiske Tilstand, den udstrækker sig ogsaa til deres moralske Væsen og derved bliver de naturlig egnede til hos Fangerne at behandle Sygdomme, der har deres Udgangspunkt i deres Sjælstilstand«.

Den tydelige Uvillie mod Fængslspsykiaterinstitutionen, som præger denne Rapport, kommer endnu tydeligere frem i den anden belgiske Rapport fra Kongressen i Bryssel. Van Roochoudt, Fængslslæge i Louvain mener, at Meddelelsen om en Fanges formodede psykiske Abnormitet straks skal gives Fængslslægen, som undersøger og i nogle Dage observerer den mistænkelige, ligesom han træffer de fornødne og nyttige Foranstaltninger. Hvis han konstaterer Lidelsens Realitet og navnlig dens Alvor, skal han tilkalde Psykiatren. De to Læger skal saa i Forning bestemme Behandlingen og afgøre, hvilke Forholdsregler der skal tages; men Udførelsen af disse skal lægges i Fængslslægens Hænder og ske under hans Ansvar, idet

det dog staar ham frit for, hvis han anser det for nødvendigt, at tilkalde Psykiatren til en ny Konsultation. —

Naturligvis kunde det synes underligt, at Fængselsdirektøren og ikke Fængselslægen skal tilkalde Psykiatren, og at denne efter Reglementet aabenbart kan tilkaldes uden at den lokale Fængselslæge bliver spurgt eller overhovedet underrettet om Tilkaldelsen. Men man kan paa den anden Side ikke nægte, at Psykiatrens Stilling bliver yderst vanskelig, naar det ikke paa Forhaand er absolut givet, at han skal lede Behandlingen og træffe Bestemmelserne (om Hospitalsindlæggelse etc.) uden paa en Maade at gøres afhængig af den trods alt dog som Regel psykiatrisk ukyndige Fængselslæge.

Det synes rimeligt, at den lokale Fængselslæge er raadgivende ved Spørgsmaalet om Psykiatrens Tilkaldelse, og at der endog kan gives ham en vis Medbestemmelsesret. Men er Psykiatren tilkaldt, maa det være ham, som har Eneafgørelsen af, hvad der videre skal foretages, og Fængselslægen maa rette sig efter hans Bestemmelser.

Domme.

Danmark.

Svindel i Forretningsforhold. I Tidsskriftet har tidligere været nævnt Københavns Kriminal- og Politirets Dom af 15. November 1913 over Louis og Harry Cordosa, der drev en Forretning for Terminsspekulationer. Da Sagens Appel til Højesteret er bortfaldet, refereres her nogle af Hovedpunkterne i Kriminalrettens Dom.

De Tiltalte, der tidligere som Agenter for et andet Firma havde optaget Ordre i Terminsspekulationer paa amerikanske Børser og derigennem erfaret, hvor let de kunde lokke spillelystne Kunder til at indlade sig paa foreslaede Forretninger, og hvor stor Fortjeneste der var ved Provisioner af saadanne Ordre, der i Penge drejede sig om betydelige Summer, startede i 1908 selv en saadan Forretning under Navnet American Exchange Company med en Aktiekapital, der kun bestod af en Automobil og en laant Kapital paa 3000 Kr. Da de ikke havde Midler til at stille Depositum hos Mæglerne paa Børserne for Ordres Udførelse, baserede de Forretningen paa selv at overtage hele Risikoen ved optagne Ordre. De beregnede sig derfor en meget betydelig Provision, $2\frac{1}{2}\%$, og sparede endda alle Omkostninger ved Ordrenes Udførelse, hvorhos de dækkede deres Risiko ved at kompensere optagne Ordre med andre Ordre i modsat Retning, enten hos samme eller hos en anden Kunde.

Skønt det skulde synes vanskeligt, lykkedes det virkelig de Tiltalte at faa Kunder, der ikke forstod sig paa Terminsforretninger eller Markedsudsigterne, til netop at indgaa de Forretninger, Firmaet søgte afsluttet for Kompensationens Skyld, eller til at afvikle løbende Engagementer i det for Firmaet belejlige Øjeblik. Dette kunde

selvfølgelig kun lade sig gøre ved et helt System af Forvanskninger, hovedsagelig ved at de Tiltalte foregav, at Ordrene udførtes paa Børserne i Amerika, og at Firmaet dér havde sine Forbindelser, hvorfra det fik kyndige og upartiske Raad, som det meddelte Kunderne, undertiden i Form af Markedsberetninger. De optraadte undertiden som en Underafdeling af en større amerikansk Forretning, hvis Ordre de fulgte; i nogle Tilfælde lod de, som om de var fremmede for hinanden, og den ene henviste da som Agent til den erfarne Direktørs Raad. Deres Overtalelser støttede de ved Foregivender om deres egne eller andres Fortjenester paa lignende Forretninger og navnlig ved Løfte om at deltage halvt med Kunden i en foreslaaet Forretning, hvilket hyppig overbeviste Kunden om, at Raadet var godt og oprigtigt, men i Virkeligheden kun betød, at Kunden gjorde den halve Forretning.

De Kurser, hele Forretningen drejede sig om, var blot de i Aviserne eller af Telegrambureauer meddelte Børskurser, og de Tiltalte benyttede hyppig Kurserne saaledes, at de ved at optage Ordre til ubestemt Kurs skaffede sig fri Hænder til Valg af en Kurs til egen Fordel, ligesom de fik Kunder til at acceptere vilkaarlig valgte Kurser i Tillid til, at Firmaet havde udført Ordrene til saadanne Kurser i Kundernes Interesse.

Skønt Foretagendet herefter maatte være Svindel, var det for udenforstaaende ikke let at blive klar over Grundlaget for Forretningen, og det lykkedes da ogsaa de Tiltalte at fortsætte denne i henved 4 Aar uden altfor store Afbræk og med et Udbytte af henved 700,000 Kr.

Om Forholdets retlige Bedømmelse udtaler Dommen med nogle Forkortelser følgende:

»Hele det System af Forvanskninger, som de Tiltalte benyttede sig af for at erhverve og fastholde Kunder og lede disse, beror efter det oplyste paa, at de Tiltalte i Strid med de virkelige Forhold kunde faa Kunderne til at tro, at Firmaet var en Kommissionsforretning, der stod i Forbindelse med Børserne i Amerika, udførte Kundernes Ordre der som Mellemmænd og fra deres derværende Forbindelse modtog paalidelige Oplysninger om Markedsudsigterne, som de forelagde Kunderne, og varetog Kundernes Interesser, og at de modtog deres Provision herfor i Lighed med den Virksomhed, der udøves af legitime Terminsfirmaer. Da de Tiltaltes Virksomhed saavel ved

Ordreernes Optagelse som under Engagementernes Forløb imidlertid var drevet i deres egen Interesse og i bestemt Modstrid med Kundernes Interesser, maa Forholdet i sin Helhed anses for svigagtigt overfor Kunderne, selv om det ikke i Enkeltheder kunde paavises, at de Tiltalte netop havde udført denne eller hin Forretning i Modstrid med Kundernes Interesse, eller at de paa dette eller hint Punkt havde handlet imod deres Overbevisning.

Naar de Tiltalte optraadte som Kommissionærer, der handlede ikke som Kundernes Modparter, men paatog sig Udførelsen af et Hverv paa disses Vegne, nemlig Udførelse af en Ordre paa Børsen og Varetagelse af Kundens videre Interesse, var Optagelsen af Ordren fra Kundernes Side ikke at betragte som en Handel med de Tiltalte, hvorved enhver af Parterne varetog sine Interesser og til en vis Grad maatte stole paa sig selv; men Kunderne maatte med Føje haade efter de Tiltalles Stilling og ifølge deres udtrykkelige Tilsagn betragte dem som deres Tillidsmænd ved Ordrens Udførelse i det hele, herunder navnlig ogsaa med Hensyn til selve Forretningens Afslutning, som først tænktes udført paa Børsen, saaledes at de ogsaa herved skulde varetage Kundens Interesse og i Tilfælde af forandrede Forhold indhente nærmere Ordre, hvad de Tiltalte ogsaa i nogle Tilfælde har gjort under Foregivende af herved at handle i Kundens Interesse. Naar de Tiltalte derfor ved en Ordres Optagelse i egen Interesse har misbrugt deres Stilling som Kundens Tillidsmand, var ogsaa dette Forhold at anse for svigagtigt.«

En meget benyttet Form for Begrænsning af Firmaets Risiko bestod i at lade en Kunde selv tage et Modparti til sit eget Engagement, altsaa sælge et Parti, naar han tidligere havde købt, i Almindelighed til en anden Termin. Firmaet opnaaede herved baade at kompensere sin Risiko og at tjene endnu en Provision, medens man overfor Kunden fremhævede Udsigten til Gevinst paa begge Forretninger, naar disse afvikledes hver for sig til et gunstigt Tidspunkt. Naar en Kunde havde lidt Tab paa Kursen og ikke kunde indbetale det herfor forlangte Marginsdepositum, var det Firmaets sædvanlige Fremgangsmaade at faa Kunden til at tage et saadant Modparti, hvis han vilde undgaa Tvangsrealisation. Da den abstrakte Mulighed for at tjene paa saadanne Modpartier ingen Betydning kunde have overfor den systematiske Op-

fordring til at tage Modpartier, som om dette skete i Kundernes Interesse, medens det sikre var, at Kunderne tabte Provision paa begge Partier, ansaas dette Forhold ogsaa for svigagtigt.

Det samme galdt de Tiltaltes Fremhæven af den sikre Udsigt for Kunderne til Fortjeneste under Fortielse af, at Forretningen efter Grundlaget for hele Virksomheden og bl. a. som Følge af den store Provision efter al Sandsynlighed maatte paaføre dem Tab, samt deres Løfter om at staa halv Skade med Kunderne. Ligeledes ansaas det for svigagtigt, naar Firmaet, saalænge det ikke raadede over tilstrækkelige Midler til at dække eventuel Kursavance for Kunderne, overtog Risikoen for egen Regning.

Det blev under Sagen af de Tiltalte gjort gældende, at Forretningen kun var baseret paa at tjene Provisionen og var uden Interesse i Kursavancerne, da de forskellige Kunders Fortjeneste og Tab i det væsentlige ophævede hinanden, samt at Kompensationen skete ved, at Ordrene af sig selv fremkom imod hinanden og derved hævdede Risikoen, uden at de Tiltalte behøvede at gøre noget herfor. Dette sidste var imidlertid urigtigt, og om det første Punkt bemærkede Dommen, at det overfor de Kunder, der tabte, ikke kunde fritage de Tiltalte for Ansvar, om andre havde vundet tilsvarende Beløb, og at det for Kunderne ikke var afgørende, om det var Kursforskel eller Provision, de tabte paa, idet de kun indgik Forretningerne i Tillid til den foregivne Udsigt til at tjene udover Provisionen, medens Forretningen fra Firmaets Side maatte være beregnet paa, at Kunderne som Gennemsnit skulde tabe i al Fald Provisionen eller en Del af denne.

Det hedder endelig i Dommen: »Da de Tiltalte har udvist de nævnte svigagtige Forhold paa den Maade, at de ved urigtig at foregive, at de optraadte som Kundernes Kommissionærer og Tillidsmænd, har opnaaet at faa Kunderne til at overdrage dem Ordre til Udførelse og rette sig efter deres Raad og modtaget deres Provision herfor, uden at det i Virkeligheden har været deres Hensigt i Almindelighed at opfylde den heraf følgende Pligt at varetage Kundernes Interesse ved Ordrenes Udførelse, idet de tværtimod som Regel har tilsidesat Kundernes Interesser for deres egen Fordel, ligesom de for Kunderne har holdt skjult, at Forretningen efter sit hele Grundlag maatte til egen Fordel paaføre Kunderne Tab, vil de Tiltaltes For-

hold som Helhed være at henføre under Straffelovens § 251 eller dennes Analogi.«

De Tiltalte blev begge idømt Forbedringshusstraf, Sønnen, der havde grundlagt og udtænkt Foretagendet, i 3 Aar, Faderen, der tildels havde rettet sig efter Sønnens Anvisninger og ejheller paa ethvert Punkt deltaget i Svigen, i 1½ Aar. Deres to medtiltalte Agenter idømtes for forskelligartet Svig Fængselsstraf. En Del Kunder, der havde tabt, fik tilkendt Beløbet i Erstatning i de Tiltælde, hvor de Tiltaltes Forhold som Helhed maatte anses for svigagtigt overfor vedkommende, hvilket bl. a. fandt Anvendelse paa de Tiltælde, hvor de Tiltalte selv havde taget Initiativ til Ordrenes Optagelse eller Afvikling eller tilraadet disse.

Dommen udtaler sig ikke i Almindelighed om det undertiden rejste Spørgsmaal, om det er ulovligt eller svigagtigt, at et Terminsfirma optager Ordre uden at udføre dem paa Børsen og selv indtræder i Risikoen, som de nogle Steder i Udlandet udtrykkelig forbudte bucketshops. Dette Spørgsmaal, der endda kunde stille sig noget forskelligt, eftersom Firmaet selv havde været virksom for Ordrens Optagelse eller blot antaget en indsendt Ordre, havde, som Sagen forelæa, næppe større praktisk Betydning for dennes Udfald. Dommen udtaler dog, at Firmaets Forhold som Helhed maatte anses for svigagtigt overfor Kunderne, selv om dette ikke i alle Enkeltheder kunde paavises, idet Virksomheden i Almindelighed havde været drevet i egen Interesse i Modstrid med Kundernes, og heri ligger maaske en Antydning af, at et saadant Firma, naar det søger Spekulationsordrer og selv overtager Risikoen, herved praktisk talt maa antages i Almindelighed at tilsidesætte Kundernes Interesser for sine egne.

Det er formentlig en saadan Betragtning, der ogsaa har faaet Udtryk i den civile Højesteretsdom af 26. Maj d. A. (H. R. T. 1914 S. 250), der gaar ud fra, at en almindelig Spekulationsfuldmagt for et Vekselererfirma ikke hjemler dette Ret til Selvindtræden, der vilde medføre en væsentlig Forøgelse af Fuldmagtsgiverens Risiko ved Spekulationen.

C. D. Rump.

Litteratur.

Rudolf von Schultz, Polismästare i Upsala: Polishandbok I—II. Upsala og Stockholm 1912 og 1913.

I 1912 udkom her i Kjøbenhavn Politiassistent Hakon Jørgensens Lærebog om Forbrydelsens Efterforskning (anmeldt i dette Tidsskrift 1913 p. 189—195). Nu foreligger Politimester i Upsala R. v. Schultz's Polishandbok i 2 Dele. En tredje Del, der skal omfatte polisens organisation och den praktiska polistjänsten »får något anstå i afbidan på polisförfattningsfrågans närmande till sin lösning.»

Der er saaledes Grøde i Politilitteraturen i de nordiske Lande, som der i mange Aar har været det i de mellem-europæiske, og det i disse gjorde store Arbejde er kommet vore Forfattere til Gode, saaledes at Opgaven for dem i første Række har været at forkorte tidligere Fremstillinger. Som Kilder anfører Forf. i Haandbogens 2den Del særlig Hans Gross' Værker og Weingarts Kriminaltaktik.

Haandbogens første Del omfatter: »Strafflagstiftning« og »Polisförfatningar«, og i et Forord siges, at Haandbogen i første Række er udarbejdet til Brug ved Politiskolen i Upsala. En Indledning giver en summarisk Fremstilling af Domstolenes Virksomhed særlig paa strafferetligt Omraade og af Politets Organisation og Opgave. Fremdeles indeholder første Del: Straffeloven, »Ordningsstadgar«, Lovene om Tilvirkning og Forhandling af Brændevin m. m., Næringslovgivningen, den sociale Lovgivning herunder Love om Løsgængereri, Fattigvæsen, Plejebørn og om Opdragelse af vanartede og forsømte Børn og endelig Arbejdslovgivningen. Disse Love fremstilles i Uddrag forsynede med oplysende Noter og Bemærkninger.

Anden Del fører Undertitlen »Kriminalpolis«. Her fremstilles først i priselig Kortfattethed Kriminalpolitiets

Opgave og Virksomhed og de personlige Fordringer, man kan stille til den, som vil træde i Opdagelsespolitiets Tjeneste. Der gives korte Anvisninger med Hensyn til Arbejdsmetoden, hvorunder Forf. formaner til at hemmeligholde for udenforstaaende, hvad man har erfaret til Sagens Oplysning.

Sin Fremstilling af Undersøgelsen af en begaaet Forbrydelse indleder Forf. med en Opfordring til nøje at kontrollere enhver indkommen Anmeldelse for at sikre sig imod Fejltagelse, mod allfor fantasirige Anmeldere og imod falsk Anmeldelse. Han fremhæver bl. a., at Forsikring imod Tab, lidte ved Forbrydelser, kan indeholde Fristelse for daarlig stillede forsikrede. Derefter følger en omhyggelig Anvisning paa Arbejdet paa og udenfor Gerningsstedet og paa Sikringen af alle de Spor, Forbryderen og hans Gerning har efterladt sig, samt Regler for Optagelsen af Vidners Forklaringer.

Et særligt Kapitel handler om Tilstaaelse. Her hæver Forf.s Fremstilling sig højt over, hvad der i den fornævnte danske Lærebog blev anført om samme Emne. Han indprenter, at Politimanden aldrig for at opnaa en Tilstaaelse maa give den mistænkte en urigtig Fremstilling af, hvad der er oplyst (paa dansk: lyve) og aldrig »spille fordækt«, og han advarer om at optræde roligt og bestemt, bl. a. fordi Forbryderen vel véd, hvad der passer sig for en Forhørsleder. Men ogsaa for den unge, der første Gang forser sig, er det af stor Betydning, at den retshaandhavende Myndighed, han kommer til at staa overfor, optræder saaledes, at det bliver tydeligt for ham, at det Samfund, han har forset sig imod, er saa stærkt, at han er og maa vedblive at være den lille overfor det. Pjat, i hvad Navn det iklædes, kan ødelægge meget for en ung forvildet Person. Men en bestemt og behersket Øvrighedsperson kan drive mangan en Førstegangs-Forbryder bort fra Forbryderbanen.

Endelig fremhæves det, at Tilstaaelse ikke i og for sig indeholder Bevis, og at falske Tilstaaelser forekommer; paa saadanne og deres Motiver nævnes forskellige Exempler. For Danmarks Vedkommende kunde tilføjes et: En Person, der har været arresteret for en Forbrydelse, men nægter og løslades uden Tiltale, eller som har tilstaaet og udstaaet Straf, træffer Aftale med en anden Forbryder om, at denne skal tilstaa sig skyldig i Forbrydelsen, hvorefter den tid-

ligere arresterede til begges Fordel paastaar sig tilkendt Erstatning for uforskyldt Varetægtaarrest.

I Afsnittet om Detektivens Hjælpemidler indeholdes et lille Glossarium til Sverrigs Forbrydersprog, et kort Ud- drag af tidligere Fængselspræst Herman Palms interessante Afhandling: Hemliga språk i Sverige, offentliggjort i Tids- skriftet »Svenska landsmål« 1910.

En Fremstilling af Bertillons System er fuldstændig blottet for Illustrationer og derfor vistnok meget vanskelig at tilegne sig for den, der ikke i Forvejen er fortrolig med Systemet. Men da dette overhovedet vanskelig tilegnes paa anden Maade end gennem praktiske Forsøg, og Haand- bogen alene tænkes brugt som Lærebog ved Politiskolen, vil denne Mangel maaske ikke føles.

Endelig indeholder Haandbogen en indgaaende Frem- stilling af Daktyloskopien, Fingeraftrykkene, deres Klassi- ficering og Registrering. Forf. følger i denne Fremstilling Windt og Kodicek, der slutter sig til Henry; hvorfor han ikke helt ud følger denne, som dog er og bliver Fader til Daktyloskopiens Anvendelse i Retshaandhævelsens Tjene- ste, oplyser han ikke. Selv gør han opmærksom paa, at der i forskellige Lande bruges flere Variationer af Syste- met. Ja desværre. Uden tilstrækkelig Grund har forskel- lige Politiovrigheder forskertset Lejligheden til at sikre sig et internationalt Klassificeringssystem. Et Held er det da, at Sverrig ikke som Norge (A. Daae) har fundet paa at indføre sit eget System.

En Fejl er indløben i denne Fremstilling. Efterspo- ring i W-Mønsteret siges at ske ved, at man følger begge nederste Deltaarme og ser, hvorledes de møder hinanden, altsaa paa Midten af Aftrykket. Men ifølge Henry (og W. og K.) sker Eftersporingen ved at følge nederste venstre Deltaarm over til højre Delta og bestemme dens Stilling dér. De to forskellige Fremgangsmaader kan give ganske forskellige Resultater, og Fejlen bør derfor rettes.

Forf. har i hele sin Fremstilling heldig undgaaet træ- tende Vidtløftighed og synes at have faaet alt med, hvad man med Billighed kan forlange. Som Undervisnings- grundlag ved en Politiskole vil Haandbogen utvivlsomt fyldestgøre ethvert Krav, og for de der uddannede Elever vil den senere være en sikker Støtte.

Christian Riise.

Om straff och straffverkställighet. Några grundlinier till bevakningsskolans tjänst. Af V. A—t., Stockholm 1913 (37 Sider).

Handledning i fångvård. Utarbetad till bevakningsskolans tjänst. Av Aug. Wirén, Stockholm 1913 (91 Sider).

Lærebog for Opsynsbetjente ved Straffeanstalterne. Udgivet af Direktoratet for Fængselsvæsenet, København (58 Sider).

I »Blätter für Gefängniskunde« førtes for en Del Aar tilbage en Diskussion om Betimeligheden af Oprettelsen af en Slags »Normalskoler« særlig for underordnede Fængselsfunktionærer, og under denne fremkom fra forskellige Sider Udtalelser, der alle mandede ud i at tillægge det egentlige Opsynspersonales Duelighed endogsaa meget stor Betydning. Direktør Hølldorfer udtaler saaledes bl. a., at den, der skal føre andre tilbage paa den rette Vej, maa først og fremmest selv forstaa at vandre den, ligesom han fremhæver det besynderlige Misforhold, at man til Legemets Pleje og Helbredelse forlanger en uddannet examineret Læge, medens man til at korrigere en falsk Viljesretning, til moralsk at hæve og styrke et Menneske, anser enhver duelig, uden den ringeste Foruddannelse. En anden tysk Straffeanstalts-Direktør fremhæver, at en Opsynsbetjent ved uheldigt Eksempel og Optræden kan ødelægge mere i een Maaned, end samtlige Overordnede kan gøre godt i eet Aar. Om end disse Udtalelser mulig stiller Sagen noget paa Spidsen, maa det dog paa den anden Side indrømmes, at den Betydning, som et Korps af dygtige, alvorlige Opsynsbetjente har for Straffuldbyrdelsens Resultater vanskelig lader sig overvurdere.

Der turde da ogsaa nu til Dags herske ret almindelig Enighed om det heldige og hensigtsmæssige i, at Opsynsbetjenten, hvem det daglige nære Tilsyn med Fangerne er betroet, er i Besiddelse af en vis theoretisk Uddannelse ved Siden af den praktiske. Om Formen eller Omfanget af en saadan Uddannelse vil der derimod altid kunne herske Tvivl. Hvad Formen angaar, frembyder der sig særlig to Muligheder, enten en ligefrem Skole for Betjente fælles for den hele Etat — eventuelt dog knyttet til en enkelt større Anstalt — eller Kursus afholdte ved hver enkelt Anstalt for egne Betjente eller Aspiranter (Reserve- eller

Prøvebetjente). Dr. Krohne ansaa en egentlig Skole for unødvendig og uhensigtsmæssig, idet det ogsaa er hans Følelse imod at sætte voksne Mennesker paa Skolebænken. Han mener, at en vis Tids Prøvetjeneste, hvorunder Aspiranten er under stadigt Tilsyn og Vejledning fra de Overordnede, vil bibringe denne de nødvendige Forudsætninger for den rette Forstaaelse af sin Gerning. Heller ikke bør man efter Dr. Krohnes Mening trætte Betjentene med regelmæssige Foredrag, men nøjes med nu og da, naar Anledning gives, at kalde den enkelte Betjent til sig eller sammenkalde Betjentene efter Dagstjenestens Slutning. Han udtaler endvidere, at enhver større Anstalt selv bør uddanne sine Betjente, hvad formentlig ogsaa — særlig i et mindre Land som Danmark — er det mest hensigtsmæssige ogsaa af den Grund, at der sikkert bør gives den øverste Leder af en Anstalt Lejlighed til til en vis Grad at lade sin individuelle Opfattelse af Opsynsgeringen præge Betjentkorpset, hvilket vanskeligere naaes, saafremt Foruddannelsen sker ved en bestemt Anstalt¹⁾.

I den foreliggende Bog af Pastor Aug. Wirén citeres (p. 86) en Udtalelse af Dr. Krohne: »Att förvärva en duktig kår av funktionärer, att uppfostra och upphålla dem vid kärlek och glädje för sin uppgift, det är fängelseförvaltningens huvuduppgift, som är likeså viktig som avfattandet av lager och regelmenten, ehuru mycket svårare att lösa«, hvortil Forfatteren ganske slutter sig, idet han straks efter fremhæver Nødvendigheden af at byde saadanne økonomiske og sociale Forhold, at virkelig gode Kræfter vil søge ind i Fængselsvæsenet. De økonomiske Kaar, der bydes Opsynsbetjentene ved Straffeanstalterne i Danmark, kan endnu ikke — under Hensyn til Tidens Krav — kaldes tilfredsstillende i saa Henseende, selvom der fra Fængselsstyrelsens Side gøres alt, hvad der i Øjeblikket kan naaes, for at bøde herpaa²⁾. Men idet man udtager de bedst egnede Personer, som under de foreliggende økonomiske Forhold melder sig som Ansøgere, bliver det Fængsels-

¹⁾ Om Forholdene i Tyskland nu bemærker Prof. N. H. Kriegsmann i sin Einführung in die Gefängniskunde (1912): Aufseherschulen — etwa wie Gendarmerieschulen — kennt der deutsche Straffvolzug nicht. Es ist Sache der Anstaltsdirectoren hier durch die Einrichtung von orientierenden Vorträge Abhilfe zu schaffen.

²⁾ Fra 1/4 1914 er der saaledes indtraadt nogen Forbedring i Form af en vis Husleje- og Brændselsgodtgørelse.

væsenets Opgave at bibringe de antagne Aspiranter den Uddannelse, der er nødvendig for at gøre dem egnede til deres fremtidige Kald. Denne Uddannelse kan naturligvis — som hidtil her i Danmark — bibringes Opsynsbetjentene gennem den praktiske Fængselstjeneste under fornøden Vejledning og Tilsyn fra de Overordnede, og en saadan praktisk Uddannelse maa ifølge Sagens Natur altid blive Hovedsagen. Paa den anden Side vil de Opgaver, Straffuldbyrdelsen nu til Dags søger at løse, saavel som hele Tidens Tendens — »Kundskab er Magt« — gøre det naturligt, at man jævnsides med eller forud for den praktiske Uddannelse lader gaa en theoretisk, der dels paa almindelige Omraader dels — og særlig — paa Fængselsvæsenets Omraade giver Opsynsbetjentene Kundskaber, der kan komme dem til Gode som støttende den praktiske Uddannelse eller i det Hele tjene til at højne deres eget Syn paa deres Opgave. I skandinaviske Lande vil man kunne gaa ud fra, at Aspiranterne i Almindelighed er i Besiddelse af ret gode Skolekundskaber, og der vil da — ved Siden af de Emner, som de 3 foreliggende Lærebøger beskæftiger sig med — formentlig kun være særlig Trang til en Gennemgang af Samfundskundskab, Hovedpunkter i Læren om Sindssygdomme, noget Hygiejne og almindelig Samaritergerning.

I den foreliggende Bog af V. A.-I. findes en kort, men oplysende Indledning om Straffen som Samfundets Opgave i Modsætning til de ældre Tiders primitive Tilstand (Hævn), og om de forskellige Straffetheorier, hvorefter følger en Fremstilling af Straffeprocessen, Betingelserne for Anvendelse af Varetægtsarrest samt Fængselsvæsenets og Domstolenes Organisation. Den midterste Del af Bogen ofres paa en Fremstilling i store Træk af den svenske Straffelovs almindelige og specielle Del med Fremhævelse af særlige Emner saasom Mindreaariges og Sindsyges Strafbarhed, betinget Straffedom, Tilbagefald m. m. Efter nogle Bemærkninger om Løsgængerer og Betleri og den særlig svenske »nöjdförklaring« gives nogle Hovedtræk af Straffuldbyrdelsen — Bispisning, Besøg, Brevveksling, Arbejdspligt, Arbejdsindkomst, Undervisning, Disciplin m. m. Bogens sidste 2 smaa Afsnit omhandler Benaadning, betinget Løsladelse og Virksomheder til Gavn og Støtte for Fanger efter Løsladelsen. At alt maa være i korte Træk siger sig selv, men forbavsende meget Stof er det lykkedes at sam-

mentrænge i Bogen, uden at denne dog virker trættende ved Læsningen. Det er i det Hele en instruktiv lille Bog, der ogsaa med Udbytte kan læses af andre end dem, for hvem den særlig er beregnet.

Lignende Bemærkninger kan i Virkeligheden gøres om den danske Lærebog for Opsynsbetjente. Stoffet er her væsentlig det samme om end Ordningen af dette er noget anderledes, og Fremstillingen paa enkelte Punkter udførligere. Særlig fremhæves Udviklingen om Reglerne for Fuldbyrdsels af Strafarbejde med kortfattede historiske Oplysninger om Fængselsvæsenet herhjemme og i Udlandet. Ogsaa om de forskellige Systemer for Arbejdsdrift (Entreprensesystemet ctr. Statsdrift) findes i den danske Bog en kort men klar og systematisk Fremstilling. Endelig finder man her en udførlig Redegørelse for »Børneloven« og de Emner som knytter sig dertil. At begge de omtalte Bøger er vel egnede til at tjene som Grundlag for Undervisningen af Betjentene paa de paagældende Omraader, er der sikkert ikke Tvivl om. Har Betjenten end ikke i det daglige Liv Brug for al »Juraen«, vil Tilegnelsen af disse Bøger dog give ham en Ballast i hans daglige Gerning, som er af utvivlsom Værdi for ham personlig og derigennem for hans Tjeneste.

Vi kommer da sluttelig til Pastor Aug. Wirén's Bog, der er af en noget anden Art. Bogens Hovedafsnit optages af en udmærket historisk Skildring af Fængselsvæsenets Udvikling fra de ældste Tider i alle Hovedlandene (Amerika, England, Tyskland og — selvfølgelig — Sverige). Men i Bogens første Trediedel findes desuden en Fremstilling af de forskellige Tidens og Kulturtilstandes skiftende Opfattelse af Forbrydelsens Begreb, af de individuelle og sociale Aarsager til Forbrydelsen samt af Forsøgene paa en Klassificering af Forbryderne. Slutningen af Bogen optages af et Afsnit om »fångvårdens uppgifter«, hvor der — delvis med Citater fra Dr. Krohne's »Lehrbuch der Gefängnis-kunde« — gøres lærerige Bemærkninger om Funktionærernes Optræden overfor Fangerne baade i Almindelighed og ved Cellebesøg, om Betydningen og Formaålet med sjælelig Forsorg og Skoleundervisning, om Fængselsfunktionærernes Uddannelse, Arbejdsvæsen, Disciplinærstraf m. m. Bogen, der fylder 91 Sider, læses med største Interesse fra først til sidst; hele Tiden har man Følelsen af, at en Mand, hvem disse Emner alvorligt ligger paa Hjerte, taler gennem

Ordene. Der røbes virkelig Medfølelse med Fangerne, uden at Forfatteren paa noget Punkt forfalder til falsk Humanitet eller Føleri; han har med den alvorlige og forstaaende Grundtone, der præger hans Ord, Bud til enhver Fængselsmand, og man vil ikke læse Bogen uden at modtage en kraftig Impuls til at stræbe efter at naa et Stykke hen imod det opstillede Ideal. Skønt vi paa Dansk har en udmærket Gengivelse af Fliegenschmidts Bog om Opsynsgerningen (ved Fængselsinspektør V. From), kan det dog ikke nægtes, at en Bog som Pastor Wirén's beregnet paa danske Forhold og særlig med en god historisk Oversigt over dansk Fængselsvæsen vilde være af allerstørste Interesse og Betydning for Opsynsbetjentene. Stuckenbergs Bog om Fængselsvæsenet i Danmark egner sig absolut ikke til Selvstudium for Betjente.

Erik Kampmann.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. Januar—Marts 1914.

Januarhæftet aabnes af v. Jagemann med en Artikel om Indførelse af Strafforkortning («Selbststrafkürzung»). Fra Forf.s Arbejde i Aprilhæftet f. A. vil det erindres, at han ved Siden af Institutterne betinget Løsladelse og »Urlaub auf Wohlverhalten« tilstræber en Selvforkortning af Straffetiderne, bevirket ved Fangens gode Opførsel og Flid, og han gør nu nærmere Rede for den ønskede Ordning, der navnlig skulde have sin Mission, hvor Betingelserne for en foreløbig Løsladelse svigter, samt overfor de korte Straffe, hvor saadan Løsladelse er udelukket. Forbilledet er det amerikanske good-time System, der ogsaa er trængt igennem i England, nemlig i den Form, at Loven har tilladt Regeringen at bemyndige Fængselsmyndighederne selv til ved Straffe, der overstiger en Maaned, at afkorte den idømte Straffetid med indtil $\frac{1}{6}$ i Tilfælde af særlig Flid og god Opførsel, med den Virkning, at hele Straffen anses som udstaaet. Forf. anser denne Bestemmelse for efterlignelsesværdig, dog vil han stryge det engelske Mindstemaal af 1 Maaned for den idømte Straf og paa den anden Side begrænse Afkortningsbrøken til $\frac{1}{7}$. Arbejdsfliden skal bedømmes individuelt, saa at ogsaa mindre arbejdsdygtige, der gør deres bedste, kan nyde godt af Foranstaltningen. Ved Straffe af længere Varighed kan man, for at virke opmuntrende, tilkende Fangen en foreløbig Eftergivelse, efterhaanden som han i Afsnit af Straffetiden har opført sig tilfredsstillende; men den endelige Opnaaelse af Afkortningen maa være afhængig af, at han til det sidste vedbliver at opfylde Betingelserne. Opnaar Fangen foreløbig Løsladelse eller »Urlaub«, bortfalder Selvfor-

kortelsens opsparede Begunstigelse, idet den løsladte bør forblive i Prøvestadiet for den uforkortede Rest af Straffetiden. Afgørelsen bør — som i England — ligge hos Anstaltsledelsen uden at kunne belemres med Indbringelse for Overinstanser. Sluttelig gennemgaar og imødegaar Forf. de mod Ordningen fremsatte Indvendinger. — Instituttet synes at kunne paaregne Interesse ogsaa for de nordiske Lande. Maaske kan der igennem det hødes lidt paa den Mangel af opdragende Indhold, der er en Hovedanke mod de kortvarige Frihedsstraffe.

Om Simulation og Dissimulation af Sindssygdom hos Varetægts- og Straffanger handler to Arbejder af Mezger (Stuttgart) og Schäfer, med hvilke kan jævnføres Heinickes Afhandling i Augusthæftet for 1911 »Über die Anfänge geistiger Störungen bei Strafgefangenen«. Dissimulation, det Fænomen, at en virkelig sindssyg søger at give sig Udseende af at have simuleret, synes at være næsten lige saa velkendt som den sundes Simulation af Sindssyge. Den førstnævnte Forfatter behandler nærmest Emnet som Underafsnit af det stadig debatterede Spørgsmaal om Forholdet mellem Psykiaterens og Dommerens Kompetence og af Undersøgelsen angaaende den rette Forstaaelse af Sygdomsbegrebet i Tilregnelighedsformlen. Han kombinerer Gengældelses- og Sikringslærens Synspunkter og kræver, for at Straf skal være formaalstjenlig, at Individet baade skal have Evne til at handle efter Loven (ellers er der ingen Skyld) og være modtagelig for den ved Straffen tilstræbte Motivsændring (ellers gør Straffen ingen Nytte). Netop de Individier, der optræder som Simulanter, viser hyppig psykiske Forhold af en saadan Beskaffenhed, at disse Straffens Forudsætninger mangler i større eller mindre Grad, idet der foreligger snart Intelligensdefekter — uanset den tilsyneladende Snedighed, hvormed der simuleres — snart Viljespsykoser. Paa den anden Side minder Forf. om, at Straffetruslen selv er et bestemmende Motiv, som man ikke uden Nødvendighed maa sætte ud af Kraft, og at, da Gengældelse ikke er det neste Straffegrundlag, vil en velbegrunnet mild Dom om den handlendes personlige Skyld ikke være nok til at fritage ham for Straf. Tilbage bliver jo dog det nødvendige Krav, at den aandelig sunde, psykisk ydedygtige Del af Befolkningen ikke som Følge af Ubeslut-somhed og upraktisk Doktrinarisme skal ligge under for de aandelig defekte, degenererede og derfor forsaavidt ulyk-

kelige, men skadelige Individder, mod hvilke vi i Øjeblikket ofte staaar uden andre Vaaben end netop Straffen. — Ved Drøftelsen af Metoderne for Undersøgelse paa Simulation rejser Forf. det almeninteressante Spørgsmaal, om det, hvor der er Mistanke om, at der simuleres at have foreligget patologisk Rus, vil være tilladeligt at lade den paa-gældende drikke sig fuld for at konstatere, hvorledes han reagerer overfor Alkohol.

Schäfer har som Overlæge i Hamburg-Langenhorn Anstalten haft rig Lejlighed til at iagttage Simulation af Sindssygdom og har endog erfaret, at Patienterne har talt om, at der ikke var meget at opnaa hos ham, men man kunde dog med Snildhed drive det til at faa en Erklæring om »Minderwertigkeit« fra hans Haand! Faktisk er det den Diagnose, hvortil han er kommen i de fleste af sine Observationserklæringer. Der kendes ligefrem smaa Simulationsepidemier i Anstalterne, og Hyppigheden af Tilfældene er forskellig for de enkelte Lande, Italien f. Eks. er stærkt hjem søgt, hvad Forf. sætter i Forbindelse med Italienernes Lyst til at spille Komædie. I det hele anser han Fænomenet for at være i Tiltagende, tildels i Tilknytning til visse Dele af den moderne sociale Lovgivning, der hjemler Statsforsorg for lidende i Form af Invaliditetspension o. l. Ved Simulation forstaaer Forf. kun de Tilfælde, hvor det godtgøres, at de væsentligste Træk af det foreliggende Sygdomsbillede er vilkaarlig fremkaldt, og det øvrige Billede, afset fra disse Træk, ikke viser Sindssygdom, hvorimod han ikke medtager Tilfælde, hvor en virkelig syg falskelig foregiver yderligere Sygdomssymptomer. Hovedpunktet i Forf.s Udvikling er en Paavisning af, at Simulation kun forekommer sjælden hos de fuldstændig aandssunde, men overvejende hyppigst hos Individder, der ikke er helt normalt udrustede, hos Hysterikere, neurastenske og imbecile Personer, der vel ikke kan betegnes som sindssyge paa Grund af Forstyrrelsens lette Grad, men hvis psykiske Habitus dog gør dem særlig tilbøjelige til Simulation, — den hysteriske, fordi han overhovedet er tilbøjelig til grundløse Beklagelser og Komædiespil, den neurastenske paa Grund af hans Vane til Overdrivelse af nervøse Lidelser og til Forstemning, medens hos den svagt begavede Manglen af Skyldbevidsthed, Sandhedskærlighed og i det hele af udviklede etiske Følelser gør sig gældende. Grundene til Simulation er forskellige: Varetægtsarrestanten vil undgaa

Straffedom eller faa den mildnet eller vil til Observation for herunder at forsøge Undvigelse, medens Straffangen dels kan tilstræbe dette sidste, dels kan ønske at ombytte Fængslets Ensformighed med et Hospitalsophold. Forbrydernes Taknemlighed for den Hjælp, de i saa Henseende kan haabe paa hos de sagkyndige, har givet sig Udtryk i følgende lille Vers af en Delinkvent:

Du lieber Himmelsvater,
erhalt' die Psychiater!

Endelig kan Simulationen skyldes blot Lysten til ved et større Komediespil at bringe Afveksling i Tilværelsen i Anstalten eller Fængslet. De allermest raffinerede kan — hvad der faktisk foreligger Eksempel paa — i god Tid inden en Forbrydelses Udførelse paabegynde Simulation overfor deres Omgivelser for senere under Retsforhandlingen at faa disses Vidnesbyrd om den alt da iagttagne Sjælsforstyrrelse. Det er meget forskellige Former for Sindssygdom, der simuleres: progressiv Paralyse — en saadan Simulant har i flere Uger ført Forf. bag Lyset —, Epilepsi, Mani, eller Enkeltfænomener, der gerne ledsager disse Tilstande, saasom Erindringstab, Vrangforestillinger, Hallucinationer osv. Amnesi er jo det bekvemteste at fremstille, det er nemt blot at hævde, at man intet erindrer. Forf. giver nyttige Vink for Vurderingen af slige Anbringender: Paastaar en Mand at have stjaalet et større Pengebeløb under en epileptisk Dæmringstilstand, maa man for at fæste Lid hertil i det mindste forlange oplyst, at han efter Tilstandens Forløb har gjort Forsøg paa at faa opklaret, hvorledes han er kommen i Besiddelse af Pengene. En længere Tids Gennemførelse f. Eks. af maniakalsk Rasen vil iøvrigt være Simulanten umulig, simpelthen af Mangel paa Kræfter. — Forf. er nær ved at tro, at Disimulation er et endnu hyppigere Fænomen end Simulation: den internerede sindssyge Forbryder bliver ked af Opholdet i Sindssygeanstalten, og for at komme ud afgiver han en Fremstilling af, hvorledes han blot har simuleret at være syg, en Fremstilling, der undertiden kan gøre et vist Indtryk ved logisk og plausibel Fremstilling og Redegørelse for Detailler. Man skal dog være varsom med at fæste Lid hertil. Dels kan han have faaet Hjælp af andre til Fremstillingen, dels kan Detaillernes Rigtighed ofte slet ikke konstateres, dels kan han bagefter have erfaret dem

ved Samtale med andre, saa at de nu kun betyder et Referat, ikke en Gengivelse af Selvoplevelser. Grunden til Dissimulation kan iøvrigt ogsaa være blot og bar Lyst til Pral, til at hævde, at man har kunnet tage baade Læger og Dommer ved Næsen. — For Konstatering af, om Simulation foreligger, anser Forf. ubetinget Anbringelse paa en Sindsygeanstalt for bedst. Det er ikke nok at foretage Observation ved sagkyndige i Fængslet eller paa dettes Sygeafdeling. Kun under det daglige Anstallsliv med stadigt Samkvem med andre kan der gøres tilstrækkelige Iagttagelser og høstes Nytte at, hvad der bemærkes af Plejepersonalet og andre Patienter, med hvem den paagældende kommer i Berøring, kun dér kan han iagttages i alle Forhold, ved Arbejde, Maaltid osv. I gamle Dage prøvede man Sygdomsbilledets Ægthed ved at piske Observanten, senere ved andre Torturformer, kolde Doucher og ubehagelig Medicin, medens omvendt en human Læge mente at kunne nøjes med alene ved Lugten at skelne de virkelige syge fra Simulanterne! Nulildags kan der vel af og til benyttes smaa tricks: saaledes lod man en Mand, der hævdede fuldkommen Mangel paa Regneevne, faa sig nogle Partier Skataspil med Plejerne, hvorved han afslørede sig som en habil Regnskabsfører; eller Psykiateren omtaler ved Undersøgelsen halvvejs afsides til sin Assistent, at Tilfældet ligner en eller anden Sygdomsform, men at de og de Symptomer mangler, og hvis disse nu kort efter af Patienten angives at foreligge, er der Grund til at antage Forstillelse¹⁾. Hypnose anser Forf. for lidet frugtbringende paa Grund af Objekternes Modstræben. Hovedsagelig maa man imidlertid benytte den psykologiske Metode, der afhænger af Kendskabet — der dog endnu er mangelfuldt — til de Love, der regerer det syge Sjæleliv, og den empiriske, der bestaar i Sammenligning med de klinisk fastslaaede Hovedtyper af sjælelig Sygdom; kun at man ikke maa glemme den udtømmelige Variationsmulighed. Endelig erindrer Forf. om, at der findes Overgangsformer mellem Sindssygdom og Simulation, hvilke ofte optræder hos de arvelig belastede og Undermaalerne under stærkt sjæleligt Tryk, og hvorunder den paagældende selv har svært ved at skelne mellem Indbildning og Virkelighed:

¹⁾ Herved maa dog ogsaa tænkes paa Muligheden af Suggestion.

Vrangforestillinger opstaar under Tilknytning til de Forhaabninger om Magt og Ære, Lykke og Rigdom, som han tidligere har kunnet nære, eller til Frygt for Onder, der tidligere har truet ham. I mange slige Tilfælde vilde man gøre Patienten Uret ved at fastslaa Simulation. Endelig frembyder visse Former af »Jugendirresein« (dementia præcox) ved den forbavsende Hurtighed, hvormed Ødelæggelsen ses at skride frem, og det springende, vekslende og selvmodsigende i Sygdomsforløbet, Fare for at miskendes som Simulationstilfælde. Forf. udtaler som Maalet for sin Fremstilling navnlig at klarlægge Vanskelighederne ved at stille den rette Diagnose overfor Alternativet: Simulation eller virkelig Sygdom.

I det Dobbelt hæfte for Februar—Marts, der afslutter 10° Aargang, findes en læseværdig Artikel af Wetzel (Heidelberg): »Die Tat als Kriterium der Zurechnungsfähigkeit!«. Skønt Lægen ikke har kunnet samstemme med Juristen, naar denne vilde slutte fra Gerningens Forstaaelighed til Gerningsmandens Tilregnelighed, medens omvendt Juristen protesterer mod Lægen, naar denne vil godtgøre Utilregnelighed ud fra Handlingens tilsyneladende Uforstaaelighed, maa Psykiatrien erkende, at Gerningens Beskaffenhed ikke er betydningsløs for Tilregnelighedsskønnet. Forf. lægger til Grund v. Liszt's Formulering, hvorefter den utilregnelige adskiller sig fra den tilregnelige ved, at han ikke paa normal Maade bestemmes ved Motiver; Observationens Opgave er at udfinde, om der er noget sygeligt hos Gerningsmanden, og i bekræftende Fald, hvilken Rolle dette kan have spillet for Deliktets Udførelse. Det første konstateres »biologisk«, ved Paavisning af de bestemte Symptomer, som Erfaringen har vist stedse kendetegner de forskellige Sygdomsformer, altsaa f. Eks. Forfølgelsesideer og Hallucinationer, der præger Forfølgelsesvanvidet. Er saadanne Symptomer paavist i tilstrækkeligt Antal, foreligger der et objektive Bevis for Sygdommen, som ingen kan vægre sig ved at anerkende. Skal man derimod skride til at veje Sygelighedens Indflydelse med Hensyn til Forbrydelsens Udførelse, glipper det objektive Bevis, man maa skride til en »psykologisk« Undersøgelismaade ved sympatisk at fordybe sig i den syges Sindstilstand og Personlighed og søge at forstaa den psykiske Mekanisme hos ham, og her bliver der kun Tale om at demonstrere Hypoteser, ikke om at kunne paatvinge andre

egentlige Beviser. Med disse indledende Bemærkninger som Baggrund viser Forf. nu, at der med Hensyn til Spørgsmaalet om selve Gerningens Betydning for Afgørelsen af Gerningsmandens Tilregnelighed maa skelnes paa det skarpeste mellem to Grupper: de, hos hvem psykiske Sygdomsprocesser foreligger, og de abnorme Personligheder. Dette er ikke en Sondring som den mellem Lunge- og Leverlidelser, men en langt dybere gaaende, bestemt ved de to Grupperes forskellige Stilling overfor Normalen og med Hensyn til Muligheden af hos dem at foretage sjælelig Analyse. Ved den første Gruppe er der Spørgsmaal om Mennesker, hos hvem der paa et givet Tidspunkt opstaar en Sindssygdom, som er »fremmed« i den Forstand, at den ikke staar i Forbindelse med den oprindelige psykiske Personlighed, og som gerne fremkalder specielle, tildels ogsaa legemlige Symptomer. Disse Sygdomstilstande — f. Eks. Forfølgelsesvanvid og Paralyse — adskiller sig skarpt og kvalitativt fra Normalen, den sunde Psyke, uden Overgange imellem denne og sig, og den psykiske Analyse er overfor Mennesker med saadanne Lidelser uigennemførlig, da man herunder støder paa Kløfter, man ikke kan sætte over, i Form af manglende Bevæggrunde eller Bevæggrunde, vi overhovedet ikke fatter. Men netop heraf drager Forf. den Konsekvens, at ved denne Gruppe, »Procespsykoserne«, som han ogsaa kalder dem, skal og maa den »psykologiske« Undersøgelse bortfalde som udførlig og overflødig; naar den »biologiske« Metode har paavist Procespsykosen, véd man, at den skarpe, kvalitative Afvigelse fra Normalen er til Stede, at Personligheden derved er universelt altereret paa en saadan Maade, at den paagældendes Sjæleliv er unddraget vor Forstaaelse, og hermed bør Utilregneligheden være ubetinget given, uden — og her kommer altsaa for denne Grupperes Vedkommende Besvarelsen af det foreliggende Spørgsmaal — nogen Undersøgelse af eller noget som helst Hensyn til Gerningens Beskaffenhed og Forstaaelighed eller Uforstaaelighed. Paa Procespsykosernes Omraade maa saaledes Gerningen aldeles ikke tages i Betragtning som Kriterium med Hensyn til Tilregnelighed. Hvis en fattig Paralytiker stikker et Hus i Brand og forklarer, at han er Landets Herre og ønsker at bygge sig et Feslot paa Brandtomten og at skadesløsholde den brandlidte af sine utalte Millioner, vil de fleste høje sig for den biologiske Paavisning af Paralysen og ikke forlange nogen

Undersøgelse af Sygdommens Indflydelse paa Mandens psykiske Mekanisme. Men akkurat det samme skal gælde, hvis Paralytikerens ved Bortgangen fra en Kåfé tager en god, ny Overfrakke i Stedet for sin egen gamle og ved Paagribelsen angiver den naturlige og fornuftige Grund, at han netop vilde tilegne sig den bedre Frakke. Heller ikke da er det efter Forf. berettiget at tage noget Hensyn til, at Handlingen er forstaaelig nok; ogsaa da skal Dommen ubetinget lyde paa Utilregnelighed, naar Paralsen er fastslaaet, fordi denne har omkalfatret hele den syges Personlighed og derved umuliggjort en virkelig sjælelig Analyse.

Ganske anderledes staar Sagen overfor de abnorme Personligheder, f. Eks. imbecile, Psykopater, Hysterikere. Det er ikke Folk, som er blevne syge, i hvis Psyke et fremmed Element er trængt ind, men derimod Personer, hvis psykiske Konstitution blot kvantitativt, men ikke kvalitativt, afviger fra Normalen. Denne Gruppe rummer en Uendelighed af Gradationer, gennem hvilke man fra det ene Yderpunkt, Manden med de ringe Aandsevner, naar helt ned til den udtalte Idiot, enten paa det intellektuelle eller det affektive Omraade. Men netop fordi Forskellen fra Normalen kun er kvantitativ, er Muligheden for Forstaaelse gennem psykologisk Analyse af den abnorme Personlighed ikke udelukket, og netop derfor kan der være Tale om at gøre ham ansvarlig for visse Handlinger, men ikke for andre. Derfor maa ved denne Gruppe den »biologiske« Undersøgelse suppleres med en »psykologisk«, der viser Defektens Betydning for Handlingens Begaelse, — med andre Ord: ved denne Gruppe maa ved Skønnets Afgivelse Gerningen tages med i Betragtning som Kriterium ved Afgørelsen af Tilregnelighedsspørgsmaalet. En imbecil, som dog kan gøre Fyldest i en uselvstændig Post som Tjenestekar, opbryder sin Husbonds Skab og stjæler Penge derfra; der er da ingen Grund til at betvivle, at han bør gøres ansvarlig til Straf herfor, om end mulig hans Imbecilitet vil virke formildende. Men hvis han f. Eks. har aftaget og atter benyttet til Porto nogle kun svagt stemplede Frimærker og begrundet dette med, at han syntes, det var Synd at bortkaste disse Mærker, der var saa gode som nye, er det meget sandsynligt, at man vil statuere, at hans aandelige Niveau ikke har ladet ham forstaa den Ulovlighed, han begik.

Da Procespsykosenerne betyder det kvalitativt, de ab-

norme Personligheder kun det kvantitativt forskellige i Forhold til Normalen, er det i god Samklang med Forf.s øvrige Udviklinger, naar han overfor den førstnævnte Gruppe kun anerkender Alternativerne syg eller sund, fuldstændig Tilregnelighed eller fuldstændig Utilregnelighed, medens han indenfor de abnorme Personligheders Klasse ogsaa finder Plads for Begreberne partiel og formindsket Tilregnelighed.

København, Maj 1914.

Olaf Haack.

Mindre Meddelelser.

Overværgeraadets Statistik foreligger nu for Aaret 1913 (jfr. for Aaret 1912 dette Tidsskrifts 1ste Aargang S. 277—278). I Aarets Løb har Overværgeraadet godkendt, at ialt 736 Børn er anbragt udenfor Hjemmet i Henhold til Børneloven af 11. April 1905. For de foregaaende Aar var Tallene: 1906: 585, 1907: 598, 1908: 642, 1909: 819, 1910: 802, 1911: 722, 1912: 809. Af de saaledes antagne 5743 Børn var ved Udgangen af 1913 endnu 4209 under Værgeraadsinstitutionens Forsorg. Regnet efter Forældrenes Opholdssted var af de 5743 Børn 2215 fra Hovedstaden, 1825 fra Provinsbyerne, 1679 fra Landdistrikterne og 9 fra Udlandet, og for 15 var Forældrenes Opholdssted uoplyst. Hovedanbringelserne for de i 1913 udenfor Hjemmet anbragte Børn var: Opdragelsesanstalt 98, Optagelses- og Iagttagelseshjem 360, Børnehjem 73, privat Pleje 182 (deraf i Plejehjem paa Landet 154). Børnenes Alder ved Anbringelsen (regnet efter Godkendelsesdagen) var: Under 2 Aar 41, 2—4 Aar 69, 4—7 Aar 82, 7—10 Aar 121, 10—12 Aar 132, 12—14 Aar 118, 14—16 Aar 103, 16—18 Aar 70. For 115 af de ovennævnte paa Iagttagelses- og Optagelseshjem anbragte 360 Børn afsluttedes i Aarets Løb Iagttagelsen, og af disse 115 Børn anbragtes 42 paa Opdragelsesanstalt (herunder fra Hovedstaden 17 og fra Provinsbyerne 15), 17 i Børnehjem, 34 i Plejehjem, 20 i Tjenesteplads eller Lære, 2 i Hyre. — Paaanke fra Forældres Side af Værgeraadens Beslutning om et Barns Fjernelse forelaa i 44 Tilfælde. I 42 Tilfælde blev en af et Værgeraad indstillet Beslutning om et Barns Anbringelse udenfor Hjemmet ikke godkendt af Overværgeraadet; herunder spiller de Tilfælde en Rolle, hvor Sagen efter sin Beskaffenhed henhørte under Fattigvæsenet (jfr. Børnelovens § 50).

Fængselshjælpen har udsendt sin 11te Aarsberetning omfattende Tiden fra d. 1. April 1913 til d. 31. Marts 1914. Beretningen indledes efter Foreningens Vane med et Par Smaaafhandlinger: Direktør for Fængselsvæsenet Th. Fussing beretter om den ny

Strafanstalt ved Nyborg, væsenlig i Overensstemmelse med hvad han tidligere har anført i Ugeskrift for Retsvæsen (jfr. ogsaa nærværende Tidsskrifts 1ste Aargang S. 72 og 2den Aargang S. 55), og Fængselshjælpens Forretningsfører, Pastor Carl Bielefeldt, fortæller om det Tilsyn, Foreningen fører med sine Klienter, og dets Betydning. Iøvrigt bærer Beretningens Tal Vidnesbyrd om den faste og uundværlige Plads, Foreningen nu indtager ikke blot ved Forsorg for løsladte Fanger, men ogsaa i de talrige Tilfælde, hvor Tilsynet med Personer, der er bleven fritagne for Tiltale eller Straf, er lagt i Foreningens Haand. Fængselshjælpens Virksomhed danner herved for de lidt ældre Aldersklasser et værdifuldt Supplement, hvor Værgeraadsforsorgens Mulighed slipper. Men iøvrigt tager Foreningen selv Del i det indenfor Værgeraadsforsorgen faldende Arbejde, nemlig gennem den af Foreningen oprettede Opdragelsesanstalt »Proven«, der nu er udvidet til at kunne modtage 60 Elever.

E. O.

Bøger indsendte til Redaktionen.

N. Hellichius: Kopleidelikten. Upsala & Stockholm 1913.

Skyddsvärnets verksamhet under år 1913.

11te Aarsberetning fra Fængselshjælpen $\frac{1}{4}$ 1913— $\frac{3}{4}$ 1914.

Oluf H. Krabbe: Skovforbrydelser og Skovforseelser. (Særtryk af Tidsskrift for Skovvæsen, Bd. XXVI), Kbhvn. 1914.

Grundtrækkene i det amerikanske forbedrings-system.

Av Otto Morgenstjerne.

(Slutning).

II.

Forbedringsfængsler (Reformatories).

Saa store fordele probationsinstituttet byr, ja saa uundværligt det er overfor store klasser av lov-overtrædere, likesaa utilstrækkeligt maa det ansees at være som foranstaltning overfor mange andre unge forbrydere, hvis forbryderske tilbøielighet enten gaar saa dypt eller hvis vilje er saa svak, at der trænges kraftigere og strammere baand: »haardere lut« i det hele til deres forbedring, forutsat at det idethele staar i menneskelig magt at forbedre dem. Det er alle dem, som i større eller mindre grad — for at tale med *Ibsen* — maa »i stopeskeen«, hvis der skal kunne bringes noget brukbart ut av dem. Det er netop »støpeskeens« rolle de forskjellige opdragelsesanstalter for unge delinkventer er bestemt til at spille. Det gjælder i vore dage i alle fremskredne lande anstalterne for delinkvente barn, hos os benævnt skolehjem, i Amerika og England: training schools, industrial schools, sjeldnere: reform-schools. De amerikanske anstalter av denne kategori, hvorav de fleste maa sies at staa meget høit, mange endog maa regnes som monsteranstalter, skal jeg allikevel ikke her opholde mig nærmere ved, fordi de, saavidt jeg skjønner, ikke i væsentlige træk skiller sig fra vore tilsvarende hjemlige anstalter.

I Amerika har man — som i indledningen paapekt — æren av at ha gjort begyndelsen med at sætte sig den samme opgave, som for de delinkvente barns vedk. søkes løst ved skolehjemmene, overfor unge forbrydere, som er kommet ut over barnealderen, og av i dette øie-med at ha skapt skolehjemmenes naturlige fortsættelse: ungdomsfængslerne eller forbedringsfængslerne for unge forbrydere (reformatories).

Nærmere bestemt er da den opgave man har sat for de amerikanske forbedringsfængsler at omdanne de unge lov-overtræderes karakter og dygtiggjøre dem i et arbeide, saaledes at de kan være istand til, naar de løslates, at innta sine plasse som nyttige medlemmer av samfundet. Hvad det gjælder, er at passe dem ind igjen i — at bringe dem i harmoni med — deres omgivelser, sier mr. *Brockway*. Dette synspunkt vil ikke mindst faa anvendelse ved valget av beskæftigelse for hver enkelt fange, idet det gjælder at utdanne enhver i et arbeide som passer for hans hjemsted og som han derfor med held kan ta op der ved løslatelsen.

Fanger kaldes forøvrig — karakteristisk nok — de internerte ikke i disse anstaller. Likesaalitt er jo fængselsmomentet kommet til uttryk i betegnelsen for anstallerne selv ø: »reformatories«. Og dog er de alle fængselsmessig »lukkede« anstaller med sterke ringmure og sterke natceller, likesom vaktholdet er skarpt og fuldt fængselsmessigt. Dette har man anset nødvendig, da disse anstaller, skjønt ikke beregnet paa de aller værste, rent haabløse elementer, dog selvfølgelig gjennemgaaende ikke huser »mors bedste barn« — som vi skal se, slet ikke engang bare første gang straffede. Men baade i publikums bevissthet og i fangernes ønsker man derover at holde anstallerne karakter av fængsler i bakgrunden, fordi man overalt mere eller mindre lægger an paa at trænge anbringelsens karakter av straff i bakgrunden, idet man søker at virkeliggjøre slagordet: »Forbedring istedet for straff«.

Trods disse bestræbelser er og blir allikevel internering selv i et »reformatory« virkelig og følelig frihets-

straf og beholder som saadan ogsaa sin avskrækkende virkning. Som vi senere skal se, er der dog nydannelser i fremvækst og stadig stigende udbredelse som er begyndt at gjøre betragtelige skaar i reformatory-opholdets karakter af frihedsstraf.

For hvilke klasser av lovovertrædere er nu disse anstalter bestemt ø: for hvilke aldersklasser og for hvilke strafbare handlingers forovere?

Idet vi i denne fremstilling foreløbig ser bort fra anstalterne for kvinder, kan det første spørgsmaal besvares med at de er bestemt til at opta unge mænd i alderen fra 16 til 25, eller i enkelte stater, som i Ohio, indtil 30 aar.

Sporsmaalet om for hvilke strafbare handlinger anbringelse i forbedringsfængsel sker, blir at besvare noget forskjellig for de forskjellige stater, som har forbedringsfængsler.

I den store flerhet av disse stater er det kun grovere forgaaelser: *f o r b r y d e l s e r* (felony, crime) som kvalificerer til anbringelse i saadan anstalt¹⁾. Ved forbrydelser kan man ved at sammenholde de forskjellige staters love si at der i det hele forstaaes forgaaelser som er belagt med straf i statsfængsel (state penitentiary).

Kun i etpar stater — *M a s s a c h u s e t t s* og *W i s c o n s i n* — gir loven adgang til at sende i forbedringsfængsel ogsaa forovere av mindre grove forgaaelser av den art som ellers straffes med kortere tids ophold i lokalfængsel eller med anbringelse i arbeidshus eller lignende anstalt. Herhen horer da drukkenskapsforseelser, forsømmelse av underholdningspligt, ubetydelige voldshandlinger, mindre eiendomsindgrep etc. I enkelte stater utelukker visse av de groveste forbrydelser (mord og i en enkelt stat forræderi) fra anbringelse i forbedringsfængsel²⁾.

Endelig maa til de her nævnte betingelser for anbringelse i forbedringsfængsel føies at disse anstalter overalt,

¹⁾ Se saaledes *Herr*: »Das moderne amerikanische Besserungssystem«, s. 99.

²⁾ Jfr. *Herr*, l. c.

undtagen i Massachusetts, av loven kun er bestemt til at opta personer, som ikke tidligere har været dømt til statsfængsel. Da domstolene imidlertid som regel mangler autentiske oplysninger om vedkommendes antecedentia — strafferegister eksisterer saavidt forf. bekjendt ikke i nogen av staterne, og opbevaringen av akter er yderst mangelfuld — har denne vigtige bestemmelse ikke kunnet gennemføres mere virksomt, end at der stadig kommer ind i forbedringsfængslerne adskillige som senere viser sig at ha været straffet med statsfængsel.

Ved indførelse af maalinge efter forskjellige systemer og av fotografering av fangerne søker man dog nu efterhaanden at muliggjøre en bedre kontrol hermed.

Forutsat at de omhandlede betingelser med hensyn til vedkommendes alder, forbrydelse og tidligere straffe er fundet at være tilstede, er det overalt overlatt til dommerens skjønsmæssige avgjørelse, om han vil benytte den lovlige adgang til at sende den skyldige i forbedringsfængsel. Lovens forudsætning er at han kun gjør dette, hvor han efter noie prøvelse af tilfældet kommer til at den unge mand egner sig for behandling i forbedringsfængsel, d. e. at han vil være mottagelig for de indflydelser som der vil søkes bragt i anvendelse paa ham. At sende elementer som efter sin hidtidige opførsel og sit hele sindelag maa anses som uforbederlige til et forbedringsfængsel, vilde jo ogsaa være meningsløst.

Hvilke er nu disse indflydelser, hvilke er de midler og metoder, hvorved man i de amerikanske forbedringsfængsler søker at omdanne de unge fangers karakter, eller rettere at bringe dem til selv at bygge den op?

De kan henføres til 4 grupper, nemlig:

1. Utdannelsen i praktisk arbeide, for det meste i et haandverk eller en industrigren,
2. skoleundervisningen,
3. den specielle moralske og religiøse paavirkning ved

prestens virksomhet gjennom samtaler og gudstjeneste og ved foredrag og

4. militær exercis og andre legemsøvelser.

Til de nævnte midler bør ogsaa likefrem henregnes det fra først til sidst gjennomførte, saakaldte *merit-system*, som igjen først kan faa sin fulde virkning med den ubestemte dom og *parole-systemet* som grundlag.

1. *Den praktiske undervisning. Merit-systemet.* Paa fangernes manuelle utdannelse lægges der i alle disse anstalter den største vægt. Den sørges for dels gjennom en række haandverksskoler, dels derved at man lar alt til anstaltens drift nødvendig arbeide utføre av fangerne.

I Elmira holdt man i 1912 undervisning igang i henved 40 forskjellige haandverk, industrier og andre praktiske virksomheter, i Pennsylvanias forbedringsfængsel i *Huntingdon* i flere og tredve. Undervisningen drives i store, lyse verksteder, vel udstyrt med alt nødvendig verktoy, maskineri og materiel.

Her har man skrædder- og skomakerverksteder, hvor alle uniformer baade til fanger og funktionærer, alt undertoy til de sidste og alt skotoi til dem syes og repareres.

Av følgende opgave, hentet fra Elmira-anstaltens aar-bog for 1912, fremgaar det, i hvilke haandverk der i aaret blev undervist ved denne anstalt, og hvor mange der blev undervist i hvert:

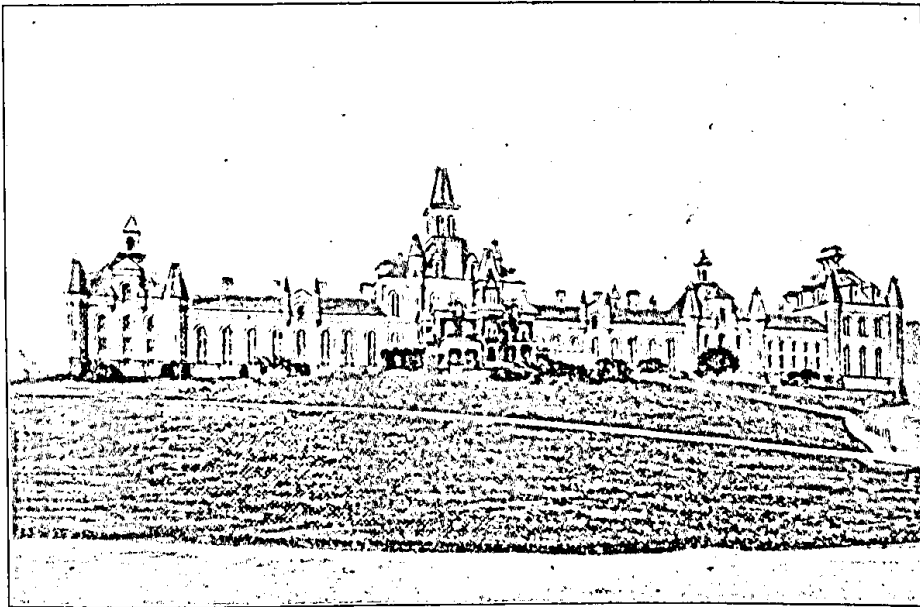
Haandverksklasser	Samlet antal underviste	Gjennemsnittsdeltagelse	Antal av dem som i aaret har tatt avgangsprøve
Barber.....	111	46	14
Bogbinder.....	62	25	13
Kobbersmed.....	55	25	0
Murer.....	179	70	0
Mobelsnedker og Maskin- traearbeider.....	77	30	0
Tommermand.....	182	72	3
Tilskjærer.....	26	15	0
Elektriker.....	23	11	0

Haandverksklasser	Samlet antal underviste	Gjennemsnittsdeltagelse	Antal af dem, som i aaret har taget avgangsprøve
Fresco-maler	10	4	0
Haard-træ-snedker	42	16	0
Hestekosmed	72	28	2
Maler	74	32	3
Jernstøper	68	24	0
Maskinist	111	50	0
Former	120	56	0
Musiker	56	23	2
Fotograf	10	4	0
Gipsmaker	64	9	0
Rørlægger	121	50	0
Typograf	92	44	2
Skomaker	92	36	0
Skiltmaler	47	18	0
Centralopvarmningsindlæg- ger	57	78	0
Stenograf og Skrivemaskin- skriver	48	17	9
Skrædder	138	34	0
Blikkenslager	69	28	0
Sadelmaker	55	25	0
	2061	820	48
Gjentagne navne	53	6	0
Samlet antal forskellige elever	2008	814	0
Mekanisk tegning	1330	508	55

Til nærmere belysning af disse tal skal her anføres at denne anstalts gennemsnitlige månedlige belæg i 1912, d. e. i budgetaaret 1. okt. 1911—30. sept. 1912, var 1383. Der opholdt sig ved aarets begyndelse 1287 fanger i anstalten, hvortil i aarets løp kom 1340 nye, mens avgangen — dels ved løslatelse, dels ved overførelse til andre anstalter — udgjorde 1330.

Alt vedligehold af anstaltens bygninger, saavel som opførelse af nye bygninger besørgeres som regel af fangerne. Dette gir et godt felt for deres uddannelse i bygningsfagene. I Elmira er saaledes i de sidste aar en stor økonomibyg-

ning paa 4 etager og en ny elektrisk kraftstation for hele anlegget opført ved fangernes arbeide, og New Yorks nylig fuldforte forbedringsfængsel nr. 2. i N a p a n o c h er med sine svære ringmure og vaktaarne helt, eller ialfald for størstedelen bygget ved fangearbeide. Hvor intet saadant arbeide er igang, drives de praktiske øvelser i murerhaandverket og tommermandsfaget ved opførelse av modeller, dels av hele huser, dels f. eks. av skorstener og kaminer,

New York State Reformatory—Elmira—1912.

idet man enten utfører modellerne i virkelig, eller i formindsket størrelse. Det er en fornøielse at se hvor meget nøiagtig og pent utført arbeide fangerne præsterer paa disse omraader, saavel som paa saa mange andre.

Ikke mindst vægt lægges der i mange anstalter paa at drive møbelsnedkeriet og sadelmakerarbeidet op til en høi standard. I mønsterværdige kontormøbler som pryder anstaltens egne kontorer, og indbydende lænestole ser man nok av vidnesbyrd herom. Alt hvad der produceres gaar nemlig i disse anstalter først og fremst til at dække anstaltens egne behov, dernæst til at etterkomme bestillinger fra andre stats-

anstalter: fængsler, asyl og hospitaler. Dette gjælder ihvertfald nu i de fleste herhenhørende anstalter, og stadig flere stater indfører denne ordning for alle sine strafanstalter. Den benævnes *statsbrugs systemet* («the state use system»).

Salg til private af anstaltens produkter forekommer nu neppe ved nogen af forbedringsfængslerne, og med det saakaldte »kontraktsystem« er det bare nogen enkelte — kanske endog kun et eneste, staten Indianas — som hænger igjen. Dette system som er kommet i stadig større miskredit baade blandt læg og lærd, anses som særlig uskikket for forbedringsfængslerne, med hvis oiemed: at uddanne fangerne i de for dem bedst passende praktiske fag, det i længden er litet foreneligt.

Blandt de mange praktiske fag hvori undervisning drives i disse anstalter, antar jeg neppe der er noget som vil tiltrække sig den besøkendes opmerksomhet mere end typografundervisningen, som først og fremst er knyttet til trykningen av anstaltens avis. Denne utkommer gjerne 2 gange om uken og mens et lag fanger overalt er beskæftiget med trykningen af den, medvirker andre fanger i større og mindre utstrækning ved dens redaktion og utgivelse. Det hænder at en av fangerne fungerer som virkelig redaktør av bladet, men som regel er det skoledirektøren eller en av skolelærerne, som har den redaktionelle overledning. Mange av de originale artikler — der tas jo meget fra andre blade og tidsskrifter — er imidlertid stadig fra fangers haand.

Ogsaa anstaltens ofte smukt utstyrte og rikt illustrerte *aarbøker* trykkes av fangerne, som desuten gis øvelse i at trykke festprogrammer til bruk ved de ikke saa sjeldne festlige tilstelninger i anstalterne, sentens-kort etc. Det er ofte en fornøielse at se deres nitid utførte og smagfulde produkter paa dette omraade.

Faar nu fangerne frit vælge det fag de vil utdannes i? (Som regel blir der nemlig ikke tale om utdanning i mere

end ett praktisk fag for hver fange). Helt at la fangernes egne onsker i saa henseende være avgjørende er naturligvis utelukket. »Fangens valg af et fag«, sier fagskoledirektøren i Elmira i aarbogen for 1912, »har vægt kun forsaavidt som det stemmer med den fremgangsmaate som — bestemt ved diagnosen av hans tilfælde — er foreskrevet for ham av styret. Snart efter sin ankomst til forbedringsfængslet har fangen audiens hos skoledirektøren, hvem det ved at spørre ham noie ut, i almindelighet lykkes at finde ut fangens specielle mangler, hvorefter planen for den behandling som skal anvendes, blir formuleret. I løpet av denne katekiserende undersøkelse aabenbares sædvanlig en eller anden fase, forbindelse, temperamentseiendommelighet eller tilstand som leder til valget av et fag. Det avgjørende moment kan være vedkommendes forkjærlichkeit og valg, hvis det støttes av gyldige grunde. I en flerhet av tilfælde uttrykker imidlertid fangen ikke nogen forkjærlichkeit for et specielt fag. Det kan ogsaa være hans tidligere øvelse og erfaring, eller muligheten for at sikre ham ansættelse, eller hans aandelige og fysiske skikkethet for et fag³⁾.« Det fremgaar herav at kjendskap til de slags ansættelser han mest sandsynlig kan opnaa paa det sted, hvor han vil bosætte sig, naar han løslates paa prøve eller endelig, ofte vil kunne være til stor hjælp ved bestemmelsen af faget for ham.

»Lærekurserne i vore forskjellige fagklasser« fortsætter haandverksskoledirektøren, »bestaar av en række sæt øvelser som indbefatter utdannelse i alle væsentlige fagprocesser. Opgaverne skrider gradvis frem fra rudimentære arbeider for begyndere til indviklede slutningseksamensstykker til fuldførelse inden hver enkelt gren av faget. Efter at ha anvendt et visst antal øvelsestimer paa en øvelse, utfører eleven et prove-stykke eller -stykker, i løpet av en kortere paa forhaand bestemt tid, saaledes at tids-elementet overallt blir tillagt sin vægt. Eleverne faar i alle klasser

³⁾ Jfr. Norsk fængselslov av 12. december 1903 § 12.

Hvor det er praktikabelt, tegninger i blaakopi at arbeide efter . . . . Det maal av fagdygtighet som kræves til tilfredsstillende løsning av opgaverne er ækvivalent med hvad der kræves av en god svend. Det forlanges rigorøst at eleven bringer sit arbeide op til dette maal, som opretholdes konstant og ikke varieres efter individuelle forhold.»

Undervisningen i de forskjellige fagavdelinger — klasser — foregaar i store fælleslokaler, der jo i de fleste tilfælder vil være indrettet som verksteder. Elmira-anstalten havde i 1912 19 saadanne »klasserum« med en samlet gulvflate av 132,000 kvadratfot.

De udmerker sig baade i Elmira og i flere av de andre anstalter, f. eks. i Huntingdon, ved stor rummelighet samt ved godt lys og god lufttilførsel. Overalt gjør fangerne indtryk av at være optat av og intenst interessert i sit arbeide.

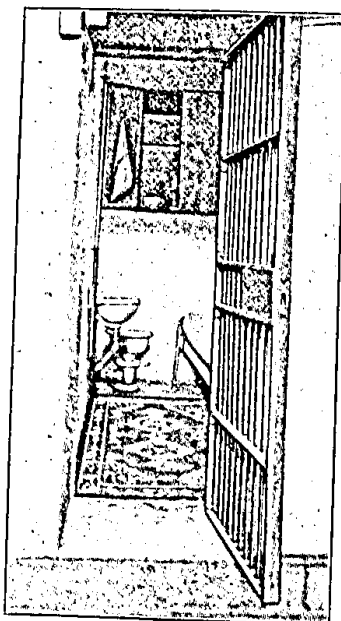
Endnu mere end de gode ydre arbeidsforhold, den oien-synlig gjennemgaaende udmerkede undervisning og stimulansen ved at arbeide i fællesskap, bidrar sikkert her til bevisstheten om at det er nødvendig at lære at greie sine prøver slik at karakteren blir god nok til at slippe igjennem, og frem til den næste opgave. Bestaaes ikke en prøve, medfører dette i Elmira-anstalten en bød fra 1 \$ til 10 cents. Det samme gjælder prøverne i den almindelige skole — bogskolen, og likeledes fangens opførsel i det hele. Kommer en fange i en maaned op i over 1 \$ i bøter tilsammen, anses han ikke at ha »gjørt en fuldkommen maaned«. Og kun de »fuldkomne maaneder« regnes med i det minimumstidsrum av 6 maaneder hvori en fange maa være i den midlere klasse han blir sat i ved inkomsten, inden han kan forfremmes til den øverste eller første klasse hvor likeledes minimumstiden er 6 maaneder.

I Elmira betegnes forøvrig de to øverste klasser med »den lavere« og »den øvre 1ste klasse«, saaledes at alle ved inkomsten kommer til at tilhøre en »1ste« klasse. Den nederste klasse, bestemt for dem, som undlater at gjøre rimelig

fremgang eller som viser særlig slet opførsel benævnes her 2den klasse.

Klasseinddelingen kan i andre anstalter være noget forskjellig, idet der f. eks. i Huntingdon er 4 klasser mot Elmiras 3. Men minimumsopholdstiden i hver av de to øverste klasser er overalt den samme, likesom det overalt gjælder at tidspunktet for avancement til høiere klasse forøvrig er avhængig av enhvers tilfredsstillende fremskridt i fagskolen, i den almindelige skole og i opførsel i det hele.

Blandt fangerne i øverste klasse vises der atter dem som særlig har udmerket sig ved samvittighetsfuldhet, flid og god opførsel i det hele, særlig tillid og særlige begunstigelser. Disse kommer saaledes til at danne et slags elitekorps og benævnes gjerne »honor-men«. Mens 1ste klasse i det hele nyder større frihet og begunstigelser end de lavere klasser — man spiser saaledes ved mindre borde til 6, dækket med duk og faar tale sammen under maaltiderne — vises disse »honor-men« endnu betydelig videregaaende begunstigelser. De sendes saaledes utenfor murene, dels som bud, dels for at arbeide paa anstaltens gaard, hvor de ofte lades uten bevogtning. Efter hvad der er forf. meddelt under besøk i anstalterne, forstaar »honor-mændene« næsten altid at vurdere den tillid som vises dem, og rønningsforsøk skal næsten ikke forekomme blandt dem. Dette kan vel først og fremst finde sin forklaring i at det her gjælder utvalgte folk som anses at ha gjort sig fortjent til særlig tillid. Men det samme synes — om end ikke i samme grad — at være tilfældet ved de lignende tillidsbevisninger man i de sidste aar er begyndt med i a n d r e

Fangerum, utstyret med vandkloset, fast servant og skap. (Utført ved fangearbeide.)

anstalter, overfor forbrydere om hvem det neppe som regel kan sies at de paa forhaand i særlig grad har gjort sig fortjent til tilliden.

Dette vil jeg komme til at berøre litt nærmere i en senere forbindelse.

Til alle forbedringsfængslerne er der nu knyttet ett eller flere g a a r d s b r u k, hvortil for enkelte anstalters vedkommende hører meget stor jordvei. Blandt de anstalter som lægger den største vægt paa jordbruksarbeidet og som driver jordbruk i stor skala, er *O h i o s i M a n s f i e l d*. Baade denne og de fleste andre anstalter holder sig nu selv med mange landbruksprodukter, først og fremst melk og vegetabilier, men ogsaa delvis med kjød. Til det temmelig omfattende gaardsarbeide man saaledes nu mangesteds har, vilde ikke »honor-mændenes« forholdsvis lille stab strække til. Ogsaa andre av fangerne beskjøftiges derfor med gaardsarbeide, men da helst paa terrænet nærmest murene og under bevogtning. Det er blandt fangerne et yndet og eftertragtet arbeide, som det i og for sig anses som en begunstiggelse at bli sat til.

Det er ogsaa klart at dette i et landbruksland som De forenede stater vil kunne være en meget heldig utdannelse med hensyn paa utsigten til at faa beskjøftiggelse efter loslatelsen.

2. *Skoleundervisningen.* D e n a l m i n d e l i g e s k o l e, bog-skolen, staar under ledelse av en skole-bestyrer. Han bistaaes av flere eller færre lærere, dels dertil utdannede folk fra det frie liv, dels — i nogen anstalter — av f a n g e r, som i en særskilt klasse utdannes til at undervise sine fangekamerater. Hertil anvendes da folk som ved indkomsten har gode skolekunderskaper, og som derfor ikke trenger at ta del i skoleundervisningen som elever. Ved denne ordning opnaas for det første en i høi grad utviklende øvelse for vedkommende fanger. Ved to ukentlige møter med skole-bestyreren planlegger de sammen med ham undervisningen i sine klasser for de nærmeste dage.

Ialfald efter Elmiras skolebestyrers mening, mere end erstatter de dernæst frie lærere, fordi de langt bedre forstaar og forstaaes av sine fangekamerater, hvis synspunkter er deres egne og hvis virkelige undervisningsbehov de kjen-der. Den gjensidige følelse av kameratskap mellem lærer og elever gjør ogsaa sit til at arbeidet gaar med større lyst.

Den betydelige økonomiske besparelse en saadan ordning medfører i en større anstalt, behøver kun at pekes paa. Bortset fra dem som saaledes fungerer som lærere, er der principielt ialfald skolepligt for alle fanger. Hovedvægten lægges dog, som det vil fremgaa av det foregaaende, i de fleste anstalter paa haandverksundervisningen, og man faar et indtryk av at denne mangesteds levner noksaa liten tid til den theoretiske undervisning, og at denne derfor trænges adskillig i bakgrunden. I nogen anstalter har derimot bogskolen en meget bred plass.

Skolen er først og fremst anlagt som en almindelig elementærskole med pensa nogenlunde svarende til barne-skolens. Mange fanger mangler ved indkomsten de nødtørftigste almen-kundskaber. Takket være den store strøm av u v i d e n d e i n d v a n d r e r e særlig fra Sydeuropa som aar om andet skyller ind over Amerika ⁴⁾, er der blandt fængsler-nes beboere — og da særlig i de østlige stater — ikke faa analfabeter. Foruten den herved nødvendiggjorte undervisning i elementærfagene, læsning, skrivning og regning, undervises der imidlertid ogsaa i historie, geografi, fysik, elementær retslære, statsvidenskab og socialøkonomi, samt i ethik. I de sidstnævnte fag drives undervisningen mest i form av foredrag og samtaler. Overalt er, som foran nævnt, tilbørlig fremgang i skolearbeidet, likesaavel som i haandverksundervisningen nødvendig betingelse for at avancere i klasserne og for tilslut at fortjene prøveløslatelse.

⁴⁾ Dette er for tiden et av den store republiks vanskeligste problemer, ikke mindst paa grund av den forbitrede motstand særlig fra det romersk-katholske hierarkis side mot den lov om læsekyndighets-prøve som betingelse for indvandring, som gang paa gang har været foreslaat for Kongressen.

3. *Ethisk og religios paavirkning.* Hver anstalt har gjerne en stor forsamlings- og festsal, der som regel samtidig er kapel, hvor gudstjeneste holdes hver søndag. Her holdes ogsaa leilighetsvis foredrag av engagerede foredragsholdere, likesom der av og til gives fangerne en musikalsk eller anden underholdning.

En tid før sidste præsidentvalg, i 1912, overvar forf. i Elmira-anstalten et stort demokratisk nominationsmøte »paa lissom« (demokraternes virkelige nominationsmøte var i fuld gang i Baltimore), hvor de fleste av fangerne deltok, idet de optraadte som parti-deputerede fra de forskjellige stater. Ordnet i grupper repræsenterende de respektive stater, hver betegnet med vældige pap-skilletter med statens navn, leverte saa lederen av hver statsgruppe et mere eller mindre kraftigt indlæg for den kandidat hans gruppe havde bestemt sig for. Mange av talerne var klare og velbyggede og blev udmerket fremført. Enkelte av fangerne udmerket sig ved virkelig vel-talenhet. — Trods kraftige bifalds- og mishagsyttringer efter talerne, var det hele fra først til sist præget av beundringsværdig orden og disiplin. Møtet endte med at *Bryan* blev enstemmig nominert som præsidentkandidat.

I denne forbindelse bør det nævnes at fangerne i forbedringsfængslerne daglig holdes underrettet om de viktigste begivenheter i utenverdenen gjennom en saakaldt »daglig bulletin« som ved middagstid slaaes op paa centrale steder i anstalten. Øiemedet hermed er bl. a. at undgaa at fangerne, naar de engang kommer ut, skal være uvidende om de mere fremtrædende begivenheter som er forefaldt under deres fængselstid, hvad der i flere henseender kan være uheldig.

En opdragende faktor som lægges adskillig vægt paa i forbedringsfængslerne, er *bibliotheket*. Dette pleier i de større anstalter at være meget vel forsynt baade med fag- og skjønlitteratur og opbyggelige bøker.

En stor rolle spiller ogsaa i fængselsbibliothekerne de mange »magaziner« ø: de periodiske publikationer av det

forskjelligste slags indhold, som der i Amerika utkommer saadanne mængder av.

Fangerne benytter bibliotheket meget flittig. Bibliotheket i Elmira havde saaledes i 1912 97,500 utlaan. Derav var 27,000 ikke skjonlitterære bøger, 4000 nytkomne magasiner, 15,000 indbundne magasiner og 51,500 skjonlitterære bøger. Bibliotheket staar under skolebestyrerens overledelse. Han assisteres av fanger, som besorger arbeidet med utlaan, katalogisering etc.

Hvad den mere specielle *moraliske* paavirkning paa fangerne angaar, bor ogsaa nævnes de ved hver anstalt ansatte presters virksomhet gjennem samtaler med fangerne.

4. *Legemsøvelser og -pleie.* En anden moralsk indflydelse av fremtrædende rang repræsenteres av den militære organisation av fangerne med daglig eksercis, som er indført ved forbedringsfængslerne.

Samtlige fanger, med undtagelse av dem som paa grund av fysiske mangler maatte være uskikket til det, danner anstalts-regimentet, som igjen er inddelt i bataljoner og kompanier. Befal og underbefal utgjøres dels av fanger, dels av funktionærer, og utdannes ved daglig undervisning av den »militære instruktør«, en oberst, som tillike er regimentets overstkommanderende.

Foruten de ordinære øvelser, som drives saa ofte man kan finde tid til dem, holdes der hver eftermiddag ½ times tid parade-eksercis. Da spiller ogsaa det til regimentet hørende, mandsterke og vel øvede musikkorps, selvfølgelig ogsaa det bestaaende av fanger, som herved bydes endnu en utdannelsesgren.

Det var mr. *Brockway* som ved Elmira-anstalten i 1880-aarene gjorde begyndelsen med fangernes militære øvelser. Foranledningen var, at alt kontraktarbeide ved anstalten med engang blev forbudt ved lov med den følge at han pludselig stod i hête med hensyn til beskjeftigelse for fangerne. Han fandt da paa at sætte dem i bevegelse paa denne maate,

og i flere aar fremover eksercerede fangerne en større del av dagen, indtil haandverksundervisningen efterhaanden var blit tilstrækkelig utvidet til at den optog den største del av fangernes tid ⁵⁾.

Senere er den militære eksercis blit en fast bestanddel av forbedringsfængslernes disciplinerende midler og der er inden anstallernes ledelse ubetinget tilfredshet med den.

Ogsaa paa egentlig gymnastik lægger man stor vægt, ikke mindst som middel til at avhjælpe fysiske defekter. Den gjøres saa meget mere effektiv ved prægtige lokaler, utstyrt med de bedste turnapparater m. v.

I denne forbindelse maa ogsaa nævnes de store badeindretninger med lange rækker av indbydende styrte- og dusch-bad, som hører med til enhver av disse anstalter, og som i flere av dem er overmaade praktisk og tiltalende indrettet. Her marsjerer fangerne ind til bad og skifte av tøj ialfald én gang om uken.

Renlighed er en dyd som staar i særlig hoi kurs hos amerikanerne, og den har gjennemtrængt hele samfundet i en ganske anden grad end det endnu i det hele er tilfaldet i de europæiske lande.

Det sier sig selv at ogsaa kost-spørsmaalet har været viet megen opmerksomhet i forbedringsfængslerne. En fysiologisk rigtig, d. e. en baade kvalitativt og kvantitativt tilstrækkelig ernæring har været anset som et nødvendigt grundlag for de ikke ubetydelige anstrengelser som daglig kræves av fangerne i disse anstalter. De ukentlige spiselister karakteriseres da ogsaa mangesteds av en forbausende alsidighet, uten at der paa den anden side kan tales om overdreven flothet.

5. *Den ubestemte dom.* Efter mindst 6 maaneders ophold i hver av de to øverste klasser indtræder muligheten for en fange av at bli valgt til løslatelse paa prøve fra forbedringsfængslet.

⁵⁾ gjengit efter en samtale med mr. Brockway i 1912.

Paa grundlag av et funktionærraads og direktorens (general superintendents) indstilling, træffes avgjørelsen herav av anstaltens øverste styre (Board of directors, Board of managers), som i den anledning kommer sammen til mōte i anstalten én gang hver maaned.

Avgjørelsen sker efter de samme hensyn som er paapekt som de avgjørende for opflyttelse i høiere klasse.

Finder anstaltens myndigheder ikke at en fange er moden til prøveløslatelse, efterat han har utholdt den reglementsbestemte minimumstid i hver klasse, kan han beholdes i anstalten saa meget længer som det anses nødvendig til hans forbedring, inden det lovbestemte strafmaksimum for den forbrydelse han er dømt for. Med sidstnævnte begrænsning er nemlig dommene til forbedringsfængsel i almindelighed paa ubestemt tid. Domfældelser til »reformatory« paa bestemt tid sker nemlig kun fra De forenede staters (de foderale) domstole for forbrydelser mot foderale love. — Andre maater, hvorpaa disse anstalter kan motta fanger med bestemt straffetid er ved overførelse fra reformskoler av »uforbæderlige« elementer og i enkelte stater ogsaa ved overførelse fra visse andre anstalter.

Overalt gjælder det dog, at de som kommer ind i forbedringsfængslerne paa bestemt tid, tilsammentat bare utgjør en brøkdæl av disse anstalters samlede belæg.

I Elmira-anstalten var der saaledes fra dens aapning i 1876 og til utgangen av 1912 ialt kommet ind 23,091 fanger og av disse havde kun 828 dom paa bestemt tid. Resten 22,263 hadde altsaa dom paa ubestemt tid.

Av disse blev:

Løslatt paa prøve	15,643
Endelig og ubetinget løslatt	41
Løslatt efter utsoning av maksimumstiden	1,425
Benaadet	53
Undveg	32
Døde	286
Overført til fængsler, stats-hospitaler etc.	3,595
Tilsammen	21,075
Resten	1,188

var ved denne statistiks utarbeidelse fremdeles i anstalten.

Gjennemsnittsoopholdstiden i anstalten for dem som løslates paa prøve er i Elmira ca. 16 maaneder, i Huntingdon (Pennsylvanias anstalt) ca. 14 maaneder. Den har i de anstalter, hvor tilstrømningen er stor i forhold til fangerummet, naturligvis en tendens til at trykkes ned henimot de 13 maaneder, som utgjør minimumsoopholdstiden — en tendens som er litet forenelig med anstaltens oiemed.

For den psykisk normale unge fange ligger der i den ubestemte dom, som i saa stor utstrækning gjør løslatelsestiden avhængig av fangen selv, av hans fremgang og opførsel i alle henseender, en mægtig spore til stadig intens anstrengelse paa alle omraader av hans utdannelse i anstalten. I den grad gjør dette sig gjældende og pointeres det av dem som arbeider med disse anstalter, at det ikke er for meget at si at den ubestemte dom er den nødvendige legale forutsætning, den uundværlige basis, for behandlingen i forbedringsfængslerne. Folk med tidsbestemt straffedom hører efter hele denne behandlings tanke, oiemed og anlæg egentlig ikke hjemme i forbedringsfængslerne. Det følger i virkeligheten allerede av den enkle sandhed at det ikke gaar an paa forhaand at fastsætte at en person skal reformeres f. eks. paa et aar.

6. *Behandlingen av de psykisk abnorme.* En mindre rolle spiller desværre den ubestemte dom overfor de mange psykisk abnorme individer som, særlig i de senere aar, utgjør en saa stor brokdel av forbedringsfængslernes befolkning.

I Elmira-anstalten mener saaledes direktorens assistent, som er læge og psykiatriker, at procenten av fanger med virkelig abnorm mentalitet i de sidste aar er gaat op til 40. Saa hoit har jeg ikke set procenten oppe i andre anstalter, men den synes overalt at være i stigende, og disse folk, de være nu psykopathier eller imbeciler, representerer en byrde for anstalterne, som menes at staa i daarligt forhold

til de resultater, det gjennemgaaende er muligt at opnaa med dem.

I samme grad som bevisstheten er indsnevret eller fornuften og viljen svækket, mangler evnen til at haabe, planlægge og gjennemføre ø: til at sætte sig maal som gaar utover tilfredsstillelse av oieblikkets indskydelser, og til at holde sig maalet for oie i sit arbeide. Ihvertfald hvor det gjælder de mere utfalte grader av abnormitet, synes derfor opnaaelsen av nogen varig forbedring som regel ikke mulig. Saadanne individer vil derfor langt hensigtsmæssigere kunne tas vare paa i for dem særlig indrettede pleie- eller — efter omstændighetene — kur-anstalter, end i forbedringsfængslerne, hvis metoder er basert paa muligheten av endog nogenlunde raskt individuelt fremskritt.

Saaledes omtrent kan opsummeres de opfatninger som hævdes av dette stadig mere paatrængende sporsmaal av fremragende mænd og kvinder som arbeider med disse anstalter.

Saavidt der er anledning til det, overflyttes da ogsaa de abnorme elementer blandt fangerne til andre for dem mere passende statsanstalter: asyler og pleiehjem.

Med hensyn til dem som det blir nødvendig at beholde i forbedringsfængslet, søker man selvfølgelig at avpasse saavel den praktiske som den teoretiske undervisning efter deres forutsætninger. Enklere snedkerarbeide og malerarbeide f. eks., synes at egne sig godt, hvor det gjælder lettere grader av imbecilitet eller undermaalere som ikke er egentlig imbecile.

Staten Massachusetts har i 1911 ved lov sørget for opprettelse av en særskilt a v d e l i n g ved sit forbedringsfængsel for mænd til at opta de aandelig defekte blandt fangerne. Den er beregnet ikke bare paa egentlig sindssyke, men først og fremst paa de sindssvækkede. I E l m i r a har skoledirektoren i det sidste aar paa egen haand opprettet en særskilt gruppe av endel av de sindssvækkede fanger. Efterat de her har været gjenstand for en særbehandling — hvori ogsaa

indgaar bedre ernæring — i kortere eller længere tid, haaber direktøren at de senere med held vil kunne gaa over til almindelig behandling i anstalten.

Det vil efter det foregaaende let forstaaes, at det blir av stor interesse for anstalterne saa hurtig og sikkert som mulig at bringe paa det rene de psykisk abnorme elementer blandt fangerne, for enten helt at kunne eliminere dem, eller utsondre dem til den nødvendige særbehandling inden anstalten.

Bl. a. i dette øiemed er det man i de sidste aar ved enkelte av forbedringsfængslerne har oprettet saakaldte »psykologiske laboratorier«. Herved forstaaes et med alle videnskapens hjælpemidler utstyrt institut, bestyrt av en psykiatrisk utdannet læge, beregnet paa psykiatrisk undersøkelse og observation av fangerne. Allerede tidligere er, ialfald ved enkelte anstalter, som i Elmira, fangerne ved indkomsten blit underkastet en viss prøve med hensyn paa deres mentalitet, og er blit klassificert efter denne i anstaltens ruller, paa samme maate som de klassificeres med hensyn paa fysisk sundhet, kundskaper, forhold til alkoholiske drikke, forældres status etc. — bl. a. ogsaa til bruk for statistikken.

Tanken med disse psykologiske laboratorier er imidlertid at faa anledning til, under de gunstigst mulige betingelser at underkaste de fanger om hvis mentale status der kan være tvil, videnskabelig observation gjennom længere tid. Dette baade for anstaltens direkte øiemed ø: fangens hensigtsmessigste behandling, og i det videre videnskabelige øiemed ø: paa denne maate at tilveiebringe et stort, fuldt kontrollert materiale for videnskapen.

Det første av forbedringsfængslerne som oprettet et saadant laboratorium, var, saavidt forfatteren bekjendt, New Yorks forbedringsfængsel for kvinder i Bedford, hvis kvindelige direktør, dr. *Davis*, la stor interesse for dagen for denne institution. Den var endnu i 1912 bare i sin begyndelse; men det var hendes hensigt at la den betydelig forbedre og utvide. Ogsaa ved Indiana's forbedringsfængsel i Jeffersonville var der i 1912 planer oppe om at oprette et saadant »laboratorium«.

7. *Parole*. I naturlig fortsættelse av og som supplement til den ubestemte dom, har man i Amerika utviklet løslatelsen paa prøve mot æresord (*parole*) og under opsig. Som alt foran nævnt, kan en mand efter en viss minimums-opholdslid i anstalten løslates paa prøve, hvis han findes værdig til det. Betingelsen for at kunne bli sluppet utenfor anstalten paa prøve er imidlertid videre, at der — enten ved fangens eget eller venners initiativ, eller ved anstalt-ledelsens mellemkomst — er sikret ham en ansættelse som anstalten akcepterer. Saasnart dette er i orden, forelægges vedkommende arbeidsgiver av direktøren en blanket til utfyllning, hvorved han overfor anstalten forpligter sig til at fore en viss kontrol med den hos ham anbragte prøve-løslattes forhold — ihvertfald med hensyn til arbeid — samt til at gjøre indberetning til anstalten, saafremt der er noget at utsætte paa vedkommendes opførsel.

Videre maa fangen selv skriftlig forpligte sig til at overholde visse betingelser, nemlig til:

1. ikke uten anstaltens samtykke at forlate den post han er ansatt i,
2. at fore et ordentlig liv — derunder holde sig borte fra slet selskap, fra kneiper, billard-rum og andre tvilsomme steder, (derimot ikke likefrem at være totalavholdende),
3. under prøvetiden regelmæssig med visse mellomrum at indberette til anstalten om sit forhold.

Brudd paa hvilkensomhelst av disse betingelser er tilstrækkelig grund til paagripelse og tilbakeførelse til anstalten. I saa henseende gaaes der — ialfald overfor Elmira-anstaltens »*parole-men*« — temmelig strengt frem.

Efter at være ført tilbake til anstalten, holdes de der, indtil de paanytt maatte ha arbeidet sig frem til at fortjene prøve-løslatelse, dog aldrig med overskridelse av vedkommende straffemaksimum.

Foruten at arbeidsgiveren, som nævnt, paatar sig en viss kontrol med den løslatte, staar denne ogsaa under opsig av stedets politi. Desuten er der ved nogen staters anstalter

ansat særskilte »parole«-funktionærer, hvis opgave det er at besøke de prøve-løslatte, undersøke deres forhold og om nødvendig yde dem hjælp og raad. Saadanne parole-funktionærer har man dog ikke endnu faat ved alle anstalter.

Provetiden varierer i de forskjellige stater fra 6 maaneder — som i staten New York — til 1 aar.

Med de resultater den saaledes ordnede løslatelse, eller rettere anbringelse paa prøve utenfor anstalten viser, er man gjennemgaaende fornøiet.

For Huntingdon-anstaltens vedkommende viste det sig at av 2605 fanger, som tilsammen blev løslatt paa prøve i 10-aaret 1900—1910, overtraadte kun 349 eller ca. 13,4 pCt. vilkaarene.

Av de fra Elmira prøveløslatte opgis gjennomsnittlig ca. 80 pCt. at bestaa prøven.

Om det sidstnævnte procenttal dreier sig ogsaa opgaverne fra andre av de her omhandlede anstalter⁶⁾.

Naar prøven vel er bestaaet, faar vedkommende meddelelse fra anstalten om at han er endelig løslatt. Efter dette taper anstalten ham som regel av syne. Derfor har det hittil ikke været mulig at tilveiebringe nogen paalidelig statistikk over de løslattes forhold efter prøvetidens utløp.

En interessant undersøkelse av 100 fortlopende tilfælde av mislykkede prøveløslatelser fra Elmira har anstaltens næstkommanderende, dr. *Christian* offentliggjort i den sidste aarbog, (for 1913). Da undersøkelsen er meget belysende, særlig med hensyn til årsakerne til brudd paa parole, hitsættes et sammendrag av den:

Med hensyn til indberetningspligten viste det sig at av de 100 fanger indberettet:

indtil de blev arrestert.....	46
indtil valgbare til endelig løslatelse	6
ved ankomsten og 5 gange til	10
ved ankomsten og 4 gange til	15

⁶⁾ Det samme gjelder tilsv. opgaver fra *skolehjem* derover.

ved ankomsten og 3 gange til	15
ved ankomsten og 2 gange til	22
ved ankomsten og 1 gang til	13
ved ankomsten og ikke senere	10
slet ikke	9

Av de 100 var det altsaa hele 52 som opfyldte sin indberetningspligt helt ut, og desuten adskillige som i saa henseende kom et godt stykke paa vei.

55 av de 100 var ved indkomsten i anstalten blit anset som psykisk defekte. Av disse var atter 15 saa lavt aandelig utviklet, at permanent bevogtning sandsynligvis vil være nødvendig for at forhindre deres tilbakefald. 14 andre henfaldt til losgjængereri, mens andre 13 laa under for perversiteter.

For 37 av disse psykisk abnormes vedkommende mener doktoren at kunne fore overtrædelsen av loslatelsesbetingelserne direkte tilbake til deres svækkede eller forstyrrede mentalitet.

»Mens mange av disse mænd er istand til at opføre sig bra i en anstalt og kan gjøre noget fremskridt baade i skole- og haandverksarbeidet«, heter det, »er de ikke istand til at holde sig oppe, naar de er i frihet . . . . Det er vanskelig nok for den intelligente gut at slaa sig igjennem, naar han bare har sig selv at falde tilbake paa, saa det er ikke usædvanlig og ikke andet end man kan vente at disse defekte gutter vil være ute av stand til at opføre sig overensstemmende med deres loslatelsesforskrifter«.

Forøvrig henfører doktoren aarsakerne til betingelsernes overtrædelse til følgende grupper:

13 var blit saa forfaldne til bruk av alkohol, at de ikke kunde beholde sine stillinger.

6 var hengivne til omstreiferi.

14 av de gjenindsatte var av en saadan karakter at de kan klassificeres som forhærdede forbrydere. De representerer det forbryderske residuum av denne gruppe, og har baade i ord og gjerning bevist at de ikke har noget forsæt om at opføre sig skikkelig.

20 blev sat ind igjen fordi de forsomte sit arbeide som følge av spill og rangel. I almindelighet var her familiens indflydelse god, og forældre, slægtninger og venner gjorde meget for at hjelpe de løslatte til et ordentligt liv, for at skaffe dem ansættelse og utstyre hjem for dem.

Nogen faa blev sat ind igjen for usædeligt forhold, for at leve paa prostituerets fortjeneste, eller for befatning med hvit slavehandel.

2 tjente ikke tilstrækkelig til livsophold, og blev derigjennem fristet til tyveri.

Gjennemsnittsfortjenesten i 55 undersøkte tilfælde viste sig at være \$10,85 — eller kr. 40,69 — om uken, hvilket i Amerika, selv for en enslig person ikke er saa let at slaa sig igjennem med.

2 vendte frivillig tilbake til forbedringsfængslet, fordi de paa grund av uheld blev arbeidsudygtige.

Der er hvert aar endel proveløslatte som tyr tilbake til anstalten fordi de er syke eller skadet, og som da blir lat under behandling og pleie i hospitalet.

Det er heller ikke ualmindelig at proveløslatte tyr tilbake for en dag eller to, mens de søker arbeide.

Av de 100 hadde 86 faat regulær haandverksundervisning i anstalten; men av disse arbeidet bare 29 i sit haandverk under prøven. Grunden til at ikke flere arbeidet i sit haandverk, synes at ha været at de har manglet visse egenskaper som er nødvendige til held i hvilket som helst foretagende, nemlig tilpasningsevne, moralsk sans og fysisk kraft, saavel som stabilitet og koncentrationsevne.

Det iagttas særlig ofte at forbryderen mangler stabilitet, og beretningen om nærværende gruppe bekræfter dette, idet bare 26 av mændene beholdt étt arbeide, mens de var paa prøve.

Som en belysende sammenligning kan anføres en tilsvarende opgave man har for 100 normale personer, ifølge hvilken 86 beholdt den samme beskæftigelse, 13 forandret den éngang, og én hadde 3 forskjellige leveveie.

Denne manglende evne til at koncentrere sig om ett arbeide voldte de fleste av dem mange vanskeligheter, derved at de mistet sin ansættelse uten nogen god grund, og saaledes for en tid blev uten beskæftigelse.

Dette hadde igjen de sædvanlige uheldige virkninger.

III.

Honor-systemet.

Jeg kan ikke avslutte denne fremstilling uten kortelig at ha omtalt det saakaldte »honor-system«, æres-systemet, som — med utspring i en fjeldstat i vesten — er vokset frem derover i løpet av de 5 sidste aar, og som har vakt saa berettiget interesse og opsigts baade i og utenfor Amerika.

Som det ligger i navnet, er det essentielle ved den fremgangsmaate som her sigtes til, at den bygger paa æresfølelsen hos mennesket.

Det var saavidt viles staten Oregons guvernør, *West*, som først bestemte sig for at søke denne psykologiske faktor utnyttet hos fangerne i statens fængsel i større utstrækning end tidligere og paa den maate som nedenfor skal antydes.

Han henvendte sig til fanger som var dømt for grove forbrydelser, folk som allerede hadde sittet længe i fængslet og som kanskje endnu hadde mange aars fængselsophold foran sig. Han spurte hver enkelt om han hadde noget imot at arbeide utenfor fængslet en stund, idet han hadde tænkt at sende ut paa veianlægsarbeide langt oppe i fjeldet et lag fanger. Betingelsen var at fangen gav guvernøren sit æresord paa at han ikke vilde romme, at han vilde gjøre godt arbeide og i det hele opføre sig ordentlig.

Æresordet blev, som man kan tænke sig, villig git, og snart var den første fangeleir etablert langt borte fra fængslet. Der eksisterte ikke anden bevogtning end en ubevæbnet formand.

Dette første eksperiment faldt meget heldig ut, og blev derfor efterfulgt av nye forsök.

Allerede det første aar, 1911, var, ifølge et foredrag av fængslets prest, 50 pCt. av fangerne i Oregons statsfængsel paa arbeide utenfor anstalten paa denne maate.

Ifølge oplysninger i samme foredrag (holdt paa en kongres i Cleveland i 1912) viser det sig at ikke flere av disse fanger rommer end under »det gamle system« — dermed mener han vel den sædvanlige indespærring i fængslet. Det har saaledes ikke vist sig forfejlet at bygge paa fangernes æresfølelse.

Denne fremgangsmaate har praktiske fordele for staten, som derigjennem kan udnytte fangearbeidet ogsaa til andre formaal end det er muligt indenfor fængslets mure — et moment av betydning i stater, hvor der f. eks. er stort behov for vei- eller jernbaneanlæg (jerner anlægges hittil i De forenede stater ikke av det offentlige).

Fangerne i Colorado's statsfængsel har i aarene 1909—1912 under dette system bygget 300—400 eng. mil landevei, hvorav en hel del maatte sprænges ut av fjeldet. Værdien bare av de 50 mil som blev bygget i aarene 1909—1910, var, beregnet efter almindelige arbeidspriser, \$ 200,000. Utført av fangerne, kom arbeidet bare paa \$ 56,700.

Men først og fremst tilsigtes det, og lykkes det ogsaa — som allerede erfaring viser — gjennem honor-systemet at gavn fangerne, til hvis bedste egenskaper det appellerer.

Alle mennesker trænger at vises tillid og at gis ansvar, skal det bedste kunne komme frem hos dem.

Fra dette naturgivne forhold danner ikke forbrydere eller fanger nogen undtagelse.

Denne sandhet har man i kriminalpolitikken ikke raad til at tape av syne.

Den her omhandlede form for tillidsbevisning, bestaaende i en anbringelse i arbeide utenfor anstalten paa prove, praktisk talt uten bevogtning, vil naturligvis være en for-

trinlig forberedelse for fangerne til senere egentlig løslatelse paa prøve (parole) og til endelig tilbakevenden til det frie liv.

Systemet er blitt mottat med entusiasme rundt om i Amerika, og maa sies nu at gaa sin seiersgang gjennom staterne. Blandt de stater, som har optat systemet kan nævnes Colorado og Illinois ⁷⁾, og det ser ut til at man her er fornøiet med resultatene.

Søker man, efter at vi saaledes har gjennomgaat grundtrækkene i vore dages store forbedringsarbeide i Amerika, at finde uttryk for det ledende synspunkt, den dominerende grundretning i det, synes man enklest og kortest at kunne sammenfatte det i den sætning, at man overalt forsøker at hjelpe forbryderen til at hjelpe sig selv.

---

⁷⁾ Jfr. en artikkel i »Aftenposten« i Oktober 1913 av dr. A. Daae, Chicago.

Lovgivning.

Danmark.

Den kritiske Situation, hvori Europa og ikke mindst de neutrale Stater befinder sig under de nuværende sorgelige Forhold, har for Danmarks Vedkommende bl. a. fremkaldt to ny Love, der fremtræder som Tillæg til Almindelig borgerlig Straffelov af 10. Februar 1866. Begge Lovene tilsigter navnlig at afhjælpe den hidtidige Mangel af en særlig Spionerilovgivning svarende til, hvad der i Løbet af de senere Aar er gennemført i de fleste andre Stater, senest i Sverig ved Lovene af 9. Maj 1913, der findes udførligt omtalt af Justitieråd Westring i dette Tidsskrifts indeværende Aargang S. 197 ff.

Ifølge Loven af 2. August 1914 bliver den, der foretager noget, hvorved fremmed militært Efterretningsvæsen sættes i Stand til eller hjælpes til umiddelbart eller middelbart at virke indenfor den danske Stats Omraade, straffet med Bøde, Fængsel eller under skærpene Omstændigheder Strafarbejde indtil 2 Aar, forsaavidt højere Straf ikke er forskyldt efter den øvrige Lovgivning. Paatale finder dog kun Sted efter Justitsministerens Befaling.

Lovens Øjemed er saavidt muligt at kunne sikre krigsførende Magter mod, at der paa den danske Stats Omraade virkes paa en for dem skadelig Maade. Den slutter sig iøvrigt til en anden Lov af s. D., hvorved det forbydes fra dansk Territorium at understøtte krigsførende Magter. Loven supplerer i Virkeligheden den sidstnævnte Lov, hvis Øjemed ifølge dens Motiver er »at udfylde den Lakune i den bestaaende Lovgivning, at der kun er delvis og usikker Hjemmel for at straffe Handlinger, der gør Brud paa de Pligter, som paahviler en neutral Stats Undersaatter, og for hvis Tilside-sættelse Staten efter folkeretlig Brug vilde kunne blive gjort ansvarlig.«

Loven af 9. September 1914 fastsætter Straf af Bøde eller simpelt Fængsel, under særdeles skærpende Omstændigheder Fængsel paa sædvanlig Fangekost i indtil 6 Maaneder, — alt forsaavidt højere Straf ikke er forskyldt efter andre Bestemmelser — for den, som fortsættelig eller uagtsomt a) uden behørig Bemyndigelse beskriver eller afbilder danske militære Forsvarsanlæg eller mangfoldiggør eller offentliggør saadanne Beskrivelser eller Afbildninger, b) overtræder Bestemmelser eller Forbud, som af militære Myndigheder er givne i Anledning af Statens Neutralitetsforanstaltninger.

Ordet »Forsvarsanlæg« blev under de iøvrigt ganske korte Forhandlinger i Rigsdagen indsat i Stedet for det i Lovforslaget anvendte mere omfattende »Forsvarsmidler«, idet det fandtes urimeligt, at f. Eks. et Fotografi af en marscherende Hærafdeling eller af et af de frivillige Korps, der har stillet sig til Raadighed for Forsvaret, ligesom ogsaa enhver Afbildning af et af Hærens Vaaben, skulde falde ind under Lovens Straffebestemmelse. Som det ses, vil Punkt a i det hele navnlig have Betydning overfor Pressen. I de meget korte Motiver, der ledsagede Lovforslaget fra Regeringens Haand, henpegedes m. H. t. Punkt b paa Betydningen af, at Befolkningen under de nuværende Forhold retter sig efter de vejledende Bestemmelser, der er udfærdigede i Anledning af Statens Neutralitetsforanstaltninger, idet det i denne Forbindelse omtales, at det har vist sig, at Fiskere og enkelte Skibsførere er sejlede ind over de f. T. ved Mineudlægning afspærrede Dele af Søterritoriet uden Lodsvejledning til Trods for de af Regeringen udstedte Advarsler. Iøvrigt blev det under Forhandlingerne i Rigsdagen fremhævet, at der trængtes til Bestemmelser overfor Forhaanelser af Hæren og dens Befalingsmænd; men det fremhævedes med Rette af *Goos*, at saadanne Bestemmelser ikke vedrørte *d e n n e* Lov.

E. O.

Fængselsvæsen.

Ungdomsfængslet i Wittlich (Rhinprovin- sen). Fængslet, der er det første Ungdomsfængsel i Tyskland, aabnedes i August 1912 og er bestemt for Fanger i Alderen 18—21 Aar, der er domte til mindst 1 Aars Fængselsstraf. Fangerne faar daglig en Time Skoleundervisning og tillige i militære Former Undervisning i Eksereits og Gymnastik; de fordeles iøvrigt til forskellige Haandværk, til Gartneri eller til Landvæsenet; enkelte uddannes ogsaa til Handel, og for dem er indrettet Undervisning i Stenografi og Maskinskrivning. Straffen udstaas efter et progressivt System. Ved Indsættelsen anbringes Fangen i 3dje Klasse, hvor han hensidder i Enkelcelle og behandles som i andre Fængsler. Efter normalt 4 Maaneders Forløb rykker han op i 2den Klasse. Straffen udstaas nu i Fællesskab, og der tilstaas Fangen en Række smaa Begunstigelser (deriblandt Kosttillæg og en lille Arbejdspræmie); som Tegn paa sin Stilling bærer han en rød Trekant paa højre Arm. Efter atter 4 Maaneders Forløb rykker Fangen op i 1ste Klasse; han bærer nu blaa Hue og Jakke i Stedet for graa og faar forskellige yderligere Begunstigelser: en Time om Ugen til Idrætslege, Adgang til at høre et Foredrag hver 14. Dag, han faar Lov til at have Lys 1 Time længer og til at pynte sin Celle med Blomster og Billeder, Kosten forbedres med 100 Gram Pølse eller Frugt to Gange om Ugen, og endelig har Fangen kun fra denne Klasse Mulighed for at opnaa Eftergivelse af den sidste Fjerdedel af Straffen.

Fristen for Oprykning fra 3dje til 2den Klasse og fra 2den til 1ste Klasse kan i Tilfælde af god Opførsel forkortes til 3 Maaneder, ligesom den omvendt kan forlænges i Tilfælde af slet Opførsel; over hver enkelt Fanges Opførsel føres nøjagtig Bog.

Ved Løsladelsen skaffes der Fangen Arbejde, og i Lø-

bet af saavidt muligt de første 3 Aar staar en særlig Funktionær i Forbindelse med ham som en Art Tilsynsværge.

I den Afhandling af Ungdomsfængslets Direktør, *Ellger*, hvorfra disse Oplysninger er tagne *), udtaler Forf., at Ungdomsfængslet sikkert endnu maa kaldes et Fængsel, og at det i det hele har svaret til Forventningerne. De slette Elementer føler slet ikke dets Regime som en Lettelse, fordi de er under en alvorligere Opsigt end i det sædvanlige Cellefængsel, og Grundsætningen, at den har det godt, som opfører sig godt, bevirker, at de kun faar Skærperne, ikke Begunstigelserne, at mærke, hvorimod hos de bedre Elementer Adgangen til at opnaa Begunstigelser modvirker den sædvanlige Slaphed og Énergiløshed. Disciplinen i Fængslet er i det hele hævdet uden Vanskelighed, skønt det til Dels har været det værste Udsbud indenfor dem, der tidligere har været sogt tvangsopdragne, som er kommet til Wittlich. De fleste Tilsynsværger har ogsaa gjort gode Erfaringer med de losladte. Vanskeligst stiller Forholdet sig med de unge aandelige Undermaalere og med dem, der allerede har været straffet mere end én Gang. Under alle Omstændigheder er de unges fuldstændige Afsondring fra den egentlige Forbrynderverden et stort Gode.

E. O.

---

*) Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, Bd. XXXV, pag. 660 ff.

Litteratur.

Børnearbejdet i Finland, Norge og Sverige. Ved A. von Bonsdorff, E. Holtan og Holger Bergwall. Kbhvn. 1914 (Aarsskrift for 1913 udgivet af Foreningen for Opdragelsesanstalter).

Den unge danske »Forening for Opdragelsesanstalter« har paabegyndt Udgivelsen af et Aarsskrift, der synes at have Mulighed for at blive et Samlingssted for værdifulde Oplysninger om Børnearbejdet saavel hjemme som ude. Som Aarsskrift for 1912 fremkom en Række Artikler om »Opdragelsesanstalter i Udlandet«, skrevne af forskellige af Børnesagens danske Arbejdere, der med Statens Understøttelse havde foretaget Rejser til fremmede Opdragelsesanstalter. Af større Betydning er dog det Aarsskrift for 1913, der er udkommet i afvigte Foraar, omhandlende Børnearbejdet i Finland, Norge og Sverige. Det har, som det siges i Forordet, været Hensigten at give en kortfattet Oversigt over Børnearbejdet i disse tre Lande, dets Udvikling, nuværende Standpunkt og Lovbasis, og det er lykkedes Foreningen indenfor hvert af Landene at skaffe de kyndigste Medarbejdere til denne Opgaves Løsning.

For F i n l a n d leveres Oversigten af Baron Adolf von Bonsdorff, der indtil Foraaret 1914 fungerede som Inspektør ved Opdragelsesvæsenet i Finland. Straffeloven af 1889 fastsatte den kriminelle Lavalder til 15 Aar og gav Domstolene Beføjelse til, naar ellers strafbare Handlinger var begaaet mellem 7 og 15 Aars Alderen, at træffe Bestemmelse om Barnets Indsættelse i »allmän uppfostringsanstalt«, hvor Barnet kan forblive til det fyldte 18de, i visse Tilfælde til det fyldte 20de Aar. Paa Grundlag af denne Bestemmelse er der efterhaanden af den finske Stat oprettet fem Tvangsopdragelsesanstalter med Plads til 455 Elever, deraf 56 Piger. Ved Siden heraf er der imidlertid af en Række Kommuner og i

nogle Tilfælde ved privat Initiativ i Tidens Løb blevet indrettet talrige »Skyddsuppfostringsanstalter« for forsømte og sædelig vanrøgtede Børn; af saadanne kan ialt modtages 584, deraf 138 Piger. Endelig anbringes ca. 75 i saakaldte Skolekolonier, en Art kontrolleret Familiepleje, saaledes at de søger en fælles Skole, der er indrettet af den i adskillige større Kommuner valgte »Uppfostringsnämnd«, — en Ordning, der synes at minde om den Maade, hvorpaa hos os Waisenhuset har sine Elever anbragt.

Der har imidlertid siden 1902 været arbejdet paa Tilvejebringelse af en særskilt »Lag angaaende skyddsuppfostran«, hvorefter der bl. a. skulde oprettes Uppfostringsnämnd i alle Landets Kommuner og tillægges dem — i visse Situationer med Tillrædelse af Stedets Dommer — en vidtgaende Myndighed. I disse forberedende Arbejder har Bonsdorff selv taget fremragende Del; hans energiske og tiltalende Personlighed vil være kendt af de fleste af Børnesagens Arbejdere i de skandinaviske Lande fra hans omfattende Studierejser i disse. Med Sorg i Hjertet maa han imidlertid fastslaa, at »de i landet rådande svåra politiska förhållandena med icke ringa sannolikhet hafva till följd, at väntan ej mindre på utfärdandet af en särskild, för landets behof afpassad barnavårdslagstiftning än och på ett socialt reformarbete öfverhufvud ännu blir ganska lång.« Om disse vanskelige Forhold kan Bonsdorff selv tale med, idet han, kort efter at have skrevet dette, af det nuværende Regimente i Finland uden Forsøg paa Begrundelse blev afskediget fra sin nysnævnte Stilling uden Varsel og uden Pension.

Om Forholdene i Norge beretter Byretsassessor E. Holtan, der efter Værgeraadslovens Ikrafttræden i Aaret 1900 i lang Tid fungerede som Formand for Værgeraadet i Kristiania, som først senere deltes i fire Værgeraadskredse. Af de nordiske Lande naaede Norge først at faa Borneforsorgen ordnet ved Lov; men efter dens Vedtagelse (1896) maatte der endnu gaa fire Aar, før den kunde træde i Kraft, fordi det Opdragelsesapparat, den forudsatte, for en stor Del først skulde skabes. Det private Initiativ, der i Danmark allerede for omtrent 80 Aar siden gav sig Udslag i Dannelsen af Foreningen af 1837 til forsømte Børns Frelse og i Oprettelsen af Opdragelsesanstalterne paa Flakkebjerg, Holsteinsminde og Bogildgaard, har været mindre frodigt i Norge. Af større Virksomheder, der er vokset frem ad denne Vej, maa nævnes det mildere Skolehjem Toftes Gave paa Helgoen i Mjøsen for

100 à 120 Dreng; ogsaa Ullsnesoens mildere Skolehjem (ved Bergen, bestemt til 60 Dreng) er en selvejende Stiftelse. Der findes derhos et Par mindre kommunale Skolehjem (Lindøen ved Stavanger for 30 Dreng og Vaake ved Moss for 35 Dreng), men de øvrige Skolehjem er Statens (de strængere: Bastø for c. 80 Dreng og Toten for 17 Piger, samt de mildere: Falstad for 55 Dreng, Bærum og Ree for henholdsvis 50 og 24 Piger).

Værgeraadsløven, der i væsentlig Grad skyldes afdøde Getz, bygger til Dels paa det danske Forslag fra 1895, og har atter paa sin Side paaavirket den danske Børnelov, der vedtoges og traadte i Kraft i 1905. Fælles for begge er den fast sluttede Organisation af Værgeraadsinstitutionen med Værgeraad i hver enkelt Kommune Landet over. I Norge savnes dog den prøvende og samlende Myndighed, der i Danmark er lagt i Haanden paa et for hele Landet fælles Overværgeraad — de vidtstrakte Afstande i Norge vilde ogsaa lægge Vanskeligheder i Vejen for et saadant Fællesorgan —, og det er derhos følt som en Mangel, der nu skal forsøges afhjulpen, at Værgeraadene savner Myndighed til at antage sig nogen ung Person efter hans fyldte 16de Aar. Vistnok med Føje samler Hollan sin Opfattelse af Løven i denne Udtalelse: »Ingen Lov kan med én Gang hele Samfundets Brøst og borttagne Fristelserne fra de Unges Vej, men det maa ansees uomtvistelig, at Løven af 1896 i det store og hele har tilfredsstillet de Forventninger, man stillede til den.«

Fremstillingen for Sveriges Vedkommende var oprindelig betroet til Direktør for Statsopdragelsesanstalten Bona, Knut Blomquist, men overdroges, da denne blev forhindret, til Rektor H. Bergwall, Upsala, der tidligere har været Førstelærer paa Bona.

Bergwall giver først en kort historisk Fremstilling af Udviklingen i Sverige og gennemgaar derefter kort de gældende Børneløve af 1902, der optrykkes i Afhandlingen. Siden 1840'erne rørte der sig i Sverige et ret kraftigt privat Initiativ til Oprettelse af Opdragelsesanstalter for forsømte og vanartede Børn, og ved Straffeløven af 1864 bestemtes det, at Børn under 15 Aar, der havde gjort sig skyldige i Forbrydelser, kunde henvises til Anbringelse i Opdragelsesanstalt. Ved Straffeløvsændringen af 1902 blev den kriminelle Lavalder overhovedet sat op til det fyldte 15de Aar, og for Personer mellem 15 og 18 Aar gaves der Domstolene Ret til at bestemme, at Indsættelse i »allmän uppfostringsanstalt«

(ø: Statsopdragelsesanstalt) skulde træde i Stedet for idømt Straf af indtil 6 Maaneders Fængsel. Anbringelsen i saadan Anstalt, for hvilken Dommen ikke foreskriver nogen Begrænsning, skal være mindst 1 Aar; kun med særskilt Tilladelse kan Udskrivning foretages for efter 2 Aars Forløb; med det fyldte 20de Aar skal Udskrivning finde Sted.

I et noget fyldigere Afsnit omtaler Forf. »Skyddsuppfostrans nuvarande organisation och arbetsprinciper«. Det nævnes her med Beklagelse, at »Barnavårdsnämnden«, der skulde findes i hver Kommune, mangfoldige Steder overhovedet ikke er traadt i Funktion. Børnenes Anbringelse sker i Plejehjem, i Børnehjem eller i »Skyddshem« (ø: Opdragelsesanstalter). Det er overladt Landstingene — nærmest svarende til de danske Amsraad — at paase, at der i hvert Len findes de fornødne Skyddshem. Saadanne mangler dog endnu flere Steder; ialt findes f. T. 24 Skyddshem, af hvilke dog kun de 17 har Godkendelse til at modtage de i Henhold til Børneloven fra de naturlige Hjem fjærnede Børn. Endelig fremhæves en Række »aktuelle önskemål«. En Revision af de gældende Børnelove overvejes for Tiden i den dertil nedsatte »kungl. fattigvårdslagstiftningskommittén«. Blandt de Reformer, der sysselsætter Sindene, og som Forf. tager Ordet for, kan nævnes: 1) en mindre skarp Adskillelse mellem forsømte, vanartede og forbryderske Børn, 2) Barnavårdsnämnden bør kunne skride ind indtil Barnets fyldte 18de Aar, og Tvangsopdragelse i Stedet for Straf bør kunne anvendes ogsaa paa saadanne unge mellem 15 og 18 Aar, som har forskyldt Straf af Strafarbejde, 3) Ensartethed i Børneforsorgen bør søges betrygget ved at lægge Ledelsen til en vis Grad i en Centralmyndigheds Haand og iøvrigt ved Samvirken indbyrdes mellem de forskellige Arter af Opdragelseshjem. Anbringelsen bestemmes nu altfor ofte af, om en Anstalt tilhører det Len, hvorfra Barnet anbringes, og der anbringes som Følge deraf paa samme Hjem Børn, der i Alder, Evner og Livsbane afviger for meget fra hinanden.

I al deres Korthed giver de tre Afhandlinger en god Oversigt over Børneforsorgens Stilling og Vilkaar hos de os nærmest beslægtede Folk. Det er at ønske, at Skriftet maa blive suppleret med en Fremstilling af den danske Børnelovgivning og Børneforsorgens Udvikling hos os. Elementer hertil findes allerede i Overretsassessor Axel Petersens Bog om Det offentlige Børnetilsyn (Kbhvn. 1905); hvad der trænges til er en mere oversigtsmæssig populær Fremstilling dels af selve

Lovgivningen dels af hele den betydningsfulde Udvikling indenfor Børneforsorgen, som paa Basis deraf har fundet Sted i Aarene siden 1905. Forhaabenlig vil Foreningens Kræfter strække til ogsaa til at fremkalde et saadant Arbejde.

Eyvind Olrik.

Verbrechertypen, herausgegeben von Hans W. Gruhle und Albrecht Wetzell. I. Band, 2. Heft: Säüfer als Brandstifter. (1914).

Af dette Værk, som blev nærmere omtalt i nærværende Tidsskrifts 1ste Hæfte for iaar, foreligger nu 2det Hæfte, der gennem fire Enkeltskildringer belyser Fænomenet: Drankeren som Brandstifter, og samtidig klarlægger den kroniske Alkoholists psykiske Typus. I et af Tilfældene er Ildspaesættelsen forbunden med og lildels betinget af et økonomisk Formaal, i de andre tre foreligger der rene Tilfælde af Drankerbrandstiftelse, saaledes som den (ved Omtale af et af de skildrede Tilfælde) træffende karakteriseres: Da Manden om Aftenen efter 3 Dages Svir kommer hjem, og ser, at Kone og Børn er borte, ser det uordentlige Hjem og tænker over sin egen Stilling, gribes han af en Følelse af Elendighed og af Raseri mod sig selv, Hustruen og Skæbnen, og han skaffer Luft for alle disse Affekter ved at stikke Ild paa, nemlig for at tage Hævn baade over sig selv og de andre. Dette er ikke den sædvanlige Hævn, der maalbevidst søger at skade andre, men en Udladning, en Afledning, en Eksplosion af alle i Manden opsamlede, ulystbetonede Affektmængder. Brandstiftelsen fremtræder altsaa hos slige Individuer som Udslag af en altomfattende Forstemning, der ogsaa er vendt mod den paagældende selv, og Brandstiftelse er i disse Tilfælde at betragte som et med Selvmordsforsøg og Raserianfald sideordnet Fænomen. Kriminalisten vil fra sin egen Praksis kende slige, tilsyneladende umotiverede Ildspaesættelser, iværksat af Alkoholister, og vil finde Nøglen til Forstaaelsen i denne omfattende Forstemning og Lede.

De meddelte Enkeltskildringer giver iøvrigt et yderst interessant og lærerigt Billede af »Drankerpsyken«, saaledes som den synes, trods yderst forskellige oprindelige Sjælsanlæg hos de paagældende, at udvikle sig til et nogenlunde ensartet, typisk Billede, kendetegnet bl. a. ved Selvoervurdering, Kværulans, Almenfarlighed, Arbejdsskyhed og total Upaalidelighed. Tillige viser Skildringerne (særlig »Fall Bit-

ter«), hvilken Svøbe for Samfundet en saadan Dranker kan være, hvilke Bekostninger og hvilket Besvær han paafører det offentlige, hvilken Plage han er for sine Paarørende, for Husbeboere og Arbejdsfæller (naar han overhovedet arbejder), og hvor hensigtsløst det er at straffe hans Lovovertrædelser mildere under Hensyn til hans kroniske Alkoholisme, ligesom det endelig fremgaar af disse Livsskæbner, at den eneste Redning er en meget tidlig iværksat, langvarig Anbringelse paa en Anstalt. Har først den »alkoholiske Karakter« fuldt udviklet og fæstnet sig, er i Virkeligheden Haabet om Forbedring illusorisk, og kun Muligheden for Uskadeliggørelse ved Internering staar tilbage.

O. Haack.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht.
27de Aargang, 1914. 1ste og 2det Hæfte.

I Artiklen »Chirurgische Operationen ohne Einwilligung und die Sterilisation von Geisteskranken«*) i 1ste Hæfte drøfter Pfeiffer (Zürich) Spørgsmaalet om den juridiske Hjemmel til at foretage en nødvendig Operation uden Patientens eller hans retlige Repræsentants Samtykke. I Tyskland har dette Spørgsmaal jævnlig været Genstand for Undersøgelse, navnlig i Form af en Debat om, under hvilke Omstændigheder Kirurgen var udsat for en Domfældelse for Legemsbeskadigelse. Af de ældre Teorier var den, som formodede Indvilgelse fra Patienten, enten utilstrækkelig eller en mod Kendsgerninger stridende og derfor ubrugelig Fiktion, nemlig naar den paagældende utvetydig havde modsat sig Operationens Foretagelse. Teorien om, at Indgrebet hjemledes ved dets sædelige Formaal eller ved Lægens Kaldsret, er tydelig nok intetsigende, og ligesaa utilstrækkelig er Betragtningen af det operative Indgreb som et sædvanemæssig hjemlet Brud paa den almindelige Retsbeskyttelse for Legemets Integritet. Stooß betragter Sagen saaledes, at den Operation, som er lykkedes, er straffri, allerede fordi den ikke har medført nogen Legemskrænkelse, da den hverken har indeholdt Mishandling eller Sundhedsforringelse, medens den mislykkede Operation er objektivt retsstridig, men bliver straffri, saafremt Operatøren i Henhold til sin Erfaring og den medicinske Videnskab har befundet sig i en undskyldelig Vildfarelse. Pfeiffer paaviser denne Teoris Mangler: dels fører den til at udelukke den syges Bestemmelsesret overfor e l h v e r t, lægelig indiceret Indgreb, dels slaar

---

*) Om Sterilisationsspørgsmaalet se Overlæge Geills Afhandling i nærværende Tidsskrift, 1. Aargang, p. 314 ff.

den ikke til overfor Perforation af Foster, eller Transplantation, hvor et skadeligt Resultat henholdsvis for Fosteret og for den, hvis Hudstykker tages, jo er forud givet. Det maa erkendes, at Operationen indeholder en Krænkelser af Legemets Integritet, ganske uanset, hvorledes dens Udfald bliver, og at dens Ansvarsfrihed maa søge sin Hjemmel i et almindeligt objektivt Hensyn, der kan borttage dens Retsstridighed. Dette Hensyn maa da være den offentlige Interesse, Samfundetsinteressen i, at Enkeltindividernes Liv og Sundhed opretholdes. Denne Interesse kan veje højere end den enkeltes Ret til legemlig Integritet og til fri Selvbestemmelse over sit eget Jeg. En Mængde Love griber for denne Interesses Skyld ind i Individernes Privatrettigheder med Kontrol af Levnedsmidler, Indskrænkninger i Erhvervsfrihed, Kontrol med Boliger og Arbejdssteder. Disse Normer tager vel ikke Sigte paa den enkeltes, men paa hele Samfundets eller dog hele Befolkningsklassers sanitære Beskyttelse; men det er dog i naturlig Konsekvens hermed, at Staten ikke stiller sig ligegyldig overfor den enkeltes Sundhed og Liv. Den offentlige Interesse kan saaledes hjemle Tilsidesættelse af det private Retsgode, og det kirurgiske Indgreb uden eller mod Patientens Vilje kan være objektivt retmæssigt under visse nærmere Betingelser, derunder navnlig, at der ved Operationens Undladelse vil indtræde en betydelig Sundhedsbeskadigelse, og at Kirurgiens Stilling med Hensyn til Nødvendigheden for og Resultatet af Indgrebet i Almindelighed er sikker. En akut Blindtarmsbetændelse vil i det givne Øjeblik kunne opereres uden den bevidstløse Patients eller endog mod hans Repræsentants Vilje, naar Sygdommen har naaet det kritiske Punkt, hvor Indgrebet er absolut og utvivlsomt det rette. Ved en Operation for Kræft vil derimod det modsatte kunne være Tilfældet, naar baade Chancen for, at Operation bringer Vedkommende over Dødsfaren, og for, at i bedste Fald Livet vil kunne opretholdes en længere Tid, er lille. Og i Tilfælde, hvor det drejer sig om en Person, som ikke selv kan afgive Erklæring, men hvis Repræsentant (Fader, Væрге) nægter Samtykke til en Operation, hvis Foretagelse uden nævneværdig Skade kan udskydes, vil den rette Vej være at søge Repræsentantens Vægning underkendt ved Henvendelse til Pupilmyndigheden. Forf. synes ikke direkte at udtale sig om, hvorvidt f. Eks. den omtalte Blindtarmsoperation ogsaa retmæssig kan paatvinges en Patient, der ved sin fulde Bevidsthed modsætter sig den; men i Kon-

sekvens af hele Synspunktet maa det vel være Forf.s Mening at besvare dette bekræftende.

Det synes dog, at Grænserne for den offentlige Interesses Herredomme bør trækkes snævrere end af Forf. anvist. Hans fornævnte Betingelse, at Undladelsen vil medføre en »betydelig Sundhedsbeskadigelse«, synes at burde strammes til, at Undladelsen udsætter Patienten for øjensynlig *L i v s f a r e* med Hensyn til den Lidelse, for hvilken Operation er indiceret, alt efter den medicinske Videnskabs paa-viselige Erfaring, i alle Fald, hvor det drejer sig om at gribe ind imod den syges, i bevidst Tilstand fremsatte bestemte Vægning ved at samtykke deri.

Den offentlige Interesse leder ligeledes Forf. ved Spørgsmaalet om at sterilisere Sindssyge: Samfundsinteressen i, at disses Tal formindskes, er meget betydelig, og der er Grund til at tvangshindre deres Forplantning. Der foreligger her fra et lægeligt Synspunkt den Vanskelighed, at Indgrebet ikke er indiceret ved noget Hensyn til den syge selv, saaledes som f. Eks. ved Blindtarmsoperationen. Dette lægger Forf. dog ikke afgørende Vægt paa, men henviser bl. a. til, at ligesom man, uagtet der i Kanton Zürich ikke findes Hjemmel i nogen Lovbestemmelse for vedvarende Internering af almenfarlige Sindssyge, dog internerer saadanne, uden at frygte Anklage for ulovlig Frihedsberøvelse, nemlig fordi den offentlige Interesse kræver det, saaledes vil ogsaa Steriliseringen kunne foretages uden speciel Lovhjemmel. Faren maa bekæmpes, enten ved Sterilisation eller ved Indespærring indtil den Alder, da Forplantning ikke er mulig. Forf. samler sine Overvejelser angaaende Betingelserne for at foretage Sterilisationen i følgende Resultat: Foreløbig vil der antagelig kun blive Tale herom overfor Sindssyge, som ejer Dømmekraft nok til at afveje Fordelene ved at forblive paa fri Fod med det steriliserende Indgreb. Er et saadant Maal af Dømmekraft ikke til Stede, nytter den større Bevægelsesfrihed ikke, og den paagældende maa da helst forblive interneret uden at underkastes Operationen. Er derimod denne Betingelse med Hensyn til Dømmekraft til Stede, bør der tages Hensyn til, om den paagældende betragter Operationen eller Internering indtil Forplantningsevnsens Ophør som det største Onde, men dog saaledes, at det her kun drejer sig om en Hensynstagen, ikke om Nødvendigheden af en Indvilgelse i civilretlig Forstand i Operationen. Hvis en Person, for hvem Sterilisation objektivt set er at anbe-

fale, nægter Samtykke i det arbejdssky Haab som interneret i aarevis at blive forplejet paa Statens Bekostning, eller af Trods, for at fremtvinge Løsladelse uden Operation, vil man være berettiget til at sætte sig ud over hans Vilje. —

Ligeledes i første Hæfte skriver *W r e s c h n e r* (Zürich) om Psykologiens Betydning for Retsvidenskaben, særlig den eksperimentelle Psykologis Betydning ved den straffetretlige Forundersøgelse, og belyser dette ved Gengivelse af et »Gutachten«, han paa Grundlag af slige Eksperimenter har afgivet i en Mordsag, hvor den Anklagede sigtedes for at have forøvet et Drab med en Brandmandsøkse, hvis Blad fandtes pudset med Smergellærred et Par Steder, og som i et Læderfuderal hang i Anklagedes Soveværelse i den myrdedes Hus. Forf.s Forsøg bestod bl. a. i, at den Anklagede anbragtes i en Stol og fik paaspændt Apparater til Maaling og Optegning af Puls, Aandedrætsantal, Aandedrætsstyrke og Forholdet mellem Ind- og Udaanding, hvilke Livsytninger derpaa blev maalt og registreret under følgende Situationer: for Forsøgene, ved Forevisning af en Dolk (Forsøg I), en Økse (II), den Økse, hvormed Drabet formenes udført (III), en tredje Økse (IV), en Revolver (V), paany den mistænkelige Økse (VI), og endelig efter Forsøgene. Hver af Forevisningerne varede et Minut, ved Forsøg VI dog 2 Minutter. Formaalet var at registrere saadanne eventuelle Puls- og Aandedrætsforandringer, der kunde godtgøre Sindsbevægelser hos Forsøgsobjektet ved Synet af Mordredskabet paa langt sikrere og paalideligere Maade end den blotte lagttagelse af Ansigtssfarve o. l. hos den Anklagede. Idet Enkelthederne ved Forsøgenes Teknik og Gengivelse af de registrerede Tal her forbigaas, skal først bemærkes, at Pulsiaagttagelsen ikke gav andet positivt Resultat end, at Pulsen var noget hurtigere ved h v e r t Forsøgs Begyndelse, medens for Aandedrætsiaagttagelsens Vedkommende følgende Resultater forelaa:

Aandedrættet hurtigere i Begyndelsen af hvert Forsøg, særlig ved I og ved III (den mistænkelige Økse), ved III blev Aandedrættet atter udpræget langsommere i Forsøgets anden Del (hvert Forsøg inddeltes tidsmæssig i 4 Afsnit);

med Hensyn til Aandedrættets Styrke (angivet i Millimeter) konstateres en stærk »Affladning« i Begyndelsen af I og navnlig af III: for Forsøgene registreres 19 millim., ved I kun 10, der ved II stiger til 13, men ved III gaar ned til 8 i første Afsnit, 6 i andet, derpaa bliver 14 og 16 i tredje

og fjerde Afsnit, for ved Forsøg IV—VI at bevæge sig mellem 14 og 18;

Tidsforholdet mellem Ind- og Udaanding er hele Tiden saaledes, at sidstnævnte varer længere end førstnævnte, men i Begyndelsen af I og særlig af III er denne Forskel meget stærkere udpræget end ved de andre Forsøg.

Under Fremhævelse af de Vanskeligheder for Tydningen af de gjorte Iagttagelser, som senere skal blive omtalt her, meddeler Forf., at efter »nogle Forskere« tyder Pulsens forøgede Hastighed paa Ulyst, Svækkelse af Aandedrætsstyrken paa Opmærksomhed, Spænding og Ulyst, Fremskyndelse af Aandedrættet paa Opmærksomhed, Skræk og Sindsoprør, Formindskelse af Kvotienten:

Indaanding	paa
Udaanding	

 Anspændelse af Opmærksomheden.

Herefter skulde altsaa Synet af den mistænkelige Økse have fremkaldt en ubehagelig, sindsoprørende og med Skræk forbunden Paakaldelse af Forsøgspersonens Opmærksomhed; i alle Fald uddrager Forf. følgende Resultat af de ved Forsøgene registrerede Kurver:

Den anklagede er bleven psykisk altereret ved Synet af den som Mordredskabet antagne Økse. Derfor taler med Sikkerhed den overordentlige Affladning af Aandedrættet, den store Langsomhed, hvormed Udaandingen skete i Forhold til Indaandingen, samt Aandedrættets Fremskyndelse. Øksen blev fremvist først med, derpaa uden Fuderale, og i III, Afsnit 2, da der kun registreres 6 millim., maa det antages, at Fuderalet er taget af, saa at Bladet med de smerglede Steder vistes for den anklagede. Bemærkes maa, at Forsøgene paa uomtvistelig Vis godtgjorde, at Manden havde meget Herredomme over sine Følelser og meget hurtigt genvandt sin Sindsligevægt, naar den var bleven forstyrret mod hans Vilje, hvilket nemlig fremgaar deraf, at Forandringerne i Puls og Aandedræt stadig kun fandt Sted i Begyndelsen af et Forsøg, og at den anden Forevisning af Øksen (VI) i Mod sætning til den første lod hans Aandedræt forblive næsten normalt. Dette sidste har derhos den store Betydning at vise, at Mandens blotte Kendskab til Øksen ikke tilfredsstillende kan forklare Aandedrætsforandringen ved III.

Efter Forsøgenes Afslutning stillede Anklagemyndigheden til Forf. 6 Spørgsmaal, der her gengives sammen med Forf.s Svar in extenso:

1. Hvilken Betydning har i Almindelighed de paa Papirstrimlerne tegnede Puls- og Aandedrætskurver?

Svar ad 1: De indvundne Puls- og Aandedrætskurver skal tjene til en kvantitativ bestemmelig Legemliggørelse og Synbargørelse eller Objektivering og saaledes til en objektiv Diagnose og Analyse af de samtidig tilstedeværende sjælelige Processer.

2. Hvad betyder Aandedrætskurven 3 (III), som er optaget under Forevisning af Mordvaabnet, sammenlignet med de andre Aandedrætskurver?

Svar ad 2: Aandedrættet i Forsøg III, σ : ved Betragtning af den som Mordredskab ansete Økse, er fremfor alt meget fladere og i Udaandningen meget langsommere sammenlignet med Indaandningen end ellers. Disse Forandringer er betinget ved særlige sjælelige Processer, som Synet af Øksen har udløst.

3. Fører Forsøget tvingende til den Slutning, at Anklagede i Eksperiment 3 (III) har erkendt Øksen som et Instrument, der har en særlig Forbindelse med ham? Hvorledes tyder De denne Kurve?

Svar ad 3: Ja. Den anklagede har uden Tvivl erkendt, at Øksen har en særlig Forbindelse med ham. Denne Forbindelse kan, selv om han ikke har begaaet Mordet eller ikke begaaet det med denne Økse, finde sin Begrundelse ved, at han vidste, at han var beskyldt for at have myrdet med denne Økse. Hans Genkendelse af den kan ogsaa have knyttet sig til Fuderalet eller andre Dele, der ogsaa kunde ses, uden at Fuderalet fjærnedes. Dette er dog usandsynligt, fordi Aandedrætskurven i Forsøg III først længe efter Fuderalets Aftagelse vendte tilbage til Normalen, ja, først i Forsøgets andet Afsnit naaede sin største Affladning, medens den anklagede meget hurtig genvandt sin Ligevægt, og i Overensstemmelse hermed Aandedrætskurven ved Forsøg VI, da denne Økse paany vises, er og vedbliver at være normal. Det var jo muligt, at kun det første Syn af Øksen fremkaldte en psykisk Alteration, der varede en Tid og endog blev stærkere (i andet Afsnit), da jo enhver Affekt har en vis Varighed. Men hvis den anklagede kun var bleven altereret ved Synet af denne Økse, fordi han vidste, at den ansaas som Mordredskabet, vilde det være paa-faldende, at han i Forsøg VI ikke mere ved sit Aandedræt ytrede sit Kendskab til den, da dette Kendskab jo

under denne Forudsætning ikke var graverende for ham (og derfor ikke behøvede at hindres i at give sig Udslag).

4. Finder Undersøgelserdommerens Antagelse af, at Øksen Nr. 2 er Mordvaabnet, en Støtte i Forsøgene med Hensikts paa den anklagede som Gerningsmand, og hvori bestaar da denne Støtte?

Svar ad 4: Undersøgelserdommerens Antagelse, at den ved Forsøg III viste Økse er Mordvaabnet, finder Støtte i Eksperimentet, idet dette med Sikkerhed viser, at den anklagede, uagtet han ellers ikke let mistede Selvbeherskelsen, blev psykisk altereret ved at se denne Økse. Dog kan efter det som Svar ad 3 anførte Forsøgsresultatet kun komme i Betragtning som en Støtte, et Moment af Vægt, men ikke som et afgørende Bevis.

5.*) Havde den anklagede aldrig set Øksen Nr. 2, for den blev vist ham under Forsøgene?

Svar ad 5: Han maa have set den i Forsøg III viste Økse tidligere.

6. Giver Forsøgene Forklaring om Beskaffenheden af Mandens Forhold til Øksen?

Svar ad 6: Han genkendte denne Økse og var i den Anledning psykisk altereret, formodentlig ubehagelig berørt, hensat i en vis med Skræk forbunden Ophidselse, hvorved hans Opmærksomhed var stærkt beslaglagt, medens dette ikke var Tilfældet, i hvert Fald ikke i saa høj en Grad, under de andre Forsøg. —

Det maa erkendes, at disse Forsøg er interessante og peger paa Muligheden af Midler for den kriminelle Undersøgelse, som har Krav paa Opmærksomhed. Mindre værdifulde er de for den refererede Sag indvundne Resultater. Rent bortset fra, at slige Forsøg og deres psykologiske Tolkning altid kun vil kunne være — som af Forf. selv fremhævet — et Fingerpeg, et Bevismoment, men ikke et Bevis, næppe en Gang et stærktvejende Bevisdatum, i alle Fald paa den eksperimentelle Psykologis nuværende Udviklingstrin, svækkes yderligere Værdien af det oplyste ved, at den anklagede forud var sat i Kundskab om, at Anklagemyndigheden antog, at Øksen var benyttet til Drabet. Denne Viden maatte uundgaelig tages i Betragtning ved Vurderingen af

*) Spørgsmaalene 5 og 6 er fremsat som Tillæg til de oprindelig opstillede.

den anklagedes Reaktioner ved Synet af Øksen, og maa formentlig i langt højere Grad, end af Forf. antaget, forringe Værdien af Forsogsresultaterne, naar disse skal underkastes en juridisk Bedømmelse. Men hertil kommer yderligere Fejl ved Forsogenes Foretagelse eller Beskrivelse: det er saaledes ikke konstateret, paa hvilket Punkt af Forsøg III Fuderalet blev taget af Øksen, og det vides derfor ikke bestemt, om den yderligere Nedgang i Aandedrætsstyrken fra 8 til 6 mm. har Tidssammenhæng hermed. Det er ej heller meddelt, om de to »indifferent« Øksers Udseende var ganske som den mistænkeliges; var de lette at skelne fra hinanden, ogsaa med Fuderal paa, er der jo i og for sig intet mærkeligt eller skyldindicerende ved, at den anklagede ikke reagerer stærkere paa dem end paa Dolk og Revolver, men kun paa det let kendelige Instrument, som han ved, at man beskyl-der ham for at have brugt til at dræbe et Menneske med. Og hvis omvendt Økserne meget ligner hinanden, skulde den »onde Samvittighed« jo vise sig ved Reaktioner overfor den først viste, indifferente Økse (Forsøg II), ved hvilken den skyldige maatte tro at staa overfor Mordvaabnet; naar da Fuderalet aftoges, og den anklagede saa, at det ikke var den Økse, som havde hængt i hans Soveværelse, skulde der — forudsat altsaa, at han var den skyldige og havde smerglet Blodpletter paa Bladet bort — ventes en Reaktion af Lettelse, der viste sig i Kurverne i vedkommende Afsnit af Forsogene. Af noget saadant ses der nu ikke Spor i Tabellerne, udover det ubetydelige, at Aandedrætsstyrken i andet Afsnit af II stiger fra 13 til 16. Det ligger da nærmest at tro, at Manden straks har kunnet kende Økserne fra hinanden og derfor først i Forsøg III faar et Chock ved Synet af den rigtige Økse. At Chocket er indtraadt, kan vel med Sikkerhed udledes af, at Aandedrætsstyrken falder saa stærkt som til 8 mm., medens den for Forsogene er 19, efter dem 15, og ikke ved noget af de andre Forsøg naar saa langt ned, samt af, at Aandedrætskvotienten falder til $\frac{1}{7}$ mod $\frac{1}{1.5}$ for Forsogene og ved de andre Forsøg lavest $\frac{1}{3}$, alt i disse Forsøgs første Afsnit. Men ser man saa paa andet Afsnit af III, viser det sig, at Aandedrætsstyrken her falder yderligere til 6 mm., altsaa Tegn paa yderligere Opmærksomhed, Spænding og Ulyst, men at Aandedrætskvotienten er steglet meget stærkt, nemlig til $\frac{1}{2.3}$, altsaa Tegn paa, at Opmærksom-

heden er afsvækket! Disse to Fænomener er i indbyrdes Modstrid. Hvis det første — som Forf. mener — forklares ved, at Fuderalet nu er taget af Øksen, saa at de pudsede Steder ses, hvorledes kan da det andet Fænomen forklares? Forklarer man omvendt dette ved en Henvisning til, at Forsøgspersonen ved sit store Herredømme over sig selv hurtig faar Bugt med sin Sindsbevægelse, staar vi uden Forklaring overfor det førstnævnte Fænomen. Givet er kun, at Personen ikke samtidig kan befinde sig i en forøget Spænding, paavist ved »Affladningens« Tiltagen, og i en formindsket Spænding, der aflæses ved at se paa den voksende Kvotient.

Der kunde anføres endnu flere kritiske Bemærkninger, men det udviklede maa vel være nok til at fastslaa, at lige saa interessante Forsøgene er, dels i sig selv, dels som Led i Udviklingen af en eksperimentel Psykologi, der maaske i Fremtiden kan blive en virksom Hjælp for den kriminelle Undersøgelse, lige saa lidt vilde en Dommer kunne bygge eller støtte et Resultat paa disse Forsøgs Udvisende uden ved ganske ensidig og uberettiget at henholde sig til det ene Sæt Kurver og lade det andet ude af Betragtning.

O. Haack.

Bulletin de l'office de la protection de l'enfance; tome 1—2, numero 1—7, Octobre 1912 — Mai 1914. Udgivet af det belgiske Justitsministerium.

Belgiens Navn har i de sidste Aar gentagne Gange været fremme i Forbindelse med det stadig brændende Spørgsmaal om, hvorledes man finder den virksomste Behandlingsmaade overfor unge Forbrydere, og hvorledes man bedst modvirker, at Ungdommen kommer ind paa Forbryderbanen.

Allerede Fremsettelsen af det belgiske Børnelovsfor-slag, der senere blev til Loven af 15. Maj 1912, vakte Op-mærksomhed; i Sommeren 1913 holdtes den tidligere her i Tidsskriftet (1ste Aargang, 1913, S. 197 og S. 352—53) om-talte internationale Kongres for Børnebeskyttelse i Bryssel; og endelig har det Tidsskrift, som her i Korthed skal omtales, bidraget til, at Belgiens Navn er blevet hyppig nævnt blandt Kriminalister og Børnesagsvenner.

Tidsskriftet, der som nævnt udgives af det belgiske Ju-stitsministerium og udsendes i 4 aarlige Hæfter, begyndte at udkomme samtidig med, at den belgiske Børnelov traadte i

Kraft (1. Oktober 1912), og det frembyder for den, der maatte ønske at stifte nærmere Bekendtskab med denne Lovs Indhold, Anvendelse og Virkninger, en udmærket Materiale-samling.

Iøvrigt er Hovedindholdet følgende: Der bringes til Stagedighed en Række officielle Aktstykker i fuldstændigt Aftryk, f. Eks. Love, Lovforslag, administrative Regulativer og Domme, idet der særlig gives Oplysning om belgiske Forhold, og dernæst fortrinsvis om de romanske Lande (saaledes f. Eks. fransk Lov af 22. Juli 1912 med Udførelsesbestemmelser af 31. August 1913, Svejtsisk Lov for Kanton Genève af 4. Oktober 1913 og Spansk Udkast til Lov om Børnedomstole).

Dernæst bringes nu og da større Artikler — alle paa Fransk — om Spørgsmaal, der ligger inden for Tidsskriftets Ramme, og dertil kommer saa en Række kortere Meddelelser om fremmed Ret, Omtale af Begivenheder som Kongresser og Moder vedrørende Emnet og nogen Bibliografi.

Formaalet med Tidsskriftet er først og fremmest at yde den store Gruppe af Personer, der som Børnedommere, Tilsynsværger, Medlemmer af Forsorgsforeninger og paa anden Maade faar at gøre med forsømt eller forbryderisk Ungdom, en Vejledning m. H. t. Hovedlinjerne i Behandlingen af denne, og da navnlig efter belgisk Ret. Dette er særlig fremtrædende i de første Hæfter, hvor man bl. a. finder gengivet de Taler, hvormed den belgiske Justitsminister *Carton de Wiart*, hvis Navn er særlig knyttet til de Bestræbelser, der satte Frugt i Loven af 1912, og Professor *Adolph Prins* gjorde Rede for den nye Ordning paa et Møde, hvortil man umiddelbart for Lovens Ikrafttræden havde indbudt de vordende Børnedommere og Repræsentanter for det private Forsorgsarbejde (Hæfte 1, S. 1—35).

Allerede i 1891 gaves i Belgien en Lov (af 27. November) om Behandlingen af Børn og unge Personer, som fandtes skyldige i Tiggeri eller Løsgængereri; i 1898 dannedes den første »Komité til Værn for Børn under Retsforfølgning«, organiseret paa lignende Maade som franske Komitéer af samme Art, og i 1909 indførtes ad administrativ Vej særlige Retsmøder til Behandling af Børneforbrydelser; men først med Loven af 15. Maj 1912 (Hæfte 1, S. 37—53) bryder Belgien fuldstændig med Fortiden og gaar endog meget vidt i Retning af at indføre nye Metoder ved Behandlingen af forsømt og forbryderisk Ungdom.

Det vilde føre for vidt her at gøre nøjere Rede for den

belgiske Børnelov, navnlig da denne er et anseligt Lovværk paa 65 Paragraffer og tilmed ledsaget af en omfangsrig Instruks (Hæfte 1, S. 55—106) og nærmere fortolket og belyst ved en lang Række justitsministerielle Cirkulærer og Skrivelser; men nogle Hovedpunkter bør dog berøres.

Loven falder i 3 Kapitler, af hvilke det første handler om Forbrydelse af Forældremagten, Kapitel 2 om Børnedommerne og Kapitel 3 om Forbrydelser mod Børn. Det sidste Kapitel er i Virkeligheden en Revision af en Række Bestemmelser i Straffeloven, og Interessen samler sig da navnlig om Kapitel 2 (§§ 11—47). Der ansættes herefter ved hver Domstol en særlig Børnedommer for 3 Aar ad Gangen, som med den offentlige Anklagers Hjælp behandler Sager mod Børn. Ogsaa særlige Undersøgelsesdommere kender Loven; men kun undtagelsesvis skal disse anvendes. Ordet Straf er m. H. t. Børn forsvundet af Loven, og Dommeren kan kun tage Forholdsregler til Værn, Opdragelse eller Bevaring af Barnet.

Medens den almindelige kriminelle Lavalder er 16 Aar, forhøjes den til 18 Aar, for saa vidt angaar Tiggeri eller Løsgængereri eller andre Forhold, f. Eks. Ulydighed og daarlig Opførsel, der vel ikke kan betegnes som Forbrydelser, men dog kan give alvorlig Grund til Klage fra Forældre eller Værge.

De Forholdsregler, der kan anvendes, er iøvrigt nærmere udformet i Lovens art. 13. Der kan saaledes tildeles Barnet eller den unge en Advarsel samtidig med, at der gives Forældre eller andre Opdragere Paabud om bedre Tilsyn. Endvidere kan den paagældende til opnaaet Myndighedsalder, 21 Aar, betros til en Person, en Forening eller en Institution — offentlig eller privat —, hvis Formaal er Forsorg eller Undervisning, og endelig kan han overlades til Statsforsorg, »stilles til Raadighed for Regeringen«, som det udtrykkes. Dette gælder alle Børn under 16 (18) Aar; men hvis Barnet har gjort sig skyldig i et Forhold, der for en voksen vilde være en Forbrydelse, kan Barnet overlades til Statsforsorg for et Tidsrum, der i Almindelighed ikke kan strække sig udover det 25de Aar, men for de alvorligste Forbrydelser kan udstrækkes indtil et Tidsrum af 20 Aar ialt, art. 18 og 19.

Hvor en mindreaarig begaar en Forbrydelse, der vidner om en saadan moralsk Fordærvelse, at han ikke bør anbringes i en almindelig Opdragelsesinstitution, kan han indsættes i en særlig Stats-Anstalt i fra 2 til 10 (20) Aar, art. 22.

Dommeren kan i alle Tilfælde, hvor en mindreaarig undergives Stats-Forsorg, nærmere fastsætte Vilkaar for denne.

I alle Tilfælde, hvor Anbringelse sker uden for en Anstalt, skal der føres Tilsyn med den paagældende indtil han bliver myndig. Det paahviler Børnedommeren at udpege Personer, fortrinsvis Medlemmer af Forsorgsforeninger eller saadanne, som hører til Institutioner, der tager sig af Ungdommen, til at føre Tilsyn med den paagældende.

De skal holde Forbindelse med den mindreaarige, besøge ham og særlig holde Øje med »hans Omgivelser, Tendenser og Opførsel«. Mindst en Gang maanedlig afgiver de Beretning til Dommeren og fremsætter overfor ham Forslag med Hensyn til, hvad der videre skal gores med den paagældende. Der kan ydes disse Tilsynsværger Betaling for deres Arbejde.

Loven indeholder udførlige Bestemmelser om den processuelle Fremgangsmaade: Varetægtsarrest maa kun anvendes ganske undtagelsesvis, hvor ingen andre Udveje er til Raadighed; Personer under 18 Aar maa ikke overvære Forhandlinger for Børnedomstolen, medmindre de er Vidner eller Parter i Sagen. Særlig Omhu skal udvises for at fastslaa Barnets fysiske og mentale Tilstand.

Endelig indeholder Kapitel 2 Bestemmelser om Udredelsen af de i Medfør af Loven opstaaende Udgifter o. s. v.

Der er i den belgiske Lov tydelige Spor af direkte Paa-virkning fra det amerikansk-engelske System *).

Man har saaledes valgt Enkeltdommer-Systemet som i den engelske Børnelov af 1908, medens den franske Lov har beholdt det hævdvundne franske 3 Dommer-System. Man har undgaaet adskillige af de uheldige Regler, som tynger den franske Lov, f. Eks. Reglen om »discernement« som bestemmende for Sagens Afgørelse, og der er givet Dommeren betydelig Frihed i Valget af Forholdsregler til Forbedring eller Bevaring af den unge paa samme Maade som i England og Amerika.

Endelig er Lovens Regler om »Frihed under Tilsyn« en tydelig Omplantning af det engelske »probation-system«.

Den kriminelle Lavalder er, som det ses, forholdsvis høj. Den engelske Børnelov har 14 Aar, den franske Lov af 1912 fastsætter 13 Aar som Grænse, det tyske Udkast af

*) En Sammenligning mellem den engelske Lov af 1908 og den belgiske af 1912 findes i to Artikler i Tidsskriftets Hæfter 6 og 7 (S. 1—18 og 127—159) af H. de Hoon, jfr. om den engelske Lov ogsaa en Artikel af nærværende Anmelder i Børnesagens Tidende 1914 Nr. 3, 5 og 6.

1912 12 Aar (efter Rigsdagskommissionens Betænkning 14 Aar). Medens Lovens Kap. 2 alene handler om »forbryderisk« Ungdom, giver Kap. 1 i Forbindelse med Reglerne om Fratagelse af Forældremagten en Række Bestemmelser om Forsorg for »forsømt« Ungdom, hvorefter der med Hensyn til denne kan træffes lignende bevarende Foranstaltninger som hjemlet i Kap. 2.

Det er naturligt, at en ny Lov, der saa stærkt som den her omtalte bryder med Fortiden, kan fremkalde adskillige Tvivlsspørgsmaal med Hensyn til Fortolkning o. s. v.; men de i Tidsskriftet foreliggende administrative og judicielle Tilkendegivelser er saa mange, at man faar et Indtryk af, at ogsaa den belgiske Lov lider af den hyppigt forekommende Ufuldkommenhed i Udtryksmaade. Til Belysning af Loven foreligger forøvrigt foruden det i det belgiske Tidsskrift indeholdte Materiale en omfattende Kommentar ved *Isidore Maus*, der er Departementschef i det belgiske Justitsministerium *). Dette Værk indeholder bl. a. udførlige Oplysninger om Lovens Tilblivelseshistorie.

Om Lovens Virkninger i Enkeltheder kan der ikke her tales meget; men et Gennemsyn af de mange Cirkularer viser et og andet af særlig Interesse. Det fremgaar saaledes heraf, at der har været nogen Gnidningsmodstand ved Lovens Gennemførelse, idet man f. Eks. har maattet indskærpe Bestemmelsen om, at Varetægtsarrest kun maa anvendes som sidste Mulighed (Hæfte 3, S. 167 ff.); man har maattet pege paa, at der kun anvendes egentlige professionelle Tilsynsværger (Berufsvormund), der betales for deres Arbejde (Hæfte 2, S. 22), hvor den frivillige Hjælp svigtede, og man har endelig maattet gøre opmærksom paa, at Lovens Mening ikke er, at Barnet *a l t i d* skal fjernes fra Hjermet, men at man ofte bør nøjes med at føre Tilsyn med dette (Hæfte 3, S. 145). —

Det spanske Udkast til Lov om Børnedomstole (Hæfte 3, S. 233 ff.), som gengives af Tidsskriftet i fransk Oversættelse, betegner sig selv som et Forsøg. Der foreslaas Enkeltdommer til Behandling af mindre Sager mod Børn under 15 Aar og særlige »Børnebeskyttere«, som skal bistaa Dommeren med at oplyse Sagen. Fængselsstraf afskaffes for Børn under 15 Aar, og iøvrigt foreslaas »Frihed under

*) *Commentaire législatif de la loi de 15. Mai 1912 par Isidore Maus. 589 pages, 5 frs. Bruxelles 1912.*

Tilsyn^e indført. Som en Mærkelighed kan fremhæves, at det ved Forslaget paalægges Retsformændene at søge Samarbejde med bestaaende eller selv organisere nye Forsorgs-Institutioner og Foreninger til Værn og Bistand for forsømt eller forladt Ungdom.

Blandt de Aktstykker, som findes aftrykt i de senest udkomne Hæfter, kan nævnes en Gengivelse af en Overenskomst mellem Belgien og Holland om Udlevering af mindreaarige, der har unddraget sig deres Faders eller Værges Myndighed (Hæfte 7, S. 165 ff.), og en Lov for Kanton Genève af 4. Oktober 1913 om Oprettelse af et Straffekammer til Behandling af Sager angaaende Børn mellem 10 og 18 Aar (Hæfte 6, S. 25—36). Desuden indeholder f. Eks. Hæfte 7 (S. 83—124) en omfattende Oversigt over de seneste Begivenheder paa Børnebeskyttelsens Omraade i en Række forskellige Lande, delvis paa Grundlag af fremmede Tidsskrifter *). Særlig og udførlig Omtale af Børnebeskyttelseskongressen i Bryssel er givet i Hæfte 5, S. 401—455.

Det vil af det foregaaende ses, at det belgiske Tidsskrift i udpræget Grad giver Udtryk for den moderne Strømning, der mener, at Behandlingen af den forbryderiske Ungdom er ensbetydende med en Række Foranstaltninger af bevarende og beskyttende Karakter, og saaledes egentlig bringer Ungdommen uden for Straffe retten, idet der ikke længere bliver Tale om Straf.

Det er i den Henseende et Tidens Tegn; men iøvrigt kan det kun hilses med Glæde, at den belgiske Regering ved Oprettelsen af et særligt »Børnebeskyttelses-Departement« og ved Udgivelsen af dette Tidsskrift har vist andre Lande, hvor megen Vægt man lægger paa at naa til Løsning af Problemet: Den rette Behandling af den forbryderiske og forsømte Ungdom.

Juli 1914.

Oluf J. Skjerbæk.

cand. juris, Assistent i Kultusministeriet.

---

*) Da nærværende Anmelder andet Steds (Ugeskrift for Retsvæsen 1914 B. Side 55 ff. og Side 186 ff.) har haft Lejlighed til udførligere at gøre Rede for den franske Lov af 22. Juli 1912 og for Forholdene i Tyskland, forbigaas disse Emner her.

Mindre Meddelelser.

Den internationale kriminalistiske Forenings ny Arbejdsprogram. Den intern. krim. Forening, hvis Hovedbestyrelse var samlet i Anledning af Foreningens 25aarige Bestaaen, har udsendt et omfattende nyt Arbejdsprogram, der — i store Træk — er tænkt som Rettesnor for Foreningens Virksomhed i de nærmeste Tiaar og omfatter Reformspørgsmaal vedrørende Straffeprocessen, den materielle Strafferet, Udforskningen af Forbrydelsens Aarsager og den juridiske Uddannelse.

Programmet omfatter følgende Punkter:

I. *Hvilken principiel Forandring maa Behandlingen af Straffesager undergaa for at blive anvendelig for den moderne Strafferet, særlig hvor Taler er om Sikkerhedsforanstaltninger?* Straffesagernes Behandling hviler nu i næsten alle Kulturlande paa Grundsatninger, der er proklamerede af den franske Revolution eller som Eftervirkninger af denne. Adskillelse mellem de forskellige Myndigheder, Beskyttelse af de individuelle Interesser og Udforskning af den materielle Sandhed fremfor alt med Hensyn til selve Forbrydelsen er den ledende Tanke. Denne Straffeproces er skabt til at anvende en Strafferet, for hvilken Handlingen træder i Forgrunden. Men den moderne Strafferet, som forberedes gennem de i Tyskland, Østrig og Svejts foreliggende Udkast, skyder den handlende frem i Forgrunden. Den betegner en psykologisk Fordybelse, den bringer en Mængde ny Foranstaltninger og ny Opgaver for Dommeren, den skaber i Sikkerhedsforanstaltningerne en hel Gruppe af ny Forholdsregler, der venter paa at blive anvendte. Straffeprocessen vil fremtidig kun kunne løse sine Opgaver, naar den ikke blot i det ydre, men i selve sine Grundsætninger tilpasses til de ny Opgaver, som Strafferetten stiller til den. Hvad Revolutionsperioden opnaaede indenfor Straffeprocessen, skal ikke gives til Pris. Men det maa undersøges, hvorledes det indvundne kan bevares, til Dels endnu udvikles, og samtidig en Straffeproces skabes, der gør det muligt for Dommeren paa et sikkert Grundlag at dømme Gerningsmanden og træffe Bestemmelse om Straffens Udmaaling, betinget Straffestergivelse etc. Om

specielt for Anvendelsen af Sikkerhedsforanstaltninger en særlig processuel Fremgangsmaade maa anbefales, og efter hvilke Grundsaetninger den da maa indrettes, er endnu næsten helt aabne Spørgsmaal. Ved alle de Undersøgelser, som antydes her, maa der tages Hensyn ligesaa meget til det praktiske Retslivs Fænomener (saaledes Masseprocesser o. l.) som til Resultaterne af de moderne Forskninger m. H. t. Dommerpsykologien, Vidneudsagnspsykologien osv.

Punkt I opfordrer ganske i Almindelighed til Forberedelse af processuelle Reformers under de Synspunkter, som frembyder sig ud fra de moderne Reformers af Strafferetten.

II. *Hvorledes forholder Anklageprincippet sig til disse ny Op-gaver?* Punkt II fremhæver det vigtigste konstruktive Princip i den herskende Straffeproces, hvis Indhold endnu langt fra er udtømt og som knap i nogen Procesordning er undtagelsesfrit gennemført. Først maa klargøres det Omfang, hvori Princippet er gennemført i de forskellige Lovgivninger, dernæst dets Gennemførelse og Hævdelse i Praksis. Anklagegrundsætningen er saa bestemmende for Processen, at dermed tillige Ordningen af Forundersøgelsen og af Retsmiddelsystemet kommer under Overvejelse. Dermed skabes da Grundlaget for Besvarelsen af Spørgsmaalet om, hvorledes Anvendelsen af den reformerede Strafferet forholder sig til Anklageprincippet og dets Følgesætninger.

III. *Under hvilke Forudsætninger og indenfor hvilke Grænser kan man paa voksne anvende de Grundsætninger, hvormed den intern. krim. Forening er trængt igennem for de unges Vedkommende?* Paa den materielle Strafferets Omraade har den intern. krim. Forening hidtil behandlet to Grupper af Spørgsmaal særlig indtrængende: Behandlingen af de unge og Sikkerhedsforanstaltninger. Paa begge disse Omraader kan Foreningen allerede henvise til betydelige Resultater i Lovgivningen. Behandlingen af de unge er overalt Genstand for legislative Reformers, der til Dels allerede er gennemførte, til Dels vil blive virkeliggjorte i den nærmeste Fremtid. Hvor meget de end i det enkelte afviger fra hinanden, beror de dog paa de af den intern. krim. Forening repræsenterede kriminalpolitiske Grundsætninger. En Række ny strafferetlige Foranstaltninger bliver her indført; men ogsaa i den processuelle Fremgangsmaade, særlig ved de nyskabte Børne-(Ungdoms-)Domstole, bliver Nydannelser, der alle er af den største Betydning og maaske endnu til Dels slet ikke bliver fuldt vurderede, gennemførte eller forberedte gennem Udkast eller Praksis. Enkelte Lovgivningsarbejder, som navnlig den ny belgiske Lov, er gaaet i Spidsen med stor Dristighed. Om end mange

af de herhenhørende Reformer netop er betinget af deres Ungdom, til hvilke de nu for Tiden er indskrænkede, gælder dette dog ikke i Almindelighed. Den intern. krim. Forening venter, at dens Maal vil blive fremmet betydeligt ved en indtrængende Under-søgelse af, under hvilke Forudsætninger og indenfor hvilke Grænser de ny Grundsætninger, der er naaede til Anerkendelse i Strafferetten overfor de ganske unge, ogsaa kan anvendes paa voksne.

IV. *Straffesystem, Strafudmaaling og Straffuldbyrdelse.* Har i de sidste Aar paa det strafferetlige Omraade Interessen for Sikkerhedsforanstaltningerne staaet i Forgrunden, skal nu Straffesystem, Strafudmaaling og Straffuldbyrdelse i fortrinlig Grad udgøre Arbejdsfeltet. For mange herhenhørende, om end i anden Forbindelse allerede ofte drøftede Spørgsmaal vil netop den internationale Udveksling af Erfaringer og Synsmaader vise sig frugtbar, saaledes ved Spørgsmaalet om Dødsstraffen og Frihedsstraffenes System. Som andre særlig vigtige Forhandlingsgenstande indenfor denne Gruppe skal endnu kun nævnes ubestemt Domfældelse og den progressive Straffuldbyrdelse, — Foranstaltninger, der ofte endnu slet ikke er tilstrækkelig studerede eller gjort tilstrækkelig bekendte.

Det er let at se, at Omraadet for de hidtil anførte, omfattende Spørgsmaal ikke er indbyrdes skarpt adskilt, men oftere griber over fra det ene til det andet. Deri ligger ingen Mangel; det er tværtimod en Fordel, naar der gøres Plads for forskellige Arbejdsretninger, og store Problemer kan saa meget snarere ventes løste, naar der tages fat paa dem fra forskellige Sider.

Ved Siden af disse og enkelte andre, endnu ikke omtalte Problemer vedrørende de almindelige strafferetlige Foranstaltninger, skal ogsaa de enkelte Forbrydelsesgrupper beskæftige den intern. krim. Forening, særlig de der er af stor praktisk Betydning som Berigelsesforbrydelser, Sædelighedsforbrydelser, politiske Forbrydelser. Retssammenlignende Behandling skal her vise, hvor vidt den sociologiske Betragtning allerede har vist sig frugtbar for Lovgivningen. Men den intern. krim. Forening vil ogsaa forsøge at naa til at foreslaa internationalt anvendelige, ensartede Bestemmelser af vigtige Forbrydelsesbegreber og maa- ske ogsaa af nogle af Strafferettens almindelige Begreber og søge at skaffe dem anerkendte. Ganske vist kan der, i hvert Fald foreløbig, ikke tænkes paa at tilvejebringe en uden Hensyn til Statsgrænserne ligelydende Strafferet. Men det er ingenlunde haabløst at gøre Forsøg paa i hvert Fald paa enkelte Omraader at opnaa internationalt overensstemmende Begrebsbestemmelser, og det ligger lige for, hvilke store Fordele der vilde være for-

bundne dermed for Strafferettens Virksomhed og for Ordningen af Retssamkvemmet paa det strafferetlige Omraade.

Derfor lyder Punkt V: *Opstilling af internationale Begrebsbestemmelser indenfor saavel den almindelige som den specielle Del af den materielle Strafferet.*

Ogsaa i andre Retninger skal Problemer af international Betydning fremmes og Vejen banes for Strafferettens Internationalisering. Hver Stat straffer de paa dens Omraade begaaede straffbare Handlinger; men hvorvidt den ud herover ogsaa skal straffe straffbare Handlinger, der af Indlændinge eller Udlændinge begaas mod inden- eller udenlandske Retsgoder i Udlandet eller paa et Omraade, der ikke tilhører nogen Stat, derom er Anskuelserne og de af de forskellige Lovgivninger iagttagne Grundsætninger endnu vidt forskellige. Disse Spørgsmaal om Straffelovens stedlige Gyldighed egner sig særlig til Behandling i en international videnskabelig Forening. Udleveringsretten i de enkelte Stater, der jo til Dels afhænger af det Standpunkt, der indtages til de netop omtalte Spørgsmaal, skal ligeledes være Genstand for Drøftelse. Den intern. krim. Forening vil da ogsaa i Tilknytning til tidligere Bestræbelser, der endnu ikke har været kronede med Held, sætte Udleveringsrettens Internationalisering paa sit Program og forberede dens Virkeliggørelse.

Derfor lyder Punkt VI og VII:

VI. *Straffelovens stedlige Omraade og Udleveringsret.*

VII. *Den internationale Ordning af Udleveringen.*

VIII. *Udforskningen af Forbrydelsens Aarsager.* Dette Spørgsmaal findes i Overensstemmelse med Statutterne vedblivende paa Foreningens Arbejdsprogram. Til Organisation af det fremtidige Arbejde paa dette Omraade er der nedsat en Kommission bestaaende af tre Medlemmer (van Hamel, v. Liszt, Torp), der med det første vil forelægge Foreningens Hovedbestyrelse Forslag til den bedste Metode ved Undersøgelsen.

IX. *Undervisningen af Domstolenes Embedsmænd (Reform af den juridiske Undervisning).* Uddannelsen af Domstolenes Embedsmænd har allerede gentagne Gange og netop i de sidste Aar beskæftiget den intern. krim. Forening (Beslutninger paa Kongressen i København). At Æmnet fremdeles holdes paa Arbejdsprogrammet, skyldes dets store Betydning og den Omstændighed, at det ogsaa er Foreningens Opgave at være virksom for Virkeliggørelsen af dens Læresætninger.

E. O.

Den 8. internationale Kongres for Kriminalantropologi var berammet til Afholdelse i Budapest i Dagene fra den 14. til den

20. September. Selv om den herskende sørgelige Krigstilstand har hindret Kongressens Afholdelse, har det sin Interesse at se de opstillede Æmner, der jo forhaabentlig senere vil blive optagne til Behandling. Æmnerne var følgende:

- 1) Almenfarligheden (l'état dangereux) fra lægeligt og juridisk Synspunkt. Indledere: Aschaffenburg (Köln), Grev von Gleispach (Prag), Kinberg (Stockholm), Friedmann (Budapest).
- 2) De senile psykiske Forandringer. Indledere: Sommer (Gießen) og Salgó (Budapest).
- 3) Deformiteter af Kraniet som Degenerationstegn. Indledere: Carrara (Turin), Martin (Lyon), Konrád (Budapest).
- 4) Tilsynet med løsladte Fanger. Indledere: Aschrott (Berlin), van Hamel jun. (Amsterdam), Angyal (Budapest).
- 5) Uddannelsen af Børnedømstolenes Embedsmænd (Dommere, Statsadvokater og probation-officers). Indledere: Heimberger (Bonn), Nabokoff (St. Petersburg), Finkey (Kolosvár).

Den 6. internationale Kongres for social Forsorg (International Congress on social work and service, Congrès international d'assistance publique et privée) var berammet til Afholdelse i London i Dagene fra den 31. Maj til den 5. Juni 1915, men er nu paa Grund af Krigen bleven udsat indtil videre. De tidligere Kongresser har været afholdt i Paris (1889), Genua (1896), Paris (1900), Milano (1906) og København (1910). Paa den berammede Kongres var følgende Æmner sat paa Dagsordenen:

- 1) Hvilken Indflydelse tilkommer der efter moderne Forestillinger Vindskibelighed og Forsynlighed ved Spørgsmaalet om Ydelse af Hjælp?
- 2) Internationale Foranstaltninger til Hjælp for forladte eller moralsk forsømte Børn?
- 3) Understøttelse til Fangers og udleverede Personers Familie.
- 4) Omsorgen for og Kontrollen med mentalt defekte Personer, der ikke er anerkendt sindssyge.

Kongressen staar under den engelske Konges og Dronnings Protektorat, og Prins Arthur af Connaught har overtaget Stillingen som dens Præsident; en Organisationskomité med en Række fine engelske Navne var dannet.

Den 9. internationale Fængselskongres var ligeledes berammet til Afholdelse i London 1915; Meddelelse om Kongressens Bortfald er saavidt vides endnu ikke fremkommen, men dens Udsættelse indtil videre maa anses som selvfølgelig. De opstillede Spørgsmaal var følgende (oversat fra Fransk af Adolf Goos):

1ste Sektion: Straffelovgivning.

Første Spørgsmaal: Bør man overlade den Myndighed, hvem det paahviler at foretage en Retsforfølgning, Retten til at afgøre, hvorvidt denne Forfølgning maa anses for at være betimelig eller ej?

Bør, i bekræftende Fald, denne Ret kun tilstaa indenfor visse Grænser og underkastes Kontrol?

Bør der under de samme Omstændigheder tillægges Dommeren Ret til ikke at afsige nogen Dom, selv om Retsbruddet er faktisk konstateret?

Andet Spørgsmaal: Er de i de nugældende Lovgivninger foreskrevne Forholdsregler mod Tilbagefald med Hensyn til Handlinger af ringe Strafbarhed, tilstrækkelig virksomme?

Vil det være muligt, og i saa Fald indenfor hvilke Grænser, at anvende Principet om den ubestemte Dom?

Tredie Spørgsmaal: Bør Tab af borgerlige Rettigheder afskaffes som Straf eller dog begrænses, og i sidstnævnte Fald indenfor hvilke Grænser?

Fjerde Spørgsmaal: Er der Grund til at træffe Foranstaltninger, gaaende ud paa at lette og fremme Forbindelsen mellem de forskellige Identificeringstjenester, navnlig ved at tilvejebringe Ensartethed mellem

a) Fingeraftryksskemaerne med Hensyn til Format og Aftrykkes Rækkefølge;

b) de antropometriske Maalingsskemaer med Hensyn til Format, Tekst og Forkortelser;

c) Formularer til at give et andet Lands Politi Oplysninger om identificerede Personer?

Bør ikke enhver Politimyndighed tage Initiativet til at sende Oplysninger til Politimyndighederne i det Land, hvor en Person har begaaet eller mistænkes for at ville begaa Forbrydelser?

2den Sektion: Penitentiære Institutioner.

Første Spørgsmaal: Hvis man ansér Skærpelse af Fængselsopholdet som et virksomt Middel overfor Recidivister, der har begaaet en grov Forbrydelse, hvori bør da denne Skærpelse bestaa?

Andet Spørgsmaal: Vil det være ønskeligt i Straffeanstalterne at indrette Lokaler til videnskabeligt Studium af Fangerne?

Hvilke Resultater kan der opnaas ved en saadan Institution med Hensyn til Bestemmelsen af Kriminalitetens Aarsager og den individuelle Behandling af Forbryderne?

Tredie Spørgsmaal: Idet der gaas ud fra den af Fængselskongressen i Buda-Pest anerkendte Nødvendighed af at oprette-

Anstalter særlig beregnede paa Forbrydere med indskrænket Tilregnelighed, hvorledes bør da disse Anstalter indrettes med Hensyn til Bygninger, Reglementer, Bestyrelse o. s. v.?

Fjerde Spørgsmaal: Bør der ikke, ligesom det er Tilfældet med den betingede Benaadning, til den betingede Domfældelse knyttes en Forsørgs- og Kontrolvirksomhed i Prøvetiden?

Hvorledes ordnes disse to Virksomheder bedst, naar man gaar ud fra de i de sidste ti Aar gjorte Erfaringer?

Bør man udvide Anvendelsen af disse to Principer, i hvilket Omfang og i hvilken Retning?

3die Sektion: Forebyggende Forholdsregler.

Første Spørgsmaal: Hvilken Indflydelse bør der tillægges Illustrationer og Offentliggørelser med Hensyn til Stigning i Kriminaliteten, og hvorledes bør Kampen mod denne Indflydelse organiseres, navnlig overfor Pornografi og den kriminelle Litteratur?

Andet Spørgsmaal: Hvilke Erfaringer har man hidindtil gjort i de Lande, hvor Kvinder er bleven antagne i Politiets Tjeneste?

Vil det være ønskeligt at almindeliggøre Anvendelsen af dette System og da efter hvilke Principer?

Tredie Spørgsmaal: Paa hvilken Maade vil man mellem Staterne indbyrdes kunne gøre Kampen mod Vagabonder og de saakaldte internationale Forbrydere mere virkningsfuld?

Fjerde Spørgsmaal: Kan Æresoprejsningsinstituttet bidrage til at gengive de Løsladte deres tabte sociale Stilling?

Efter hvilke Regler bør man ordne det nævnte Institut for at opnaa gavnlige Virkninger i saa Henseende?

4de Sektion: Børn og mindreaarige.

Første Spørgsmaal: I hvilke Tilfælde og efter hvilke Regler er der Grund til at anbringe hos dertil egnede Familier Børn, der er forsømte af deres Forældre, eller som skal underkastes en forbedrende Behandling?

Andet Spørgsmaal: Bør man oprette særlige Anstalter for alorme Børn (Sinker, aandssvage), der viser farlige moralske Tendenser, og ikke indskrænke sig til at give dem en elementær Undervisning, men træffe Foranstaltninger egnede til at sikre deres Vel under Opvæksten, og naar de er bleven voksne?

Tredie Spørgsmaal: Er der Grund til at idømme umyndige Forbrydere Bøder? I hvilke Tilfælde og paa hvilke Betingelser? Hvad bør der gøres i Tilfælde af, at Bøden ikke betales?

Fjerde Spørgsmaal: Ved hvilke Midler beskytter man bedst de Børn, der ved deres Beskæftigelse eller deres Forældres Beskæftigelse udsættes for moralsk Fare?

Enquête-Æmner:

I. Organisationen af de i visse Lande eksisterende Domstole for Børn og de Erfaringer, man hidtil har høstet.

II. Garantierne mod Misbrug af Varetægtsarresten i de forskellige Landes Lovgivning.

III. De i de særlige Anstalter for tuberkulose Fanger opnaaede Resultater.

Holtzendorff-Stiftelsen har som Prisopgave for 1914—15 opstillet Æmnet: Arbejdsbelønningen til Straffanger i Nutid og Fremtid. Der forlanges en Fremstilling og kritisk Vurdering af de gældende Regler i de vigtigste Kulturstater om Tilstaaelsen af Arbejdsbelønninger til Straffanger, saaledes at der ogsaa bliver at tage Hensyn til den praktiske Haandhævelse af Reglerne og den Maade, hvorpaa Arbejdsbelønningen skal anvendes. Hertil skal knytte sig Forslag de lege ferenda, navnlig ogsaa om og i hvilket Omfang Arbejdsbelønningen kan anvendes til at yde Erstatning til den, der ved Forbrydelsen har lidt Skade.

Besvarelserne maa aflattes paa tysk, fransk, engelsk eller italiensk, maa skrives med latinske Bogstaver og senest den 1. Juli 1915 være indleverede til Stiftelsens Forretningsfører, Justizrat Dr. Adolf Halle, Berlin W. 8, Kronenstrasse 56. Som Dommere fungerer Geh.-Regierungsrat Finkelburg, Berlin, Professor Dr. Freundenthal, Frankfurt a/M, og Professor Dr. E. Haftn, Zürich. Stedfortrædere i Tilfælde af Forfald for nogen af disse er Geh.-Oberregierungsrat Dr. von Engelberg, Karlsruhe, Professor Dr. Thyrén, Lund, og Privatdozent Oberlandesgerichtsrat a. D. Dr. Rustem Vambéry, Budapest.

Den udsatte Pris udgør 1200 Rmk. (der dog kan deles mellem to Arbejder, der skønnes lige gode); det prisbelønnede Arbejde bliver Stiftelsens literære Ejendom, og Stiftelsens Bestyrelse træffer efter Forretningsudvalgets Indstilling Bestemmelse om Arbejdets Offentliggørelse og Oversættelse.

Indsamling af Oplysninger om „kriminell Overtro“. Hr. gerichtsassessor Helwig (Berlin, Friedenau), der allerede har offentliggjort talrige afhandlinger om »Kriminell overtro« har sat sig til opgave at udgive et større værk indeholdende en samlet fremstilling af, hvad der findes af og om dette emne. II. mangler endnu materiale fra de skandinaviske lande i det hele taget, og beder derfor gennem mig den højtærede redaktion om at offentliggøre nedenstaaende opraab. De anførte spørgsmaal tager sigte baade paa jurister og paa dem, der giver sig af med folkloristi-

ske studier, henvendelsen vil derfor ogsaa fremkomme i et folkloristisk tidsskrift.

Til oplysning for dem, der maatte ønske at sætte sig ind i forfatterens produktion, skal jeg henvise til forfatterens sidste afhandling: sædelighedsforbrydelse og overtro (Vierteljahresschr. f. Gerichtsmedizin u. öfftl. Sanitätswesen 3. Folge, XLVII. 2). Afhandlingen, hvori ogsaa findes henvisning til tidligere arbejder, omhandler bl. a. forholdet mellem forbrydelse og saadanne overtroiske forestillinger som, at veneriske sygdomme kan helbredes f. eks. naar den paagældende person har samleje med uberørte kvinder eller børn, og søger at udrede den psykologiske sammenhæng dermed.

Med tak for optagelsen

ærbødigst

George E. Schroder,

dr. med.

p. t. Horsens, Juli 1914

Dr. Hellwigs Opraab lyder saaledes:

Overtro spiller en — sikkert — ofte undervurderet rolle ved mange forbrydelser. Kriminalister og folklorister har i de sidste aar samlet et betydeligt materiale derom. Jeg henviser særlig til Hans Gross: »Handbuch für Untersuchungsrichter«, 6. opl. 1914, Löwenstimm: »Der Aberglaube und Strafrecht« (Berlin 1897), Schefeld und Werner: »Der Aberglaube im Rechtsleben« (1912) saavel som min Bog: »Verbrechen und Aberglaube« (Leipzig 1908). Endvidere findes der i de kriminalistiske tidsskrifter talrige bidrag og talrigt materiale af den anførte art, saaledes særlig i »Archiv für Kriminalantropologie und Kriminalistik« og »Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform«, endelig ogsaa i de folkloristiske værker og tidsskrifter.

Som enhver véd, der har beskæftiget sig med dette emne, findes der endnu en del uanvendt materiale. Jeg har stillet mig den opgave at gennemforske den kriminelle overtro i hele dens udstrækning, men ganske særligt interesserer de tilfælde mig, der forekommer i vore dage. Ved velvillig hjælp fra et stort antal inden- og udenlandske videnskabsmænd, dommere, politiembedsmænd, sagførere, præster og lærere saavel som ved indsamlede citater fra tidsskrifter er det lykkedes mig at gøre en del materiale, der hidtil har ligget brak, tilgængeligt for videre udforskning. Det resultat, jeg allerede har opnaaet paa denne maade, giver mig mod til at bede alle dem, hvem disse linier kommer for øje, om at meddele mig det materiale, som de maatte sidde inde med.

Det interesserer mig ikke blot at faa meddelelser om forbrydelser udfra overtro, saavel som meddelelser om overtroiske forestillinger, der kan give anledning til forbrydelse, men ogsaa alle efterretninger om overtro hos forbrydere, saasom talisman, himmelbrev o. s. v., endelig ogsaa om overtroiske forestillinger, hvorved man endnu i vore dage tror at kunne opdage eller straffe en tyv eller en anden forbryder f. eks. ved banlysning. Enhver nok saa ringe oplysning vil blive modtaget med tak og offentliggjort med hjemmelmandens navn — eventuelt ogsaa uden navn, hvis dette maatte ønskes. Blot beder jeg om, at enhver meddelelse maa være saa nøjagtig som mulig, f. eks. hvor det er muligt, med angivelse af sted, tid, den paagældende person, saavel som kilden til notitsen. Følgende emner vil det særlig være mig magtpaaliggende at faa noget at vide om for tiden:

- 1) Mange mennesker tror, at en meneder ikke bliver opdaget, naar han anvender visse mystiske midler, som f. eks. under edsafflæggelse holder den venstre haand paa ryggen eller vender haandfladen af højre haand imod dommeren, eller søger at lave om paa (»überstümmeln«) edsformularen, eller har sand i støvlerne, o. s. v. Er der læseren noget bekendt derom?
- 2) Er der dem noget bekendt om, at tyve ofte forrette deres nødtørft paa gerningsstedet? I hvilke egne? Hvorfor sker det? Paa bordet, i sengen eller hvor? Bliver ekskrementerne tildækkede? Er det kun vaneforbrydere, der gør saaledes? Kender man betegnelsen »vægter«, »nattevagt«, »vagtmeister«, »post«, »skildvagt«, »hyrde« eller analoge udtryk for menneskelige ekskrementer? I hvilken egn af landet? Hvad er meningen hermed efter befolkningens, forbryderens og indsenderens skøn?
- 3) Kender de en eller anden overtro, der kan give anledning til tyveri?
- 4) Kender de noget til en overtro, der kan forhindre et tyveri, f. eks. at svangre kvinder ikke tør stjele, fordi deres barn i modsat fald bliver en tyv, eller at man ikke tør stjele paa bestemte dage, bestemte tider eller bestemte genstande, da man saa har uheld med sig?
- 5) Er den overtro hos forbrydere dem bekendt, at man skal efterlade noget paa gerningsstedet, naar man vil forhindre, at man bliver opdaget?
- 6) Er dem noget bekendt om forbryderes »religiositet« — har man fundet »himmelbreve« hos dem, gik de til kirke, bad de, troede de paa en gud, o. s. v. Stolede de paa guds bistand til deres gerning eller paa en bestemt helgen?

- 7) Tror befolkningen, at zigøjnere røver børn? I hvilken egn? Er saadant virkelig forekommet?
- 8) Er tryllebøger udbredt blandt befolkningen? Er der allerede anrettet ulykker ved befolkningens tro paa den slags ting?
- 9) Er der dem noget bekendt om, at kaninpoter eller bonner skulle tjene som forbryder-talisman, eller er der dem ellers noget bekendt om disse tings anvendelse i overtroisk retning?
- 10) Hvilke helbredelsesmidler har befolkningen imod epilepsi? Antager man, at en henrettets blod er særlig virksomt? Antages den epileptiske at være besat af djævelen?
- 11) Er der dem noget bekendt om, at der er anrettet ulykker gennem sandsiger, spaakone (kortoplægning), f. eks. selvmord, familietvistigheder, forbrydelser o. s. v.?
- 12) Er den tro dem bekendt, at svangre kvinder ikke maa sværge, da det paagældende barn ellers vil faa noget med øvrigheden at gøre? I hvilken egn forekommer det? Er dem tilfælde bekendt, hvor edsafleggelse af denne grund er nægtet?
- 12) Tror man, at pæderasti, sodomi, eller uterlighed overfor børn eller jomfruer kan helbrede kønssygdomme?

Ogsaa enhver anden af den slags meddelelser vil med tak kunne finde anvendelse. Særlig attraaede er meddelelser, der støttes paa personlig erfaring eller navnlig paa dokumenterede tilfælde; men ogsaa for angivelse af allerede trykte notitser vil jeg være meget taknemmelig. Tilsendelse af avisnotitser med angivelse af titel, sted og dato paa avisen vil ogsaa blive modtaget med tak.

Berlin, Friedenau.

Dr. *Albert Hellwig*,
Gerichtsassessor und Assistent
der Berliner juristischen fakultät.

Bøger indsendte til Redaktionen.

Forhandlinger ved den norske kriminalistforenings 7de møte (Kristiania 1913).

Hakon Jørgensen: Neue Identifizierungsmethoden (Særtryk af Archiv für Kriminalanthropologie und Kriminalistik. Bd. 58. 1914).

Nils Stjernberg: Om statsmaktens ställning til den yrkesmässiga prostitutionen. Stockholm 1914.

Beretning om Straffeanstalterne i Danmark i Finansaaret 1912—13. Udgivet af Direktøren for Fængselsvæsenet (Juni 1914).

